

**Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені
Івана Франка**

**ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДНЗ І
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Збірник наукових праць

Житомир 2016

УДК 37.01
ББК 74.21
Т 53

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 7 від 26 лютого 2016 року)

Рецензенти:

Н.М. Мирончук – кандидат педагогічних наук, доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка

І.Д. Сахневич – кандидат педагогічних наук, декан факультету мистецтв та менеджменту Житомирського інституту культури і мистецтв Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Н.В. Шигонська – кандидат педагогічних наук, доцент, керівник науково-методичної лабораторії Житомирського інституту медсестринства

Проблеми підготовки майбутніх педагогів ДНЗ і початкової школи: зб. наук. праць / за заг. ред. Н.А. Басюк. – Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 222 с.

Збірник відображає результати досліджень щодо проблем підготовки майбутніх фахівців ДНЗ і початкової школи. У роботі представлено такі аспекти досліджуваної проблеми: психолого-педагогічні аспекти професійної підготовки майбутніх педагогічних працівників; сучасні тенденції та пріоритети виховання; співпраця школи і родини..

Адресується широкому загалу освітян, науковцям, викладачам, педагогічним працівникам загальноосвітніх навчальних закладів, аспірантам, студентам.

УДК 37.01
ББК 74.21

ЗМІСТ

Безуса А. Використання ігор у навчально-виховному процесі початкової школи.....	6
Бугира Г. Музейна педагогіка на уроках «Я у світі».....	9
Буйніч Г. Професійне самовиховання майбутнього педагога.....	12
Бурячок Д. Педагогічне спілкування як запорука успішної педагогічної діяльності.....	15
Васьковська О. Педагогічна культура сучасного вчителя.....	18
Вергеліс Д. Педагогічне спілкування як запорука успішної педагогічної діяльності.....	21
Веремієнко О. Особливості педагогічного спілкування з учнями початкової школи.....	24
Вольська М. Творчий характер діяльності вчителя початкової школи.....	27
Гапонова Н. Самоосвіта та самовиховання як важлива умова розвитку особистості майбутнього педагога.....	30
Гончарук Н. Робота молодших школярів над проектом на уроках «Я у світі».....	32
Гордієнко Ю. Формування іміджу педагога – вимога сучасності.....	35
Грушевська Д. Виховання культури поведінки в учнів початкової школи.....	39
Данюк Н. Вальдорфська педагогіка і педагогічна концепція В. Сухомлинського: спільні ознаки.....	42
Драницька О. Специфіка дослідницької діяльності вчителя початкової школи.....	45
Денисюк В. Формування умінь і навичок здорового способу життя у молодших школярів.....	48
Дорош О. Виховання гуманістично спрямованої особистості молодшого школяра засобами предмету «Я у світі».....	51
Дубік М. Особливості адаптації студентів до навчання в педагогічному вузі.....	53
Дяченко В. Особливості педагогічного спілкування з учнями початкової школи.....	56
Ент В. Використання інтерактивних технологій у процесі викладання курсу «Я у світі».....	59
Журі М. Використання ігор у навчально-виховному процесі ДНЗ і початкової школи.....	62
Захарчук М. Стилі педагогічного спілкування та їх вплив на формування особистості молодшого школяра.....	65
Зубрицька О. Формування у молодших школярів соціальної компетентності на уроках «Я у світі».....	68

Ігнатієва О. Казка у творчій спадщині В. Сухомлинського.....	71
Книшевич А. Конфлікт у педагогічному спілкуванні.....	74
Коваль В. Технологія проектування на уроках «Я у світі».....	76
Ковбасюк В. Проектна діяльність у початковій школі.....	79
Ковбасюк Т. Навчальна казка у психолого-філософському вимірі...	82
Козаченко С. Формування умінь і навичок здорового способу життя у молодших школярів.....	85
Концевич М. Форми і методи громадянського виховання у початковій школі.....	88
Костюк С. Творчий характер діяльності вчителя початкової школи	92
Кравченко Ю. Виховання дбайливого ставлення до природи в учнів початкової школи.....	95
Куліш М. Формування санітарно-гігієнічних навичок у молодших школярів.....	98
Леонова А. Проектна діяльність молодших школярів.....	101
Лугін В. Педагогічна культура сучасного вчителя.....	104
Лук'янчук М. Патріотичне виховання молодших школярів у процесі вивчення освітньої галузі «Суспільствознавство».....	107
Любич В. Використання ігор у навчально-виховному процесі початкової школи.....	110
Максимчук А. Місце казки у початковій освіті.....	114
Маліцький І. Комунікабельність як професійна якість педагога.....	117
Мальована М. Особливості адаптації студентів до навчання в педагогічному вузі.....	120
Мацієвська С. Формування громадянської компетентності молодших школярів у процесі вивчення галузі «Суспільствознавство».....	123
Мороз А. Професійне самовиховання майбутнього вчителя.....	126
Мосійчук К. Науковий підхід до проблеми педагогічних здібностей.....	129
Москальова О. Інформаційно-комунікаційні технології у навчальній діяльності молодших школярів.....	131
Ничипоренко К. Шляхи формування педагогічної культури майбутнього педагога.....	134
Олійник І. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі.....	137
Олійник О. Формування соціальної компетентності учнів засобами театралізації.....	140
Осипенко Т. Використання ігор у навчально-виховному процесі початкової школи.....	144
Папіжук Н. Виховання культури поведінки молодших школярів на уроках «Я у світі».....	146
Пашук К. Використання комп'ютерних технологій у розвитку	149

молодших школярів.....	
Пащук О. Використання дитячих театрів у виховній діяльності початкової школи.....	153
Романюк Н. Місце казки у початковій освіті.....	156
Савіна І. Формування умінь і навичок здорового способу життя молодших школярів.....	159
Савчук В. Використання ігор у навчально-виховному процесі у початковій школі.....	162
Самолєвська О. Дидактична гра як ефективний метод організації навчальної діяльності молодших школярів.....	165
Санду Е. Використання педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського в роботі сучасної початкової школи.....	168
Саух С. Формування іміджу педагога – вимога сучасності.....	171
Свинцицька А. Групові технології навчання на уроках «Я у світі».....	174
Семенчук І. Виховання культури поведінки в учнів початкових класів.....	178
Сінгасвська Н. Проектні технології в початковій школі.....	180
Скарбарчук І. Проблеми розв'язання та усунення педагогічних конфліктів.....	183
Талько Р. Використання педагогічної спадщини В. Сухомлинського в роботі сучасної початкової школи.....	187
Тиць М. Педагогічна культура сучасного вчителя.....	190
Толова А. Методи і засоби подолання конфліктів у педагогічному спілкуванні.....	192
Феленюк О. Використання дитячих театрів у виховній діяльності початкової школи.....	195
Цимбалюк М. Проектна діяльність у початковій школі.....	197
Чаплінська С. Використання інноваційних технологій на уроках освітньої галузі «Суспільствознавство» у початковій школі.....	201
Чипорнюк В. Використання ігор у навчально-виховному процесі початкової школи.....	204
Чуфін О. Місце казки у початковій освіті.....	208
Шинкарчук Я. Використання ігрових технологій навчання на уроках «Я у світі».....	211
Шкуринська Л. Формування у молодших школярів комунікативних умінь і навичок на уроках «Я у світі».....	214
Шуміло Е. Естетичне виховання молодших школярів у позаурочній діяльності.....	217

ВИКОРИСТАННЯ ІГОР У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

На сучасному етапі розвитку суспільства першочерговим завданням школи є виховання всебічно розвиненої людини. У молодших класах закладаються основи знань, умінь і практичних навичок, які необхідні для подальшого навчання, формуються моральні риси і якості, вміння дітей самостійно оволодівати знаннями, пробуджується інтерес до навчання, до творчих пошуків. У молодшому шкільному віці важливим засобом ефективної навчальної діяльності залишається дидактична гра. Завдяки їй розвиваються всі сторони психіки дитини, закладається фундамент для її шкільного навчання.

У різні часи різні дослідники висували різні теорії і відстоювали різні погляди на гру. Значний внесок у вивчення дитячої гри зробили Л.Виготський, С.Рубінштейн, Д.Ельконін та інші. Першим серйозним кроком у цій сфері можна вважати дослідження Л.Виготського. Інтерес його до психології гри виник з однієї сторони у зв'язку із вивченням психології мистецтв, а з іншої — в ході вивчення проблеми розвитку вищих психічних функцій. Працюючи над даною темою, вчений прийшов до цікавих тверджень і гіпотез. Він намагався зрозуміти: гра — це переважаючий тип діяльності чи провідний? "Можливо, гра — це тільки дзеркало процесів, які здійснюються в інших областях. Не можна приймати дзеркальне відображення за відображаючий предмет, хоча можна через дзеркальне відображення вивчати цей предмет" [1, с.65].

Тому дитяча гра — це те дзеркало, в якому відображається доросле життя, до якого так прагне дитина і за допомогою якого дитина вивчає світ дорослих, а дорослий — світ дитини.

Інша - гіпотеза стосувалася відношення гри до розвитку дитини. Оскільки за грою стоїть зміна потреб і зміна свідомості, то гра містить у собі тенденції розвитку, вона є джерелом розвитку і створює зони найближчого розвитку. Якщо в зоні актуального розвитку дитина робить все самостійно, то в зоні найближчого розвитку дорослий допомагає дитині перейти у стадію актуального розвитку. В даній ситуації гра є тим дорослим, який допомагає дитині перейти на вищі щаблі розвитку.

Л.Виготський вважав, що у грі усі внутрішні процеси подані у зовнішньому вигляді. Дане твердження перегукується із висловом К.Ушинського, який стверджував: "Ми добре б познайомились із душею дорослого, якби, могли заглянути у неї вільно, але в діяльності і словах дорослого нам доводиться тільки вгадувати його думку і ми часто помиляємось, тоді як дитина у грі відкрито показує своє душевне життя" [1, с.67].

Увага Л.Виготського також була зосереджена на визначенні мотиву гри. Він вважав, що гра виникає тоді, коли з'являється тенденція до негайної реалізації своїх бажань. Гра і є виконанням цих бажань, що часто не усвідомлюються самою дитиною. Вчені вважають, що основним мотивом гри дитини у дошкільному віці є бажання робити як дорослий. Звідси, мотивом гри у молодшому шкільному віці може бути бажання знати як дорослий.

Одним з перших вчений звернув увагу, на важливий компонент гри "уявну ситуацію", яка полягає в прийнятті дитиною на себе ролі дорослого. Головними особливостями даного процесу є те, що під час гри відбувається перенесення значень одного предмета на інший і дії, які відтворюються, характеризуються узагальненістю та скороченістю.

Тому, за Л.Виготським, гра — це "уявна ситуація", яка створюється дорослим або самою дитиною, в якій реалізуються дитячі бажання, в якій внутрішні процеси дитини проявляються у зовнішньому вигляді і яка є джерелом розвитку дитини .

По-своєму важливими є висновки С.Рубінштейна: "Гра - це осмислена діяльність, тобто сукупність осмислених дій, об'єднаних єдиним мотивом, під час яких виявляється певне ставлення особистості до навколишнього світу" [3, с.261]. При цьому мотив проявляється у таких процесах: вираження різноманітних переживань, які є важливими для дитини; здійснення дій, цілей, які важливі за їх власним внутрішнім змістом. Також виявлено, що основним змістом гри є діяльність; встановлено, що ігрова техніка - перенос значень з одного предмета на інший, скороченість і узагальненість ігрових дій є умовою проникнення дитини в сферу соціальних відносин; обґрунтовано, що виділення у грі реальних відносин дітей один з одним є практикою їх колективних дій; вияснено функції гри у психічному розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Гра – це природна активність дитини. Тому її розвиток відбувається спонтанно, у відповідності з інтелектуальним дозріванням. При цьому зміст гри від чисто суб'єктивних побудов все більше наближається до адекватного відображення дійсності. В останній час у даному напрямку відбувається – процес зрушення від розгляду гри як проєкції пізнавального розвитку до розгляду її як засобу пізнавального розвитку. У зв'язку з цим все більше уваги надається дослідженню характеристик гри, які б полегшили цей розвиток. Зокрема, досліджувались можливості різних типів сюжетно-рольової гри для розвитку мислительних процесів дітей. Такого виду дослідження дали поштовх до виникнення інтерпретації ігор як засобів, що полегшують навчання. У зв'язку з цим почалась інтенсивна розробка так званих навчальних ігор, спрямованих на засвоєння навчального матеріалу.

Дидактичні ігри на уроках застосовуються у навчанні всіх вікових груп дітей. Особливістю їх є те, що вони створюються і розробляються дорослими для навчання дітей. Дидактичні ігри поєднують елементи навчання з радісною для дітей ігровою діяльністю.

Головний зміст дидактичних ігор на уроках полягає у тому, що дітям пропонується виконати завдання, яке складається дорослими у певній цікавій ігровій формі. Головна мета – допомогти сформувати пізнавальну активність дитини. Гра при цьому виступає не тільки як засіб закріплення знань, але як і одна з форм навчання. На відміну від усіх інших типів ігор дидактична гра має свою структуру: зміст, дидактичну задачу, правила та ігрові дії. Звідси можна побачити, що ігри з правилами беруть свій початок із сюжетно-рольових ігор. Існують різноманітні види дидактичних ігор: ігри з предметами, настільні ігри, словесні ігри та інші. Крім нового елемента гри (задачі), ще виділяють інші новоутворення: мотив дидактичних ігор починає все більше орієнтуватися не на процес гри, а на її результати.

В структурі дидактичної гри виділяють відносно самостійні елементи — гру і навчання, кожний з яких має складну організацію, що відображає їх специфіку.

Третім основним елементом структури є ігрова модель, на основі якої тільки і може здійснюватись реальна ігрова взаємодія учнів між собою та з педагогом у процесі гри. Ігрова модель поєднує автора дидактичної гри та її учасників. Тому необхідно розглядати її з двох позицій. З одного боку, це форма втілення авторського задуму, це форма відображення певних висновків про закономірності ігрової діяльності і навчання, про педагогічні умови ефективного застосування даної моделі, про характер взаємодії дітей та вихователів в ході гри і навчання. Вихователь переносить усі ці знання на ігрову модель, внаслідок чого вона стає результатом проєктивної діяльності педагога. З іншого боку, ігрова модель стає вихідним елементом структури діяльності учасників, проєктом здійснення цієї діяльності. Вона є ядром, організуючим стержнем дидактичної гри.

Так, ігри часто використовуються у формуванні читацьких умінь і навичок молодших школярів. Для того, щоб школяр оволодів ігровою діяльністю у процесі навчання читанню, він повинен навчитися виконувати дві дії: 1) будувати схеми різних слів; 2) до готової схеми підібрати різні слова. Ці дві дії легко розвиваються у грі «Чарівна країна». Умови гри наступні: «У нашій чарівній країні є все, що є на Землі. Але це все невидиме. Будь-який предмет з'явиться перед нами лише тоді, коли правильно написати його ім'я на схемі. Предмет з'явиться і тоді, коли схема буде неправильною, але тоді він буде поламаний і неточний».

Слід зазначити, що гра - це, як правило, переживання, тому найбільш активною під час гри стає емоційна сфера. Подібно до того, як під час перегляду захоплюючого фільму глядачі стають причетними до його подій, так і в процесі цікавої гри її учасники можуть забути про все інше. Гра може бути рухливою, коли поряд з емоційною активізується фізична сфера дитини, і може бути статичною з точки зору рухливості тіла - це ігри логічні, ігри на кмітливість, коли разом з емоційною активізується інтелектуальна сфери ("Математичний бій", "Що? Де? Коли?" і т. п.)

Ігри чи ігрові елементи, що використовуються, розвивають переважно сфери емоційну з фізичною чи емоційну з інтелектуальною. Поза увагою все ще залишаються ігри та тренінги духовної спрямованості. Саме такі тренінги викликають та закріплюють вищі емоційні стани та почуття людини, допомагають формувати у дітей духовний, гуманістичні та екологічні цінності, які нам так потрібні. Подібні ігри можна використовувати, починаючи з дитячого садка, а назви їх підказує саме життя, наприклад: "Врятуй ріку від забруднення", "Заспокой іншого", "Подивись радісно".

Отже, гра є найбільш доступним для дітей видом діяльності, способом переробки отриманих із навколишнього світу вражень, знань, тому вона відіграє велике значення у психічному розвитку дитини. Можна виділити дві головні сфери життя дитини, які підпадають під вплив гри: пізнавальні процеси та розвиток, виховання особистості.

Основна роль педагога під час організації гри –створити таке входження дитини в доросле життя з його, на жаль, жорстокими нормами, щоб головним чином не зашкодити дитині. Будь-яка інструментовка ігор виправдана ще й психологічно: у грі дитина безтурботна, психологічно розкута і тому більше, ніж коли-небудь, здатна на повне вираження свого індивідуального «Я». Важливим стає таке завдання для вчителів початкових класів: дати можливість кожній дитині через гру самореалізуватися як у процесі навчання, так і в позаурочній діяльності.

Для розвитку кмітливості дітей широко використовують загадки. Вони дають не повний, але досить точний опис предметів або явищ природи. Навколишній світ дає великі можливості для створення різних загадок про рослини, тварин, явища природи. Загадки можна використати на різних етапах уроку. Для цього вчитель заздалегідь підбирає їх відповідно до теми і мети вивчаемого матеріалу і визначає, на якому етапі доцільніше їх використати. Можна використати загадки на початку викладання нового матеріалу як цікаве введення в світ того предмета або явища, про які йтиметься на уроці.

Список використаної літератури

Выготский Л.С. Игра и ее роль в психологии развития ребенка // Вопросы психологии. - 1966.-№6. -С.64-76.

Костюк Г.С. Навчально – виховний процес і психічний розвиток особливостей. – К.: Рад. школа, 1989. – 475 с.

Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. – М.: Педагогика. 1976 – 564 с.

Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. – К.: Абрис, 1999. – 287 с.

Бугира Ганна,

студентка 51 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»

В сучасному суспільстві соціально-економічні зміни істотно впливають на розвиток системи освіти, формують якісно нові вимоги до професійної компетентності вчителя і вимагають інноваційних форм організації навчання. Серед соціальних інституцій, які успішно вирішують культурні й освітні завдання української школи, варто виокремити музейну педагогіку. Підвищення ролі музейної педагогіки обумовлює необхідність уточнення її понятійного апарату.

Метою статті є розкриття особливостей музейної педагогіки як наукової дисципліни. Головними завданнями є визначення освітніх функцій музейної педагогіки та застосування принципів музейної педагогіки на уроках «Я у світі».

Поняття «музейна педагогіка» було сформовано та введено в науковий обіг на початку ХХ століття в Німеччині. Його розробка пов'язана з іменами А. Ліхтварка, А. Рейхвена, Г. Фройденталя. Теорія музейної педагогіки почала формуватися в кінці ХІХ - початку ХХ ст., отримавши найбільш повне обґрунтування у працях основоположників російських екскурсійних шкіл (Н. А. Гейника, І. М. Гревса, Б. Е. Райкова) і прихильників використання з метою освіти педагогічних, шкільних і дитячих музеїв (М. В. Новоруський, В. Коховській, М.С. Страхова, Н.А. Флеров, Ф. І. Шмідт). У період становлення музейної педагогіки як наукової дисципліни їх погляди стали особливо актуальними, адже були збагачені концепцією нового педагогічного мислення, в основі якого лежали ідеї гуманізації та гуманітаризації освіти через звернення до світової культури, історії, духовних цінностей [2, с.7].

Музейна педагогіка — галузь діяльності, що здійснює передачу культурного досвіду на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходу через педагогічний процес в умовах музейного середовища [4, с.25]. Особливу роль при викладанні в школі фізики та астрономії грає музей технічної думки і технічної творчості. Цілі, що ставляться перед педагогом при цьому виді діяльності:

- здатність пробуджувати інтерес до пізнання світових цивілізацій і культури народів світу, технічного прогресу, рідної природи через музей та його колекції;

- виховання дбайливого, шанобливого ставлення до музейних пам'яток як частини культури та формування розуміння єдності природи, культури і технічного прогресу.

Музейна педагогіка — це наукова дисципліна на стику музеєзнавства, педагогіки та психології, що розглядає музей як освітню систему [3, с.16]. При цьому мається на увазі не просте використання будівлі музею для проведення уроків, а співпраця музею та школи на рівних умовах. Музей здатен формувати особистісне емоційне ставлення до експонатів, створити відповідні умови для формування світогляду, творчих здібностей.

Діяльність дитячих музеїв спрямована не на запам'ятовування суми знань, а на розвиток бажання та вміння вчитися. Перший дитячий музей було відкрито в 1899 році в Брукліні (Нью-Йорк, США), на території України засновником такого інституту в Харкові в 1920 році став Ф. Шміт.

На сьогоднішній день українське суспільство потребує єдиної ідеологічної концепції, що спирається на ідею збереження історії. І найважливішим в цьому напрямку є залучення підростаючого покоління до діалогу зі старшими поколіннями: батьками, бабусями, дідусями, відомими земляками (вченими, військовими, діячами культури та мистецтва), які залишили свій слід в історії України.

Особлива роль в організації цього спілкування належить музеям при навчальних закладах. Музейна діяльність учнівської молоді посідає особливе місце серед інших форм виховної роботи.

Музей при навчальних закладах покликаний сприяти формуванню патріотизму в учнів, розширенню світогляду й вихованню пізнавальних інтересів і здібностей у пошуковій, дослідницькій та практичній діяльності. Педагоги планують усю роботу в межах музейної педагогіки за Базовою програмою «Я у Світі».

Уже в наймолодшому віці діти починають цікавитись різними предметами, адже дитина пізнає навколишній світ, накопичуючи чуттєві враження від предметів, що її оточують. Під час зустрічі дитини з предметом, який розповідає про час, не тільки відбувається насичення естетичними враженнями, а й засвоюються етичні правила і норми. Саме тому доцільним є створення міні-музеїв педагогами, дітьми із залученням батьків.

Основна мета і завдання створення міні – музеїв:

- створити предметно – розвивальне середовище, яке б сприяло формуванню у дітей пізнавального інтересу та естетичного сприймання предметів, об'єктів і явищ навколишньої дійсності;

- ознайомлення дітей з образотворчим мистецтвом, архітектурою, декоративно – ужитковим мистецтвом;

- залучення батьків до музейної педагогіки.

На базі міні–музеїв з дітьми проводяться заняття щодо ознайомлення з довкіллям, природою, з розвитку мовлення, образотворчої діяльності. за допомогою музейних експонатів вихователі формують у дітей художньо – естетичну, комунікативно – мовленнєву, логіко – математичну художньо – мовленнєву компетентності.

Збирання будь – якої колекції – чудова можливість для виховання корисних і необхідних для життя навичок.

Проте за відсутності пришкольного музею завжди є можливість долучати дітей до походів у музеї поза територією школи. Безперечно, вибір музею зумовлюється темою уроків «Я у світі». Проте сам похід в музей є показником сформованості у дітей відповідних норм поведінки в подібних закладах і компетентності вчителя щодо організації подібної форми роботи.

Особливості першого відвідування музею

Слід пам'ятати, що в музеї, крім картин і скульптур, є безліч інших речей, які привертають увагу маленьких відвідувачів: великі сходи, величезні зали, незвичайний інтер'єр. Та й сама обстановка незвична для дітей: люди ходять обережно, про щось тихо перемовляються. Саме тут вчитель може використовувати знання і вміння дітей, сформовані на уроках «Я у світі». Добре так скласти план відвідування, щоб діти могли поступово освоювати простір музею. До відвідування музею на уроках можна розіграти ситуації «Поведінка в музеї», щоб діти задалегідь змогли звикнути до нових умов.

Треба дати дітям посидіти на диванах (якщо, звичайно, дозволяється правилами музею), оглянути сходи, стіни і люстри, подивитися на роботу касирів. Нехай дитина сама подасть квитки контролерові, подивиться у вікно на вулицю. Без всього цього маленькому відвідувачеві музею буде важко зосередитися на сприйнятті картин - він буде постійно відволікатися. Іноді ці враження можуть виявитися самими головними для дитини.

У спогадах дорослої людини ставлення до мистецтва пов'язане із самою ситуацією першого відвідування музею. Участь близьких людей було у цій події надзвичайно важливим. Багато людей, напевно, можуть пригадати подібні випадки зі свого життя. Такі щасливі події становлять невід'ємну частину структур свідомості, які забезпечують розуміння людиною мистецтва.

Після відвідування музею.

При правильній організації екскурсії у дітей надовго залишаються в пам'яті враження від музею. Але й вони з часом затухають. Тому корисно підтримувати інтерес вашої дитини до музеїв в періоди між екскурсіями..

Якщо вдома дитина захоче що-небудь намалювати по своїм враженням від музею, то треба всіляко підтримати його в цьому починанні. Як правило, це будуть наївні спроби відтворення сюжету або форми окремих творів. Але тим самим може встановитися дуже важлива для дітей цього віку зв'язок сприйняття мистецтва з їх образотворчою діяльністю.

Музейна педагогіка у сучасному освітньому просторі України обов'язково повинна мати різні підходи та методики, виходячи з її регіонального устрою, традицій, мови, культури, світогляду, адже у сфері освіти, до якої активно долучається музей, відбувається “перехід від ідеї “освіченої людини” – до ідеї “людини культури”. Відтак, метою освітнього процесу визнається формування у ході міжсуб'єктного діалогу творчої розвинутої особистості, здатної сприйняти у своїй свідомості ціннісний потенціал інших культур і зробити це без відмови від власних суджень і поглядів [1, с.10–11].

Список використаної літератури

1. Караманов О. В. Музейна педагогіка в контексті багатокультурного освітнього середовища в Україні / О. В. Караманов // Шлях освіти. – 2012. – № 2. – С. 8–11.

2. Музеї при навчальних закладах - центри патріотичного виховання учнівської молоді. Міжнародний центр дитячо-юнацького туризму «Позашкілля», 2011, № 1.
3. Музей і освіта: Оглядова інформація. - М., 1989.
4. Медведєва Е.Б., Юхневич М.Ю. Музейна педагогіка як нова наукова дисципліна// Культурно-освітня діяльність музеїв. - М., 1997.

Ганна Буйніч,
студентка ІІ групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Самовиховання є свідомою роботою з розвитку професійних якостей, формування педагогічних умінь і здібностей.

Самовиховання – це діяльність людини, спрямована на вироблення в собі бажаних фізичних, розумових, моральних, естетичних якостей, позитивних рис, характеру та усунення негативних звичок [3].

Самовиховання педагога починається з усвідомлення різниці між уявленням про себе, як майбутнього професіонала і своїми реальними можливостями. Це можливо тоді, коли у майбутнього педагога є професіональний ідеал і здатність до самопізнання.

Професійна підготовка майбутнього вчителя неможлива без самоосвіти, самовиховання та саморозвитку. Тобто навчання студента потребує знань ним форм і методів аудиторної роботи та роботи з книгою, методів роботи з сучасними джерелами інформації, а й застосування деяких вольових зусиль у розвитку певних особистісних якостей.

Щоб відповідати високому званню педагога кожен, хто вирішив присвятити себе педагогічній професії, повинні розвивати в собі готовність до багатогранної і складної діяльності. Для цього тобі потрібно виробляти у собі прагнення бути кращим, усувати вади у характері і формувати нові якості та риси, що необхідні саме для професійно-педагогічної діяльності.

Пристаючи до роботи по самовихованню та професійному самовдосконаленню вчитель початківець повинен мати аналіз своєї роботи за певний період. Досвід вчителів, котрі домоглися помітних успіхів у професійній діяльності шляхом постійної роботи над собою, свідчить про те, що роботу з самовдосконалення треба починати з поглибленого аналізу власної педагогічної практики, з встановлення причин успіхів, і невдач. Аналізуючи результати і процес власної діяльності, вчитель здійснює рефлексію, без якої немає розуміння закономірностей освітнього процесу, немає поступального руху до педагогічної майстерності.

Існує думка, що педагогічні здібності, педагогічний талант – це щось вроджене, тому часто студенти байдужі до самоосвіти і самовиховання. У цей же час, як відзначають ряд дослідників (В. Кан-Калік, Л. Рувінський та ін.), запас потенційних сил у людини настільки великий, що навіть студент, який проявляє середні, звичайні здібності, може всебічно розвивати свою особистість і проявити талант у професійній діяльності. "Майстром може стати кожний, якщо йому допоможуть і якщо він сам працюватиме", - зауважував А. Макаренко [2].

Німецький педагог А. Дістервег зазначав, що для вчителя святим обов'язком є "своє виховання зробити завдання власного життя" [1]. Він вважав, що педагог "лише до того часу здатний насправді виховувати і навчати, доки сам працює над своїм власним вихованням і освітою" [1]. Йдеться про професійне самовиховання.

Цілеспрямованість, осмисленість, стійкість професійного самовиховання залежить від таких чинників:

- наявність професійного ідеалу;
- вольових якостей;
- фактори вільного часу;
- морально-психологічного клімату в студентській групі;
- мотивів вибору студентом педагогічної професії;
- стилів керівництва в спілкування;
- участі в різноманітній позанавчальній роботі;
- організації та постійного вдосконалення навчальної та самостійної роботи студентів.

Метод самовиховання – це спосіб роботи над собою спрямований на досягнення встановленої мети [3].

Елементом методу самовиховання є прийом. Для реалізації програми самовиховання використовують такі методи: самоспостереження, самоаналіз, порівняння себе з іншими людьми, самостимулювання, самопрограмування, методи та прийоми самовпливу, належать: самонаказ, самоконтроль, самозаохочування, самопокарання, самозаборона, самонавіювання, самопідбадьорення, самопереконання, самозвіт, автотренінг, введення щоденника самовиховання.

Самопокарання - доречно і навіть необхідне, коли людина знає, що невдача у певній справі є наслідком її лінощій, байдужості, недбалості.

Самонавіювання – психічний вплив людини на саму себе, вироблення нових установок, психічних станів, шляхом постійного повторення словесних формул чи викликання яскравих уявлень.

У процесі самопідбадьорення виконуються такі прийоми: самозаспокоєння, навіювання, впевненості у досягненні мети рівняння на улюбленого героя авторитетних людей. Сутність самопідбадьорення полягає у зміцненні віри у себе.

Становлення педагога як професіонала і суб'єкта продуктивної діяльності – це процес наближення до ідеалів культури, вершин професіоналізму, творчої самореалізації. Учені наголошують на нерівномірності етапів і ступенів професійного становлення особистості, позначаючи її як індивідуальну траєкторію професійного зростання, професійну кар'єру.

Професійна кар'єра – послідовність професійних ролей, статусів і видів діяльності в житті людини, її просування ланками виробничої, соціальної, адміністративної чи іншої ієрархії.

Існують два види професійної кар'єри:

- особистісна кар'єра – сходження людини до висот професіоналізму, якості результатів праці, самореалізації в професійній діяльності і набуття на цій основі визнання людьми;

- посадова кар'єра – просування по службі.

Кожен педагог вибудовує свою кар'єру, виходячи з своїх можливостей, ціннісних установок, умінь. Успішність кар'єри багато в чому залежить від того, наскільки правильно зроблено професійний вибір, наскільки вдалим було професійне самовизнання.

Професійна особистісна кар'єра є складовою життєвої стратегії педагога. Вона заслужена, якщо ґрунтується на особистісному зростанні, предметному й успішному самовдосконаленні, пов'язана в наполегливою працею, досягненням реальних результатів, ставлення педагога до неї, як до життєвого покликання. Добре, якщо вона супроводжується і посадовою кар'єрою. Однак не всі педагоги прагнуть посадового підвищення. Деякі вважають, що підвищення призводить до адміністративної зайнятості, витіснення професійного змісту діяльності, тому займаються одним і тим самим 25- 40 років, їх кар'єра теж успішна, бо змістовна, наповнена духовності, супроводжується зростанням суспільного визнання, шаную, нагородами, любов'ю вихованців.

Тобто, професійна кар'єра – це насамперед рух. А рух не може бути без мети, спрямування на досягнення життєвого і професійного успіху, привабливої особистісної професійної перспективи.

Як і будь-яка інша діяльність, професійне самовиховання має у своїй основі складну систему мотивів і джерел активності. Ця потреба виникає з протиріччя між вимогами, що ставляться суспільством, та наявним рівнем професіоналізму і підтримується власними джерелами активності.

Тобто, протягом усього шляху людської цивілізації в структурі суспільного поділу праці сформувалася і отримала потужний розвиток особлива соціальна функція, яка і дала початок професії вчителя, призначеної через здійснення специфічної діяльності готувати підростаючі покоління до життя на основі, залучення їх до цінностей людської культури.

К. Ушинський вважав педагогічну професію одним з найбільших справ в історії. Реальний вчитель, як вважав В. Сухомлинський, не може бути абсолютним втілення всіх мислимих достоїнств, але він має свою «неповторну живинку», здатний яскравіше, повніше інших проявити себе в якійсь певній сфері духовного життя, яка якраз і характеризує індивідуальність педагога, що здійснює складний процес цілеспрямованої взаємодії з учнями.

У повсякденній свідомості праця вчителя сприймається як нетворча, механічна, виснажлива робота, що повторюється з року в рік. Насправді – це висока і відповідальна місія, призначення якої – дати імпульс до самовизначення особистості в культурі, до утвердження людини в людині. Саме вчитель виступає ключовою фігурою всіх реформ і нововведень в системі освіти.

Сьогодні школа є сферою духовного виробництва і творчості, результат якого – не просто набуття нових знань, нових цілей, нових цінностей і особистісних смислів. На зміну традиційним поглядам приходять педагогічна система, яка здатна моделювати і відтворювати у сфері освіти дійсне багатство життєвих зв'язків і відносин особистості.

Самовизначення вчителя зумовлено його орієнтацією на цінності саме педагогічної діяльності, на обрану професію як спосіб життя і спосіб її повноцінного і творчого проживання.

Список використаної літератури

1. Константинов Н.А., Медынский Е.Н., Шабаева М.Ф. История педагогики. – М., 1982.
2. Макаренко А.С. Виховання в сім'ї школі // Твори: В 7 т. – К., 1954. – Т.4.
3. Психологический словарь / Под ред. В.В.Давидова и др. – М., 1983.
4. Рувинский Л.И. Самовоспитание личности. – М.: Мысль, 1984.

Бурячок Діана,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Процеси суспільного розвитку в нашій країні при орієнтації на якісно нову систему цінностей передбачають перегляд підходів до підготовки педагогічних кадрів. На нинішньому етапі становлення й реформування системи освіти проблема взаємодії між учнями і вчителями, їхніх стосунків зберігає значну актуальність.

У роботах багатьох учених (В.І. Бондаря, Я.І. Бурлаки, Л.П. Вовк, Н.В. Кузьміної, М.В. Левченка, О.Г. Мороза, О.В. Скрипченка, М.М. Фіцули, А.І. Щербакова та ін.) підкреслюється, що особистість учителя є вирішальною у побудові навчально-виховного процесу у школі, тому і становлення майбутнього педагога – це, передусім, формування його особистості як індивідуальності, а вже потім як умілого працівника.

Процес, завдяки якому відбувається реалізація особистісного потенціалу педагога під час комунікативної взаємодії з учнями, у педагогіці й психології позначається через категорію «творчий стиль педагогічного спілкування». Він є відображенням рівня професійної зрілості і компетентності педагога, його педагогічної майстерності, індивідуального творчого «почерку».

Специфіка навчально-виховного процесу вищого педагогічного закладу освіти передбачає безпосередню взаємодію всіх його учасників, де на перший план виноситься саме професійне спілкування майбутніх учителів, за допомогою якого, на думку О.О. Бодальова, «досягається взаєморозуміння один одного, вирішення конфліктних ситуацій, прогнозування поведінки й результату міжособистісної взаємодії у спілкуванні» [1, с.89].

Оволодіння студентами вищих навчальних закладах освіти продуктивними вміннями спілкування з учнями виступає однією з найважливіших проблем у професійній підготовці майбутніх учителів. Адже спілкування у педагогічній практиці займає провідне місце. Без спілкування мав би зупинитися розвиток людини як особистості. І саме педагог має генерувати процес спілкування – від цього залежить його успіхи в навчально-виховній роботі, становлення професійної майстерності.

Педагогічне спілкування полягає в комунікативній взаємодії педагога з учнями, батьками, колегами, спрямованій на встановлення сприятливого психологічного клімату, на психологічну оптимізацію діяльності, обмін думками, почуттями, переживаннями, способами поведінки, звичками, а також на задоволення потреб особистості в підтримці, солідарності, співчутті, дружбі тощо. Це – складний, багатоплановий процес установа і розвитку контактів між

людьми, породжений необхідністю спільної діяльності, який включає в себе обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприймання й розуміння іншої людини. Він забезпечує передавання через учителя учням людської культури, засвоєння знань, сприяє формуванню в них ціннісних орієнтацій.

Як різновид творчої діяльності, педагогічне спілкування виявляється під час пізнання вчителем учнів, в організації безпосереднього впливу на них, в управлінні власною поведінкою, організації процесу взаємовідносин.

Педагогічне спілкування є поліфункціональним явищем, яке забезпечує обмін інформацією, співпереживання, пізнання особистості, самоутвердження, продуктивну взаємодію. Обмін інформацією і ставленням співрозмовників один до одного характеризує комунікативний аспект спілкування; організація взаємодії – інтерактивний. У педагогічному процесі воно виконує такі функції:

- Контактну (встановлення контакту як стану обопільної готовності до приймання в передавання повідомлення, змісту взаємозв'язку);
- Інформаційну (обмін повідомленнями: прийом, передавання інформації, обмін думками, задумами, рішеннями тощо);
- Спонукальну (стимуляція активності партнера з комунікації, спрямування його на певні дії);
- Координаційну (взаємне орієнтування й узгодження дій для організації спільної комунікативної діяльності);
- Пізнавальну (сприйняття, осмислення змісту інформації, пізнання внутрішнього стану співрозмовника, розуміння і вивчення навколишнього світу, особистості, колективу, себе);
- Експресивну (можливість доступно, цікаво й емоційно-виразно передавати знання, формувати уміння й навички; збудження в партнерові необхідних емоційних переживань «обмін емоціями»);
- Встановлення відносин (усвідомлення власного місця в системі рольових, статусних, ділових, міжособистісних та інших комунікативних зв'язків);
- Організація впливу (зміна стану, поведінки, рівня комунікативних знань, умінь, досвіду, ціннісно-мотиваційної сфери співрозмовника тощо)
- Управлінську (керування своєю поведінкою, вплив на інших людей).

Педагогічне спілкування – це досить складний феномен, що вимагає творчого підходу до учнів. Це система органічної, соціально-психологічної дії вчителя і учнів в усіх сферах діяльності, що має певні педагогічні функції і спрямоване на створення соціально-педагогічних умов активної результативної діяльності особистості. А від так оптимальним вважаємо таке спілкування педагога з учнями у процесі навчально-виховної роботи, яке створює найбільш сприятливі умови.

Педагогічне спілкування – це професійне спілкування вчителя з учнями на уроці і поза ним, яке має певні педагогічні функції і спрямоване на створення сприятливого психологічного мікроклімату, а також оптимізацію навчальної діяльності та стосунків між педагогом і учнем, та в учнівському колективі. Спілкування у сучасному мовному просторі виступає не тільки як форма людської взаємодії. «Воно виступає, - зазначає В.О.Кан-Калік, - як інструмент впливу, і звичайні умови та функції спілкування мають саме у цій сфері додаткове навантаження, оскільки з аспектів загальнолюдських вони переростають у професійно-творчі аспекти. Таким чином, сам процес спілкування вчителя й учнів є важливою професійною категорією педагогічної діяльності» [3, с.10].

Педагогічне спілкування допомагає вчителю організувати взаємодію на уроці й поза ним як цілісний процес. Не обмежуючись лише інформаційною функцією, воно створює умови для обміну ставленнями, переживаннями, допомагає самоутвердженню школяра в колективі, забезпечує співробітництво і співтворчість у класі. За статусом педагог і учні діють з різних позицій: учитель організовує взаємодію, учень, сприймаючи його дії, залучається до неї. Для того щоб учень став активним співучасником педагогічного процесу, необхідно забезпечити суб'єкт-суб'єктний характер педагогічних стосунків, який полягає в рівності психологічних позицій, взаємній гуманістичній спрямованості, активності педагога та учнів, взаємопроникненні їх у світ почуттів і переживань, готовності до прийняття аргументів співрозмовника, взаємодії з ним.

Головними ознаками педагогічного спілкування на суб'єкт-суб'єктивному рівні є особистісна орієнтація співрозмовників (здатність бачити й розуміти співрозмовника), рівність психологічних позицій співрозмовників (недопустиме домінування педагога в спілкуванні, він повинен визнавати право учня на власну думку, позицію), проникнення у світ почуттів і переживань, готовність прийняти погляди співрозмовника (спілкування за законами взаємної довіри, коли партнери вслухаються, поділяють почуття одне одного, співпереживають), нестандартні прийоми спілкування (відхід від суто рольової позиції вчителя).

У спілкуванні виділяють наступні фактори:

- Іntenціональність (наявність конкретної мети і мотиву спілкування);
- Результативність (міра співпадання досягнутого результату з метою);
- Нормативність (необхідність контролю за перебігом і результатами акту спілкування).

Спілкування, виконуючи пізнавальну роль, виступає як взаємодія між його учасниками й слугує для встановлення стосунків один з одним та взаємооцінки.

Педагогічному спілкуванню властиві такі функції: пізнання особистості, обмін інформацією, організація діяльності, обмін ролями, співпереживання, самоутвердження, регулювання спільної діяльності, спонукання особистості до дії.

Кожний викладач, кожний учитель має завжди пам'ятати положення К.С. Станіславського про те, що «кожне слово, вимовлене вголос, - сказане для чогось чи для когось» [5, с.17]. А отже, він має заздалегідь визначити не лише основний зміст сказаного, а й мету його: «заради чого я висловлюю ту чи іншу думку, чому, з якою метою, чого домагаюсь» [5, с.17]. Такий підхід дозволяє педагогові поступово розвивати в собі, а отже, і у студентів, майбутніх учителів, здатність відчувати й цінувати слово, його смисл, точно й тонко передавати власні думки й погляди, бути майстром свого слова.

Важливим у процесі педагогічного спілкування є ініціатива, різноманітність форм її появу, способи управління нею, зворотній зв'язок комунікантів, інформативність партнерів по спілкуванню, уміння ефективно корегувати взаємини тощо.

Умовами ефективного педагогічного спілкування та його успішності є: володіння психолого-педагогічними якостями й уміннями; володіння педагогічним тактом; уміння «подати себе»; створення позитивного іміджу шляхом самопрезентації; мовленнєва культура; гуманістична спрямованість; уміння слухати й чути свого співбесідника; знання правил спілкування.

Майбутній вчитель має опанувати знаннями про дієву силу слова, мовлення, володіти широким словниковим запасом та навичками застосування слів відповідно до ситуації спілкування. Оскільки основним засобом педагогічного спілкування є слово, то мовленнєва культура викладача створює морально-психологічний ореол, який робить спілкування бажаним для учнів. Володіння живим словом розглядається як одна із професійно-знавчих якостей, що реалізується лише в діяльності, як творча якість, що найповніше виявляється в навчанні. Надзвичайно важливим чинником, який суттєво впливає на якість мовлення, є, безперечно, обізнаність у тому, що все висловлене є надзвичайно цікавим, потрібним, переконливим.

Мовлення – це не просто лад слів, а й лад думок та почуттів. А тому важливого значення набуває також вивчення й правильне використання мовних засобів у вираженні думок залежно від мети і змісту висловлення, яке досягається тільки за допомогою культури мовлення.

Культура мовлення – це дотримання ustalених мовних норм усної й писемної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне застосування мовних засобів залежно від мети та обставин спілкування.

Отже, спілкування вчителя у педагогічному процесі повинно збуджувати активність самого учня, тобто навчити його вести діалог, і допомогти учневі набути позитивного досвіду в організації мовленнєвої діяльності та стосунків між комунікативними, при дотриманні установлених норм спілкування.

Список використаної літератури:

1. Бодалев А.А. Личность и общение / А.А. Бодалев. – М.: Педагогика, 1983. – 272 с.
2. Леонтьев А.А. Педагогическое общение / А.А. Леонтьев. – М.: Знание, 1979. – 48 с.
3. Абрамович С.Д. Мовленнєва комунікація / С.Д. Абрамович, М.Ю. Чікарькова: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 26-28с.
4. Волкова Н.П. Педагогічні комунікації: Навчальний посібник. – Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2001. – 27-29 с.
5. Капська А.Й. Педагогіка живого слова / А.Й. Капська. – К. : ІЗМН, 1997. – 140 с.

Васьковська Ольга,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

У Конституції України зазначається, що людина визначається найвищою соціальною цінністю. Тому метою освіти є загальний і психічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства: розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення його культурного рівня, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями. Проте якість підготовки вчителів за багатьма параметрами ще не відповідає вимогам сучасної школи. На даний час залишається актуальною проблема забезпечення загальноосвітніх шкіл високо

кваліфікаційними кадрами. Науковий інтерес до проблеми розвитку культури педагога останнім часом досить зростає, оскільки саме бездуховність та низький рівень культури розцінюється прогресивними філософами, психологами, педагогами, громадськими діячами як причина морального та економічного занепаду суспільства.

Зазначимо, що загальні питання формування особистості вчителя досліджували Т. Яценко, Н. Кузьміна, М. Лазарев, А. Мудрик, С. Сисоєва, С. Архангельський та ін. Розуміння сутності культури як філософської категорії розглядалося у працях таких вчених: П. Саух, Е.Баллер, В. Давидович, С. Газман, С. Іконнікова та ін. Розкриттю загальних основ розвитку професійної культури присвятили свої роботи Н. Крилова, Т. Саломатова, Н. Ничкало, В. Правоторов, Г. Соколова та ін. Проблему формування педагогічної культури досліджують І. Бех, М. Букач, І. Зязюн, А. Барабанщиков, О. Рудницька та ін. Елементи педагогічної культури трапляються у вченнях відомих давніх вчених, таких як Сократ, Платон, Арістотель, Марк Аврелій, Августин Блаженний та інші.

Педагогічна культура – оволодіння педагогом педагогічним досвідом людства, ступінь його досконалості в педагогічній діяльності досягнутий рівень розвитку його особистості [5, с.252].

Основними складовими педагогічної культури є:

- Педагогічна спрямованість;
- Психолого-педагогічна ерудиція;
- Гармонія розвинутих інтелектуальних і моральних якостей;
- Висока педагогічна майстерність і організованість;
- Уміння продуктивно поєднувати навчально-виховну і науково-дослідницьку діяльність;
- Сукупність професійно важливих якостей;
- Педагогічно спрямоване спілкування і поведінка;
- Постійне самовдосконалення.

Спрямованість особистості вчителя проявляється у всій його професійній життєдіяльності і в окремих педагогічних ситуаціях, визначає його сприйняття і логіку поведінки, весь вигляд людини. Відомо, що розвитку педагогічної спрямованості сприяє зсув мотивації вчителя з предметного боку його праці на психологічну сферу, інтерес до особистості учнів. В цілому в спрямованості вчителів можуть бути виділені: цивільна, пізнавальна та самоосвітня спрямованість. Педагогічна спрямованість – це мотивація до професії вчителя, головне в якій дієва орієнтація на розвиток особистості учня.

Великий обсяг знань і високий розвиток інтелекту самі по собі і забезпечують успішну взаємодію людини із зовнішнім середовищем та реалізацію її потенціалу. Домінуючим при цьому виступають особисті якості. Оцінювання педагогічних здібностей у взаємодії з соціальним інтелектом учнівської і студентської молоді необхідно здійснювати в єдності логічного і творчого мислення. Педагогічне мислення у взаємодії з соціальним інтелектом проявляється у його спрямованості на ефективне розв'язання проблем, що пов'язані з міжособистісними відношеннями в різних соціально-педагогічних контекстах. Відзначений підхід передбачає розвиток здатності суб'єкта пізнавати поведінку іншої людини, розуміти її думки, почуття і наміри, а також самого себе.

Педагогічно обдаровані вчителі не тільки здатні розуміти себе і своїх учнів, але і цілеспрямовано впливати на них у навчальному процесі. В свідомості

педагога можна відзначити два взаємопов'язаних рівня відображення характеристик педагогічної діяльності: рефлексивний (емпатійність, педагогічний такт, самоконтроль) і проєктивний (гностичний, власне проєктувальний, конструктивний, комунікативний, організаційний).

Все наше життя проходить у спілкуванні з іншими людьми, разом з якими ми опиняємось у різних життєвих ситуаціях. Відповідно до обставин ми повинні вміти приймати багато правильних рішень, бажано непомітно для оточуючих. Адже саме тоді за нами слідкують інші, оцінюючи наші поведінку, вчинки та дії. Особливо пильно люди слідкують за педагогом. І не тільки дорослі, але й, що найголовніше, діти. Вони вчать у вчителя не лише під час уроку, а і кожної миті. Тому саме вчителю потрібно бути не тільки фахівцем високого класу, але й ввічливою, вишуканою та вихованою людиною.

Педагогічний загал чи не найголовніша частина української інтелігенції, яка дієво впливає на формування нації, наймолодшої частини її – дітей та молоді. Саме педагоги мають бути своєрідним еталоном, взірцем не тільки для молоді, але і для старшого покоління. Саме тому вчителі повинні знати як правильно треба поводитись як і в школі, і громадських місцях і навіть у колі рідних та друзів.

Моральна культура педагога постає передусім як інтегральна єдність двох суспільних явищ: культури і моралі. Аналіз моральної культури передбачає розкриття глибинних взаємозв'язків між культурою і мораллю, що можливо лише на основі системного аналізу людської культури, сутності та структури моралі, їх соціальних функцій, ролі в суспільній життєдіяльності людей. Моральна культура педагога – це духовна цінність, система знань, почуттів і навичок, норм і відносин, інтересів і потреб, єдність культурно-морального досвіду, безпосередньої діяльності і поведінки, спрямованої на самореалізацію, навчання і виховання особистості учня.

Педагогічна майстерність – це синтез наукових знань, умінь і навичок методичного мистецтва і особистих якостей педагога. Набуття педагогічної майстерності відбувається за таких умов: наявності у вчителя педагогічно-значущих рис особистості; здобуття психологічно-педагогічної, предметної та методичної підготовки за конкретною спеціальністю. Ці умови адресовані до різних підструктур особистості: до спрямованості, загальних академічних, спеціальних та педагогічних здібностей, дидактичних умінь і навичок тощо.

Педагогічна професія ставить досить високі вимоги до особистісних якостей працівника, перш за все до розвитку певних властивостей соціального інтелекту і професійної компетентності. У сучасних науково-психологічних дослідженнях поняття особистості розглядається в контексті таких проявів людини, як «...зосередженість уваги, точність, терпіння, наполегливість, любов до порядку, ніжність, манери, смак і, нарешті, вроджена любов до дітей...» [2, с.202].

Це професія соціального типу, а її особливе призначення полягає в тому, що вона орієнтована на взаємодію з іншими людьми, що навчаються, змінюються, розвиваються, очікують допомоги в складних життєвих та навчально-виховних ситуаціях. Умови педагогічної діяльності особистості передбачають наявність у вчителів сформованості таких якостей як соціальної відповідальності, потреби у спілкуванні, розвинених творчих здібностей, емоційності й активності у вирішенні різноманітних проблем тощо.

Педагогічна діяльність є особливим видом трудової діяльності, хоча б тому, що відображає й дає змогу втілювати фактично всі культурологічні функції

(людинотворчу, ціннісну, пізнавальну, регулятивну, семіотичну, комунікативну, адаптивну, креативну(творчу), функцію соціалізації).

Сучасні вимоги до педагога висвітлені в Законі «Про загальну середню освіту»: «Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки. Здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах середньої освіти» [3, с.5].

Педагогічна робота є дуже складною, тому для неї важливим є певний тип працездатності. В педагогічній діяльності виділяють типові ускладнення, серед них надмірне спілкування, неможливість бути психологічно вільним під час роботи, емоційно насичена атмосфера тощо.

Отже, педагогічна культура ставить високі вимоги до особистісних якостей людини, розвитку її психологічного мислення, соціального інтелекту і соціально-педагогічної компетентності.

Список використаної літератури

1. Васянович Г.П. Педагогічна етика. – К.: Академвидав., 2011
2. Гупко О. Т. Слово про вчителя. – К.: Рад. шк., 1985. – 254с.
3. Конституція України (Основний закон). – К., 1999. – 58 с.
4. Синиця І.О. Педагогічний такт і майстерність учителя. – К.: Рад. школа, 1981. 319с
5. Ягулов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560с.

Вергеліс Діана,

студентка 11 групи

навчально – наукового інституту педагогіки

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Педагогічне спілкування – це професійне спілкування вчителя з усіма учасниками навчально-виховного процесу, яке спрямоване на створення оптимальних умов для здійснення мети, завдань виховання і навчання. Педагогічне спілкування – це багатоплановий процес організації, встановлення й розвитку комунікації, взаєморозуміння й взаємодії між педагогами й учнями, педагогами і батьками, породжуваний цілями й змістом їхньої спільної діяльності – виховання дітей.

Реалізація соціально-політичних й економічних завдань, що стоять перед Українською державою, значною мірою залежить від успішності побудови національної системи освіти, її інтеграції до міжнародного освітнього простору. Універсальною формою забезпечення освітнього процесу є створення оптимальних умов взаємодії викладача і студента, тобто професійне спілкування – педагогічна комунікація. Центральне місце в цій системі відводиться педагогу, який повинен мати такі професійно-значущі якості особистості, як комунікативність, емоційна стабільність, спостережливність, гуманістична спрямованість та високий рівень готовності до професійної діяльності. Однією з провідних функцій людської комунікації є педагогічна, відповідно можна говорити про педагогічну комунікацію (в широкому розумінні), не обмежуючись її професійними носіями. Провідними умовами формування ефективної

психолого-педагогічної взаємодії студентів та викладачів вищих навчальних закладів є створення сприятливої атмосфери для розвитку особистості. Концепцію про діяльнісне розуміння процесу спілкування, його внутрішній та зовнішній зміст і гуманістично-етичну сутність висвітлюють в своїх працях К. Абульханова-Славська, О. Бодальов, О. Бондаренко, О. Леонт'єв, О. Леонт'єв, Л. Петровська. Такі автори, як Л. Анциферова, Г. Костюк, Б. Ломов, В. М'ясищев, Н. Чепелєва зазначають, що підхід до особистості повинен розглядатися з позиції розвитку, і визначальну роль у становленні особистості віддається саме процесу спілкування. Конкретно, питання теоретико-методологічних засад педагогічного спілкування, його змісту і функцій, механізмів і стратегій оптимальної взаємодії в системі «студент-викладач», а також проблему становлення 151 особистості й її розвитку як суб'єкта навчання та спілкування, його культури розробляли такі вітчизняні вчені, як Б. Баєв, О. Раєвський, І. Синиця, П. Чамата і – в наш час – Г. Балл, І. Бех, М. Боришевський, О. Киричук, С. Максименко, Т.О. Піроженко, Т. Російчук, Г. Чайка, Т. Чмут, Т. Щербан та ін. В дослідженнях Н. Кузьміної, В. Кан-Каліка, А. Мудрика, А. Щербакової та ін. було доведено, що спілкування є найважливішим професійним інструментом педагогічної діяльності. Оптимізація навчально-виховного процесу у ВНЗ залежить від того, як сприймають і розуміють один одного педагог і студент чи прагнуть вони до взаєморозуміння. Низький рівень комунікативності педагога руйнує середовище професійної діяльності, створює бар'єри, що перешкоджають взаємодії із студентами. За даними І. Скрип'юка, лише 30 % педагогів у змозі адекватно оцінити взаємини студентів у групі. Однаковою мірою це можна віднести і до ступеня адекватності самооцінки педагогом власного ставлення до студентів. Високу адекватність сприйняття і розуміння педагогом себе й інших І. Скрип'юк пов'язує з наявністю в нього таких особистісних, якостей, як спрямованість на творчість, на позитивний результат у роботі, на взаємодію з учасниками спільної навчальної діяльності. Ефективність професійно- педагогічного спілкування викладача залежить від рівня сформованості його комунікативної культури.

Для забезпечення у процесі педагогічного спілкування оптимального психологічного контакту особистість учителя-вихователя повинна мати в собі велику кількість "вільних валентностей", тобто здатність "приворожувати" значну кількість дитячих сердець. Наявність такої здатності залежить передусім від гуманістичної спрямованості педагога, його любові до дітей.

1. Пам'ятайте: успіх педагогічної діяльності насамперед залежить від культури спілкування.
2. Моделюйте спілкування не "від себе", а від вихованців, від їх потреб та інтересів.
3. Орієнтуйте своє педагогічне мовлення на конкретного учня, а не на абстрактну групу.
4. Використовуйте різні види спілкування.
5. Вступайте у спілкування з вихованцями, організуйте його не "по вертикалі", зверху вниз, а на взаємних інтересах.
- в. Постійно враховуйте психологічний стан окремих вихованців і колективу в цілому.
7. Вчіться дивитися на себе ніби збоку, постійно аналізуйте свої вчинки та дії.
8. Умійте слухати дітей, зважайте на їхню думку.

9. Організуючи спілкування, намагайтесь зрозуміти настрій вихованців і на цій основі моделюйте спілкування з ними.

10. Спілкування має приводити не до конфліктів, а попереджувати їх.

11. Не принижуйте людську гідність вихованців.

12. Спілкування має бути систематичним. Не залишайте "незручних" для вас вихованців поза увагою.

13. Ініціативу спілкування з учнями тримайте у власних руках.

14. У процесі спілкування враховуйте стать вихованців.

15. Уникайте штампів у спілкуванні, постійно шукайте нові форми, засоби, методи та прийоми.

Виокремлюють п'ять головних стилів спілкування між вчителем та учнями:

1. Спілкування на підставі захоплення спільною творчою діяльністю. Засадовим для нього є активно-позитивне ставлення до учнів, захопленість у справу, що передається дітям, співроздуми та співпереживання щодо цікавих і корисних заходів. За такими вчителями діти ходять слідом, бо вони наповнюють їхнє життя радістю, гордістю за успіхи в колективних справах. «Щоб справа йшла добре, у школярів та педагогів мають бути одні, спільні турботи. Педагогі не керують школярами, а разом із ними дбають про справи школи, ніякого протиставлення «ми» і «ви». Замість односторонніх впливів педагога на учнів — спільна творча діяльність вихованців разом із вихователями і під їхнім керівництвом» (В. Сухомлинський).

2. Стиль педагогічного спілкування, що ґрунтується на дружньому ставленні. Демонстрація дружнього ставлення — запорука успішної взаємодії. Цей стиль ґрунтується на особистісному позитивному сприйнятті учнями вчителя, який виявляє приязнь і повагу до дітей. Це позитивний стиль спілкування, проте в перспективі його розвитку слід мати творчий союз на підставі захоплення справою. Окремі педагоги неправильно інтерпретують стиль дружби і перетворюють дружні стосунки на панібратські, що негативно впливає на весь навчально-виховний процес. Встановлюючи дружні взаємини з вихованцями, варто прислухатися до застережень А. Макаренка: «З вихованцями керівний і педагогічний персонал завжди має бути ввічливим, стриманим. Педагогі і керівництво ніколи не повинні припускати зі свого боку тону фривольного: зубоскальства, розповідання анекдотів, жодних вільностей у мові, передражнювання, кривляння тощо. Зовсім неприпустимо, щоб педагогі і керівництво у присутності вихованців були похмурими, роздратованими, крикливими».

Виявляючи дружнє ставлення і маючи зацікавленість у справі, завжди можна залучити учнів до спільного пошуку, співтворчості.

3. Нерідко молоді вчителі, не вміючи встановити дружніх взаємин на ґрунті самовіддачі, обмежують спілкування формальними стосунками і обирають стиль спілкування-дистанції. У цих педагогів може бути в цілому позитивне ставлення до дітей, але організація діяльності ближча до авторитарного стилю, що знижує загальний творчий рівень спільної з учнями роботи (пасивно-позитивне ставлення плюс авторитарність в організації справи призводять до того, що в класах може бути чудова дисципліна, висока успішність, проте значні прогалини у моральному вихованні учнів). Дистанція між учителем і учнем повинна бути, однак це не головний критерій стосунків. Дистанція — показник провідної ролі педагога: що продуктивнішою для дитини є провідна роль учителя, то органічнішим і

природнішим для неї є елемент дистанції. Дистанція залежить від рівня авторитету вчителя, визначається учнями, хоча скеровується педагогом.

4. Спілкування-дистанція є певною мірою перехідним етапом до такого негативного стилю, як спілкування-залякування. Вдаються до нього ті молоді педагоги, котрі не в змозі організувати спільну діяльність, адже для цього потрібні професійні навички. Ось форми ситуативного вияву спілкування-залякування: «Не чекайте на екзамені п'ятірок. Знайте, що двійок вашому класові, хоч кілька, а буде», «Слухайте уважно, а то зараз викличу .» Така форма спілкування показує, як діяти не слід. Загалом, жорстка регламентація руйнує творчу атмосферу.

5. Спілкування-залякування поєднує в собі негативне ставлення до учнів і авторитарність у способах організації діяльності.

В умовах сучасного внутрішнього шкільного життя намічаються нові тенденції у розв'язанні проблеми спілкування вчителя і учнів, школярів між собою. Учні активніше вимагають взаєморозуміння, поваги, участі у вирішенні всіх проблем школи, організації уроків, на яких ніхто не відчуває почуття страху. Вони хочуть, щоб педагоги прислуховувалися до їх думки, правильно реагували на справедливі зауваження. Все це потребує реалізації вимог принципу гуманізації, на чому особливо наполягав В. Сухомлинський.

Існує ряд факторів, що зумовлюють формування відносин педагогів і учнів: соціальна ситуація розвитку; найближче оточення школярів і педагогів; атмосфера школи, стиль і тон її життя; майстерність вчителя, культура його спілкування; взаємодія педагогів і учнів.

Важливе місце у педагогічному спілкуванні належить професійним і особистим якостям учителя. Для того, щоб учитель будував конструктивні взаємовідносини, необхідно не тільки володіти технікою спілкування. Цей процес потребує, щоб особистість, яка стоїть за цією технологією, була наповнена глибоким гуманним змістом, на що постійно вказував у своїх роботах В. Сухомлинський.

Список використаної літератури

1. Зязюн И. А. Основы педагогического мастерства / И. А. Зязюн. –Просвещение, 1989.
2. Сухомлинский В. А. Мудрая власть коллектива / В. А. Сухомлинский. – Рад. школа, 1975.
3. Сухомлинський В.О. Сто порад вчителю / В.О. Сухомлинський. – Рад. школа, 1988.

Веремієнко Ольга,
студентка 11 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Педагогічне спілкування визначається у психології як система взаємодії вчителя й учнів, змістом якої є обмін інформацією, навчально-виховний вплив, організація стосунків, а також сприймання педагогом школярів і трансляція їм своєї особистості. Організуючи життєдіяльність школярів, спрямовуючи їхню поведінку, створюючи умови для розвитку мотивації навчання, педагог вступає в безпосередній контакт з учнями. У процесі спілкування відбуваються міжособистісні взаємовпливи як у вербальній, так і невербальній формах. Така

взаємодія неможлива без оптимального обміну інформацією. Значне місце в цьому процесі займає взаємо пізнання вчителя й учнів. Отже, педагогічне спілкування у широкому розумінні поєднує комунікативні, інтерактивні та перцептивні процеси в системі «вчитель-учні».

Особливе місце в професійній майстерності вчителя належить культурі педагогічного спілкування. На сьогоднішній день педагогічне спілкування є досить актуальною темою для обговорення. Специфіка вчителя початкової школи полягає в тому, що він першим починає навчально-виховний процес, закладає в учня основи вміння вчитися та навчальної діяльності, задає еталони поведінки в школі, від чого багато в чому залежить успіх навчання школярів у наступні роки.

Учені впродовж багатьох років інтенсивно досліджують різні аспекти наукової організації навчального процесу початкової освіти загалом і мовної зокрема. Пошуки в цьому напрямку спрямовувалися на адаптацію загальних принципів наукової організації праці до специфічних особливостей навчального процесу вишів з метою здобуття майбутніми фахівцями знань, формування їхніх професійних умінь і навичок, розвитку професійного мовлення.

Теоретичні та експериментальні дослідження формування культури педагогічного спілкування проводилися вітчизняними й зарубіжними вченими в таких аспектах: структура, функції та види спілкування (Л. Волинська, Л. Зінченко, В. Кан-Калик, А. Капська, О. Киричук, М. Корнев, А. Мудрик, Л. Савенкова та ін.); шляхи комунікативної підготовки майбутніх спеціалістів (А. Годлевська, О. Киричук, О. Коропецька, Р. Короткова, М. Коць, Т. Федотюк та ін.); психолого-педагогічні умови формування індивідуального стилю педагогічного спілкування (А. Коротаєв, В. Галузьяк, Ю. Орлов, В. Петровський, К. Левін, М. Обозов, В. Мерлін, О. Мешко, О. Капітанець, Т. Тамбовцева, С. Шеїн та ін.), культура педагогічного спілкування й комунікативна майстерність учителя (Л. Виготський, І. Зязюн, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.). Однак проблема формування культури педагогічного спілкування все ще залишається предметом уваги науковців і практиків.

Педагогічне спілкування має бути емоційно-комфортним. Професіоналізм спілкування вчителя полягає в тому, щоб подолати природні труднощі спілкування через розходження в рівні підготовки, здатності допомагати учням, знайти впевненість в спілкуванні як повноправних партнерів учителя. Для вчителя важливо пам'ятати, що оптимальне спілкування – не вміння тримати дисципліну, а обмін з учнями духовними цінностями. Спільна мова з дітьми – це не мова команд, а мова довіри. Усне мовлення є основним засобом педагогічного спілкування. Слово вчителя повинно впливати на почуття і свідомість, повинно стимулювати мислення й уяву, створювати потребу у пошуковій діяльності. У системі професійного педагогічного спілкування взаємодіють вербальні (мова) і невербальні засоби спілкування (жести, міміка) [2, с. 5].

Невербальні засоби спілкування дуже важливі. Вміння правильно ними користуватися, розуміти їх визначають успіх бесіди. «Коли очі говорять одне, мова інше, досвідчена людина більше вірить першому» (Емерсон). Мова поз, жестів, міміки є, по крайній мірі, не менш стародавньою, ніж мова слів. Є припущення, що усна мова розвивалася як варіант жестикуляції [4, с. 23]. У міру того, як людина опановує мову, немовні засоби спілкування поступово відходять на другий план. Тим не менш, в безпосередньому спілкуванні людей словесне повідомлення завжди супроводжується несловесними.

Особливістю мови вчителя є його спрямованість, зверненість до учнів, передбачення можливої реакції своїх вихованців. Він може заздалегідь уявити, як відредагує на його слова школяр. Усна мова вчителя, як правило, мова імпровізована. У цьому теж полягає її особливість. Вчитель-професіонал говорить завжди без безпосередньої опори на текст підручника чи конспект уроку. Учні, слухаючи його, ніби присутні в момент народження слів, виразів. Створюється враження, що вчитель публічно мислить, вперше для себе разом з учнями відкриває істину [1, с. 120]. Імпровізована мова – поняття неоднозначне. В одних випадках – це мова, заздалегідь підготовлена, продумана, але вміло подана вчителем як «негайна». Це не дослівний переказ, а дійсно вільний виклад, що створюється у момент вимови, але з урахуванням попередньої підготовки. В інших випадках мова вчителя – імпровізація у прямому сенсі цього слова, мова непередготовлена, що народжується, коли умови вимагають негайної реакції вчителя. Саме тут проявляється загальна і педагогічна культура вчителя, його досвід взаємин з учнями.

У ході проведеного дослідження було встановлено:

1. У вчителя повинні бути сформовані наступні вміння для оптимальної взаємодії:

- вміння активно слухати учня;
- вміння орієнтуватися в комунікативній ситуації педагогічної взаємодії;
- вміння розпізнавати сховані мотиви й психологічні форми захисту учня.

2. Існує зв'язок між видом взаємодії і рівнем сформованості інтелектуальних якостей у дітей.

3. Процес взаємодії впливає на всі психічні процеси.

4. Визначальну роль у взаємодії відіграє використання різних форм заохочення учнів, як для встановлення комунікації, так і для засвоєння навчального матеріалу.

5. Важливими психологічними механізмами в процесі міжособистісної взаємодії є: проектування, децентрація; ідентифікація; емпатія; стерео типізація.

6. Найбільш ефективний вид взаємодії повинен характеризуватися такими особливостями: чіткість викладу, доступність у процесі спілкування з учнями, емоційна близькість, психічний контакт (взаємна зацікавленість).

7. Особиста комунікація повинна забезпечувати доброзичливу, дружню, ділову критику, а також довіру з боку дорослого.

8. Педагогічне керівництво з боку вчителя повинне бути завжди спрямоване на підтримку емоційного настрою учнів, яке сприяє розвитку їх пізнавальної активності.

Значна увага приділяється мовленню вчителя як складовій його педагогічної майстерності, теоретичним та практичним аспектам формування правильності мовлення майбутніх вчителів початкових класів, усній та писемній формам професійного вчительського мовлення, послуговування мовленням у різних ситуаціях педагогічної діяльності тощо. Безумовно, мовлення вчителя початкової школи є показником його педагогічної культури, засобом самовираження і самоутвердження його особистості [2, с. 218]. Мовлення вчителя – це мовлення, пристосоване для розв'язання специфічних завдань, що виникають у педагогічній діяльності, спілкуванні.

Аналіз наукових джерел, власний досвід дозволяє визначити шляхи поліпшення процесу формування комунікативної компетенції майбутніх педагогів початкової школи. Передусім, це педагогічна та методична підготовка фахівців за

рахунок вивчення базових дисциплін й спецкурсів, рольових і ділових ігор, моделювання педагогічного спілкування, планування творчих завдань, словесних стимулюючих методів (бесіди, дискусії), які своєю метою мають виробити в майбутніх учителів початкової школи професійне мовлення.

У спілкуванні складається важлива система виховних взаємин, що сприяють ефективності виховання і навчання. У педагогічній діяльності спілкування набуває функціональний і професійно значимий характер. Воно виступає в ній як інструмент впливу, і звичайні умови і функції спілкування отримують тут додаткове «навантаження», так як з аспектів загальнолюдських переростають у компоненти професійно творчі.

Отже, слова і вчинки педагога сприймаються дітьми як прояв його власних переконань, а не тільки як виконання обов'язку. Щирість педагога – запорука міцних контактів з вихованцями.

Список використаної літератури

1. Бодалев А.А. Личность и общение. – м.: Педагогіка, 1983. – 271 с.
2. Зимов І.А. Педагогічна психологія. – Ростов-на-Дону, 1997.
3. Кан-Калик В.А. Основи професійно-педагогічного спілкування. – М., 1987.
4. Коломинский Я.Л. Изучение педагогического взаимодействия // Советская педагогіка. – 1991. - № 10. – С. 36-41.
5. Леонтьев А.А. Психологія спілкування. – М., 1997.

Вольська Мирослава,
студентка ІІ групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ТВОРЧИЙ ХАРАКТЕР ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Професія вчителя вимагає всебічних знань, безмежної душевної щедрості, мудрої любові до дітей. Тільки кожний день з радістю віддаючи себе дітям, можна залучити їх до науки, заохотити до праці – передати їм глибоку віру в торжество загальнолюдських цінностей, закласти непорушні основи моральності. Саме вчителю належить ключова роль в освіті, адже через діяльність педагога відбувається становлення громадянина як особистості і фахівця, зміцнюється інтелектуальний та духовний потенціал нації.

Саме вчителеві належить втілити в життя основні принципи освіти суверенної української держави:

- доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освіти;
- рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку;
- пріоритетність загальнолюдських цінностей над політичними і класовими інтересами;
- органічний зв'язок з національною історією, традиціями, культурою;
- єдність і наступність, безперервність і різноманітність освіти, відповідність її світовому рівню.

Творчість є важливою ознакою особистісного розвитку вчителя початкової школи, а також умовою його самореалізації, самовдосконалення та професійного зростання. Учитель у навчально-виховному процесі творить нову людину і самого себе. Саме тому творчість є однією з найважливіших складових педагогічної

майстерності вчителя. В. Сухомлинський писав: «Духовне життя дитини повноцінне лише тоді, коли вона живе у світі гри, казки, музики, фантазії, творчості... Ми повинні навчати і виховувати так, щоб дитина почувала себе шукачем і відкривачем знань. Тільки за цієї умови одноманітна, напружена праця, стимулююча робота школяра забарвлюється радісним почуттям і може принести маленьким людям переживання творця» [3].

Ще з дитсадочка, запитавши маля, чи хоче воно до школи, те з радістю відповість, що «так», але, прийшовши туди, не кожна дитина відповість стверджувально. Приходячи до школи, увага першокласників спочатку приділяється розгляданню всього, що там знаходиться, потім класу і наявних там предметів, а вже потім їх увага переходить на вчителя. Одяг вчителя, які на ньому є прикраси, на це також звертають свою увагу маленькі школярі, але особливу увагу діти приділяють поведінці вчителя, його діям, рухам, словам. Тому кожен вчитель повинен бути креативним, розумним, всебічно розвиненим. Адже саме на уроці забезпечується інтелектуальне збагачення дитини, розкриваються її здібності, нахили та інтереси.

Учитель має творчо підходити до побудови уроку, шукати ефективні методи і прийоми навчання, які спонукали б кожного учня до активної самостійної пізнавальної діяльності. Урок – це акторська майстерність, а вчитель є головним його актором.

Відомо, що педагогічний процес обов'язково включає систему відносин «вчитель-учень», де вчителю відведена роль організатора і керівника. Аналіз роботи вчителя початкової школи з організації творчої пізнавальної діяльності школярів свідчить про те, що в школах нерідко панує диктат учителя, тоді як активність і самостійність учнів пригнічується. Тільки творчий учитель може сформулювати творчу особистість вихованця, допомогти йому виявити творчі нахили та здібності, самоактуалізуватися. Для цього педагогові необхідно глибоко вивчати і знати інтереси та захоплення школярів. Варто пам'ятати, що найбільш чітко і повно творча пізнавальна діяльність учнів проявляється в їх захопленнях, які можуть бути використані вчителем під час спільної навчальної діяльності на уроці. Проте використовувати їх треба вміло: не перетворювати урок на обговорення інтересів і нахилів, а включати їх у процес активної пізнавальної діяльності.

Співтворчість учителя й учнів – не просто спільна діяльність педагога і вихованців, а й уміле керівництво вчителя. На думку С. Сисоевої, створення сприятливих умов – це «забезпечення реалізації учнями своїх творчих можливостей у початково-виховному процесі: на уроках і в позаурочній діяльності; сприяння самовизначенню кожного учня в усіх його сферах внутрішньо шкільного життя через індивідуальний вибір; детальне вивчення педагогами і психологами найбільш значущих для учнів видів діяльності; створення творчої атмосфери, здорового морально-психологічного клімату в учнівському колективі через утвердження принципів педагогіки співробітництва; своєчасна доброзичлива оцінка творчої навчальної діяльності учнів, схвалення результатів» [7, с. 176].

Творчий розвиток – це процес формування особистості, основою якого є продуктивна діяльність, здатна створювати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Творчий розвиток учнів, обумовлений їх загальною готовністю до активної життєтворчості передбачає наявність та

розвиток в особистості здібностей, мотивів, знань, умінь і навичок, завдяки яким створюється продукт, що вирізняється новизною, оригінальністю й унікальністю.

Б. Мейлах вважає, що механізм «системи роботи творчого вчителя зберігає загальну логіку творчого процесу, головними етапами якого є: виникнення задуму, визначення проблемної ситуації, осмислення мети задуму, накопичення спостережень, вибір найкращого з можливих розв'язків творчої задачі, результат творчого процесу і його оцінка»[4, с. 34].

Творчий учитель – це особистість, яка характеризується високим рівнем педагогічної креативності (креативні риси особистості й додатково сформовані мотиви, особистісні якості, здібності, які сприяють успішній творчій педагогічній діяльності), відповідним рівнем знань предмета, який викладає набутими психолого-педагогічними знаннями, уміннями та навичками, які, за сприятливих для педагогічної творчості учителя умов, забезпечують його ефективну педагогічну діяльність із розвитку потенційних творчих можливостей учнів.

М. Поташник виділяє такі риси творчого вчителя:

- постійний пошук;
- творчий стиль мислення;
- творча фантазія;
- розвинене уявлення;
- прагнення досягти позитивних результатів;
- високий рівень загальної культури[5, с.125-130]

Розвиток творчості пов'язаний зі структурним і функціональним оновленням діяльності, перетворенням її в дещо нове, більш досконале, виражене в нових результатах праці. Запорука розвитку творчості майбутніх учителів початкової школи – це процес зміни педагогічної діяльності, який проявляється в оновленні цільових установок і технологій розв'язання завдань навчання і виховання майбутніх спеціалістів.

Аналіз наукової, педагогічної літератури свідчить, що творчість – це надзвичайно складне поняття, яке не має однозначного визначення. Творчість зароджується там, де наявний синтез глибоких та міцних знань із досвідом практичної діяльності, що сформувався у процесі самостійної роботи. Творчість пов'язана з діяльністю людини у певній сфері науки, культури чи виробництва. Під творчістю слід розуміти вищу форму психічної активності, самостійності, яка породжує дещо якісно нове і вирізняється своєю неповторністю і оригінальністю.

Отже, творчість – найважливіша особливість діяльності педагога. Тому система підготовки вчителів початкової школи повинна бути зорієнтована на оволодіння передовими педагогічними технологіями, на використання предметних знань з метою ефективного виховання і розвитку особистості, формування цілісної картини світу, здатності до життєвого самовизначення. Щоб формувати творчу особистість у процесі навчання, кожен учитель повинен знати особливості творчого процесу, вміти діагностувати рівень розвитку творчості в учнів, знати сучасні організаційні форми, шляхи і механізми формування творчої особистості.

Список використаної літератури

1. Мейлах Б.С. Талант писателя и процессы творчества / Б.С. Мейлах. – М., 1969.
2. Поташник М.М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт: пособие [для учителя] / М.М. Поташник. – К.: Радянська школа, 1988. – 206 с.

3. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: підручник / С.О. Сисоєва. – К.: Міленіум, 2006. – 346 с.
4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1974. – 286 с.

Гапонова Надія,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

САМООСВІТА ТА САМОВИХОВАННЯ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Загальний погляд на сучасний стан людства дає змогу виявити велику кількість проблем, суперечностей, зумовлених невідповідністю між рівнем освіти і виховання, що зростає та освіченістю. Питання пов'язані із самоосвітою та самовихованням, хвилювали багатьох учених, мислителів, науковців від часу виникнення педагогіки як науки. Вагомий внесок у розвиток цієї проблеми зробив ще Ф.-А.-В. Дістерверг, який звертаючись до педагогів, говорив, що метою всього їхнього життя має бути прагнення ніколи не залишати найшляхетнішу та найвеличнішу справу самоосвіти; бо виховувати та навчати інших можливо, поки продовжуєш працювати над власним виховання та освітою. К. Ушинський казав, що найважливішою професійною якістю особистості педагогів є постійне прагнення до самовдосконалення, яке передбачає саморозвиток, самовиховання, самоосвіту. Порушена проблема в працях В. Сухомлинського, Я.А. Коменського, Г. Сковороди, Х. Алчевської, О. Духновича, Я. Чепіги, С. Русової, С. Шацького та інших. У своїх судженнях видатні педагоги, науковці зазначали, що «самоосвіта» – це розвиток мислення, який здійснюється якісно тільки в процесі постійного вдосконалення особистості.

Головна мета майбутніх учителів має бути така: якомога краще підготуватися до майбутньої професійної діяльності. Змістом професійного самовиховання студентів повинні бути всі професійно-значущі риси особистості, що охоплюють як світогляд, так і фізичне здоров'я. Якісна характеристика професійної підготовки вчителів залежить не лише від кількості засвоєних знань, але й від емоційно-мотиваційного розвитку, творчого педагогічного мислення, сформованості педагогічно вагомих вольових звичок, рівня психічного розвитку, уміння критично аналізувати свою діяльність [1, с. 15].

Самоосвітня діяльність має передбачати удосконалення як професійному, так і загальнокультурному розвитку. Метою самоосвітньої діяльності можуть бути компенсація недоліків базової освіти педагогів, адаптація до нових знань, до професійної культури, розвиток творчого потенціалу. У педагогіці самоосвіта, самоаналіз належать до категорій, пов'язаних із внутрішніми чинниками розвитку особистості, в поєднанні з такими поняттями, як самопізнання, самокерування, самовиховання, самонавчання і самодіяльність.

Самовиховання слід розглядати як саморозвиток, в якому згідно з вимогами суспільства, загальнолюдськими, національними та моральними цінностями, цілями та інтересами самої людини творчо формуються та постійно розвиваються спроектовані нею сили та здібності й, водночас, нівелюються недоліки. Самовиховання та саморозвиток – це свідомо практична діяльність, спрямована на

більш повну реалізацію людиною себе як особистості. Процес самовиховання починається із самоусвідомлення – усвідомлення вихованцем себе як особистості та свого місця й життєвих орієнтирів у суспільній діяльності. Самовиховання передбачає певний рівень розвитку інтелекту, який виявляється у всьому, що стосується зміни свого «я», тобто багато педагогів стверджують, що робота над собою стає постійною, ефективною, якщо є зріла самосвідомість. Усвідомлення власної поведінки веде до самоспостереження, самоаналізу, самокритики. Педагогічною основою самовиховання є взаємозв'язок між процесом зовнішнього виховання і самовихованням. Виникнення свідомого прагнення до самовиховання є наслідком попереднього зовнішнього виховання. Адже зовнішнє виховання – це прояв об'єктивного впливу суспільства на індивідуум через суб'єктивну діяльність вихователів. Проте на перших етапах виховання ці зусилля (педагогів, батьків, громадських організацій, преси) нерідко стикаються з пасивними формами сприйняття, інколи з протидією особи або з нерозумінням нею вимог і цілей вихователя. В цих випадках виникає невідповідність свідомості та поведінки, яка має безліч конкретних відтінків. Педагогічний аспект при цьому виступає як результат і умова правильно організованого виховання, в якому формуються соціальне та особистісно значущі цілі, стимули, мотиви, якості, створюються сприятливі умови, необхідні для успішної роботи над собою. Педагогічне керівництво усвідомленим самовихованням учнів полягає в ознайомленні їх з ідеями самовиховання, у правильній орієнтації та консультуванні школярів, в допомозі виборі ними «найбільш раціональних прийомів та засобів самовдосконалення».

Самовиховання потребує тривалих вольових зусиль, уміння керувати собою, досягати поставленої мети, не падати духом від невдач. Тому слід залучати школярів до видів діяльності, які передбачають зібраність, організованість, відповідальність. Докладаючи труднощі вони загартовують волю, доводять розпочату справу до кінця і таким чином переконуються, що навіть невеликі успіхи роблять їх сильнішими. Для педагога робота над собою – необхідна передумова набуття й збереження професіоналізму. Самовиховання – цілеспрямований процес, він є продовженням професійного виховання, коли майбутній учитель з об'єкта виховного впливу («Я – студент, нехай мене вчать») перетворюється на суб'єкт організації власної життєдіяльності («Я – майбутній спеціаліст, готую себе до цього»). Найважливіша умова виникнення потреби у професійному самовихованні для майбутнього вчителя – це перехід його з позицію учня на позицію спеціаліста. Самовиховання майбутнього вчителя починається із усвідомлення різниці між уявленням про себе як майбутнього професіонала і його реальними можливостями. Це можливо в тому разі, якщо в майбутнього вчителя є професійний ідеал і здатність до самопізнання, наявна самооцінка та вміння стримувати свої емоції.

Цілеспрямованість, осмисленість, стійкість професійного самовиховання залежить від таких чинників: наявності професійного ідеалу, вольових якостей, мотивів вибору студентом педагогічної професії, морально психологічного клімату в студентській групі, стилів керівництва і спілкування професорсько-викладацького стану, фактора вільного часу, організація та постійне вдосконалення навчання самостійної роботи студентів, участі в різноманітній поза навчальній роботі.

Професійне самовиховання спрямоване на більш повну реалізацію педагогом себе як особистості. Самоосвіта є важливим чинником професійного росту вчителя, один із шляхів розширення його творчих можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності. Ефективна професійна підготовка майбутнього вчителя не можлива без самоосвіти, самовиховання та саморозвитку. Тобто навчання і самонавчання майбутнього вчителя потребує не лише знання ним форм і методів аудиторної роботи з книгою, іншими сучасними джерелами інформації, але й застосування деяких вольових зусиль, розвитку певних особистісних якостей. Характерною особливістю цих функцій є їхня взаємозумовленість. Система самоосвіти педагога – це цілісний процес удосконалення його особистості, творчість стає суб'єктивною характеристикою кожного компонента системи. Без усвідомлення розуміння власної індивідуальності різнобічна самоосвіта може призвести до нівелювання особистості, втрати свого «Я». тому справжній смисл самовдосконалення майбутнього вчителя полягає не в кількісній багатогранності особистісних рис, а в розумінні власної індивідуальності, яка має свій «комплекс» характеристик, а також копіткої праці над її розвитком і збагаченням. Характерною особливістю самовдосконалення є динаміка розвитку самопізнання, самовиховання і саморозвитку особистості педагога.

Отже, проблема самоосвіти та самовиховання майбутнього педагога за своїм змістом є багатоплановою, її вивчення потребує систематизації різноманітних аспектів самовдосконалення особистості педагога в цілому. Для вирішення цього завдання потрібно майбутнім учителям взаємопов'язувати об'єктивну та суб'єктивну сторони удосконалення; єдність професійного і особистісного аспектів; реалізовувати творчу індивідуальність та спрямованість самоосвіти та самовиховання на професійну підготовку. Саме такий педагог потрібен сучасності, педагог з новим, якісним баченням проблеми освіти, педагог-творець, професіонал, невтомний дослідник-новатор, здатний швидко перебудувати напрям і зміст діяльності відповідно до зміни технологій та вимог суспільства, вчитель, який допоможе учневі сформувати генетичну потребу в творчій самостійності, реалізації себе як всебічно розвиненої особистості [4, с.11].

Список використаної літератури

1. Єлканов С.Б. Основи професійного самовиховання майбутнього вчителя. Педагогічна творчість і майстерність. - К., 2000.
2. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка. - К.: Знання – Прес, 2003.
3. Салій С.І. Самоосвіта молодого вчителя // Радянська школа. - 1991. - № 1. - С. 86.
4. Черньков Я. Особливості формування професійної культури майбутнього вчителя // Рідна школа. - 2002. - №12.
5. Фіцула М.М. Педагогіка. – К.: Вид. центр «Академія», 2001.

Гончарук Наталія,
студентка 51 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

**РОБОТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НАД ПРОЕКТОМ
НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»**

В умовах докорінної зміни системи освіти в Україні виникає необхідність створення нових підходів до освітнього процесу, нових шляхів повноцінного і всебічного розвитку людини як повноправного члена соціуму.

Ідея включення проектної діяльності в освітній процес була запропонована американським педагогом і філософом Дж. Дьюї більше століття тому. Вперше у вітчизняній педагогіці актуальність цієї проблеми вивчав А. Макаренко, який в результаті своєї новаторської педагогічної діяльності дійшов висновку про проектування особистості як суб'єкта педагогічної праці. Таку думку не раз висловлював В. Сухомлинський, багатогранну педагогічну спадщину якого проймає ідея проектування людини. Визначення суті проектування як педагогічного явища є досить складним, бо надзвичайно складними і багатогранними є система проектування і сам педагогічний процес.

Мета статті – розкрити особливості методу проектів на уроках «Я у світі», дослідити аспекти покращення якості засвоєння навчального матеріалу та стимулювання творчої діяльності дітей.

Проектування в загальному його розумінні — це науково обґрунтована побудова системи параметрів майбутнього об'єкта чи якісно нового стану існуючого проекту прототипу передбачуваного або можливого об'єкта стану чи процесу. Проектування — особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація, практично спрямоване дослідження [1].

Німецький педагог А. Флітнер характеризує проектну діяльність як навчальний процес, в якому обов'язково беруть участь розум, серце і руки ("Lernen mit Kopf, Herz und Hand"), тобто осмислення самостійно добутої інформації здійснюється через призму особистого відношення до неї і оцінку результатів в кінцевому продукті.

Творчі проекти класифікуються за певними типологічними ознаками:

- за характером домінуючої діяльності вони можуть бути дослідницькими, пошуковими, рольовими, прикладними;
- за предметно-змістовними галузями вони поділяються на монопроекти (у межах однієї предметної галузі) та міжпредметні;
- за кількістю учасників та характером контактів у проекті: індивідуальні, групові, колективні, шкільні, міські, всеукраїнські, міжнародні.

Всеукраїнські та міжнародні проекти виконуються в більш дорослому віці, але на сучасному етапі досвід створення проектів такого рівня спостерігаємо в телекомунікаційних проектах. Прикладом упровадження означеного виду проектів є програма Національної спілки США (National Geographic Society), у межах якої виконуються проекти «Добрідень!», «Кислотні дощі», «Погода у дії», «Що ми їмо», «Сонячна енергія» із допомогою Дитячої Комп'ютерної Мережі (Kids Network);

- за тривалістю виконання творчі проекти поділяються на короткочасні та тривалі.

Урахування основних теоретичних положень та досвіду вчителів-практиків, дало змогу виділити такі структурні одиниці у виконанні творчого макропроекту:

- Підготовчий етап, що складається з таких частин: а) вибір теми (на початкових етапах - за пропозицією вчителя, пізніше - сумісно з дітьми) та розкриття її змісту, надання необхідного мінімуму інформації; б) постановка мети, визначення етапів роботи; в) розподіл завдань, ролей; г) постановка «найближчої»

мети для кожної групи або індивідуального учасника; д) мотивація виконання проекту; е) надання необхідної інформації.

– Дослідно-творчий етап, що складається з таких частин: пошукова або творча робота, що включає добір інформації та її перетворення; досліді та творчі ігри; забезпечення проміжного контролю та надання допомоги, оформлення результатів.

– Заключний етап поділяється на такі складові: презентація результатів; самооцінка [2].

Для мікропроектів на підготовчому етапі з метою мотивації діяльності доцільно організувати творчі ігри; для інших структурних компонентів логіка залишається. У першому класі основний етап проектування часто організовується у формі дослідницьких ігор, оскільки за свідченням психологів (О. Подяков, О.Савенков) у шестирічному віці дослідження часто органічно пов'язано з ігровою діяльністю. Дослідження можуть мати розумовий характер, тобто відбуватися шляхом організованих розмірковувань. У таких випадках роль досліду виконує евристична бесіда, але в результаті все одно повинен бути створений творчий продукт. Також основний етап проекту може бути представлений творчою роботою, оскільки творчість передбачає відкриття або перетворення дійсності. На всіх етапах проектування широко застосовуються різноманітні види образотворчої діяльності, які також виступають своєрідними засобами дослідження дитиною навколишньої дійсності. Заключний етап має на меті публічну презентацію результатів дослідно-творчої роботи.

У підготовчій роботі доцільне використання методів розвитку дивергентного мислення: вербальних (розповідей, діалогів, дискусій, полілогів), методу випадкових підстановок, гірлянди асоціацій, які реалізуються у таких формах роботи як колективна творча робота, проблемний урок, робота в малих групах.

Дослідно-творча частина проектування реалізується за допомогою «трансформаційних» методів: пошуку літератури, алгоритмізації, трансформації ідей, класифікації проектної інформації, мозкової атаки, які корелюють із такими формами роботи, як: ділова або рольова гра, робота в малих групах, самостійна робота, парне взаємонавчання, занурення, консультації, підготовка виступів.

На заклучному етапі доречно користуватися конвергентними методами, а саме: захист проекту, порівняльний аналіз у формах презентації, демонстрації, конкурси проектів [4].

Вибір форм організації визначається типом проекту: при виконанні колективних мікропроектів доцільно використовувати колективну творчу роботу, проблемний урок, ділову або рольову гру, демонстрації; організація групових проектів вимагає таких форм роботи: робота в малих групах, парне взаємонавчання, порівняльний аналіз у формах презентації; індивідуальне проектування передбачає такі форми роботи, як самостійна робота, занурення, консультації, підготовка виступів, конкурси проектів; виконання колективних макропроектів з розподілом праці допускає поєднання всіх форм роботи.

Розпочинати роботу над проектами доцільно зі створення мікропроектів із пропонуванням учням алгоритмів організації діяльності, що дає змогу здобути необхідні для подальшої самостійної пошукової діяльності навички.

Зовнішнє оцінювання проектної діяльності вважаємо за необхідне проводити згідно з параметрами, висунутими Є.Полат:

- активність кожного учасника проекту, відповідно до його індивідуальних можливостей;
- колективний характер рішень, що приймаються; характер спілкування та взаємодопомоги;
- необхідна та достатня глибина проникнення в проблему;
- аргументованість рішень, що приймаються;
- естетика оформлення результатів;
- уміння відповідати на питання опонентів [5].

Предмет «Я у світі» охоплює такі теми: «Людина», «Людина серед людей», «Людина в суспільстві», «Людина у світі». Червоною ниткою через усі теми проходять компоненти «Я – сім'я – школа – рідний край – Україна – світ». Відповідно до цього у якості зразків можна запропонувати наступні теми для проектів:

- «Україна на карті світу» - наочний і теоретичний матеріал про сусідство України з іншими державами;
- «Скарби України» - ознайомити з найвизначнішими національними символами природного походження, найбільшими об'єктами, створеними працею українського народу;
- «Символи держави: герб, прапор, гімн, їх значення» - розширити знання про державні, народні, історичні та культурні символи українського народу; сприяти формуванню національної свідомості школярів; виховувати патріотичні почуття і повагу до Батьківщини;
- «Моя сім'я. Склад сім'ї. Складання родовідного дерева» - презентація родовідного дерева учнями, розповіді про власних предків, цікаві історії життя родини;
- «Славетні українці» - про талановитих людей, які є гордістю нашої країни тощо.

У дидактико-методичній систематизації навчального матеріалу особливо важливе значення надається зв'язку його з життям, організації самостійної та пошукової діяльності учнів, що дає можливість розвивати навички дослідницької роботи. Усі ці завдання успішно розв'язуються у початковій школі шляхом реалізації проектної діяльності.

Список використаної літератури

1. Бабій К.Н., Бахтарова А.М., Литвиненко І.Б. Нетрадиційний урок за проектною технологією // Управління школою. – 2007. – № 1. – С. 22.
2. Єжак Є. Основи проектної діяльності учнів // Школа. – 2007. - № 11. – С. 33.
3. Лисенко С. Про проекти // Відкритий урок. – 2003. - № 17-18. С. 72.
4. Ліннік О.О. Творче проектування в організації життєдіяльності шестирічок: навч.-метод. посіб / О.О.Ліннік. - Луганськ: Альма-матер, 2005. - 178 с.
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. – К.: Генеза,- 2002.

Гордієнко Юлія,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

Стрімкий розвиток сучасних педагогічних технологій вплинув на впровадження різноманітних методів та форм організації навчальної діяльності студентів, які спрямовані на формування професійно-педагогічного іміджу майбутнього фахівця. У контексті формування іміджу сьогодні значна роль відводиться не лише професійним знанням та умінням, а й формуванню світоглядних орієнтацій особистості. Тому що вища освіта є цілісним комплексом навчально-методичної підготовки майбутнього педагога та поза навчального особистісного розвитку. Питання формування професійно-педагогічного іміджу, який є найважливішою складовою професійної компетентності, стає головним завданням у багатьох сучасних дослідженнях.

Унаслідок аналізу філософських і психолого-педагогічних досліджень з обраної проблеми з'ясовано, що під дефініцією «професійний імідж сучасного вчителя» розуміють форму життєвого вияву сучасного вчителя, за допомогою якої він, активізуючи особистісно-ділові якості, самоутверджується професійно та особистісно [1, с. 89]. Виходячи з вище зазначеного, імідж учителя – це один з основних засобів реалізації принципів саморозвитку особистості. Так, позитивний імідж сучасного вчителя тісно пов'язаний з його професійною компетентністю, педагогічною майстерністю, психолого-педагогічною культурою та особистісними й професійно значущими якостями.

Від того, яким буде вчитель в очах своїх учнів, від його іміджу, залежить дуже багато. Учитель – це образ, який залишається у пам'яті дитини назавжди. «Добрий він, чи поганий», - це завжди той, хто завжди знаходиться під пильним поглядом батьків та дітей.

Тому інтерес до особистості вчителя – це засіб активізації інтересу до предмета. Образ педагога мусить надихати. Як би не був професійно підготовлений учитель, він просто зобов'язаний постійно вдосконалювати свої особисті якості, створюючи таким чином власний імідж.

Нажаль, переважно учитель не задумується про свій імідж. А даремно. Для вчителів, чия діяльність реалізується головним чином у спілкуванні з людьми, проблема іміджу має особливо важливе значення.

Позитивний імідж – це професійні вимоги, які ставить суспільство до сучасного вчителя. Адже особистість дитини формується під впливом особистості учителя, іноді, навіть, несвідомим. Відповідно, професія накладає на людину певні обов'язки. Вчитель повинен відповідати своєму соціальному положенню, сукупності уявлень суспільства про сучасну школу та вчителя.

“Можна зробити припущення, що поняття “імідж” в системі освіти набуло актуальності в період становлення незалежності України та переосмислення підходів до навчально-виховного процесу“ [2]. У першу чергу, це вплив іміджу вчителя при виборі навчального закладу для навчання. Батьки дітей, яких вони відправляють у школу до першого класу, обов'язково цікавляться: “Хто буде першою вчителькою у їх дитини?”, “Чи можна віддати на навчання дитину саме до цієї вчительки?”, “Чи треба шукати школу, де працюють більш досвідчені вчителі?”. Така ж проблема у батьків виникає і при переході до середньої та старшої ланки, а саме: “Хто буде класним керівником їх дитини?”, “Чи зможе вчителька знайти підхід до їх дитини, правильно навчити та виховати?”. Тому на теперішньому етапі розвитку освіти позитивний імідж у освітньому середовищі вчителю просто необхідний.

Сучасні вчителі підтримують ідею формування іміджу учителя, але більшість з них не розуміє складових компонентів іміджу.

Існує кілька принципів технології побудови іміджу. Згідно першого принципу думка про вас у будь-якої людини може сформуватися на основі прямої іміджеформуючої інформації. В узагальненому виді його можна сформулювати у такий спосіб: впливаючи на людей з метою створення в них потрібної думки, необхідно впливати не тільки на їхню свідомість, але й на їхню підсвідомість, щоб у них поза їхньої волі виникло б приємне почуття, пов'язане з вашим ім'ям.

Другий принцип можна представити так: формуючи свій імідж, треба більше впливати на підсвідомість людей, аніж на їхню свідомість. Думка, що виникла в людини під впливом підсвідомої інформації, ніби її власна, тому що неочевидно джерело цього почуття. Оскільки люди зазвичай собі довіряють більше, ніж іншим, то й підсвідомій думці вони будуть довіряти більше, ніж думці свідомій. Основним етапом створення іміджу є конструювання образу з урахуванням певної інертності й консервативності масової свідомості, що не дозволяє різких змін і намагається дотримуватись раз і назавжди уведеного типу образу. Із цієї причини вихідний варіант образу є досить важливим.

Спираючись на наявні визначення іміджу, виділимо його основні, найбільш значущі складові:

1. Зовнішній вигляд. Він допомагає людині привернути до себе увагу, створити позитивний настрій, викликати прихильність, створити враження не тільки симпатичної людини, але й прекрасного вчителя. Вчитель всім своїм зовнішнім виглядом має налаштовувати до себе учнів та дорослих. В його образі, зовнішньому вигляді мають відбиватися його багатий внутрішній світ, любов до дітей і турбота про них. Варто завжди пам'ятати, що діти вчать в дорослих людей, і насамперед в улюбленого вчителя, правильно і доречно одягатись, поводитись, тощо. У манері одягатися проявляється одне з головних правил: красиво виглядати – значить проявляти повагу до навколишніх людей. Це означає, що вимоги, які висуваються до зовнішнього вигляду людини, допомагають педагогові поліпшити свій професійний імідж. Правильний вибір одягу сприяє професійному успіху. Уникаючи недовірливого ставлення колег до своїх професійних якостей, не слід з'являтися на роботі в ультрамодному одязі, з надто яскравим макіяжем, тощо.

2. Використання вербальних і невербальних засобів спілкування. Вербальні й невербальні засоби спілкування – важливі складові іміджу педагога. Що і як вчитель говорить, чи вміє словом привернути до себе увагу школяра, які жести й пози при цьому демонструє, що відбувається з його мімікою, як сидить, стоїть й ходить – все це впливає на сприйняття молодшими школярами образу вчителя. Для поліпшення свого професіоналізму учителеві необхідно звернути увагу й на вміння представити себе навколишнім у найбільш вигідному ракурсі. Доведено, що 35 % інформації школяр одержує при словесному (вербальному) спілкуванні й 65 % – при невербальному. Внутрішня відповідність образу професії – внутрішнє «Я», на наш погляд, провідна складова педагогічного іміджу, оскільки вміння подібатись й налаштовувати до себе інших людей виступає необхідною якістю у професійних та особистісних контактах [3, с. 43].

3. Внутрішня відповідність образу професії – внутрішнє «Я».

Важливо, щоб імідж не розходився із внутрішніми настановами вчителя, відповідав його характеру й поглядам. Створюючи свій образ, учитель, тим самим,

самовдосконалюється. Особистісне як щось внутрішнє проявляється через діяльність, у конкретних продуктах творчості, при цьому діяльність виступає ніби межею переходу особистісного внутрішнього у зовнішнє – продуктивне. Це найчастіше – оригінальність, несхожість, зовнішнє самооформлення, експресія, уміння транслювати свою неповторну особистість, робити її оригінальною в кожному компоненті педагогічного процесу – від мети й завдань до добору змісту, засобів, способів і прийомів їхньої презентації, а також у стилі спілкування з усіма учасниками цілісного педагогічного процесу, у кожній емоційній реакції на поведінку школярів, у дозволеному собі ступені вільної імпровізації на уроці.

Внутрішній образ – це, насамперед культура вчителя, безпосередність і воля, чарівність, емоційність, гра уяви, вишуканість й добірність, шляхи постановки й вирішення проблем, асоціативне бачення, несподівані яскраві ходи в сценарії уроку, внутрішня налаштованість на творчість, самовладання в умовах публічності й багато інших складових.

Зовнішній образ – це техніка гри й ігрова презентація, особливі форми вираження свого ставлення до матеріалу, передача свого емоційного ставлення до дійсності, володіння вмінням самопрезентації, виведення учнів на ігровий рівень, вмiла режисура всього ходу уроку. Імідж педагога – це, у багатьох випадках, його соціально-бажаний образ. Як відзначав Е. Фромм, для знаходження позитивного іміджу людина повинна мати високі професійні якості й приємні особистісні властивості. «Духовне багатство особистості, – вважає К. М. Гуревич, – емоційне наповнення особистості проявляються через зовнішню поведінку, зовнішній вигляд». Професійний саморозвиток вчителя вимагає від нього здатності змінювати форми й методи, структуру й зміст програми навчального матеріалу, індивідуалізовані освітні програми, розробку інтегративного курсу. Основа готовності до цього – розвиток самостійності, творчої ініціативи вчителя. Формування індивідуального іміджу є невід'ємною частиною саморозвитку вчителя.

„Психологічні механізми формування іміджу – це, по суті, механізми сприймання людини людиною... Механізмами сприймання людей, з якими ми вже знайомі, є ідентифікація, рефлексія й емпатія. “Якщо ми запримітили в людині хоча б одну негативну рисочку, то наше ставлення до неї може швидко змінитися. Тривожні „червоні лампочки” на внутрішньому пульсі сигналізації примушують нас змінити своє ставлення, очікуючи на небезпеку. Ми відчуваємо смутну тривогу або роздратування і кажемо собі: „Я знаю таких людей, їм не варто довіряти”. Тобто, в першу чергу, важливо знати, якою є для нас та чи інша людина – „своєю” або „чужою”, і тільки після цього ми звертаємо увагу на її дії та оцінюємо їх”.

Педагогічний імідж починається формуватися при навчанні студентів у педагогічних вузах, де закладаються перші паростки майбутнього вчителя, але формування вчителя майстра та його іміджу в більшому ступені відбувається у системі післядипломної педагогічної освіти, де вчитель розкриває усі свої здібності шляхом постійного удосконалення свого педагогічного досвіду. Таким чином, актуальним та доцільним є необхідність перетворення існуючої системи розвитку педагогічної майстерності на більш досконалий рівень по створенню механізму форматування стійкого цілісного образу педагога (педагогічного іміджу), який забезпечить оптимальні умови для навчання та виховання учнів.

Список використаної літератури

1. Журавльов Д. Имідж учителя – необхідність или дань моде? / Д. Журавльов // Народное образование XXI век. – 2003. – № 7. – С. 153.
2. Черновол – Ткаченко Р.І. Імідж сучасної освітньої установи//Управління школою – 2006. - № 19-21.
3. Трофимова Г. С. Структура педагогической коммуникативной компетенции (методологический аспект) : монография / Г. С. Трофимова. – [2-е изд.]. – Ижевск : Купол, 2000. – 90 с.
4. Маркуша А.М. Если вы учитель. - М., 1989.
5. Рудакевич М. Імідж державного службовця// Управління Освітою. – 2001. - №13.

Грушевська Діана,
студентка 12 групи
навчально - наукового інституту педагогіки

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Проблема поведінки є актуальною в наш час і її вирішенню приділяється недостатньо уваги. На перше місце у більшості випадків ставиться освіта та матеріальне забезпечення. Тому сьогодні, як ніколи проблема формування культурної поведінки потребує негайного розв'язання.

У науково-педагогічній літературі (Є. Бондаревська, І. Косачов, С. Якобсон) неодноразово зазначалося ускладнення завдань культурно-морального становлення і розвитку школярів у зв'язку зі зміною соціального середовища. Зростаючий обсяг інформації, кардинальні зміни, що відбулися останнім часом у системі освіти, пов'язані з посиленням уваги до особистості учня як основної соціальної цінності, соціальні, економічні та інші проблеми сучасного суспільства впливають на особистісний розвиток і поведінку школярів.

Формування культури поведінки школярів досліджували сучасні педагоги й психологи: Т. Куниця, І. Сіданич, Е. Слесик, Г. Товканець. Кожен з них вивчав окремі аспекти цієї проблеми. Зокрема, Т. Куниця здійснила аналіз стану проблеми виховання відповідальної поведінки в учнів підліткового віку, розкрила суть, структуру та зміст поняття "відповідальна поведінка" та визначила шляхи її виховання, розробила критерії та показники сформованості, з'ясувала рівні й особливості прояву, обгрунтувала педагогічні умови та розробила методику виховання відповідальної поведінки. Однак варто зазначити, що зазначена проблема ще не знайшла достатнього вирішення.

Надзвичайно особливе місце у формуванні духовного багатства, моральної чистоти і фізичної досконалості відіграє початкова школа. Забезпечити високий рівень морального виховання учнів можна лише в тому разі, якщо вчитель не тільки розуміє всю велич завдань, які стоять перед ним, але і буде достатньо підготовлений до здійснення їх, оволодіє методами і прийомами морального виховання на різних етапах його розвитку. Завдання школи - допомогти дитині знайти своє місце у суспільстві, а навчальні предмети, які викладають, є засобом для досягнення цієї цілі.

Сьогодні сказати про школяра, що він хороший учень – означає сказати ще не все. Критерій людської цінності ускладнився, став суворіше і багатше, широта художнього кругозору або відмінне навчання - кожне окремо не можуть

задовольнити суспільство. Прекрасний учень - це особистість, що володіє високими моральними та естетичними якостями з активною життєвою позицією [4, с.11].

Культуру поведінки не можна зводити тільки до манер, до знань та виконань правил. Культура - це відносини старших і молодших, батьків та дітей, здорових та хворих. Це також вимоги до поведінки за столом, такі людські риси як дружелюбність, ввічливість, чутливість, повага до людей, відповідальність та інші. Та якщо людина старається показати себе культурною, то це означає, що справжня культура – і внутрішня, і зовнішня - ще не стала притаманною для цієї натури. Великий філософ, вчений і поет середньовічного Сходу Абу Алі Ібн Сіну в поетичній формі виразив таку думку: «Моральна сутність, мораль людини виражаються в її вчинках, дії, поведінці» [2, с.29].

Виховання особистості, високих моральних рис, таких як працелюбність, доброзичливість, скромність, чуйність, почуття обов'язку, честь, тактовність - справа ніяк не особиста. Ось чому з ранніх років в садочку та в школі приділяють увагу вихованні культури. Процес виховання культури надзвичайно важкий, багатосторонній, ніколи не закінчується, тому що немає межі для самовдосконалення [2, с.31].

Більшість дітей знають правила, але не вміють їх виконувати. Наприклад, вони знають, що дорослому треба поступитися місцем у транспорті, і уступають, але часто роблять це нав'язливо і підкреслено. Виходить, що учитель повинен не тільки розповісти ті чи інші правила, але і показати, як треба їх виконувати. Робота з виховання культури поведінки проходить успішно, якщо в ній беруть участь усі вчителі початкових класів. Зусилля одного вчителя, що веде роботу тільки у своєму класі, не можуть дати стійкого позитивного результату. Діти, виходячи за стіни своєї класної кімнати, будуть постійно зустрічатися з іншими школярами, від яких не вимагають виконання необхідних правил культурної поведінки. Важко буде створити і загальношкільну суспільну думку, що засуджує порушення правил поведінки. Величезне значення для успіху роботи має обстановка в школі: чистота, порядок, красиво оформлені класні приміщення, зі смаком оформлені інтер'єри. Якщо в приміщенні брудно і незатишно, дозволяється по школі ходити у верхньому одязі, немає побутового куточка, дзеркала, де можна привести себе у порядок, то важко чекати від школярів чистоти, охайності у зовнішньому вигляді.

Молодший шкільний вік - особливий період у становленні людини. У цьому віці дитина з великим інтересом сприймає навколишній світ. Щодня вона відкриває для себе нові сторони життя, конкретні образи, форми поведінки інших людей, поступово засвоює, що можна, а що не можна робити. Це вік особливо важливий для морального розвитку дитини, коли на основі засвоєння моральних норм, досвіду старших поколінь дитина поступово починає виявляти самостійне, усвідомлене ставлення до оточення, до норм суспільства. Вступаючи до школи починається новий етап у житті дитини. Вона включається в життя колективу, в нову сферу діяльності. У неї виникають нові мотиви поведінки, нові форми стосунків з дітьми і дорослими. Дитина має тепер нові обов'язки, виконуючи які вона стане повноправним учасником життя шкільного колективу.

У шкільному віці звички вкорінюються значно швидше і міцніше, ніж у дорослому. Тому моральне виховання слід розпочинати з перших кроків життя

дитини, кожної миті пам'ятаючи про суму позитивних звичок, які треба дати дітям, без яких немислиме становлення особистості [2, с32].

Виняткову роль відіграє у цьому вчитель, моральні якості якого стають для молодшого школяра зразком поведінки. Говорячи про велику роль прикладу вчителя, К.Ушинський не раз підкреслював, що особистість учителя - це така сила, якої ніщо не може замінити. Поведінка вчителя, його зовнішній вигляд, тон і стиль спілкування з іншими вчителями, батьками, учнями мають вирішальне значення у формуванні вихованості школяра. Учитель повинен бути тим зразком поведінки, якому хотів би наслідувати учень. Різкий тон, драгівливість у спілкуванні з дітьми, безтактні зауваження, які батьки іноді ще одержують у школах, безумовно, утрудняють виховання культури поведінки. Правила ввічливості, культура мови, точність, обов'язковість формуються набагато швидше, якщо в школі створена загальна атмосфера дружелюбності, уваги один до одного, товариської допомоги і дбайливості.

Моральне виховання не можна здійснити без чіткого уявлення про засоби виховання, без знання спеціальних методів, за допомогою яких можна досягти певної мети. Методи, якими користуються в школі, можна об'єднати у три групи. До першої групи належать ті, за допомогою яких учитель роз'яснює дітям етичні норми. До другої групи слід віднести методи, за допомогою яких вчитель організовує поведінку дитини. Третю групу становлять методи, пов'язані з правильним використання прикладу дорослих, товаришів, літературних образів, героїв у виховній роботі. Правильного погляду на моральні норми і відповідних цим поглядам актів поведінки не можна виховати, не вдаючись до розв'язання етичних норм учням будь-якого віку на уроках під час викладання навчального матеріалу, в етичних бесідах у позаурочний час, у диспутах на етичні теми, під час обговорення різних етичних питань. Навчаючись у школі, учні дістають не тільки певну систему наукових знань, а й систему етичних знань, які стають основою для виховання в них високих моральних переконань. Важливим засобом приучення молодших школярів до культури поведінки є вправи, що включаються в повсякденне життя дитини і проводяться в процесі систематичних занять. Зміст вправ і їхня форма залежать від характеру правила, що відпрацьовується. Так, наприклад, можливі заняття, де вчитель показує, як треба поводитися в тій чи іншій ситуації, як запросити товариша в гості, як поводитися за столом, як виконувати правила ввічливості. На цьому ж занятті діти повторюють дії вчителя, вчать поводитися правильно. Потім ці вправи включаються в різноманітну діяльність школярів.

Виконання суспільних доручень вимагає від дітей не тільки уміння виконувати яку-небудь діяльність, але і дотримувати визначені правила поведінки. Так, третьокласники шефствують над першокласниками, грають з дошкільнятами, чергують на своєму поверсі, збирають макулатуру. При цьому діти вступають у відносини з багатьма людьми: дорослими, молодшими і старшокласниками, своїми однолітками. Спілкування з ними потребує знання багатьох правил культурної поведінки. Уміння використовувати правила в повсякденному житті стає необхідним для дітей. Тому діти намагаються запам'ятати те, що вони вивчають на спеціальних заняттях, і застосувати отримані знання на практиці. Це значною мірою полегшує роботу вчителя по вихованню культури поведінки. Ефективний прийом роз'яснення дітям правил культурної поведінки - використання літературних творів: розповідей, віршів, байок. При цьому доцільно

обговорювати з дітьми і зразки правильної поведінки і негативні вчинки. У роботі з дітьми треба широко використовувати гумор. Не слід безпосередньо зв'язувати погані вчинки героїв віршів з поведінкою хлопців даного класу, висміювати їх. Якщо такі аналогії проводяться і робиться це прямо, то діти не намагаються виправити свою поведінку, а ображаються, замикаються в собі, а іноді починають злитися на вчителя.

Отже, для підвищення ефективності морального виховання учнів, необхідно добре уявити принцип і зміст виховної роботи з виховання культури поведінки, чітко усвідомити, які саме моральні якості слід формувати у своїх вихованців та застосувати на практиці найбільш оптимальні форми та методи морального виховання дітей.

Список використаної літератури

1. Білоусова В.О., Говорун Т.В. Виховання культури поведінки учнів.-К.: Рад.шк., 1986. – 160 с.
2. Грибова Л.А. О культурі поведінки.- К.: Рад. школа, 1983. - 240 с.
3. Коваленко С.С. Методика морального виховання дітей молодшого і середнього шкільного віку. - К.: Рад. школа, 1974.- 145с.
4. Федь А.М. Естетика поведінки и быта школьников. - К.: Рад. школа, 1981.- 143с.

Данюк Наталія,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВАЛЬДОРФСЬКА ПЕДАГОГІКА І ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ В.СУХОМЛИНСЬКОГО: СПІЛЬНІ ОЗНАКИ

Новий етап нашого життя ставить перед загальноосвітньою школою нові завдання. Випускник школи має бути людиною творчою, всебічно розвинутою, готовою влитися у вируюче життя. Для цього треба бути людиною мислячою, з добре розвиненим умінням приймати нестандартні рішення, знаходити вихід із різноманітних, інколи досить скрутних ситуацій. Але коли в складений уже навчальний процес вноситься щось нове, завжди є тривога “переборщити” – витіснення з існуючих структур старих, перевірених елементів. Але не завжди таке “новаторство” виправдане.

Коллектив класу надзвичайно складний. Щоб забезпечити його нормальне функціонування, засоби, форми і методи навчання повинні бути не менш складними і відповідати змісту освіти і навчання. Тому жодна з нових форм і методів організації навчання не повинна витіснити традиційних. Шлях до успіху лежить через розумне поєднання нового з старим. Все повинно бути на своєму місці і в свій час в організації пізнавальної діяльності школярів. «Вірте в талант і творчі сили кожного вихованця!» [5]. Ці слова одного із самих чудових педагогічних діячів сучасності — В. Сухомлинського - можна було б поставити епіграфом до усього, що було ним написано. Досвід власної багаторічної вчительської практики, узагальнення величезної педагогічної спадщини минулого переконали його в тому, що “сила і можливості виховання невичерпні” [5].

Творчість В. Сухомлинського з кожним роком привертає усе більш пильну увагу світової наукової і педагогічної громадськості як у нашій країні, так і за рубежом. До її висвітлення зверталось чимало дослідників (Н. Ангелуша,

Г.Алексевич, М. Антоненко, Л. Бондарев, М. Боришевський, Н. Калениченко, Ж.Омельченко та ін.). Розроблена В. Сухомлинським педагогічна система не тільки збагатила педагогічну науку новаторськими ідеями і положеннями, внесла вклад як у теорію, так і в практику освіти і виховання, але і склала значний, революційний етап у розвитку вітчизняної педагогічної думки.

Педагогічне сьогодення характеризується інтенсивними пошуками нових технологій, що запроваджуються в навчально-виховний процес. Необхідність формування в учнів планетарного світогляду (на чому наголошують дослідники), інтегрованого, екологічного мислення потребує нового філософського усвідомлення мети і завдань виховання та навчання. Нагальна потреба нових підходів до навчально-виховного процесу, з одного боку, і взаємопроникнення освітніх ідей Заходу і Сходу — з іншого, призвели до широкого втілення в практику загальноосвітніх шкіл України зарубіжних педагогічних технологій. За останні 10 років в Україні швидко поширюються ідеї вальдорфської педагогіки. Сьогодні вже працюють дві приватні школи вальдорфської орієнтації в Одесі, державна школа в Дніпропетровську, два експериментальних майданчики в Кривому Розі (класи загальноосвітніх шкіл з елементами вальдорфської педагогіки). Проте вальдорфська педагогіка має чимало спільних положень із поглядами й практичними доробками відомого педагога-мислителя ХХ століття В. Сухомлинського. Паралель, яка пропонується, не випадкова. В. Сухомлинського і Р. Штайнера поєднують чуйне ставлення до дітей, глибока повага до особистості кожної дитини і непохитна впевненість у дитячій обдарованості, моральній чистоті, духовному багатстві, праві на самовизначення.

Обидва відомі педагоги підходять до виховання дитини, усвідомлюючи, що шкільне учнівство — це лише період у формуванні і становленні особистості. Згідно з положеннями Р. Штайнера, навчання в початковій школі визначає все наступне, життя: здоров'я, темперамент, світогляд. В. Сухомлинський підкреслював, що навчання та виховання в початкових класах сприяє самовизначенню, продовженню культурних традицій свого народу. Дитинство — це не тільки підготовка до майбутнього життя, це і яскраве, неповторне пізнання світу і себе. Від того, як проминуло дитинство, хто був поруч з дитиною, що ввійшло в її розум і серце з навколишнього світу, залежить, яка сформується людина.

Вальдорфська школа, започаткована Р. Штайнером, також намагається весь навчально-виховний процес наснажити духом творчості. Кожен учень цієї школи створює свій власний підручник, у якому по-своєму висловлює думку, що пропонує вчитель для самостійного творчого осмислення. Уроки математики стають калейдоскопами самостійно складених задач, прикладів, рівнянь. Вальдорфські вчителі культивують також творче ставлення до життя, праці, навчання.

Спільною рисою згаданих педагогічних систем є те, що одним з найбільш важких, довготривалих і значних аспектів роботи з учнями і В. Сухомлинський, і Р. Штайнер визначають формування моральних переконань вихованців, умінь керувати своїми бажаннями.

На одній з цих ідей хочеться зупинитись окремо. Йдеться про ідею успіху у навчанні дітей, яка набуває особливого значення в сучасних умовах трансформації суспільного устрою в Україні, інтеграції її у світовий культурний та економічний простір, коли відбувається докорінна ломка цивілізаційних основ життєустрою й

об'єктивно загострюється інтерес до питань про сенс і цілі діяльності, її світоглядні орієнтири та перспективи, переосмислюється людське буття в динаміці соціального часу, зростає роль людини «як творця соціального світу і як архітектора свого індивідуального життєвого проекту» [3]. Установка на життєвий успіх вписується у загальну стратегію життя особистості, яка є «продуктом само-рефлексії людини, її роздумів над головними цілями і смыслом життя, ключовими життєвими завданнями і прийнятими з цих позицій рішеннями» [1, с.36]. Навчання в школі — один із найважливіших періодів соціального становлення особистості. Пережитий саме в цей час успіх може суттєво вплинути на подальшу долю учня, стати свого роду пусковим механізмом подальшого руху особистості, особливо якщо це стосується навчання — найголовнішого сподівання дитини.

«Прагнення до знань, — відзначав В. Сухомлинський, — живиться тисячами невсипущих, невтомних корінців нелегкої, але радісної, привабливої, жаданої для дитини праці. А такою вона стає тільки тоді, коли напруження сил невіддільне від переживання власної гідності. Дитина повинна відчувати себе трудівником, пишатися наслідками своєї праці, які здобула власними зусиллями» [3]. Людині потрібне піднесення у пошуках власного «Я» та сенсу життя, бо заряд оптимізму, отриманий ще в дитинстві, гартує характер, підвищує життєздатність. Почуття успіху змінює ставлення дитини до навчання, предмета, викликає нові інтереси, бажання, прагнення. Водночас пережите почуття захоплює особистість — воно переноситься на інші види діяльності, виявляється в усій різноманітності ставлень школяра до дійсності, дає йому усвідомлення власної компетентності, а це дуже важливий фактор позитивної Я — концепції.

Ідея успіху у навчанні дітей була пріоритетною у педагогічній концепції В. Сухомлинського. Маючи своїм корінням народну педагогіку, будучи творчим розвитком прогресивної педагогіки минулого і узагальненням сучасної йому психолого-педагогічної науки, вона стала стрижнем його «філософії дитячого щастя» [2, с. 37-38]. Дати кожній дитині щастя ось у чому вбачав свою місію педагог і вчений Сухомлинський. Але дитина не може бути щасливою, якщо їй у школі нецікаво, погано, нудно, якщо вона не відчуває себе достатньо здібною, щоб оволодіти шкільною наукою. Щоб зробити дитину щасливою, педагог, перш за все, повинен допомогти їй вчитися, відчути «смак» успіху.

«На любові до дітей тримається світ» [5]. В усі епохи кращі педагоги саме цю думку вважали головною в справі виховання. В. Сухомлинський був з їхнього числа. «Що саме головне було в моєму житті? Без роздумів відповідаю: любов до дітей» - так писав він у головній книзі свого життя «Серце віддаю дітям». І назва її зовсім не красивий літературний оборот, а чиста правда. В. Сухомлинський воістину «соком мозку і кров'ю серця» творив себе як гуманіста, людину культури, різнобічної освіченості, рости́в колектив педагогів-одномудців, будував і удосконалював життя школи, зробивши її вогнищем духовно-морального становлення особистості. Володіючи не тільки педагогічним, але і літературним талантом, В. Сухомлинський виклав свій найбагатший, унікальний досвід, свої педагогічно-філософські погляди в численних статтях, книгах, залишив велику рукописну спадщину. У своїй останній настанові випускникам Павлиської середньої школи, уже смертельно хворий, В. Сухомлинський так говорив юнакам і дівчатам, що вступають у життя: «Людській силі духу немає межі. Немає труднощів і незгод, яких би не могла здолати людина. Не мовчазно перетерпіти,

перестраждати, але здолати, вийти переможцем, стати сильніше. Більше всього бійтеся хвилини, коли труднощі покажуться вам нездоланими, коли з'явиться думка відступити, піти по легкому шляху» [5]. У цих словах весь В. Сухомлинський - гуманіст, мислитель, педагог.

Отже, творчість Сухомлинського з кожним роком залучає все більше пильної уваги світової наукової і педагогічної громадськості, як у нашій країні, так і за рубежом. І це не випадково. Розроблена ним педагогічна система не тільки збагатила педагогічну науку новаторськими ідеями і положеннями, внесла вклад як у теорію, так і в практику утворення і виховання, але і склала значний, революційний етап у розвитку вітчизняної педагогічної думки.

Список використаної літератури

1. Мистецтво життєтворчої особистості: Наук.-метод. посібник: У 2 ч. – К.: ІЗМН, 1997. – Ч.2 – Життєтворчий потенціал нової школи. – 936 с.
2. Розенберг А.Я. Філософія дитячого щастя за В.О. Сухомлинським // Початкова школа. — 1993. — №1. — С. 37-38.
3. Сухомлинский В.А. Избранные педагогические сочинения: В 5-ти т. - М.: Педагогика, 1979. - Т.1.
4. Сухомлинский В.А. О воспитании. – М., 1979.
5. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. –К., 1974.

Драницька Олена,

студентка ІІ групи

навчально-наукового інституту педагогіки

СПЕЦИФІКА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Стратегія розвитку сучасного українського суспільства, реформування початкової освіти, новий контингент учнів початкових класів та їх батьків зумовлюють необхідність підвищення вимог до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. За останні роки перелік функцій вчителя початкової ланки освіти значно розширився. Серед них важливе місце займає дослідницька функція. Сьогоднішній учитель, як наголошують науковці (В.Андрущенко, І.Бех, Н.Бібік, І.Зязюн, В.Кремень, О.Савченко, О.Сухомлинська), має бути дослідником, готовим до проектування, інновацій та творчості, відповідно він має вміти проводити педагогічні дослідження в школі. Необхідність підготовки вчителя до проведення педагогічних досліджень у майбутній діяльності підтверджується і вимогами Державного стандарту вищої педагогічної професійної освіти. Серед загальних характеристик освіченості фахівця виокремлюють навички володіння сучасними методами пошуку, обробки та використання інформації у фаховій діяльності. Все це актуалізує проблему підготовки майбутніх учителів до дослідницької діяльності.

Особливої уваги, на наш погляд, заслуговують дослідження В.Базелюка, В.Литовченко, Н.Недодатко, М.Фалько, Л.Коржової, Т.Шамової, Т.Шипілової, в яких наголошується, що дослідницькі вміння є важливою складовою дослідницької діяльності сучасного вчителя.

Метою статті є висвітлення особливостей дослідницької діяльності вчителя молодших школярів.

Ефективність навчально-виховної роботи вчителя початкових класів залежить від реалізації дослідницької функції. Адже щоб успішно навчати, виховувати та розвивати молодших школярів, учитель має вивчати учнів, їх батьків, умови педагогічної взаємодії та відповідно удосконалювати навчально-виховний процес. Злиття практичної роботи з науково-дослідною призводить до розуміння та правильного пояснення теоретичної сутності будь-якої педагогічної проблеми – це запорука постійного розумового заглиблення дослідника у суть справи, у конкретні питання навчання і виховання.

Кожен творчий фахівець у своєму розвитку, за твердженням І.Раченка проходить певні стадії, пов'язані з науковою організацією праці:

- професійного становлення, шлях «спроб і помилок», особистих пошуків у професійній діяльності;

- стихійного самовдосконалення, яке полягає в орієнтації творчої діяльності працівника на розширення базових знань, умінь та навичок;

- планомірної раціоналізації особистісної творчої діяльності, що виражається у плануванні педагогом власного творчого досвіду, а також у несистемному використанні власних новацій у професійній діяльності;

- оптимізації процесу і результатів праці: період, коли творча діяльність прогнозується на основі наукової організації праці [1, с.186].

Спираючись на дослідження науковців, ми визначаємо такі процесуально-дидактичні етапи розвитку дослідницьких умінь учителів початкових класів: мотиваційний, самоствердження, особистісно-діяльнісний та творчої самореалізації.

Перший етап – мотиваційний, який припадає на період навчання в педагогічному коледжі, вузі, де закладається готовність майбутнього вчителя до дослідницької педагогічної діяльності. Основні завдання цього періоду: мотивація до дослідницької діяльності, розвиток здібностей особистості до самоорганізації дослідницької діяльності, розвиток навичок роботи з науковою літературою. На цьому етапі формується дослідницька позиція вчителя, його теоретичні знання (теоретико-пізнавальний компонент), відношення до педагогічної науки, ціннісне осмислення ролі дослідницького пошуку в професійній роботі.

Для другого етапу (самоствердження) характерним є придбання вчителями досвіду дослідницької діяльності на основі активного включення в різні її форми. На цьому етапі ведеться пошук способу втілення задуму, формується програма дослідження, удосконалюються інтелектуальні здібності особистості: інтелектуально-логічні і інтелектуально-евристичні. Це відбувається через виконання проектів, участь в науково-дослідній роботі, через самоосвіту, участь у науково-практичних конференціях, семінарах.

Особистісно-діяльнісний етап дослідницького потенціалу проходить через усвідомлення, критичний аналіз, визначення шляхів удосконалення вчителем-практиком дослідницької діяльності. Він полягає в розвитку самостійності, нестандартного мислення, елементарних дослідницьких умінь, у залученні до активної творчості. На етапі творчої самореалізації формується тип вчителя як дослідника, виявляються його особливості і результати дослідницької діяльності.

На основі вивчення наукових праць (О.Савченко, В.Сухомлинський та ін.), практики сучасної початкової школи були визначені такі напрями дослідницької діяльності вчителя:

- індивідуальна дослідна робота з метою вдосконалення навчально-виховного процесу в класі;

- колективна дослідницька діяльність (робота над науковою темою навчального закладу);

- залучення молодших школярів до дослідницької діяльності [1].

Як зазначає О.Савченко, змінився світ дитинства, до школи приходять інші діти (більш інформовані, розкуті, але нерідко не підготовлені до навчання і спілкування з ровесниками, з ослабленою увагою, здоров'ям та ін.), яких вчити і виховувати значно складніше, ніж попередні покоління [3]. Робота із сучасними дітьми вимагає від вчителя зміни стереотипу сприймання молодшого школяра як такого, котрий хоче в усьому слухатись учителя. Окрім того, збільшилась кількість школярів з порушенням постави, зору, серцево-судинної системи, нервово-психічного здоров'я; у багатьох першокласників важко відбувається процес адаптації до школи. У зв'язку зі збільшенням кількості неблагополучних сімей, зниженням рівня педагогічної освіти батьків, негативним впливом засобів масової комунікації спостерігається зростання дитячої злочинності, соціального сирітства, збільшення чисельності "дітей вулиці", поширення серед них паління, алкоголізму, токсикоманії. За таких умов вчитель має бути готовий до глибокого вивчення індивідуальних особливостей дітей та їх сімей. Однак сучасних психологічних знань, діагностичних матеріалів і умінь йому бракує.

Складність і гострота проблеми якості освіти зумовили пошук інноваційних педагогічних технологій, метою яких є оволодіння молодшими школярами такими новоутвореннями цього віку, як уміння вчитися, готовність (операційна, змістова) для продовження навчання в основній школі, моральна вихованість, позитивний соціальний досвід.

Початкова школа працює в умовах постійних змін, які запроваджуються зверху через модернізацію програм і нові нормативні документи або ініціюються знизу школами, творчими педагогами. Так, у 2012 р. було впроваджено нові Державні стандарти початкової загальної освіти, навчальні програми, підручники та посібники для початкових класів. Нестабільність, орієнтація на інновації зовнішнього змісту нерідко посувають на периферію вчительської праці найважливіші цілі початкової ланки щодо навчання і розвитку молодших школярів, яких слід повноцінно досягти саме у ці роки (зокрема, предметні і ключові компетентності, адже без них подальше успішне навчання неможливе) [3]. Все це вимагає від вчителя наукового мислення, вміння швидко адаптуватися у новому змісті початкової освіти, проектувати навчально-виховну діяльність за нових умов.

Для проведення педагогічних досліджень учитель-дослідник повинен володіти певними особистісними та діловими якостями. За визначенням В.Шейка, Н.Кушнарєнко, І.Руснака, С. Романюк [3;4] такими основними якостями є допитливість, спостережливість, відчуття нового, зацікавленість у справі, дисциплінованість, ретельність, відповідальність, організаторські здібності, комунікабельність, доброзичливість, честлюбство.

Отже, дослідницька діяльність вчителя молодших школярів має свою специфіку. Зміни, які відбуваються у початковій школі, актуалізують проблему підготовки майбутніх учителів до дослідницької діяльності, а також визначають комплекс якостей, знань, умінь та навичок, яким має володіти сучасний учитель-дослідник. Важливою педагогічною умовою організації роботи з підготовки

майбутніх учителів початкових класів до дослідницької діяльності є розробка професіограми вчителя-дослідника, що являє собою науковий опис виду праці та включає найбільш суттєві особистісні якості, професійні знання, уміння і навички, необхідні та достатні для виконання дослідницької функції вчителя.

Список використаної літератури

1. Раченко И.П. НОТ учителя: Книга для учителя / И.П. Раченко. – [2-е изд.]. – М.: Просвещение, 1989. – 237 с.
2. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором / Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. К.: Радянська школа, 1977. –Т.4. – С.393-628.
3. Савченко О. Якість початкової освіти: сутність і чинники впливу / О. Савченко // Початкова школа. – 2009. – № 8. – С. 1–6.
4. Кушнарченко Н.Н. Документоведение / Н.Н. Кушнарченко: учеб для вузов культуры. – [2-е изд., перераб. и доп.] – К: Знання, КОО, 2000. – 460 с.
5. Руснак І.С. Магістерська робота з педагогіки: навч.-метод. посіб / І.С. Руснак, С.З. Романюк. – Чернівці: Букрек, 2009. – 208 с.

Денисюк Вікторія,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У сучасних умовах зниження духовного потенціалу та здоров'я молоді, особливо підлітків, стає відчутною реальністю необхідність формування їхніх духовних потреб, здорових звичок, фізичного загартування, в цілому здорового способу життя – одного з пріоритетних напрямів діяльності сучасної освіти України. Навіть в Конституції України зазначається, що кожна людина має законне право на здоров'я та здоровий спосіб життя.

Здоров'я — стан живого організму, при якому всі органи здатні виконувати свої життєві функції. Воно є основою життєвого успіху для кожної людини. Здоровий спосіб життя - це спосіб життєдіяльності людини, метою якого є формування, збереження і зміцнення здоров'я.

Виділено чотири основні взаємозалежні складові: фізична, психічна, соціальна і духовна складові здоров'я. Важливою характеристикою фізичної складової здоров'я є рівень фізичного розвитку, спроможність ефективно виконувати певні дії, здатність пристосовувати до змін довкілля, ефективно протидіяти хвороботворним чинникам. Надзвичайно важлива психічна складова здоров'я, яка визначає розвиток людини як особистості, забезпечує її душевне благополуччя і розкривається через розвиток основних функцій психіки людини, відбувається за допомогою відчуттів, сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, уяви, мовлення. Добре самопочуття, відсутність захворювань сприяють веселому оптимістичному настрою, прагненню до продуктивного життя. Соціальна складова здоров'я проявляється через взаємодію людини із соціальним середовищем. Відповідний соціальний статус людини дозволяє створити оптимальні для формування, збереження і зміцнення здоров'я умови. Духовна складова здоров'я є своєрідною вершиною, яка складає все найкраще в людині, завдяки чому людина стає особистістю.

Забезпечене майбутнє людини значною мірою залежить від стану всіх складових, від уміння берегти здоров'я і життя за будь-яких життєвих ситуацій. Звідси впливає важливе завдання сучасної школи – сформувати в школярів потребу цінувати власне здоров'я і життя як найвищу індивідуальну та соціальну цінність.

Основними шляхами формування здорового способу життя у молодших школярів є виховання у сім'ї та навчальний процес у школі. Особливості способу та стилю життя сімей (існуючі в сім'ях традиції щодо дотримання принципів здорового способу життя, погляди батьків щодо виховання дітей, їх ставлення до здоров'я) значною мірою впливають на формування дитячого здоров'я. Але саме школа має забезпечувати засвоєння учнями комплексу конкретних знань про здоровий спосіб життя, зокрема, про прості та дійові заходи протидії організму інфекціям; значення гігієни, дотримання чистоти, правильного харчування для здоров'я людини; необхідність вакцинації для профілактики хвороб, про правильну поставу учнів, гігієну їх опорно-рухового апарату, органів слуху та зору. Важливим напрямом педагогічної діяльності має бути також і навчання учнів гігієни розумової праці з метою уникнення перевантажень.

Практика свідчить, що процес формування здорового способу життя потребує обов'язкового поєднання інформаційного та мотиваційного компонентів з практичною оздоровчою діяльністю учнів.

Із вступом дитини до школи стає можливим цілеспрямований педагогічний вплив на особистість. Необхідність формування здорового способу життя у молодших школярів обумовлена розумінням того, що лише з раннього дитинства можна прищепити дітям основні знання, навички і звички щодо охорони здоров'я, які згодом перетворюються у важливий компонент загальної культури і впливатимуть на формування здорового способу життя усього суспільства. Психологи стверджують, що молодший шкільний вік є періодом дуже інтенсивного психофізичного розвитку дитини, формування моральних понять та переконань [7, с. 232].

Важливу роль у цьому відіграють навчальні предмети «Основи здоров'я», «Природознавство», уроки фізичної культури (у процесі вивчення учні повинні отримати необхідний обсяг знань і навичок щодо ведення здорового способу життя).

В. Сухомлинський був переконаний, що здоров'я людини – це індивідуально достатній та максимально можливий для певної особистості рівень гармонійного розвитку духовних, психічних і фізичних сил, що забезпечує їй ефективне та повноцінне виконання всіх соціальних, професійних та інших функцій. Фізична культура - найважливіший елемент всебічного, гармонійного розвитку людини. Виховання фізичної культури - це, по-перше, турбота про здоров'я і збереження життя як найвищої цінності, по-друге, система роботи, яка забезпечує гармонію фізичного розвитку та духовного життя. В. Сухомлинський розглядав такі методи формування здорового способу життя молодших школярів: бесіди з дітьми та батьками, фізична культура та розвиток тіла, дотримання режиму дня, загартовування (праця на повітрі, загартовування сонцем, загартовування взимку в лісі), збалансоване харчування, спостереження за самопочуттям.

Формуванню оздоровчих навичок сприяє урок-бесіда. Бесіда як метод виховання дозволяє застосовувати діалогічний підхід до виховання у молодших школярів здорового способу життя.

Окрім того, учнів початкових класів можна знайомити із складовими здоров'я та здорового способу життя не лише у навчально-виховному процесі, але й у позаурочний час. Це допоможе дітям усвідомити залежність здоров'я від способу життя, проявляти більший інтерес до заходів збереження і зміцнення здоров'я.

Достатній обсяг рухової активності школярів можна досягти шляхом послідовного використання та оптимального поєднання різних форм організації навчання. Учні повинні знати про користь ранкової гімнастики, фізичних вправ до початку занять у школі, фізкультурних хвилинок впродовж уроку, спортивних годинах після обіду та два рази на тиждень уроків фізичного виховання.

Беручи до уваги схильність молодших школярів до наслідування, можна широко застосовувати такий виховний метод, як приклад, який передбачає зустрічі з фізично привабливими здоровими людьми-спортсменами, новаторами здорового способу життя, батьками, педагогами, однолітками. Після таких зустрічей під час спілкування діти мають можливість порівнювати свій спосіб життя із конкретним способом життя здорової людини, проектувати майбутній образ самого себе, визначати позитивні і негативні сторони свого життя.

Також у вихованні здорового способу життя молодших школярів неабияке значення має дотримання вимог раціонального харчування. Тому дітям необхідно розповідати про необхідність приділяти увагу часу і послідовності прийняття їжі.

Не менш важливий компонент здорового способу життя дитини - сон, який є необхідною умовою психологічної та фізичної рівноваги, формою життєдіяльності, під час якої відбувається регулювання деяких структури організму. Ознайомлення молодших школярів із різноманітною інформацією про залежність стану психофізичного здоров'я від умов і тривалості сну, наведення конкретних прикладів, подання цієї інформації за допомогою різних виховних методів (бесіда, розповідь тощо) сприяє розумінню дітьми важливості означеної складової збереження здоров'я і формування здорового способу життя. Під час проведення розповідей і бесід необхідно звертати увагу молодших школярів на визначення і усунення різних негативних чинників, що впливають на нічний сон. Дітям варто пояснити, що недобре спати у не провітреному приміщенні, у якому, окрім пилу, міститься багато вуглекислого газу, який перешкоджає засинанню. В сучасних квартирах знаходиться велика кількість різної теле- і радіоапаратури, електроприладів, котрі випромінюють слабкі електромагнітні поля і можуть викликати головний біль, ускладнення дихання тощо. Дитина ще вразливіша до таких впливів, ніж доросла людина. Учні необхідно пояснити причини і сутність цієї небезпеки, а також роль правильного положення тіла під час сну.

Таким чином, загальноосвітня школа залишається основним соціальним інститутом, який надає дітям базову освіту про основи здоров'я, вирішує завдання розвитку та виховання здорового способу життя учнів початкових класів.

Одним із головних завдань сучасної школи є створення оптимальних умов для розуміння дітьми переваг здорового способу життя, заохочування до здобуття знань, умінь і навичок здорового способу життя; стимулювання до самостійного й усвідомленого вибору життєвої позиції; швидке й ефективно поширення знань про здоров'я. Педагоги початкових класів повинні використовувати потенційні можливості вчителя: сформулювати гігієнічні уміння та навички, навчити дитину робити вибір, що не зашкодить життю та здоров'ю, сформулювати уміння і навички в учнів молодшого шкільного віку правильного загартування організму.

Збереження і розвиток здоров'я мають стати змістом масової педагогічної практики.

Список використаної літератури:

1. Бойченко Т. Формування в учнів середньої школи системи знань про здоров'я людини / Т. Бойченко. – К.: Наук. думка, 2001. – 257 с.
2. Зубалій М. Складові здорового способу життя / М. Зубалій // Завуч. – 2000. – № 20. – Липень. – С. 29.
3. Кондратюк С.М. Здоров'я школярів – головна умова їх гармонійного розвитку / С.М. Кондратюк // Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ ім. А. С. Макаренка, 1999. – С. 299–308. 4.
- Хрипкова А. Г. Возрастная физиология и школьная гигиена: пособ. для студ пед вузов / А. Г. Хрипкова, В. М. Антропова, Д. А. Гарбер. – М.: Просвещение, 1990. – 319 с.

ВИХОВАННЯ ГУМАНІСТИЧНО СПРЯМОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ ПРЕДМЕТУ «Я У СВІТІ»

В сучасному суспільстві, де переважають жорстокість і байдужість, де відсутні співчуття та справедливість, де головним є не людина, а гроші та влада, єдиною світлою, доброю, чистою та незакорумпованою частиною суспільства є дитина. Вона зі своєю безпосередністю є тим світлим промінчиком в темряві сучасного суспільства. І саме з молодшого шкільного віку дитині потрібно прищеплювати моральні цінності, людські чесноти. Тому вчителі мають володіти відповідними знаннями, технологіями та методами, адже в житті дитини перший вчитель посідає значне місце і є авторитетом для неї. Саме він має можливість закласти фундамент гуманістично спрямованої особистості дитини.

Значні потенційні можливості для розвитку гуманістичних якостей дитини мають уроки «Я у світі». Згідно Державного стандарту початкової загальної освіти треті та четверті класи вивчають навчальний предмет «Я у світі», що реалізує галузь «Суспільствознавство». Основною метою курсу «Я у світі» є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і громадянської компетентності шляхом засвоєння різних видів соціального досвіду, що складається із загальнолюдських, загальнокультурних та національних цінностей, соціальних норм, громадянської активності, прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій і різних думок.

Утілення ідей успішної соціалізації особистості молодшого школяра, його громадянського і гуманістичного виховання простежується у працях багатьох вітчизняних учених, зокрема Р. Арцишевського, І. Бега, Н. Бібік, І. Казанжи, У. Кецик, Л. Момотюк, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін. Сучасні науковці продовжують розробляти й досліджувати проблематику формування соціальних і громадянських компетентностей молодших школярів, спрямованих на соціалізацію особистості, набуття громадянських навичок співжиття і співпраці в суспільстві, дотримання загальноприйнятих соціокультурних норм, про що наголошується в працях М. Боришевського, Ю. Завалевського, П. Ігнатенка, Л. Крицької, Н. Косаревої.

Метою статті є розкрити особливості виховання гуманістично спрямованої особистості молодшого школяра засобами предмета «Я у світі» освітньої галузі «Суспільствознавство».

Згідно з навчальним планом предмет «Я у світі» входить до структури предметів, що викладаються у 3-4 класах, і розглядає тематичні блоки «Людина», «Людина серед людей», «Людина в суспільстві», «Людина у світі» [4, с.205].

Для процесу формування свідомості, а отже й особистості молодшого школяра, надзвичайно важливим є світоглядний посил, що міститься в підручнику «Я у світі»: кожна людина не може жити окремо від іншої, система цінностей, поведінка, вчинки кожної особистості більшою або меншою мірою впливають на якісний тонус і організацію життєвого процесу всього суспільства. Завдяки цьому в школярів формується система цінностей, етика його поведінки: бути відповідальним, чесним, справедливим, толерантним, добрим, ввічливим. Починає формуватися образ його подальшої життєвої позиції.

Уроки з навчального предмета «Я у світі» розвивають в учнів навички, що дають їм змогу взаємодіяти у колективі через активне спілкування, накопичувати досвід комунікативної діяльності, толерантної поведінки, співпереживання й солідарності з іншими людьми. Виконуючи завдання цього підручника, молодші школярі намагаються самостійно формулювати правила поведінки учня, розуміти соціальні ролі, які вони можуть виконувати у своєму житті, обговорюють у парах добрі вчинки, свідками яких вони стають, установлюють значення поняття «людське Я». Також у підручнику школярі знайомляться з такими видатними постатями української історії, як Ярослав Мудрий, Богдан Хмельницький, княгиня Ольга та іншими, які виступають для дітей прикладом мужності та поваги до рідної країни і її мешканців. Опрацьовуючи оповідання В. Сухомлинського «Перед справедливим суддею» (підручник «Я у світі», автор Н. Бібік) четвертокласники мають задуматись над тим, що означає «гарно прожити життя» і «що залишиться після людини на Землі». Ці питання потребують глибокого розуміння дітьми сенсу життя та значення кожного свого вчинку, на подальший розвиток подій у своєму житті.

Урок «Я у світі» необхідно будувати так, щоб на ньому учні мали можливість розмірковувати, досліджувати, аналізувати різні життєві ситуації, пропонувати різні шляхи розв'язання проблемних питань, робити висновки. Вчитель повинен допомогти учням отримати досвід толерантної поведінки, співпереживання, співпраці, зрозуміти значення життя як найвищої цінності. Для реалізації зазначених положень необхідно, застосовуючи практичні методи навчання, театралізацію, рольові ігри тощо, залучати учнів до активної пізнавальної діяльності, дискусій, роботи над проектами. Формування особистісно значущої картини світу здійснюється за рахунок максимальної опори на життєвий досвід, який розвивається у процесі взаємодії учня з навколишнім світом. Це стає можливим лише за умови створення такого соціокультурного середовища, в якому учні мають змогу пропустити через себе норми, принципи, правила, які прийняті в суспільному житті. Тож важливо практикувати розгляд світу і його подій з різних точок зору, з різних рольових позицій: свідка події; учасника; того, хто сумнівається; того, хто не сумнівається; історика; учня; вчителя; директора та ін. Постійна зміна ролей зумовлює широту поглядів на світ людей, вчинків, поведінки, дає змогу їх розглядати як взаємозумовлені, залежні одне від одного, створює умови для координації різних позицій.

Для молодших школярів в уроки навчального курсу «Я і Україна» доцільно вводити дидактичні ігри: 1) для розвитку та корекції пізнавальної діяльності (порівняння, відновлення та доповнення цілого, вилучення зайвого, узагальнення); 2) для розвитку мовлення; 3) для розвитку емоційно-вольової сфери (ігри-інсценізації, ігри з елементами сюжету). Можливим було б використання і тренінгових технологій, спрямованих на розвиток творчого мислення, комунікативності. Тренінг спонукає дитину звертатись до свого внутрішнього світу, оцінювати свої позитивні надбання і невикористані можливості, вибудовувати індивідуальну програму життєдіяльності на близьку і віддалену перспективу. Зокрема, метою проекту «Який я? Який ти?» є формування позитивного відношення учнів до себе, друзів, однокласників; виховання гуманістичних рис характеру у майбутнього покоління.

Важливою умовою при вивченні предмета «Я у світі» є залучення учнів до активної пізнавальної діяльності, оскільки об'єкти вивчення важливо сприймати

безпосередньо; застосовувати практичні методи навчання, використовувати набуті дитиною знання про способи громадянської активності у знайомих, змінених, набутих педагогічних ситуаціях, що впливатимуть на розвиток досвіду індивідуальної творчої діяльності, залучати до співпраці батьків, створювати умови для самовираження, організації комунікативного спілкування, застосовувати у навчальному процесі елементи дискусії, що є ефективними засобами розвитку особистості, її громадських та гуманістичних якостей.

У молодшому шкільному віці важко передбачати можливі наслідки вчинків, тому послідовно вводяться прогностичні задачі типу: «Що буде, якщо...»; проектні завдання, які потребують планування спільних дій, розподілу ролей і досягнення бажаного результату. У такий спосіб діяльність учнів спрямовується на спільне вироблення правил, створення власного життєвого досвіду.

Це все свідчить про те, що за допомогою підручників в учнів третіх та четвертих класів відбувається формування особистісних якостей, шляхом опрацювання чужого та накопичення свого досвіду, що сприяє розвитку гуманістично спрямованої особистості молодшого школяра. У такий спосіб школярі отримують можливість на навчальних заняттях, «приміряти на себе» різноманітні соціальні ролі, що сприяють формуванню їхніх навичок соціально бажаної поведінки як громадянина, члена громади, дитячого колективу, як учасника соціальних, культурних, природоохоронних акцій і впливають на процес становлення соціально конструктивних рис, якостей дитячої особистості.

Список використаної літератури

1. Бібік Н. М. Я у світі. 3 клас: [підруч. для загальноосвіт. навч. закл.] / Н. М. Бібік. – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 160 с.
2. Бібік Н.М. Я у світі: підр. для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Н. М. Бібік. – Х.: Вид. група «Основа», 2015. – 160 с.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1–4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2011. – 394 с.

Дубік Марина,
студентка 11 групи
навчально – наукового інституту педагогіки

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ВУЗІ

Кожна людина за своє життя переживає кілька періодів адаптації. Адаптація - це процес, при якому організм пристосовується до умов зовнішнього середовища.

Актуальним проблемам адаптації молоді до нових умов життєдіяльності та взаємин у соціальній групі присвячені праці вітчизняних (В.Л. Кікоть, В.А. Петровський, О.В. Симоненко, Т.В. Серета, О.І. Гончаров, А.Д. Ерднієв, М.І. Лісіна, А.В. Фурман) та зарубіжних учених (Е. Еріксон, Д. Клаузен, З. Фройд та ін.). Необхідно зазначити, що адаптація не тільки дає можливість особистості пристосуватися до нових умов, але і сформувати нові способи поведінки для подолання наявних труднощів і успішної діяльності, які мають індивідуальний характер і складаються по мірі накопичення і вдосконалення досвіду. Адаптація

компенсує недостатність звичної поведінки в нових умовах, завдяки ній створюються можливості оптимального функціонування особистості в новій обстановці. Якщо ж адаптація не настає, особистість відчуває додаткові труднощі в освоєнні предмета та умов діяльності.

Перший "адаптаційний досвід" дитина отримує в групі дитячого садка, потім у першому класі школи. Наступний "переломний" момент - це перехід від початкової школи до середньої і, нарешті, настає момент професійного самовизначення. В контексті цілей навчання у вузі соціальна адаптація першокурсника означає здатність відповідати вимогам і нормам навчального закладу, а також здатність розвиватися в новому для себе середовищі, реалізовувати свої здібності і потреби, не приходячи з цим середовищем у протиріччя. Будь-яке навчання, особливо у ВНЗ, є справою не з легких. Однією з найважливіших передумов успішної навчальної діяльності першокурсників є їх своєчасна адаптація до умов навчання у вузі. Саме на першому курсі формується ставлення молодого людини до навчання, до майбутньої професійної діяльності, продовжується активний пошук себе. Від успішності адаптації часто залежить подальший хід професійного життя людини.

Дослідження процесу адаптації першокурсників в умовах ВНЗ дозволяють виділити такі головні труднощі: переживання, пов'язані з виходом зі шкільного колективу; невизначеність мотивації вибору професії; недостатня психологічна підготовка; невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки і діяльності, що підсилюється відсутністю звичного повсякденного контролю педагогів і батьків. Нові умови діяльності студента у ВНЗ – це якісно інша система співвідношення відповідальності і залежності, де на перший план виступає необхідність самостійної регуляції своєї поведінки; пошук оптимального режиму праці і відпочинку в нових умовах; налагодження побуту і самообслуговування, особливо при проживанні у гуртожитку; відсутність навичок самостійної роботи.

Перші труднощі для студента пов'язані з новими умовами життя, з первинною соціалізацією у вузі. Адже разом з присвоєнням статусу студента молоді люди стикаються з низкою труднощів: нова система навчання, взаємини з однокурсниками та викладачами, проблеми в соціально-побутовому відношенні, самостійне життя в міських умовах (для інгородніх студентів), недостатнє знання структур і принципів роботи університету і можливостей для самореалізації в творчості, науці, спорті та громадському житті. При цьому одночасно зростають протиріччя і виникають труднощі у становленні самооцінки, самосвідомості і формуванні образу - "Я".

Ознаками неуспішної адаптації є:

- зниження працездатності;
- втома, сонливість, головний біль;
- домінування пригніченого настрою;
- зростання рівня тривожності;
- загальмованість або, навпаки, гіперактивність, що супроводжується порушенням дисципліни;
- систематичне невиконання домашніх завдань, пропуски занять, відсутність мотивації навчальної діяльності.

Значну допомогу студентам у подоланні труднощів має надавати куратор. Головне його завдання – створення згуртованого колективу студентів академічної

групи, формування студента як майбутнього спеціаліста. Студентська молодь, особливо на перших курсах, не має ще необхідного життєвого досвіду, не навчилася самостійно здійснювати головні функції колективу – навчальну і виховну. Тому роль куратора на першому курсі полягає, перш за все, в згуртуванні колективу, подоланні роз'єднаності та відчуженості у взаємовідносинах між студентами.

Варто підкреслити неправомірність абсолютного протиставлення репродуктивних і продуктивних, адаптивних і творчих процесів у розвитку мислення і особистості в цілому (О.Г Балл., А.А Налчаджан., Н.І. Сарджвеладже). Очевидно, потрібно якомога глибше розкривати конкретну діалектику адаптивності і творчості. Це, безумовно, дасть змогу забезпечувати більшу керованість процесами формування особистості, перебігом навчально-виховного процесу тощо. Такий підхід передбачає широке тлумачення поняття адаптації як однієї з найсуттєвіших передумов творчих процесів особистості у будь-якій сфері життєдіяльності

Для кожного із студентів період адаптації проходить по-різному. Здається, ще вчора ти була школярем, а сьогодні - ти вже студент ВНЗ. Це великий крок в широкий світ. Навчання у вищому навчальному закладі — період найбільш інтенсивного розквіту інтелектуальних та моральних сил людини. К.Д. Ушинський називав вік від 16 до 22—23 років найбільш вирішальним періодом у житті людини. Він писав: «Саме тут завершується період утворення окремих уявлень, і якщо не всі вони, то значна частина їх групується в одну мережу, достатньо простору, щоб віддати рішучу перевагу тому чи іншому напрямку думок людини та її характеру. Важливо, щоб матеріал, який у цей час вливають у душу юнакам, був доброї якості» [3, с.5]. Білоруський педагог Н.А. Березовін розглядає адаптацію як "комплексний динамічний процес", зумовлений взаємодією психологічних, соціальних і біологічних факторів.

Під адаптацією студента слід розуміти процес приведення основних параметрів його соціальної і особистісної характеристик в відповідальність [5, с.15]. Говорячи про адаптацію, ми маємо на увазі не тільки функціонування, взаємозв'язок особистості із зовнішніми обставинами, але і розвиток студента. У сфері діяльності адаптація означає, перш за все, засвоєння нових видів навчальної діяльності, зокрема, творчості в системі навчання обраної спеціальності.

Важливим фактором успішної адаптації студентів у педагогічному вузі є характер професійної орієнтації. Своєчасне виявлення індивідуальних схильностей і орієнтація на одну або кілька професій, які відповідають психофізичним якостям і особливостям обраної спеціальності особи-головний зміст цього процесу.

Якщо говорити про адаптацію загалом, то виникає питання: «Чим ця адаптація така складна для студентів ВНЗ? З якими труднощами доводиться найчастіше зустрічатися студентам молодших курсів у своєму навчанні?». Самі студенти вважають, що це невміння добре планувати свій час (49,2%), надмірна навчальне навантаження (34,7%), нестача необхідної літератури (27%), невміння працювати з першоджерелами (15,8%), погана підготовка, отримана в школі (12,9%). Отже, більша половина студентів не вміють правильно розпланувати свій час.

Таким чином, адаптація студентів в умовах вищого навчального закладу є складним, багатоаспектним, синтетичним, динамічним процесом. Це вимагає синергетичного підходу до дослідження проблеми, поєднання зусиль філософії,

психології, педагогіки, фізіології та інших наук. Особливо важливим є питання розробки і реалізації психолого-педагогічних моделей роботи кураторів по адаптації першокурсників в умовах вищого навчального закладу. Таким чином, всі сторони процесу адаптації є дуже важливими для нормальної діяльності студента у вузі. Тому з перших днів навчання у вузі студентам повинна надаватися допомога, спрямована на подолання труднощів, що виникають в усіх аспектах їхньої адаптації.

Список використаної літератури

1. Алексеєва Т.В. Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у ВНЗ. дис., канд., психол., наук; КНУ ім. Тараса Шевченка. - К., 2003. - 204 с
2. Просецкий П. А. Психологические особенности адаптации студентов нового приёма к условиям обучения в вузе; П. А. Просецкий. - Минск : Слово, 1996. - 85 с. 10
3. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закл. осв., 2-е вид. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 136 с.
4. <http://www.refotext.com/referat-text-3730-1.html>

Дяченко Вікторія,
студентка 12 групи
навчально-наукового
інституту педагогіки

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У наш час педагогічне спілкування займає важливу роль у формуванні свідомості дитини. У дітей, які щойно пішли у школу іде, період адаптації до нових умов: спілкування з однолітками, знайомство з першою вчителькою.

Саме у цей час для дитини важливе спілкування. Часто від вчителя залежить подальша поведінка учня, адже дитина ставить педагога перед собою як ідеал. У дітей молодшого шкільного віку є велика емоційна залежність від дорослого – емоційний голод. Задоволення потреби в позитивних емоціях з боку вчителя залежить від стилю його спілкування з учнями.

Стиль спілкування залежить від особистісних якостей педагога і комунікативної ситуації. До особистісних якостей належать: ставлення вчителя до дітей (активно-позитивне, пасивно-позитивне, ситуативно-негативне, стійке негативне) та володіння організаторською технікою.

За активно-позитивного ставлення педагог виявляє ділову реакцію на діяльність учнів, допомагає їм, відчуває потребу у неформальному спілкуванні. Вимогливість, поєднана із зацікавленістю в учнях, викликає взаємодовіру, розкутість, комунікабельність. Пасивно-позитивне ставлення фокусує увагу вчителя на вимогливості та суто ділових стосунках. Таке спілкування характеризується сухим, офіційним тоном, браком емоційності, що збіднює спілкування і гальмує творчий розвиток учнів.

Негативне ставлення, що залежить від перепаду настрою вчителя, породжує в дітей недовіру, замкненість, нерідко лицемірство, брутальність тощо. Викликаючи негативне ставлення до себе, такий учитель працює і проти предмета, який викладає, і проти школи, і суспільства загалом.

Ставлення до дитини детермінує організаторську діяльність вчителя, визначає загальний стиль його спілкування, який може бути авторитарним, демократичним і ліберальним.

Важливість умінь організувати взаємодію з дітьми, спілкуватися з ними в урочний і позаурочний час, управляти їх відносинами підтверджена дослідженнями А.А. Леонтєва, В.С. Грехнева, Б.Ф. Ломова та ін. Концептуальні основи розробки проблеми спілкування пов'язані з філософськими працями Б.Г. Ананьєва, Н.А. Бердяєва, Л.П. Буєвої, М.С. Кагана та ін. Фундаментальне значення для розуміння категорії спілкування мають психолого-педагогічні дослідження А.А. Бодальова, Л.С. Виготського, І.А. Зимової, А.А. Леонтєва та ін. Лінгвістичний аспект проблеми спілкування освітлений в роботах Н.Д. Бабич, Л.А. Введенської, Б.Н. Головіна В.Ф. Жовтобрюх, І.А. Зязюна А.П. Ковалю, О.Г. Муромцевої, І.О. Шведова. Питання присвячені комунікативній підготовці студентів розглянуті в дослідженнях В.Г. Пасинок, А.Ф. Курінної, В.В. Садової, К.Л. Бурди, О.С. Макарова.

Окремі особливості педагогічного спілкування широко розглядалися філософами, психологами, педагогами, лінгвістами. Разом з тим у вищезгаданих роботах дослідники не ставили перед собою мету вивчити процес формування професійно-мовного стилю спілкування майбутнього вчителя початкової школи. Слід зазначити, що в педагогічній і методичній літературі не розкриті зміст, структура поняття «професійно-мовний стиль» спілкування, не розроблена цілісна система форм і методів підготовки в умовах педагогічного вузу, при якій процес формування буде більш ефективним.

Співставлення різних класифікаційних підходів є підставою для виділення таких стилів педагогічного спілкування зі специфічними для кожного з них параметрами:

- діалогічний: активність, контактність і висока ефективність спілкування; педагогічний оптимізм, опора на позитивний потенціал особистості дитини і учнівського колективу, поєднання доброзичливості з довірою до самостійності школярів; впевнена відкритість, щирість і природність у спілкуванні; безкорислива чуйність і емоційне прийняття учнів як партнерів по спілкуванню, прагнення до взаєморозуміння і співробітництва; глибоке і адекватне сприймання і розуміння поведінки учнів, їх особистих проблем, врахування полімотивованості їх вчинків; цілісний вплив на особистість школяра та її ціннісно-сміслові орієнтації; передача соціального досвіду як особистісно прожитого знання; високий рівень імпровізаційності у спілкуванні, готовність до новизни, орієнтація на діалог, дискусію, обговорення; прагнення до власного професійного і особистісного зростання; досить висока і адекватна самооцінка; розвинуте почуття гумору;

- альтруїстичний: повне підпорядкування себе завданням професійної діяльності, відданість роботі та учням, поєднана з недовірою до їх самостійності, підміна власною активністю їх зусиль, формування в учнів залежності від себе; потреба в емоційній близькості, чуйність і навіть жертвність у поєднанні з байдужістю до того, як його розуміють учні; відсутність прагнення до власного професійного і особистісного зростання, низький рівень рефлексії власної поведінки;

- комформістський: поверхове, де проблематизоване і безконфліктне спілкування з учнями без чітко визначених комунікативних і педагогічних цілей,

яке часто переходить у пасивне реагування на зміни ситуації; відсутність прагнення до глибокого розуміння учнів, орієнтація на “злагоду” (у ряді випадків необхідна дистанція зменшується до мінімуму, інколи переходячи у панібратство), зовнішня формальна доброзичливість при внутрішній байдужості або підвищеній тривожності; орієнтація на репродуктивну діяльність, прагнення відповідати існуючим стандартам (“бути не гіршим за інших”); поступливість, невпевненість у собі, недостатня вимогливість, безініціативність; лабільна або низька самооцінка пасивний : холодна відчуженість, гранична стриманість, підкреслена дистантність, орієнтація на поверхове рольове спілкування з учнями; відсутність потреби в емоційному включенні в спілкування, замкнутість і байдужість до учнів, низька сенситивність до їх емоційно-психічних станів (“емоційна глухота”); висока самооцінка у поєднанні з прихованим невдоволенням від процесу спілкування; - маніпулятивний: егоцентрична спрямованість, висока потреба у досягненні зовнішнього успіху, підкреслена вимогливість, приховане самолюбство; високий рівень розвитку комунікативних умінь, їх вміле використання для прихованого маніпулювання партнерами по спілкуванню;

- авторитарно-монологічний: прагнення до домінування, орієнтація на “виховання – примушування”, переважання дисциплінарних методів і прийомів над організовуючими; егоцентризм, нетерпимість до помилок і заперечень зі сторони учнів, нехватка педагогічного такту, агресивність; суб’єктивізм в оцінках, жорстка поляризація останніх; ригідність, орієнтація на репродуктивну діяльність, стереотипізація педагогічних впливів; низька сенситивність і рефлексія власної поведінки, висока самооцінка, конфліктний : неприйняття роздратованість, імпульсивне відштовхування учнів, скарги на їх ворожість та “невиправність”, прагнення звести спілкування з ними до мінімуму і прояв агресивності, коли не можна уникнути такого спілкування; емоційні “зриви”, інфантильне перекладання відповідальності за невдачі у спілкуванні на учнів або ж на “об’єктивні” обставини; низька самооцінка і самоконтроль.

Уміння краще організувати взаємодію з учнями, використовувати можливості педагогічного спілкування, уміння змістовно наповнювати і індивідуалізувати цей процес дозволяє педагогам-майстрам добиватися високих досягнень у реалізації систем виховання і навчання. В ході констатуючого експерименту розробили відповідні критерії визначення рівнів сформованості педагогічного компоненту, професійно-мовного стилю спілкування майбутнього вчителя початкової школи виділили: високий, достатній, середній і низький рівні, спираючись на виявлені якості знання і уміння. Результати констатуючого експерименту діаграма, зріз, а також аналіз наукової літератури дозволили судити про те, що майбутні вчителі початкової школи мають низький рівень сформованості педагогічного компоненту професійно-мовного стилю спілкування.

У деяких молодших школярів мотиви учіння пов’язані з привабливістю шкільного навчання, його атрибутами. Успіх організації нестандартного уроку під час розв’язання проблемної ситуації на етапі засвоєння нових знань чи виконання завдань на етапі застосування набутих знань на практиці залежить від того, як засвоєні школярами прийоми спілкування, розвинута техніка мовлення, мовленнєвий етикет, уміння володіти своїм організмом: мімікою, жестами, поглядом, поставою, манерою триматися під час розмови, зустрічі.

Ефективність навчально-виховної роботи визначається не тільки методами викладання учіння, а також і формами її організації. На жаль, на сучасному етапі

розвитку дидактичної науки немає чіткого визначення цього поняття, його сутності як педагогічної категорії.

Саме тому усвідомили необхідність застосування під час викладання початковій школі таких форм і методів, які б збуджували творчість учнів, створювали атмосферу розкутості, емоційного піднесення, залучали позашкільні інтереси й захоплення дітей до навчального процесу.

Отже, спілкування з дітьми початкових класів дуже важливе, саме тому майбутньому чи уже учителю потрібно навчитися знаходити правильний підхід до дитини. Мати змогу правильно говорити і пояснювати матеріал. Адже тільки тоді діти зможуть розуміти учителя і поважати його.

Список використаної літератури:

1. Бодальов А. А. Особистість і спілкування. М., 1983.
2. Кочерга О.В. Вплив першого вчителя//Психолог.-2002.- №41
3. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). – К., 1994
4. Бодалев А.А. Личность и общение. –М.: Педагогика, 1983.- 271 с.
5. referat.com/Особливості педагогічного стилю спілкування у роботі з дітьми молодшого шкільного віку

Ент Вікторія,
студентка 51 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ „Я У СВІТІ”

На сучасному етапі активного розвитку суспільства та науки потребує вдосконалення система освіти. Перш за все цей процес необхідно починати з удосконалення форм та методів роботи з дітьми на уроках. З цією метою доцільно використовувати інтерактивні технології.

Це питання займає важливе місце в системі початкової освіти, оскільки основна мета вчителя не лише подати новий матеріал, але й зацікавити дітей. З цією функцією активно використовують інтерактивні технології навчання. Особливо актуально це здійснювати на уроках „Я у світі”, оскільки структура уроку може бути змінена, підпорядкована основним завданням інтерактивного уроку.

Мета статті – обґрунтування актуальності впровадження інтерактивних технологій навчання у процесі викладання курсу „Я у світі” як основної складової процесу виховання сучасної особистості; розкриття суті методики проведення інтерактивних уроків.

Поняття інтерактивного навчання не нове в українській педагогіці. Його елементи ми можемо знайти у працях О. Сухомлинського, видатних педагогів-новаторів сімдесятих-вісімдесятих років: Ш. Амонашвілі, С. Лисенкової,

В. Шаталова. Наприкінці ХХ сторіччя інтерактивні технології набули поширення в теорії та практиці американських шкіл.

У Державному стандарті початкової загальної освіти зазначено, що поряд із функціональною підготовкою за роки початкової освіти діти мають набути достатньо особистого досвіду культури спілкування в різних видах спільної діяльності [4, с. 71-72]. А саме це й забезпечують інтерактивні уроки.

Перш за все хотілося б розібратись в суті поняття „інтерактивне навчання”. Інтерактивне навчання – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачену мету: створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [3, с. 5].

Основні цілі та завдання інтерактивної технології навчання:

- розширення пізнавальних можливостей учнів, зокрема у здобутті, аналізі та застосуванні інформації з різних джерел;
- можливості перенесення отриманих умінь, навичок та способів діяльності на різні предмети та позашкільне життя учнів;
- формування глибокої внутрішньої мотивації.

Питання введення інтерактивних уроків в процес шкільного навчання великою мірою залежить від викладачів вищих навчальних закладів педагогічного спрямування. Методисти повинні показати майбутнім вчителям, наскільки важливі такі уроки і які результати вони дають. Адже в даний час від молоді залежить майбутнє української школи.

Особливо цікаво впроваджувати цю технологію на уроках суспільствознавчого циклу. Результати власних спостережень за навчально-виховним процесом переконують, що урок з використанням інтерактивних технологій проходить цікавіше, ніж звичайний, традиційний. Це пов'язано з психологічними особливостями молодших школярів, в цьому віці вони більш схильні до ігрової діяльності.

У побудові класифікації інтерактивних методів скористаємося класифікацією інтерактивних технологій О. Пометун і Л.Пироженко, які виокремлюють:

- технології кооперативного навчання (навчання відбувається в робочих групах);
- технології колективно-групового навчання (фронтальні форми роботи);
- технології ситуативного моделювання (симуляції або імітаційні ігри);
- технології опрацювання дискусійних питань (тобто форми організації та проведення дискусій).

У межах технології кооперативного навчання використовуються такі методи: робота в парах, ротатійні трійки, карусель, акваріум. Розглянемо деякі з них.

На уроках „Я у світі” широко використовується робота в парах. Учні програють між собою якусь ситуацію чи опитують один одного по раніше вивченому матеріалу. Цікавою є робота в парах змінного складу: вчитель роздає дітям картки різного кольору, де запропоновані способи дій в різних ситуаціях (наприклад при пожежі), при цьому етапи на картках переплутані. Кожна дитина виконує завдання на своїх картці, а потім обмінюється з однокласником, в якого картка іншого кольору. Учні виконують всі три завдання. Діти перевіряють один одного. Цей вид роботи цікавий тим, що дитина виступає в ролі учня і вчителя.

Метод „Акваріум” передбачає роботу однієї групи, тоді як інші учні спостерігають за процесом її діяльності, а потім аналізують її ефективність та результативність. Наприклад, на уроці група учнів може будувати школу майбутнього, використовуючи всі ідеї, що були висловлені колективно. Решта учнів спостерігають та оцінюють роботу групи. Варто враховувати, що учні початкових класів не можуть довго спостерігати за роботою інших. Тому тривалість цієї вправи має бути не більше семи хвилин.

Частіше за все вчителі використовують технології колективно-групового навчання. Навчальним курсом „Я у світі” передбачено багато матеріалу, який

може стати основою для використання цієї технології. Наприклад, метод „Незакінчене речення”. Його суть полягає в тому, що вчитель зачитує частину речення, а дітям пропонується його доповнити. Сам підручник пропонує відповідні завдання. Зокрема, у підручнику для 3 класу ми можемо побачити таку вправу:

Доповни речення:

- Я виріс і змінився ззовні, став
- Я навчився
- Можу прочитати ... слів за хвилину і т. д [5, с. 28].

Такі вправи сприяють розвитку уваги, мовлення та мислення. При цьому вони урізноманітнюють навчальний процес.

Метод „Мікрофон” дає можливість висловитися великій кількості дітей за нетривалий час. В руках дитина тримає уявний мікрофон (це може бути ручка чи олівець) і відповідає на поставлені запитання. Він активно використовується на завершальному етапі уроків, для підведення підсумків. Цікаво використовувати цей метод, коли вчитель організовує з учнями уявну конференцію чи засідання юних знавців.

Сутність броунівського руху полягає у тому, що учні вільно рухаються по кімнаті, хаотично об'єднуються в пари з метою отримати відповідь на запитання; або рухаються цілеспрямовано: із метою знайти парну картинку, продовження висловлювання тощо. На уроках курсу „Я у світі” для цієї вправи можна ставити такі завдання: „Зібрати тварин у класі”, „Об'єднати тварину та її дитину”, „Знайти для кожної тварини відповідну їжу”.

Особливу увагу слід приділити технологіям ситуативного моделювання. Оскільки дитина більше розкривається в грі, то на кожному уроці вчитель має створювати ігрові ситуації.

Імітаціями (імітаційними іграми) називають процедури з виконанням певних простих відомих дій, які відтворюють, імітують будь-які явища навколишньої дійсності. Учасники імітації реагують на конкретну ситуацію в рамках заданої програми, чітко виконуючи інструкцію.

Ігри-симуляції — це подання вибраного фрагменту конкретної ситуації в спрощеному вигляді та їх розігрування учнями в ролях. Сутність стимуляційної гри полягає у відтворенні тими, хто навчається, складних ситуацій, які „...колись для когось були проблемою, причому хід рішень, вироблених учнями, порівнюється з фактичними рішеннями”.

Прикладом таких ігор може бути „Розмова з незнайомцем по телефону”. Ця гра покликана навчити дітей діяти в певній ситуації. Для цього діти в ролях розігрують дану ситуацію і роблять висновок, як потрібно себе поводити, якщо подібне станеться в житті.

На уроках „Я у світі” можна використовувати ігри-театралізації. Підручник подає багато оповідань, казок повчального змісту, які учні можуть розігравати в ролях. Наприклад, в 3 класі вивчається українська народна казка „Нехайло”.

У нашій статті подані тільки окремі технології інтерактивного навчання. Насправді їх набагато більше. Кожна з них по-своєму цікава для дітей і спрямована на розвиток, виховання та навчання молодших школярів.

Використання інтерактивних технологій дає можливість вчителю зробити процес навчання цікавим та захоплюючим. Для цього є всі можливості, але не менш важливим є бажання вчителя.

Список використаної літератури:

1. Іванішена С. Форми і методи інтерактивного навчання / С. Іванішена // Початкова школа – 2006. – №3. – С. 9-11.
2. Ліннік О.О. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ» / О.О. Ліннік – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 180-187.
3. Пометун О. І. Активні та інтерактивні методи навчання: Всі питання про диференціацію понять / О.І. Пометун. – 2004. – № 3. – С. 5 – 8.
4. Рудницька Н.Ю., Синиця М.О. Інноваційні технології викладання математики в початковій школі: навчально-методичний посібник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 71-78.
5. Я у світі. 3 клас: підруч. для загальноосвітн. навч. закл. / Н.М. Бібік. – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – С. 27-28.

Журід Марина,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ІГОР У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ДНЗ І ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Купуючи іграшку, батьки все частіше задають питання: "А чому вона навчить мою дитину?" Безумовно, у кожного малюка повинна бути лялька, машинка, м'ячик, паровозик і багато іншого, але батьки шукають щось таке, що можна було б віднести до розряду розвиваючих ігор. Усі батьки хочуть, щоб їхня дитина була найкраща, найрозумніша, найгарніша, наймиліша у світі. Заради цього вони шукають для них найкращих вчителів з найкращими методиками подання матеріалу для маленьких учнів. Найкращий метод розвитку дитини – ігри.

Завдання вчителя - розвивати у дітей увагу, пам'ять, прагнення до знань, вміння зосереджуватись, працювати самостійно та в колективі. Найкращий спосіб донести це до дитини – ігри різного розвиваючого типу. «У грі розкривається перед дітьми світ, творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного дитячого розвитку», - говорив В.Сухомлинський [5]. Ігри допомагають зацікавити дитину, через що вона краще засвоює інформацію та розвиває свої навички і вміння.

Дидактичні ігри у навчально-виховному процесі несуть розвивальну, виховну і навчальну мету. У світовій педагогіці відомі системи дидактичних ігор, які вперше розробили для дошкільного виховання Ф.Фребель і М. Монтессорі, й для початкового навчання – О. Декролі.

Поняття дидактичної (навчальної) гри включає обов'язкові компоненти: навчальну структуру, наявність та органічне поєднання основних її складових дидактичних завдань, ігрових дій, правил.

Як показали дослідження вчених-психологів (С. Ельконін, Л. Артемова) і педагогів (І. Школьна, О. Савченко), гра не забезпечує стійкого позитивного ставлення молодших учнів до навчального процесу, якщо використовується епізодично. Дидактичні ігри можна включати у систему уроків. Це передбачає попередній відбір ігор та ігрових ситуацій для активізації різних видів сприймання та обмірковування, де їх використання найбільш своєчасне й ефектніше порівняно з іншими методами.

Наведемо приклади ігор, що використовуються в початковій школі для розвитку техніки поскладового читання, складання зі складів слів, виховання уважності, самостійності, розвитку логічного та математичного мислення:

«Знайди пару»

Вихователь ділить дітей на дві команди. Всім дітям роздає картки зі складами і пропонує знайти кожній дитині пару з другої команди так, щоб у них зі складів утворилося слово.

«Де друга половинка слова?»

Вихователь висипає з коробки всі картки і повідомляє, що в лісі зайчик вчився писати, але писав він на маленьких клаптиках паперу, на яких вміщались лише частина слова. Налетів вітер і змішав усі клаптики. Давайте допоможемо зайчику знайти початок і кінець слова (початок слова завжди з ризкою, а кінець без неї).

«Хто швидше затопить ніч»

Три доріжки ведуть до одного будинку, який намальований на дошці. На кожній доріжці написано завдання. Виконання завдання починається знизу. Завдання можуть виконувати по одному, два або більше членів команди. Команда, яка виграє, малює дим, який іде із труби.

Гра «Лічи швидко»

Гра на увагу і з метою закріплення навичок лічби. Вчитель плеще декілька разів у долоні, діти на магнітних дощечках пишуть цифру, яка відповідає кількості ударів і показують результат вчителю.

Гра «Допоможи білочці зібрати гриби»

На гіллячках, на тоненьких,
Поки день ще не погас,
Сироїжки та опеньки
Білка сушить про запас.

Учитель звертається до дітей з пропозицією допомогти білочці відібрати Найсмачніші гриби. На грибах записані приклади на множення та ділення. Смачними будуть ті, відповідь яких менша за число 27.

«Зоопарк»

Дітей ділять на дві групи. Одна група бере сітку і вирушає в поле, ліс, джунглі, до водойм для вилову тварин (розміщені в різних місцях кімнати). Друга — створює зоопарк: клітки, касу, вхід — з будівельного матеріалу. Пропонуйте дітям зайнятися підрахунком брусків і побудованих з них кліток, а також спійманих тварин. Зоопарк готовий. Клітки різного розміру розміщені так, щоб між ними можна було переміщати тварин; є майданчик для молодняка. Діти, які повернулися з подорожі, розміщують тварин по клітках, рахують їх, порівнюють кількість тварин різного виду. Клітки вибирають з таким розрахунком, щоб тваринам було зручно. Тепер до зоопарку приходять відвідувачі. Працівники зоопарку годують тварин, а мисливці перевіряють, чи правильно підібрано їжу. Відвідувачі зоопарку рахують, скільки в кожній клітці тварин, обговорюють чи зручно їм, порівнюють за зовнішнім виглядом, розмірами. Запропонувати дітям вивести дитинчат тварин на майданчик для молодняка. В цей час працівники зоопарку прибирають клітки, розширюють їх, якщо це необхідно і т. д. При поверненні з прогулянки тварин ще раз рахують, намагаються розмістити зручніше, ніж раніше.

«Веселі друзі»

Діти діляться на пари. Кожна пара по черзі розіграє таку сценку. Двоє друзів, які все літо не бачилися, нарешті зустрічаються у дворі. Вони радісно гукають, підбігають один до одного, обіймаються, стрибають від радості, сміються, кружляють у танці або бігають з підскоком, тримаючись за руки. Ці ігри допомагають заспокоїти дітей, створити у групі теплу психологічну атмосферу, викликати почуття прихильності один до одного. Їх рекомендують проводити з агресивними, збудливими дітьми, у яких часто виникають конфлікти з однолітками.

У словесній дидактичній грі діти вчать мислити про речі, які вони безпосередньо не сприймають, з якими в даний час не діють. Ця гра вимагає використання набутих раніше знань у нових обставинах. У словесних іграх дитина має вирішувати самостійно різноманітні розумові завдання: описувати предмети, відгадувати загадки за описом, за ознаками схожості та відмінності, групувати предмети за різними властивостями, ознаками, самому придумувати розповіді та ін.

Словесні дидактичні ігри проводяться у всіх вікових групах, але вони особливо важливі у вихованні і навчанні дітей старшого дошкільного віку, оскільки сприяють підготовці дітей до навчання в школі: розвивають вміння уважно слухати педагога, швидко знаходити потрібну відповідь на поставлене запитання, точно і чітко формулювати свої думки, застосовувати знання у відповідності з поставленим завданням.

Гра потребує від учня зібраності, витримки, бажання допомогти відстаючому, невимушено виховує адекватне сприймання невдач і помилок.

Гра починається не тоді, коли учні одержують завдання, а коли їм стає цікаво грати. Це означає, що гра викликає приємні емоції і дає роботу їх розуму.

У вихованні дітей молодшого шкільного віку дуже важливо, щоб вони виражали своє емоційне ставлення до найбільш важливої у їх житті діяльності – навчання. Гра належить до традиційних і визначних методів навчання і виховання школярів. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховна функції діють у тісному взаємозв'язку. Гра, як метод навчання, організовує, розвиває учнів, розширює їхні можливості, виховує особистість. Гра сприятливо діє на розвиток психічних процесів, нових видів розумової діяльності, засвоєння нових знань та умінь молодших школярів, тому що в грі поетапне відпрацювання розумових дій відбувається постійно і ненав'язливо. В ігровій діяльності створюються сприятливі умови для розвитку інтелекту дитини, для переходу від наочно-дієвого мислення до образного і до елементів словесно-логічного мислення. Саме в грі розвивається здатність дитини створювати узагальнені типові образи, подумки перетворювати їх.

Саме завдяки ігровим формам занять вдається залучити пасивних учнів до систематичної розумової праці, дати змогу дитині відчувати успіх, повірити в свої сили.

Практична реалізація запропонованої системи дозволяє:

- Підвищити рівень пізнавальної активності учнів на уроках;
- Підвищити загальний рівень навчальних досягнень учнів;
- Розвивати інтерес учнів до предметів.

Упровадження ігор розглядається як дієвий засіб подолання недоліків формального шкільного навчання з його традиційною словесно-книжковою орієнтацією.

Список використаної літератури

1. Бондаренко А. К. Дидактические игры в детском саду. – М., 1991.
2. Варзацька Л. О. Гра як засіб пізнання // Початкова школа. – 1988. – № 12.
3. Кудикіна Н. В. Навчання і виховання шестирічних першокласників. – К.: Радянська школа. – 1990. – 255 с.
4. Рудакова Т. І. Роль гри у навчанні і вихованні молодших школярів // Початкова школа. – 1997. – № 6. – С. 39-45.
5. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – Киев, 1974. – 288 с.
6. Ярмаченко М. Довідник з історії педагогіки. – К.: Освіта, 2000.

Захарчук Марія,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

СТИЛІ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Кожна людина залежно від характеру, поглядів, психічних особливостей виробляє власний стиль спілкування - сукупність найтипівіших ознак поведінки у цьому процесі. Під стилем педагогічного спілкування розуміють індивідуально-типологічні особливості соціально-психологічної взаємодії педагога та учнів.

Проблему, впливу педагогічного спілкування на формування особистості розглядали: Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, А.Н. Леонтьєв, Д.Б. Ельконін, М.І. Лісіна.

Педагогічне спілкування – система соціально-психологічної взаємодії педагога і вихованців, змістом якої є обмін інформацією, надання виховного впливу, організація взаємовідносин за допомогою комунікативних засобів. Педагог є ініціатором цього процесу, організовуючи його й керуючи ним. [3, с.592].

Специфіка педагогічного спілкування зумовлена різними соціально-рольовими та функціональними позиціями його суб'єктів. У процесі педагогічного спілкування вчитель прямо чи опосередковано здійснює свої соціально-рольові та функціональні обов'язки по керівництву процесом навчання і виховання майбутніх громадян суспільства.

Стиль педагогічного спілкування - усталена система способів і прийомів, які використовує вчитель під час взаємодії з учнями, їхніми батьками, колегами по роботі. У стилі спілкування відображаються особливості комунікативних можливостей учителя, характер взаємин педагога і вихованців, творча індивідуальність педагога, особливості учнівського колективу. Стиль педагогічного спілкування залежить від особистісних якостей педагога і комунікативної ситуації. До особистісних якостей, які визначають стиль спілкування, належать ставлення вчителя до дітей та володіння організаторською технікою.

Стиль спілкування безпосередньо впливає на атмосферу емоційного благополуччя в колективі, яка, в свою чергу, багато в чому визначає результативність навчально-виховної діяльності. Педагогічне спілкування - це завжди цілеспрямований процес. Різні стилі педагогічного спілкування по різному впливають на різних учнів. Вплив педагогічного спілкування обумовлюється індивідуальністю школяра. Стиль педагогічного спілкування, використовуваного педагогом, впливає на розвиток особистості молодших школярів. Адже від того,

який стиль буде використаний в початкових класах залежить прагнення до подальшого навчання.

Класифікуючи стилі спілкування, можна виділити демократичний, ліберальний, авторитарний.

Відомим психологом В.А. Кан-Каликом було виділено наступні стилі спілкування:

- спілкування на основі захопленості спільною творчою діяльністю;
- спілкування на основі товариської прихильності;
- спілкування-дистанція;
- спілкування-залякування;
- спілкування-загравання.

Стиль спілкування має відповідати сутності особистості. Тому не можна копіювати стилі спілкування найближчого соціального оточення, запозичувати запропоновані стереотипи педагогічних дій. Кожній людині слід мати достатньо знань про власне «Я» і зіставляти свої індивідуальні якості та можливості зі змістом і формами власної комунікативної поведінки. Формуючи індивідуальний стиль педагогічного спілкування, педагог має з'ясувати для себе особливості власного психофізичного апарату як компонента творчої індивідуальності, через який здійснюється трансляція його особистості дітям.

Перше експериментальне дослідження впливу стилю спілкування на учнів провів Курт Левін у 1938 році. У ході експерименту К. Левін створив з десятирічних школярів декілька груп. Хлопці в групах займалися виготовленням іграшок. Всі групи працювали в одних і тих же умовах, виконували одне і те ж завдання. Різниця була в стилях керівництва: викладачі дотримувалися хто авторитарного, хто демократичного, а хто ліберального стилю. Кожен з них працював з однією групою шість тижнів, а потім здійснювався обмін групами. Таким чином, групи не тільки були ідентичними початково, але і зазнали однаковий вплив всіх викладачів і, відповідно, всіх стилів [4, с.300].

Судячи з результатів експерименту, найгіршим стилем виявився ліберальний. При ньому було виконано менше всього роботи, та й якість її залишало бажати кращого. Діти не хотіли займатися роботою, відзначали низьку задоволеність роботою в групі ліберального стилю, хоча ніякої відповідальності за неї не несли, а робота швидше нагадувала гру. Головна особливість ліберального стилю керівництва полягала в тому, що педагог по суті справи самоусувався від відповідальності.

Найбільш ефективним виявився демократичний стиль. Учасники групи виявляли живу цікавість до роботи, позитивну внутрішню мотивацію діяльності. Значно підвищувалася якість і оригінальність виконання завдань. Групова згуртованість, почуття гордості спільними успіхами, взаємодопомога і дружельюбність у взаєминах - все це у демократичній групі розвинулося в дуже високій мірі.

Правильно знайдений індивідуальний стиль педагогічного спілкування сприяє вирішенню цілого комплексу задач:

- суттєво полегшує процедуру налагодження взаємовідносин з учнями;
- підвищує ефективність передачі інформації;

Важливою характеристикою педагогічного спілкування є його стиль.

Педагогічне спілкування має бути емоційно комфортним і особистісно розвиваючим. Професіоналізм спілкування вчителя полягає в тому, щоб подолати

природні труднощі спілкування через розходження в рівні підготовки, здатності допомагати учням набутти впевненості у спілкуванні як повноправних партнерів учителя. Для вчителя важливо пам'ятати, що оптимальне спілкування - не вміння тримати дисципліну, а обмін з учнями духовними цінностями. Спільна мова з дітьми - це не мова команд, а мова довіри. Усне мовлення є основним засобом педагогічного спілкування. Слово вчителя повинне впливати на почуття і свідомість, повинно стимулювати мислення та уяву, створювати потребу пошукової діяльності. Очевидно, що педагогічне спілкування як феномен навчально-виховного процесу існує стільки, скільки існує школа як соціальний інститут по навчанню і вихованню людей. Скрізь, де хоча б одна людина починає взаємодіяти з іншою людиною, як вчитель-учень або вихователь-вихованець, там неодмінно виникають проблеми педагогічного спілкування.

У системі професійного педагогічного спілкування взаємодіють вербальні (мова) і невербальні засоби спілкування (жести, міміка). Правильне використання засобів і техніки допоможе педагогу уникнути багатьох труднощів при спілкуванні.

Від стилю спілкування вчителя залежить формування особистості школяра, тому вчитель повинен обирати оптимальний стиль спілкування, який буде притаманний вчителю і підходити дітям.

Стиль спілкування має дуже важливе значення у житті дітей, особливо молодшого шкільного віку. Молодший шкільний вік є найбільш відповідальним етапом шкільного дитинства. Основні досягнення цього віку обумовлені провідним характером навчальної діяльності і є багато в чому визначальні для наступних років навчання: до кінця молодшого шкільного віку дитина повинна хотіти вчитися, уміти вчитися й вірити у свої сили. Для всього цього вчитель повинен вибрати правильний стиль спілкування, який буде притаманний йому і завдяки якому він знайде розуміння та спільну мову з дітьми. Завдяки такому стилю спілкування діти будуть хотіти вчитися й вірити у свої сили.

Тому кожен вчитель повинен обрати такий стиль спілкування, який не буде принижувати і возвеличувати учнів, а сприяти їх доброму навчанню та формуванню міжособистісних взаємин між учнями та вчителем і учнями.

Список використаної літератури

1. Кан-Калик В.А. Вчителю про педагогічне спілкування. - М., 1987. – 190 с.
2. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи навчання і виховання. - Х., 2002, - 400 с.
3. Макаренко А.С. Проблема шкільного радянського виховання. - Педагогіка, 2009. - Т.4. - 577с.
4. Хрестоматія з вікової психології / Під ред. Крутецького В.А. - М., Воронеж., 2003. - 400с.

Зубрицька Ольга
студентка 51 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»

Самовизначення людини в сучасних умовах є однією з пріоритетних цілей системи освіти. Основні засади розвитку особистості закладаються у дитинстві, у найближчому соціальному оточенні. У молодшому шкільному віці найвагомішими інститутами соціалізації є сім'я та школа.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. серед перспективних завдань сталого розвитку освіти виділяються наступні: «побудова ефективної системи національного виховання на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини, формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу, підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності» [3]. Тому нова соціальна реальність спонукає до пошуку альтернативних шляхів формування особистості дитини, зокрема соціального виховання молодшого школяра, що мало б забезпечити його самореалізацію у соціумі.

Проблема формування соціальної компетентності особистості є відносно новою для української педагогіки, однак вона тісно пов'язана з теорією соціального виховання і проблемою соціалізації, які у певній мірі знайшли своє розв'язання. Проблеми соціалізації молодших школярів досліджують Т. Кравченко, В. Кравець, А. Капська, Н. Лавриченко, Л. Яценко та ін.; різні аспекти формування соціальної компетентності знаходимо у роботах А. Бочагової, С. Демченко, М. Докторович, М. Елькіна, Н. Завіниченко, І. Зимньої, А. Мудрик, О. Полуніної, Т. Поніманської, Т. Смагіної, В. Шахрай.

Метою статті є виокремлення основних напрямів формування у молодших школярів соціальної компетентності на уроках «Я у світі». Перед нами постають такі завдання: визначити сутність поняття «соціальна компетентність», структуру соціальної компетентності молодших школярів, напрями формування у молодших школярів соціальної компетентності на уроках «Я у світі».

У науковій літературі існує чимало трактувань сутності поняття «соціальна компетентність». Зокрема: набута здатність особистості гнучко орієнтуватися в мінливих соціальних умовах та ефективно взаємодіяти із соціальним середовищем (М. Докторович) [2, с. 8]; система знань, умінь, ставлень, ціннісних орієнтацій та поведінкових компонентів (відповідного стилю спілкування) необхідних для існування в соціумі (Т. Смагіна) [5, с. 140].

У контексті нашого дослідження соціальна компетентність – це складна характеристика особистості, яка забезпечує її інтеграцію в суспільство, продуктивне виконання соціальних ролей, здатність орієнтуватися у мінливому соціальному середовищі та ефективно взаємодіяти з іншими людьми. Основу соціальної компетентності складають знання, соціальні мотиви, поведінкові алгоритми, а також якості особистості: ініціативність, відповідальність, комунікабельність, працездатність, толерантність, прагнення самореалізуватися та ін.

Для визначення змісту соціальної компетентності молодшого школяра необхідно визначити її структуру. На нашу думку, одним з найбільш оптимальних є підхід Т. Смагіної. Розглянемо змістове наповнення виокремлених авторкою компонентів:

1) знанневий – це знання про правила комунікації; про суспільство та суспільні закони; про процеси прийняття суспільних рішень; про основи співпраці та спілкування з іншими та розв'язання конфліктних ситуацій;

2) ціннісний – це здатність відчувати власну гідність, шанувати права людини; до співробітництва; визначати власну позицію; до соціальної відповідальності; бути принциповим; усвідомлювати потребу захищати права і власні інтереси, не порушуючи прав інших; бути толерантним;

3) поведінковий – це вміння визначати мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування залежно від ситуації, вміти емоційно налаштуватися на спілкування з іншими; продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, виконувати різні ролі в групі та команді; застосовувати технології трансформації та конструктивного розв'язання конфліктів, досягнення консенсусу, брати на себе відповідальність [5, с. 141].

Змістові характеристики соціальної компетентності молодших школярів обумовлені їх віковими особливостями. А саме:

1. Когнітивний компонент:

- Уявлення про соціально прийнятні норми життя у суспільстві, виражені у поняттях: «можна», «не можна», «погано», «добре», «потрібно»;
- Знання про способи взаємодії людей у суспільстві;
- Розуміння дитиною наслідків своїх і чужих вчинків, їх впливу на емоційний стан інших людей;

- Знання про особливості спілкування з людьми різного віку, статі тощо;

2. Емоційний компонент:

- Ставлення дитини до емоційного стану однолітка і дорослого;
- Толерантність;
- Соціальна відповідальність;
- Чуйність, співчуття, співучасть;
- Повага у ставленні до іншої людини;
- Ставлення до себе, впевненість у собі;
- Мотивація на досягнення успіху в діяльності.

3. Поведінковий компонент:

- Уміння діяти відповідно до соціально прийнятних норм поведінки;
- Вибір шляхів вирішення конфліктних і проблемних ситуацій;
- Пошук необхідної інформації, ведення діалогу з дорослими і однолітками;
- Взаємодія в системах «дитина – дитина», «дитина – дорослий»;
- Участь в колективних справах, спільних дорученнях;
- Сформованість навичок самоконтролю, саморегуляції.

Ми зосередили увагу на особливостях соціальної ситуації розвитку учнів початкових класів, адже в цьому віці формування особистості відбувається особливо динамічно: змінюється характер діяльності (систематичне навчання), суспільне становище (змінюються відносини з однолітками і дорослими), діапазон соціальних ролей (з'являється нова роль учня), формується самосвідомість, особисте самовизначення.

У Державному стандарті початкової загальної освіти чітко вказується на ключових компетентностях молодших школярів, серед яких чільне місце займає соціальна. Зокрема, у Пояснювальній записці до програми навчального курсу «Я у світі» підкреслюється, що соціальна компетентність є міждисциплінарною та інтегрується через усі освітні галузі і спрямовується на соціалізацію особистості,

навичок співжиття і співпраці в суспільстві, дотримання соціальних норм і правил. Вона реалізується через комплекс компетенцій, які мають специфіку залежно від конкретної галузі, предмета, вікових можливостей учнів»[4].

В контексті означеної теми дослідження говоритимемо про урок «Я у світі», як основну форму формування соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку. Основними шляхами вирішення професійної проблеми можуть бути: підбір компетентнісних технологій, форм, методів і прийомів навчання; проблематизація змісту в контексті подальшої освітньої, професійної, життєвої діяльності учня; організація соціальної практики для учнів. Уроки навчальної дисципліни «Я у світі» вимагають використання різних технологій та методичних прийомів: пояснення, розповідь, висунення гіпотез, означення проблеми і знаходження шляхів вирішення, організований діалог, інтелектуальний штурм, моделювання ситуацій, евристична бесіда, робота з неадаптованим текстом, узагальнення. Самостійна робота учнів має бути спрямована на роботу з джерелами соціальної інформації з використанням сучасних засобів комунікації, критичне осмислення соціальної інформації, вирішення пізнавальних і практичних задач, аналіз сучасних суспільних явищ і подій, освоєння типових соціальних ролей, побудова аргументованих тверджень, написання творчих робіт, участь у соціальних проєктах та ін..

Отже, усвідомлення педагогом теоретичних аспектів проблеми формування соціальної компетентності молодших школярів на уроках «Я у світі», врахування вікових психолого-педагогічних аспектів соціального розвитку молодшого школяра, а також відбір ефективних методів і форм навчання забезпечить високу результативність навчально-виховного процесу.

Список використаної літератури:

1. Возна З. Формування соціальної компетентності учнів на уроках курсу «Людина і світ» / З. Возна // Психолого- педагогічні проблеми сільської школи. – № 42. – 2012. – С. 51–59.
2. Докторович М. О. Формування соціальної компетентності старшого підлітка з неповної сім'ї: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / М. О. Докторович. – К., 2007. – 20 с.
3. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf
4. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи. – К., 2011
5. Смагіна Т. Поняття та структура соціальної компетентності учнів як наукова проблема / Т. Смагіна // Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки. – Випуск 50. – 2010. – С. 138–142.

Ігнатська Ольга,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

КАЗКА У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ В.СУХОМЛИНСЬКОГО

Казка – це епічний твір народної словесності, у якому відображені різночасові вірування, погляди та уявлення народу у формі структурної, хронологічно послідовної сюжетної оповіді, яка має чітку композиційну будову, яскраво виражену лінію, в основі якої лежить протиборство між добром і злом, що завершується перемогою добра. Термін «казка» походить від слова «казати». Дійсно, у казках народ розповів про своє життя, боротьбу проти гнобителів, про людську працю, споконвічні мрії, створив образи, які є втіленням народних ідеалів.

Книжка приходить до дитини разом із казкою. Народжена фольклором, вона несе в собі позитивний приклад етичного ідеалу. Жоден із жанрів літератури не користується такою популярністю, як казка.

Багато педагогів, психологів, письменників підкреслювали виховне та розвивальне значення казки. Вони довели, що казка допомагає розвивати дітей, вчить їх бути добрими, чуйними не силоміць, а через висновки самої дитини. До того ж, казки служать моделями правильної поведінки для дітей, своєрідно готують їх до можливих складнощів життя. За допомогою казки психологи допомагають дітям вирішити особистісні проблеми у спілкуванні з друзями, родичами, знайти вихід із складних ситуацій (С. Русакова, І. Франко, К. Ушинський, Л. Толстой, В. Сухомлинський та ін.).

Казка як своєрідний жанр народної та літературної творчості посідає значне місце у фольклорі всіх країн світу. Казка - невід'ємна складова народної педагогіки. «Казка, гра, фантазія, - пише В.О. Сухомлинський, - животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень...Через казкові образи в свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками... Під впливом почуттів, що породжені казковими образами, дитина вчиться мислити словами» [1, с.176-177].

У Павлівській середній школі, як і в будь-якій іншій, траплялися діти з особливими потребами. Це малюки з ослабленими, уповільненими процесами мислення й дуже слабкою пам'яттю. Найважливішим завданням у процесі роботи школи В.Сухомлинського з такими дітьми було викликати в них інтерес до інтелектуального спілкування, бажання замислюватись над оточуючими явищами та висловлювати свої думки про них відверто, не соромлячись. В. Сухомлинський дійшов висновку, що найкраще цього можна досягти, спираючись на емоційне сприйняття дитиною дійсності, максимально стимулюючи її фантазію, образне мислення. Саме казка, яку чує дитина у відповідному природному оточенні, жива, народжена з уст учителя, ставала оптимальною формою збудження паростків дитячого інтелекту. Педагог наголошував: «Найголовніше — це те, щоб у казці була глибока думка» [3, с.510]. Він помітив, що вплив казки, яка виражає думку, стає особливо очевидним, коли йдеться про малюків з «ослабленими, уповільненими процесами мислення й дуже слабкою пам'яттю. Вони були б нещасними, знедоленими, вони втратили б віру в свої розумові сили й стали б недоучками, людьми з убогими, обмеженими інтересам, якби не казка «...» Коли я сідаю з дітьми під столітнім дубом, коли над нами спалахують у небі перші зірки, а ми, притулившись один до одного, сидимо на високій степовій могилі й слухаємо музику степу, — саме в очах отих недостатньо розвинених дітей я бачу перші вогники інтелектуального інтересу. Вони чекають казку» [3, с. 510]. Василь Олександрович неодноразово наголошував на тому, що через казку легше донести

до дитини думку, здивувати, викликати бажання виразити себе, свої почуття й думки словом.

Казка — це думка, втілена в художнє слово. Вона запалює вогник дитячої творчості. Під її впливом дитина починає бачити навколо себе незвичайні взаємозв'язки між предметами і явищами, досягаючи єдності образів. Водночас дитина переживає хвилюючу радість, яка породжує бажання поділитися своєю думкою з товаришами. В колективі виникають найтонші духовні стосунки між дітьми, коли своїм емоційним, напруженим життям живе думка кожної дитини.

Казка, будучи мистецтвом слова, безпосередньо спрямована на індивідуальне сприйняття і почуття кожної дитини, сприяючи таким чином формуванню в дітей з особливими потребами індивідуальних осмислених образів. У своїй практичній діяльності В. Сухомлинський не тільки розкрив високу мудрість казки у вихованні дітей з особливими потребами, а й показав найраціональніші способи її використання у навчально-виховному процесі.

Аналіз педагогічної спадщини В.Сухомлинського надав змогу нам виділити основні форми роботи з казкою у Павлівській школі, які, на думку педагога, найбільш ефективно сприяли вихованню і навчанню молодших школярів. Отже, це:

- слухання казок;
- читання казок;
- бесіди про казки;
- виготовлення і добір ілюстрацій до казок;
- інсценізація казок (театралізація);
- творення казок.

На першому етапі казку розповідав учитель або хтось із учнів (за бажанням). Після прослуховування йшло обговорення твору, яке було необхідне для того, щоб спонукати школяра до усвідомлення образів, які виникли в його уяві на ґрунті емоцій. У процесі обговорення учень зіставляв свої уявлення з уявленнями товаришів. Крім того, формулював думку, інакше кажучи, переходив від мови образів до мови слова, що вкрай важливо для дітей з уповільненими процесами мислення.

До читання казки вчитель приступав в основному тоді, коли школярі вже навчилися читати найпростіші тексти. Вони не лише слухали, а й стежили за написаним, мали змогу при бажанні прочитати казку повторно. Обговорення набувало складнішої форми, вводились як усні, так і письмові вправи. Після обговорення казкові образи набували більш сталих обрисів.

Виготовлення і добір ілюстрацій — цікавий, захопливий для дітей вид роботи, яку вони виконували в позаурочний час. Дитина вже мала певні уявлення про образи прослуханої казки, і кожен учень добирав малюнки (картинки, вирізки з журналів, аплікації та ін.) саме відповідно до свого бачення казки, що збагачувало, розширювало уявлюваний образ. Творчість, викликана казкою, досягає свого апогею саме в інсценізації. Образи, які жили в уяві дітей ідеально, набували вигляду хаток, вітряків, печер, а картонна Баба-Яга чи фанерні лисиця, ведмідь, засць видавалися живими, діяльними, хоч усе це було витвором їхніх же рук. Реальність інсценізованих образів та обставин діти сприймали безумовно. Тут діяв також фактор безпосередньої участі їх у перетворенні уявного образу в реальний. Фантазія набирала предметних форм. Завдяки посиленню сприйнятих

властивостей навколишньої дійсності, думки та емоції дітей проявлялись активніше, діти прагнули вплинути на події, про які йшлося в казці.

Творення казки — заключний етап роботи, хоча, звичайно, на кожному етапі є елемент творчості: під час добору і виготовлення ілюстрацій, а особливо — у ході інсценізації, коли дитина входить у предметний світ казкових образів. Досвідчений учитель-практик і тонкий психолог В. Сухомлинський бачив у кожній дитині особистість, тонку душу поета, домагався того, щоб у ній заграла поетична струна, відкрилося джерельце творчості. Працюючи з дітьми над складанням казок, педагог учив їх знаходити свої слова, доводив, що про весняне сонечко, бджолу, гілочку можна скласти кілька казок, сюжет кожної буде цілком самостійний.

Для того, щоб стимулювати розвиток творчого мислення молодших школярів, створюються зовнішні ігрові умови та формуються необхідні розумові за допомогою спеціальних вправ. В іграх мозок дитини може створювати нові ідеї, конструкції, об'єкти, продукти, які вдосконалюють уже досягнуте, реконструюють його або конструюють щось нове.

У праці «Методика виховання колективу» В. Сухомлинський, звертаючись до молодого педагога, відмічає: «... Якщо ви хочете, щоб вихованець став розумним, допитливим, кмітливим, якщо у вас є мета утвердити в його душі чутливість до найтонших відтінків думки й почуття інших людей... надихайте його розум красою слова... Його чарівна сила розкривається передовсім у казці. Казка — це колиска думки, зумійте поставити виховання дитини так, щоб вона на все життя зберегла хвилюючі спогади про цю колиску» [3, с. 520].

Таким чином, казка це джерело повчальних розваг для дітей і нескінченна тема для творчості, на що треба обов'язково звернути увагу вчителів. Душа дитини — це цілий всесвіт, в якому формується уявлення про навколишній світ, межа між добром і злом, почуття та співпереживання до інших. Дитина має зрозуміти, що вона знаходиться в оточенні інших людей, вона має навчитися розуміти близьких — і тоді вона стане доброю, чуйною, чесною та щасливою. Саме за допомогою казки можна це відчути.

Список використаної літератури:

1. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям// Вибрані твори: в 5 т. — Т.3. — К.: Рад. шк., 1973. — 510 с.
2. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу// Вибрані твори: в 5 т. — Т. 1. — К.: Рад. шк., 1977. — 520 с.
3. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором школи// Вибрані твори: в 5 т. — Т. 4. — К.: Рад. шк., 1977. — 393-625 с.
4. Розумниця: Українська народна казка/ Обробка О.Ю. Іваненко.- К.: Дитвидав УРСР, 1960. — 16 с.
5. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості// Вибрані твори: в 5 т. — Т. 1. — К.: Рад. шк., 1977. — 55-209 с.

Книшевич Аліна,
студентка 11 групи
навчально — наукового інституту педагогіки

КОНФЛІКТ У ПЕДАГОГІЧНОМУ СПІЛКУВАННІ

У спілкуванні складається важлива система виховних взаємовідносин, що сприяють ефективності виховання і навчання. У школі спілкування набуває функціонального і професійно значимого характеру. Воно виступає як інструмент впливу, та звичайні умови і функції спілкування отримують тут додаткове «навантаження», оскільки з аспектів загальнолюдських переростають в професійно-творчі компоненти.

Часто саме у педагогічному спілкуванні виникають різноманітні конфлікти, іноді спровоковані учнем, інколи ж свідомо створювані учителем задля досягнення найкращого результату у навчанні й становлення особистості учня. Можна сміливо сказати, що конфлікти не обійшли увагою і педагогічне спілкування, що здійснюється в рамках школи.

Педагогічний конфлікт як предмет дослідження був у центрі уваги А. Леонтьєва, Н. Щуркової, М. Рібакової. М. Рібакова досліджувала типові конфліктні ситуації між вчителями й учнями. Вона виявила причини, розробила класифікацію конфліктів. А. Леонтьєва розглядає спілкування вчителя з учнями. Від того, наскільки успішно він їх розуміє, слухає, великою мірою залежить успішність навчання і виховання. А. Леонтьєва показує властивості й уміння вчителя, без яких не можна створити сприятливі умови для педагогічного спілкування. Взаємодія вчителя з учнями створюється під час педагогічних ситуацій. Н. Кузьміна вважає, що педагогічна ситуація – це реальна обстановка у навчальній групі й складна система взаємин вчителя та учнів.

У сучасній педагогічній науці конфлікт розуміється найчастіше як зіткнення різноспрямованих цілей, інтересів, позицій, думок чи поглядів, виражених в загостреній, жорсткій формі, а також як гранично загострене протиріччя, пов'язане з гострими емоційними переживаннями. Педагогічні конфлікти - «побічно або безпосередньо пов'язані з навчанням, вихованням дітей, з впливом на психологічний клімат навчального закладу» - є предметом дослідження спеціальної галузі педагогічної науки, що знаходиться на самому початку свого становлення, - педагогічної конфліктології [6].

Будь-який конфлікт, зокрема і педагогічний, має певну структуру, сферу і динаміку. Структура конфліктної ситуації складається з внутрішньої та зовнішньої позиції учасників взаємодії та об'єкта конфлікту. Внутрішню позицію учасників конфлікту утворює мета, зацікавлення і мотиви учасників. Вона безпосередньо впливає на конфліктні ситуації, знаходиться немов би “за кадром” і часто не обговорюється під час конфліктної взаємодії. Зовнішня позиція виявляється у мовленнєвій поведінці конфліктуючих сторін, віддзеркалюється в їх поглядах. Уміння уникнути конфлікту — одна зі складових частин педагогічної мудрості вчителя. Попереджаючи конфлікт, педагог не тільки зберігає, а і створює виховну силу колективу. Але не можна думати, що конфлікти взагалі мають тільки негативний вплив на особистість і діяльність. Уся справа в тому, ким, коли й наскільки ефективно він розв'язується. Відхід від конфлікту, що розв'язується, погрожує переходом його всередину, у той час, як прагнення його розв'язати, спричиняє можливість конструювання нових відносин на іншій основі.

Педагогічні ситуації можуть бути простими й складними. Прості створюються учителем без зустрічного опору учнів через організацію їхньої поведінки. У складних ситуаціях велике значення мають емоційний стан вчителя і учня,

характер сформованих відносин із співучасником ситуації. Якщо не вдається вчасно вирішити конфліктну ситуацію, виникає конфлікт [4, с. 34]. Серед потенційно конфліктогенних педагогічних ситуацій можна виділити такі:

- ситуації (чи конфлікти) діяльності: виконання навчальних завдань, успішності, позанавчальна діяльність;
- ситуації (конфлікти) поведінки (вчинків): порушення учнем правил поведінки у школі, частіше під час уроків, і поза школою;
- ситуації (конфлікти) відносин, що у сфері емоційно-особистісних відносин охоплюють сферу емоційно-особистісних відносин у процесі учнів та вчителів [3, с. 46].

Розглянемо деякі з цих ситуацій.

1. Ситуації діяльності.

Ситуації щодо навчальної діяльності часто виникають під час уроків між вчителем та учнем, вчителем та групою учнів, і виявляється у відмові учня виконувати навчальні завдання. Це може статися з різних причин: труднощі стомлення в засвоєнні навчального матеріалу, невиконання домашнього завдання, завищені вимоги вчителя, а часто, навіть невіддале зауваження вчителя замість конкретної допомоги при складнощах у роботі. Конфліктні ситуації під час уроків можуть призвести до напружених відносин між вчителем та учнем. У разі виникнення конфлікту діяльності відбувається виникнення конфлікту поведінки й відносин. У сучасній школі спостерігається збільшення подібних конфліктів тому, що вчителі часто ставлять завищені вимоги до засвоєння предмета, а оцінки використовують як покарання тих, хто не підпорядковується вчителю, не виконує всі вимоги, порушує дисципліну на уроці. Тим самим спотворюється справжній мотив навчальної діяльності. Такі ситуації часто призводять до зниження інтересу пізнання предмету.

3. Ситуації відносин.

Конфлікти відносини часто виникають у результаті невмілого контролю педагогом ситуацій і, зазвичай, мають тривалий характер. Конфлікти відносини набувають особистісного характеру, породжують тривалу ворожість чи ненависть учня до молодого вчителя, надовго порушують взаємодію з вчителем та створюють гостру потребу захисту від несправедливості. й нерозуміння дорослих. У сфері освіти прийнято виділяти чотири суб'єкта діяльності: учень, вчитель, батьки, директор. Залежно від того, які суб'єкти вступають у взаємодію, можна виділити такі види конфліктів: учень – учень; учень – вчитель; учень – батьки; учень - директор; вчитель – вчитель; вчитель – батьки; вчитель - директор; батьки – батьки; батьки - директор. Педагогічний конфлікт відрізняється від інших конфліктів. Наведемо деякі з них:

- професійна відповідальність вчителя: адже школа – модель суспільства, де учні засвоюють соціальні норми відносин між людьми;
- учасники конфліктів мають різний соціальний статус (вчитель – учень);
- різниця у віці і життєвим досвідом учасників ставить їх у різні позиції конфлікту, породжує різну міру відповідальності за помилки;
- присутність інших учнів при конфлікті робить їх учасниками конфлікту;
- професійна позиція вчителя у конфлікті зобов'язує прийняти ініціативу у його вирішенні;
- всяка помилка вчителя під час вирішення конфлікту породжує нові ситуації та конфлікти, в які долучаються інші учні;

- конфліктам у школі легше запобігти, ніж успішно вирішити [3, с. 53].

Підсумовуючи, можна сказати, що взаємодія вчителя з учнем відбувається після вирішення педагогічних ситуацій, що допомагає уникнути подальшого виникнення конфлікту. Причинами конфлікту можуть бути ситуації, які виникають внаслідок нерозуміння вчителем учня і навпаки. Отже, вчителю необхідно аналізувати вчинки учня в індивідуальному порядку, оскільки один і той же вчинок, може проявитись абсолютно різними мотивами. Причиною конфлікту може бути неправильна оцінка поведінки й невміле розв'язання педагогічних ситуацій. Такі конфлікти часто набувають особистісного характеру.

Список використаної літератури

1. Леонтєва А. Педагогічна спілкування. – М.: «Знання», 1979.
2. Леонтєва А. Психологія спілкування: посібник для студентів вузів / А.А. Леонтєва, 3-тє вид. – М.: «Сенс», «Академія», 2005, – 365с.
3. Рибаківа М. Конфлікт і взаємодію у педагогічному процесі: Кн. для вчителя. – М.: «Просвітництво», 1991. – 227с.
4. Теміна С. Конфлікт школи або «школа конфлікту»? (Введення ЄІАС у конфліктологію освіти). – М., 2002.
5. Щуркова Н. Культура сучасного уроку. – М. Пед. суспільство Росії, 2000.
6. <http://www.refsu.com/referat-8781-1.html>

Коваль Валентина,
студентка 51 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОЕКТУВАННЯ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»

Учитель має навчити учнів мислити, досліджувати, робити висновки, обґрунтовувати та відстоювати свої думки. За таких умов найдоцільнішим та найактуальнішим є використання в навчанні та вихованні методу проектів, специфіка та особлива важливість якого полягає в підготовці особистості до реального життя, до співробітництва, до самостійного навчання, пошуку та використання інформації [3, с. 28]. Метод проектів не є принципово новим у педагогічній практиці, але, разом з тим, його сьогодні відносять до педагогічних технологій ХХІ століття як такий, що передбачає вміння адаптуватися у світі, що стрімко змінюється, постіндустріальному суспільству. «Кинутий уперед» – є точним перекладом слова «проект» [2, с. 15]. Метод проектів - це метод, в основі якого лежить розвиток пізнавальних, творчих навичок студентів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити [3, с. 25]. Робота за проектними технологіями дає неабиякий позитивний заряд енергії для розвитку творчих здібностей учнів, а ще – стимулює пошукову діяльність щодо реалізації особистості, яка намагається самостверджуватися. Як відомо, метод творчих проектів – це система навчання, за якої учні здобувають знання у процесі планування і виконання творчих завдань-проектів, що поступово ускладнюються. Без сумніву, він має органічно поєднуватися з іншими методами навчання, зокрема з такими як: пояснення, розповідь, демонстрування та ілюстрування.

Великою перевагою проектної діяльності є вміння, які набувають учні, а саме:

- планувати свою роботу, попередньо прораховуючи можливі результати;

- використовувати багато джерел інформації;
- самостійно збирати й накопичувати матеріал;
- аналізувати, зіставляти факти, аргументувати свою думку;
- установлювати соціальні контакти;
- створювати «кінцевий продукт» – матеріальний носій проектної діяльності (доповідь, реферат, фільм, календар, журнал, проспект, сценарій);
- представляти створене перед аудиторією, оцінювати себе та інших[3, с. 30].

Разом з тим, учні вперше стикаються із завданнями, в яких відсутнє єдине правильне рішення. Згідно з підходами проектної діяльності йде орієнтація учнів на власне дослідження, в якому передбачається і власний варіант вирішення проблеми.

Сьогодні метод проектів вважається одним із перспективних видів навчання, тому що він створює умови для творчої самореалізації учнів, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей. Учні набувають досвіду вирішення реальних проблем з огляду на майбутнє самостійне життя, які проектують у навчанні. У початковій школі проекти – здебільшого це сімейна діяльність, оскільки дитина є обмеженою у засобах та інструментах пошуку інформації. Однак залучати дітей до проектної діяльності варто обов'язково. Робота над проектом сприятиме розкриттю здібностей, талантів дітей, викличе бажання творчо працювати. Використання проектного навчання формує та розвиває пізнавальну активність учнів, сприяє розвитку вмінь самостійно набувати знання, поєднувати їх у певну систему, використовувати у реальному житті. Учні стають не пасивними «споживачами» знань, а долучаються до творчої діяльності й ставляться до неї з великою зацікавленістю.

Для прикладу наведу декілька міні – проектів.

Міні – проект з курсу «Я у світі» *«Україна на карті світу»*.

Тип проекту: ознайомлювально-інформаційний, груповий, частково – пошуковий, короткотривалий.

Учасники проекту: учні, учитель, батьки.

Обґрунтування вибору проекту. Узагальнення вивченого матеріалу про географічне розміщення України, її кордони. Розвиток творчих здібностей учнів, формування навичок дослідницько-пошукової діяльності. Виховання патріотичних почуттів.

Мета і завдання: підготувати наочний і теоретичний матеріал про сусідство України з іншими державами; розвивати творчі здібності учнів, навички.

Прогнозований результат: доповіді учнів, проведення уроку-дослідження *«Україна на карті світу»*.

Виконання проекту:

1. Географічне положення України.
2. Місце України в Європі за площею і територією.
3. Країни – сусіди.

План роботи над проектом:

1. Обговорення з учнями мети і завдань проекту, форми захисту.
 2. Інструктаж з виконання роботи.
 3. Пошукова діяльність учнів.
 4. Аналіз, обробка отриманих результатів. Підготовка до презентації-захисту.
5. Захист виконаних завдань на уроці *«Я у світі»*[2, с. 30].

Міні-проект з курсу *«Я у світі» «Скарби України»*

Тип проекту: дослідницько-пошуковий, груповий, короткотривалий.

Учасники проекту: учні, учитель, батьки.

Очікувані результати: ознайомити з найвизначнішими національними символами природного походження, найбільшими об'єктами, створеними працею українського народу, забезпечити розвиток пізнавальної діяльності учнів, їх творчої ініціативи. За результатом творчих робіт створити довідник.

Мега проекту: формувати уявлення про національну культуру українського народу, дізнатися де збирають, вивчають і зберігають пам'ятки культури; збагатити знання про музеї, розвивати допитливість; виховувати інтерес до історії і культури рідного краю; викликати бажання вивчати, берегти і примножувати багатство рідного краю.

Прогнозований результат: доповіді учнів, презентація.

Виконання проекту:

1. Зібрати дані про природні об'єкти – символи України: Дніпро, острів Хортицю.

2. Сказати слово про людей, які прославили Україну, зробили багато для її розвитку.

3. Археологічні пам'ятки України.

План роботи над проектом:

1. Обговорення з учнями мети і завдань проекту, форми захисту.

2. Інструктаж з виконання роботи.

3. Пошукова діяльність учнів.

4. Захист виконаних робіт, оформлення презентації.

Міні – проект з курсу «Я у світі» *«Символи держави: герб, прапор, гімн, їх значення»*

Тип проекту: інформаційний, груповий, короткотривалий.

Учасники проекту: учні, учитель, батьки.

Очікувані результати: вчити знаходити, опрацьовувати інформацію, необхідну для виконання завдань, розвивати зацікавленість учнів проектною діяльністю, стимулювати прагнення учнів вчитись, удосконалювати комунікативні навички спілкування учнів у колективі, групі, парі; прищеплювати повагу до державних, історичних, культурних символів українського народу. За результатом творчих робіт створити довідник.

Мега проекту: розширити знання про державні, народні, історичні та культурні символи українського народу; сприяти формуванню національної свідомості школярів; виховувати патріотичні почуття і повагу до Батьківщини; продовжити формування навичок поведінки під час урочистих подій, виховувати почуття любові до історії і культури рідного краю.

Виконання проекту:

1. Довідатись з різних інформаційних джерел зміст термінів «символіка», «символ».

2. Підготувати розповідь про створення державних символів України.

3. Підготувати добірку віршів, приказок про державні символи України.

План роботи над проектом:

1. Обговорення з учнями мети і завдань проекту, форми захисту.

2. Інструктаж з виконання роботи.

3. Пошукова діяльність учнів.

4. Захист виконаних робіт на уроці «Я у світі», створення довідника.

Використовуючи дослідницько-проектні методи навчання учні краще аналізують, зіставляють, виділяють головне, вміло застосовують набуті навички на практиці. Можна сказати, що впровадження у практику роботи активних методів навчання робить процес навчання значущим, орієнтованим на особистість учня. Під час роботи над проектом головним є учень, який навчається, а не вчитель, який учить.

Список використаної літератури

1. Бібік Н.М. Я у світі. 3 клас: підруч. для загальної освіти. навч. закл. / Н.М. Бібік. – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 160 с.
2. Метод проектів у початковій школі // Упоряд. О. Онопрієнко, О. Кондратюк. – К.: Шк. Світ, 2007.
3. Романовська М. Метод проектів у виховному процесі: Метод. посіб. – Х.: Ранок, 2007.

Ковбасюк Вікторія,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

*«Розкажи – і я забуду,
Покажи – і я запам'ятаю,
Дай спробувати – і я зрозумію».*
Китайська мудрість

Проектна діяльність – нині одна з найперспективніших складових освітнього процесу, тому що створює умови творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетенції.

Проектною діяльністю діти починають займатися ще в дитячому садочку. Початкова школа продовжує формувати в учнів основи проектної діяльності як способу активного здобування знань та їх практичного втілення. Така форма організації пізнавальної діяльності створює комфортні умови навчання, коли кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

У сучасній школі можна виділити три основні напрями ефективного використання проектної технології:

- проект як метод навчання на уроці;
 - проектні технології дистанційного навчання;
 - для формування дослідницьких навичок школярів у позаурочній роботі
- Мета проектної діяльності полягає в тому, щоб:
- розвинути вміння кожного визначати спільну мету і знаходити шляхи її досягнення;
 - навчити домовлятися про розподіл функцій і ролей на час спільної діяльності;
 - сформувати вміння здійснювати взаємний контроль у процесі спільної діяльності, вирішувати конфлікти, враховуючи інтереси один, одного, співпрацювати.

Метод навчальних проектів подекуди допомагає вирішити нині актуальні проблеми, пов'язані з тим, що учні не вміють перетворювати інформацію на знання, цілеспрямовано шукати інформацію, школярі не прагнуть до особистісного зростання, до самостійного здобуття нових знань.

Ще В. Сухомлинський підкреслював, що школа (клас) повинна бути не коморою знань, а осередком думки. Така діяльність сприяє виробленню в учнів широкого діапазону позитивних переживань, впливає на підвищення рівня мотивації. Це – задоволення процесом навчання, усвідомлення власного росту, просування в опануванні пізнаваного. Це – радість від оволодіння новими способами навчальної роботи, гордість за свої успіхи й успіхи школярів.

Проектна діяльність має певну методiku, яку виділяють усі дослідники:

- вибір проблеми, обґрунтування значимості її вирішення;
- вивчення мети й поетапних задач;
- визначення масштабів роботи, засобів і методів досягнення мети, рамки інтеграції з іншими предметами, передбачувані складності, терміни, поділ усієї роботи на етапи.

В. Ковальчук, заступник директора інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, вважає, що потрібно відрізнити проектну діяльність від дослідницької. Дослідницька діяльність – це діяльність, пов'язана з вирішенням творчих дослідницьких завдань із заздалегідь невідомим рішенням, і передбачає проходження основних етапів, що є характерні для дослідження в науковій сфері, таких як: постановка проблеми, вивчення теорії, висунення гіпотези дослідження, добір методик і їх опанування, збір матеріалу, його аналіз і узагальнення, оформлення висновків, презентація виконаної роботи. Продуктом дослідницької діяльності школяра є не лише його знання, які він здобуває під час цього процесу, а й способи пізнавальної діяльності, які він опанує і які впливають на його інтелектуальний розвиток.

Проектна діяльність учнів – це спільна цілеспрямована навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність учнів. Обов'язковою умовою проектною діяльності є наявність заздалегідь сформованого уявлення про кінцевий продукт діяльності. Але існує і поєднання цих двох діяльностей, тобто існує проектно-дослідницька діяльність. Проектно-дослідницька діяльність – це проектування дослідження, що передбачає визначення мети й завдань, вибір принципів добору методик, планування дослідження, визначення очікуваних результатів, оцінку ступеня реалізованості дослідження, визначення необхідних ресурсів.

М. Скаткін і І. Ларнер визначають проектну діяльність як перед дослідницьку, оскільки дослідницька діяльність складніша. Дослідження, на їхню думку, потребує здатності самостійно обирати мету, в той час як мету проекту визначає вчитель. Деякі автори вважають дослідження складником проектною діяльності, що може містити ще й елементи художньої творчості, формувати професійні навички.

Мета проектною і дослідницькою діяльності:

освітня:

- активізувати й актуалізувати знання;
- систематизувати знання;
- ознайомити школярів із комплексом матеріалів, які виходять за межі шкільної програми.

розвивальна:

- розвинути вміння міркувати в контексті визначеної теми, аналізувати, порівнювати, робити висновки;
- навчити добирати, систематизувати матеріал;
- розвинути вміння публічно презентувати результати дослідження.

виховна: сприяти створенню продукту, потрібного іншим.

Метод проектів знаходить все більше поширення у системі освіти різних країн світу. Причини цього явища, як вважають дослідники, криються не тільки у сфері педагогіки, але й у сфері соціальної, а саме:

- необхідність не стільки передавати учням суму тих чи інших знань, скільки навчити їх здобувати знання самостійно, використовувати їх для вирішення нових пізнавальних і практичних задач;
- актуальність розвитку в учнів комунікативних навичок, умінь працювати в різноманітних групах, виконувати соціальні ролі.

Використання проектної технології у початковій школі має свою специфіку: слід враховувати вікові та психологічні особливості учнів.

Оскільки, проектна діяльність – це спільна діяльність, то у ній велику роль відіграють також люди, які оточують в цей момент учня і які можуть йому допомогти. Це насамперед вчителі та батьки.

Усі етапи проектної діяльності повинні ретельно контролюватись вчителями, оскільки і теоретичних, і практичних знань та вмінь у молодших школярів ще мало. Учитель, який організовує проектну діяльність, повинен:

- організовуючи проектну діяльність, врахувати рівень розвитку мислення учня;
- уміло поєднувати індивідуальні та колективні завдання;
- виступати не стільки в ролі інтерпретатора й носія нової інформації, скільки в ролі організатора самостійної діяльності учня.

Однак на всіх етапах створення проекту педагог не передає свої знання, а консультує, мотивує і спостерігає. Роль батьків є також суттєвою. Родина багато в чому визначає коло інтересів і потреб, поглядів і ціннісних орієнтацій дитини. Дитина завжди бере приклад зі своїх батьків і дуже ретельно дослуховується до їх порад. Якщо з самого початку виконання свого проекту дитина не отримує підтримки від батьків, вона починає поступово втрачати інтерес до цієї справи, можна сказати, що і в цій ситуації вона візьме приклад з своїх батьків. Але якщо дитина від самого початку отримає похвалу та підтримку від батьків, які будуть зацікавлені в гарному результаті цієї діяльності, то вона буде намагатися зробити все можливе для того, щоб закінчити свій проект і зробити його найкращим. Але однієї лише підтримки від батьків буде замало, дитині потрібно допомагати. Не потрібно робити все за неї, тоді це не матиме жодного позитивного результату, а потрібно привчити дитину до самостійності. Батьки можуть допомогти з пошуком інформації, з вибором ідеї для проекту, дати поради, як краще провести презентацію, прорепетиувати разом з дитиною, і, на кінець, якщо дитина дуже хвилюється, заспокоїти її. Батьки та вчителі є дуже важливими, але головна роль у цьому процесі належить все-таки дитині. Учні стають суб'єктами діяльності, інакше кажучи, вони виступають активними його учасниками. Учень має право:

- не брати участі у поточних проектах;
- брати участь у декількох проектах одразу.

Отже, саме головне в проектній діяльності учнів початкових класів – це те, що ця діяльність робить навчання молодших школярів цікавим і змістовним, а процес набуття знань прости і доступним. Початкова освіта дає не тільки знання, що знадобляться і майбутньому дорослому житті, а й знання, уміння й навички, що допомагають вже сьогодні дитині розв'язати її нагальні життєві проблеми. Початкова школа – це не місце підготовки майбутніх дорослих, а місце, де дитина

живе і вчиться жити в складному навколишньому світі, працювати і спілкуватися з іншими людьми, і втому числі, здобувати необхідні знання.

Список використаної літератури :

1. Гузеев В.В. Алгоритм проектирования или переструктурирования учебного курса под деятельностное обучения. – М., 2012.
2. Єрмаков І.Г. На шляху до школи життєвої компетентності: проектний підхід. – К., 2003.
3. Скрипченко В.О. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник. – К.: Просвіта, 2001.

Ковбасюк Тетяна,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

НАВЧАЛЬНА КАЗКА У ПСИХОЛОГО-ФІЛОСОФСЬКОМУ ВИМІРІ

Молодший шкільний вік характеризується ще нестійкою психікою та вразливістю. Діти дуже швидко та глибоко піддаються впливу оточуючого середовища та дорослих. Учителю початкових класів належить основна роль у формуванні всебічно та гармонійно розвинутої особистості молодшого школяра. Саме він має підібрати та віднайти ті методи та засоби навчання, які непомітно та одночасно цікаво стимулюватимуть їх розвиток та жагу до навчання. Тут і приходить на допомогу казка як цікавий та яскравий засіб виховання. Саме казці відводиться головне місце в початковій ланці навчання, так як саме в молодшому шкільному віці інтенсивно розвиваються потреби, здібності, схильності, інтереси учнів. Казка справляє значний вплив на особистість дитини. В. Сухомлинський вважав, що «створення казок є засобом розумового й естетичного розвитку дітей» [8, с. 189].

Казка та її педагогічні можливості стали предметом уваги українських педагогів та методистів. Так, велику увагу казкам як засобу виховання школярів приділяли Н. Бібко, Р. Бурова, С. Дорошенко, Н. Ігнатенко, І. Корнійчук, М. Кубинський, Г. Олійник, В. Пабат, В. Сиротенко, С. Тищенко, Г. Чуйко та ін. Зокрема, С.Козоріз описав нестандартні форми роботи над казкою; І.Корнійчук розробив конспекти уроків читання казки у початкових класах; М.Лещенко досліджував вплив казкового матеріалу на формування особистості учнів молодшого шкільного віку; В. Бойченко в своєму дослідженні вказала на ефективність використання народних казок в процесі виховання полікультурної особистості в навчально-виховному процесі початкової школи та виявила специфіку методології її застосування.

Казки – один із найбільш популярних жанрів серед дітей. На думку В. Сухомлинського, казка - активне естетичне мистецтво, яке захоплює усі сфери духовного життя дитини: розум, почуття, уяву, волю [7, с.178]. Казковий жанр розвиває мислення кожної дитини, сприяє створенню інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі.

Кожний казковий твір викликає в дитини певні емоції (радість, сум, ненависть, обурення, переживання, біль). Це не просто здатність людини передати ці відчуття, а здатність казки викликати ці почуття. Читаючи казку, дитина входить у фантастичний світ, починає жити описаною дійсністю, життям свого героя і сприймає це все по-справжньому.

Казка як втілення аналітичного знання у «згорнутій» синтетичній формі виступає у вигляді системи підсвідомих архетипових ідей, які здатні трансформуватися в науково-теоретичні схеми. Чим глибше занурюється дитина у світ казок та чим більш просторий цей світ, тим більше науково-теоретичних змістів вона згодом здатна сприйняти, видобути та кристалізувати. Отже, казка, міф, народна релігійна традиція, ритуал як форми активності переважно правопівкульової психіки є принципово необхідним засобом навчання та виховання дітей молодшого шкільного віку, протягом якого весь шкільний процес, всі його аспекти, всі шкільні предмети повинні бути реалізовані саме через казку, міф та інші подібні явища.

Особливу увагу слід звернути на практичне втілення казкової аури – гри. Тут можна говорити про культурологічну теорію «людини, що грає», яка створена І. Хайзінгом, який фіксує той світовий шар, де має місце взаємодія протилежних початків життя і відбуваються екзистенційні процеси. При цьому дитині притаманно переживання цілісності та злитності себе з оточуючим світом, котре лежить в основі естетичного та морального освоєння світу. Дитина, що зайнята в грі (наріжному виду дитячої активності), кидає виклик «здоровому глузду», затверджує дух творчості, «нонсенсу», перекручує реальність, розвиваючи багатозначне, нетривіальне бачення світу. Таким чином, парадокс і нонсенс є проявами самоутвердження людського розуму.

Так звана «позитивна психотерапія» (яка вважає, що втрата сенсу життя, яка веде до психосоматичних захворювань, є наслідком односторонності, нецілісності при погляді на світ) використовує казкові, міфічні історії, притчі, метафоричні образи для побудови цілісного сприйняття світу та лікування пацієнтів. Семантична тканина казки виявляє суттєвий психотерапевтичний вплив на підсвідоме дитини. Поряд з визнаними казками, що пройшли історичний іспит і залишилися у фольклорній скарбниці людства завдяки тій обставині, що вони несли інваріантний за своїм впливом підтекст для різних культур (позитивна психотерапевтична дія яких поза сумнівом), створюються казки з аморфним, або негативним психотерапевтичним ефектом.

Вплив казки на дитину має скоріше ситуативний, спонтанний, ніж прогнозований, технологічний характер, що розповсюджується й на традиційно визнані казки. Казка актуалізується, коли дитина знаходиться у особливому стані сприймання світу на рівні підсвідомості. У цей момент дитина відкрита та незахищена від зовнішніх впливів, тому добір казок і способів донесення їх до дитини має принципове значення з позиції психотерапії.

Можна дійти висновку, що назріла нагальна необхідність в розробці спеціального психолого-педагогічного напрямку, який би займався проблемою навчальної казки, актуальність котрої незмірно зросла разом з практично повним усуненням релігійного, міфологічних інститутів у сучасному суспільстві. Однією з програмних цілей цього педагогічного напрямку може бути розробка процедур складання навчальних казок та інтерпретація вже існуючих.

Казка може бути засобом обробки та розвитку внутрішнього коду внутрішньої мови дитини, де слова, як правило, замінюються іншими сигналами, наочними схемами. Діти зіштовхуються із серйозними труднощами при переході від прослуханого тексту до аналогічного, але переданого «своїми словами», зумовленими недостатньою сформованістю внутрішньої мови, в якій слова, поняття, як правило, заміщені іншими сигналами (образами, метафорами,

наочними схемами тощо). Казка з її метафоричністю засобів вираження та принциповою зверненістю до правопівкульового психічного відображення дійсності є надійним інструментом формування внутрішньої мови дитини.

Казка виступає як засіб розвитку спонтанного, парадоксального світосприйняття – вінця (та одночасно початкової точки) розвитку людини. Тут можна говорити про казки Л. Керолла, а також про традицію символічної інверсії, яка в дитячому словотворенні виявляється у цікавих мовних витворах дітей.

Казка також виступає важливим засобом розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку, що зумовлено характерними для них особливостями сприйняття дійсності, передусім через призму міфологічно-казкових сюжетів. І якщо найбільш суттєвою стороною нашого світу є рух, перетворення одного в друге, то казки, що рясніють різними метаморфозами, що багаті на міфологічно-циклічні події, якомога краще дають дитині уявлення про ідею нашого мінливого, плинного, парадоксального світу.

Творчість є виходом у сферу багатозначного, багатомірного розуміння реальності та її опанування, тобто творчість передбачає актуалізацію феномену переборення ситуативної даності як здібності суб'єкту виходити за межі однозначних конструкцій «зовнішньої доцільності», як вміння бачити ціле раніше за частини. Казка у даному випадку може виступати у вигляді засобу розвитку творчого уявлення дитини, її вміння переходити за межі безпосереднього буття та маніпулювати категоріями потенційного, віртуального. Саме така надситуативна дія забезпечує стихійну орієнтацію дитини у сфері живих точок росту людської культури, оволодіння формами духовного й практичного досвіду людства, саме тут виявляється «механізм універсалізації зони ближнього розвитку дитини», її розмикання в перспективу необмеженого становлення людини суб'єктом культури та історії.

Заклик до повного використання еволюційних ресурсів правої півкулі, коли ми не поспішаємо переходити до суто лівопівкульових форм діяльності (тобто просто ігноруємо принцип «випереджаючого розвитку», прикладом чого може слугувати Вальдорфська школа), може здатися дивним у наш час – час інформаційного буму, коли, здавалося б, слід всіяко прискорювати інтелектуальний розвиток дітей. Проте уповільнений психічний розвиток (якщо причиною цього не є психофізіологічна патологія чи бідне в інформаційному відношенні оточення) може означати підготовку «плацдарму» для подальшого прискореного злету у сліпучу царину творчості. Недарма деякі великі люди (Г. Андерсен, А. Ейнштейн, Т. Едісон, Н. Бор) характеризуються уповільненим розвитком у дитинстві. Причиною уповільненого розгортання лівопівкульових здібностей у дітей із затриманим розвитком американські вчені бачать саме у функціональній недосконалості лівої півкулі. Можна припустити, що у даному випадку права творча півкуля одержує можливість повністю розкрити свій потенціал за рахунок зменшення еволюційної напруги у процесі функціонального конкурування з лівою півкулею.

Звідси випливають важливий висновок про нагальну потребу у комплексному розробленні окремого напрямку педагогіки – навчаючої казки.

Таким чином, казковий світ магічно впливає на дитину, манить таємницями, чудесами, чаклунством. Діти з радістю подорожують в уявному, нереальному світі, активно діють у ньому, творчо трансформують, перетворюють його. За допомогою казок вони здобувають знання про довкілля, про взаємостосунки

людей, проблеми, які трапляються в житті. Казки навчають дитину знаходити вихід із складних ситуацій, вірити в силу добра, любові, справедливості, краси. Казка в початковій школі здатна виконати не лише виховні, а й розвивальні та навчальні завдання. За правильної організації процесу роботи над казкою учні зможуть істотно покращити мислення, увагу, пам'ять, мовленнєвий розвиток тощо. Вдало побудована, продумана робота з цим жанром художньої творчості на уроках читання дає змогу розвинути психічні функції дитини, допомагати в життєвому самовизначенні особистості, становленні її суб'єктності.

Список використаної літератури:

1. Бойченко В.В. Полікультурне виховання молодших школярів у навчально-виховному процесі школи: дис. ... кандидата педагог. наук: 13.00.07 / Бойченко Валентина Василівна. - Умань, 2006. - 184 с.
2. Большунова Н.Я. Место сказки в дошкольном образовании // Вопросы психологии. - 1995. - № 5. - С. 39-43.
3. Заброцький М. М., Брандес В. М., Вознюк О.В. Казка як засіб та важливий чинник соціалізації підростаючого покоління // Педагогічна Житомирщина. - 1999. - № 2. - С. 14-16.
4. Козоріз С.О. Нестандартні форми роботи над казкою / С.О. Козоріз // Початкове навчання та виховання. - 2004. - № 11. - С. 4-11.
5. Лещенко М. Шкільне життя, казковий світ та особистість учня/ М. Лещенко // Шлях освіти. - 2002. - № 2. - С. 28-32.
6. Скрипченко Н. Читання в 2 класі трирічної початкової школи/ Н. Скрипченко // Початкова школа. - 1988. - № 5. - С. 35-44.
7. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. - К.: Радянська школа, 1977. - С. 341.
8. Сухомлинский В.А. Комната сказки / В.А. Сухомлинский //Избранные произведения в 5-ти т. - К. : Радянська школа, 1980. - Т. 3. - С. 188 - 200.

Козаченко Софія,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Однією з найгостріших глобальних соціальних проблем сьогодення є проблема здоров'я, здорового способу життя дітей і молоді. У Національній доктрині розвитку освіти вказано, що пріоритетним завданням системи освіти є виховання в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих як до найважливішої індивідуальної і суспільної цінності. Останнім часом суспільство дедалі більше потребує збереження і розвитку психічного і соціального здоров'я громадян, що тісно пов'язано із державною системою виховання. Розвиток не тільки фізичного, а й психічного, соціального здоров'я має стати змістом усієї педагогічної практики, стрижнем сучасної освіти. Майбутнє покоління має бути високоосвіченим, сильним, здоровим. На жаль, статистика стану здоров'я школярів сьогодні є досить невтішною. За даними Міністерства охорони здоров'я України 90% усіх підлітків мають відхилення в загальному стані здоров'я. Із них 20% мають по два та більше захворювань. Найбільше занепокоєння викликає подальше зниження віку дітей, схильних до вживання

алкоголю, тютюнопаління, наркоманії, зокрема, дітей 8-10 років. Тож ця проблема вимагає якнайшвидшого вирішення.

Основним завданням сучасної школи стає виховання компетентної особистості, яка не тільки володіє знаннями, а й уміє застосовувати їх у житті, діяти адекватно у відповідних ситуаціях, адаптуватися до складних соціальних умов, долати життєві труднощі, підтримувати своє здоров'я на належному рівні, протистояти негативним впливам. З огляду на це особливого значення набуває спрямоване формування в дітей умінь і навичок здорового способу життя.

Аналіз наукових досліджень з проблеми показав, що питання збереження, зміцнення та відтворення здоров'я особистості розглядається з тих чи інших наукових позицій у працях філософів, медиків, психологів, соціологів (М. Амосов, Г. Апанасенко, Г. Борисов, М. Віленський та ін.). Концептуальні основи здоров'язбережнього виховання закладені у працях К. Бондаревської, І. Брахмана, Є. Бойченко, О. Ващенко, О. Дубогай, З. Малькової, Н. Полетаєвої та ін. Аналіз педагогічної практики свідчить про те, що зміст, методи і форми виховної роботи сучасної школи по формуванню здорового способу життя молодших школярів не зорієнтовані на врахування змін психології дітей та різноманітних соціокультурних, екологічних та економічних чинників, що відбулися за останні роки.

Мета цієї статті полягає у висвітленні потенційних можливостей учителя початкових класів з формування гігієнічних умінь та навичок учнів навчально-виховному процесі.

Здоров'я є основою життєвого успіху для кожної людини. Вчитель може навчити дитину дій, що приведуть до формування певних переконань щодо здорового способу життя. Педагогічна практика свідчить, що здоров'язберігальними і здоров'яформувальними мають бути: зміст навчання (навчальні програми, підручники), навчальні технології і увесь зміст виховання. Всі програми, спрямовані на зміцнення здоров'я школярів, потрібно адресувати не лише навколопедагогічному співтовариству – лікарям, психологам, адміністраторам, а більшою мірою – педагогам, тобто тим, хто найбільше впливає на здоров'я дітей, займаючись їх навчанням і вихованням.

Причина погіршення здоров'я школярів полягає не стільки в несприятливих умовах життя, скільки в недостатній увазі до створення відповідних умов педагогічного процесу, застосування здоров'язбережних і здоров'яформувальних навчальних технологій. Відомі приклади інших підходів щодо вирішення цієї проблеми. В США, Японії, Канаді та країнах Європи впроваджені загальнонаціональні проблеми, спрямовані на боротьбу із серцево-судинними захворюваннями внаслідок залучення населення до занять фізичною культурою, а також пропаганду і виховання навичок раціонального харчування та відмову від шкідливих звичок, що, за статистикою, в результаті призвели до значного зниження смертності. На жаль, у нас подібний досвід має індивідуальний характер і є надбанням лише окремих закладів освіти або конкретних педагогів. Вирішення цієї проблеми, на нашу думку, доцільно розпочати зі створення належного освітньо-виховного середовища. По-перше, необхідними є дотримання санітарно-гігієнічних норм (наявність достатнього освітлення, зручність парт), організація якісного харчування школярів, обладнання класів з урахуванням ідеї розвитку здоров'я дітей. Тобто весь простір школи має працювати на розвиток фізичного здоров'я дитини. По-друге, це наявність у школі педагогічних технологій і технік,

органічно вбудованих ку навчальний процес, що формують і розвивають здоров'я учнів, посилюють практично всі види активності, створюють позитивну емоційну атмосферу на уроках, знижують розумове навантаження, враховують вікові фізіологічні і психологічні закономірності розвитку учнів. По-третє, освіта в галузі здоров'я передбачає не тільки розкриття проблеми в самостійних навчальних предметах і буквальну трансляцію знань про здоров'я, а й передачу знань (тією чи іншою) мірою через усі шкільні навчальні курси і спільну навчальну діяльність учителів та учнів.

Підхід до здоров'я учнів має бути комплексним, інтегрованим і роковати взаємозв'язок біологічних, психологічних, світоглядних факторів, що впливають на здоров'я. На уроках та у повсякденному житті потрібно говорити з учнями початкових класів про чинники, що впливають на їхнє здоров'я, де вони самостійно мають визначати дії, які потрібно виконувати, щоб бути здоровим. Наприклад, запропонувати учням початкової школи завдання: на вирізаних з паперу кружечках – «перлинах здоров'я» - написати, що потрібно робити, щоб бути здоровим. Діти мають записати практичні дії, які будуть виконувати, щоб бути здоровим: займатися спортом, одягатися відповідно до погоди, їсти корисну їжу, вчасно лягати спати, мити руки перед вживанням їжі, чистити зуби, слухати поради дорослих, яким довіряєш, не довіряти незнайомим людям, не перебігати дорогу перед машинами тощо.

Важливим для людини є режим харчування – прийом їжі в один і той же час. Учня повинні знати режим харчування школяра (7 год. – сніданок, 11-12 год. – обід, 15-16 год. – підвечірок, 19 год. – вечеря).

Щоб забезпечити організм киснем, потрібно розвивати легені. У Цьому допоможуть фізкультура і спорт, активні ігри на подвір'ї. Учні повинні знати, що обов'язково потрібно провітрювати кімнату, в якій працюють. Крім вуглекислого газу, у помешканнях накопичується чадний газ, який отрує організм. Учитель початкових класів має звернути увагу на проблему сьогодення – ранне тютюнопаління і його попередження. Тютюновий дим, потрапляючи через легені у кров людини, блокує основну функцію молекул гемоглобіну крові – постачання кисню до органів і клітин, тому в курців зростає ризик захворювання на рак легенів.

В основі ведення здорового способу життя лежить звичайний дитячий інтерес. Як зробити так, щоб дітям було цікаво вчитися? У своїй роботі вчитель початкової школи має використовувати різноманітні форми, методи і прийоми активного навчання: мозовий штурм, робота в групах, робота в парах, мозаїка, карусель, галерея знань, розв'язання пізнавальних задач. Уміння застосовувати свої знання в нестандартних ситуаціях потрібно формувати вже з молодшого шкільного віку. Діти набувають навичок здорової міжособистісної комунікації, критичного мислення для розв'язання складних проблем, пошуку альтернатив, вчать висловлювати свою думку, відкрито говорити про свої почуття, приймати рішення в ситуаціях, які загрожують здоров'ю. Для дітей початкової школи відкриттям є те, що всі діти мають право бути здоровими. Здоров'я – це право, дане нам від народження, і це право, як і багато інших прав людини, захищене державою. Так, під час вивчення теми «Твої права» на уроці «Основи здоров'я» діти не тільки мають опрацювати Конвенцію ООН «Про права дитини», а й вчать відшукувати та трактувати певні статті. Діти мають зрозуміти, що вони мають право бути здоровими та жити у вільному від наркотиків та насильства світі і

відповідальність за реалізацію цього права лежить і на них, і на найближчих дорослих. Одним із головних завдань сучасної школи є створення оптимальних умов для розуміння дітьми переваг здорового способу життя, заохочування до здобуття знань, умінь і навичок здорового способу життя; стимулювання до самостійного й усвідомленого вибору життєвої позиції; швидке й ефективне поширення знань про здоров'я. Педагоги початкових класів повинні використовувати потенційні можливості навчальних предметів (природознавства, читання, основ здоров'я), сформувати гігієнічні уміння та навички, навчити дитину робити вибір, що не зашкодить життю та здоров'ю, сформувати уміння і навички правильного загартовування свого організму. Збереження і розвиток здоров'я мають стати змістом масової педагогічної практики.

Список використаної літератури

1. Аквилева Г.Н. Наблюдение и опыты на уроках природоведения: пособ.: для учителя нач. Кл. / Г.Н. Аквилева, З.А. Клепинина. – М.: просвещение, 1988. – 96 с.
2. Ващенко С. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі // Здоров'я та фізична культура. – 2006. - №8. – С. 1-6

Концевич Марія,
студентка 51 групи
навчально – наукового інституту педагогіки

ФОРМИ І МЕТОДИ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасні тенденції розвитку України як демократичної правової держави актуалізували проблему громадянського виховання особистості в суспільстві.

Пріоритетність виховання громадянина зумовлюється водночас процесом відродження нації. Для України, яка є політичною державою, громадянське виховання відіграє особливо важливу роль ще й тому, що воно покликане сприяти її соборності, яка є серцевиною української національної ідеї.

В документах Верховної Ради України, Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ ст.) «Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті», обґрунтовано необхідність удосконалення громадянського виховання учнівській молоді, цілеспрямованої роботи з громадянського виховання учнів вимагає і закон України «Про освіту», де чітко сформульовано завдання виховання підростаючого покоління.

В «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» зазначається, що «громадянське виховання – це процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що надає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політико, юридично дієздатною та захищеною» [1, с. 35].

Сьогодні перед школою як соціальним інститутом стоїть складне і відповідальне завдання - сформувати в учнів комплекс громадянських якостей, глибоке розуміння ними належності до українського народу, до своєї Батьківщини, внутрішню потребу й готовність відстоювати та захищати її інтереси, реалізовувати свій особистісний потенціал на благо зміцнення української держави [3, с. 2].

Громадянське виховання ґрунтується на ідейному багатстві народу, його морально - етичних цінностях, виховній мудрості. Щоб діти стали народом, творцями своєї держави, необхідно, аби вони за час навчання, виховання в сім'ї, школі міцно засвоїли духовність, культуру рідного народу, глибоко пройнялися його національним духом, способом мислення і буття. Ці якості потрібно виховувати у дітей тими засобами, методами, способами, традиціями, мораллю, що вироблені народом упродовж усього історико - культурного розвитку, при цьому органічно поєднуючи ці засоби та методи з новітніми надбаннями європейського та світового культурно - педагогічного досвіду.

Проблема громадянського виховання завжди привертала до себе увагу філософів, педагогів і психологів. Ще стародавні мислителі (Аристотель, Платон, Плутарх, Сократ) з'ясували суть громадянського виховання, обґрунтували шляхи і методи його реалізації. Ці ідеї знайшли свій подальший розвиток у працях Д. Локка, Ж - Ж. Руссо, З. Фрейда. Такі видатні українські діячі, як М. Драгоманов, С. Русова, Г. Ващенко, Б. Грінченко, А. Макаренко, В. Сухомлинський та багато інших звертали увагу у своїх роботах на особливе значення формування громадянської свідомості підростаючої особистості.

Лозова В., Г. Троцько вказують, що «громадянське виховання – процес формування громадянськості як риси особистості, яка характеризується усвідомленням нею своїх прав і обов'язків у ставленні до держави, народу, законів, норм життя; турботою про благополуччя своєї країни, збереження людської цивілізації конкретними діями відповідно до власних переконань і цінностей» [2, с. 108].

Курс «Я у світі» спрямований на формування особистості майбутнього громадянина України - людини, здатної брати на себе відповідальність за минуле і майбутнє рідної землі (природне довкілля) та свого народу (суспільне довкілля). Україна, її державотворчі цінності, вироблення громадянських почуттів - ці елементи змісту курсу «Я у світі» є першорядними, що задають мету реалізації програми.

Успішність виховних впливів з метою виховання громадянськості молодших школярів залежить від умілого використання педагогами традиційних та інтерактивних методів.

Методи громадянського виховання – це напрями і способи діяльності вихователів і вихованців з метою формування громадянської позиції молодших школярів.

Серед сукупності методів громадянського виховання молодших школярів можна виділити такі основні групи: перша група – *методи усвідомлення громадянських цінностей суспільства*. Загальною особливістю методів цієї групи є вербальність, оскільки їх джерелом виступає слово. До цієї групи методів відносяться: бесіда, розповідь, диспут, переконання, навіювання, приклад.

Бесіда є одним з найважливіших методів виховної роботи з громадянського виховання, яку організовує і проводить учитель із метою поглиблення і перевірки уявлень учнів щодо окремих суспільно - політичних питань, прищеплення їм любові до Батьківщини. Однією з класифікацій типів бесід громадянської спрямованості є така:

– перша група – бесіди, в яких розкриваються конституційні засади громадянського виховання, історичне минуле українського народу, його звичаї і традиції. Для бесід цього напрямку можна запропонувати такі теми, як: «Твої

права, дитино. Сторінками Конвенції про права дитини», «Символи і символіка української держави»,

– друга група – бесіди, які виховують школярів у душі патріотизму, довіри і дружби між народами (теми: «Вітчизно моя, Україно!», «Народи України – за мир», «Мій рідний край – земля моїх батьків» тощо);

– третя група – бесіди, які охоплюють питання виховання моральних якостей, любові до своєї держави – України (теми: «Праця – обов'язок кожної людини», «Щоб в серці жила Батьківщина» та ін.).

Наступним ефективним методом у громадянському вихованні школярів є диспут – метод виховання, який передбачає зіткнення різних, інколи прямо протилежних точок зору. Елементи диспуту потрібно запроваджувати і в початкових класах, обговорюючи наступні проблеми – «Мій найкращий друг – телевізор», «Комп'ютерні ігри – «за» і «проти», «Книжка чи кінофільм – що краще?»).

Важливим у громадянському вихованні молодших школярів є використання *методів організації діяльності і формування досвіду громадянської поведінки*. У психолого-педагогічних дослідженнях запропоновані та обґрунтовані такі методи, як тренування, привчання, прогнозування, ситуації вільного вибору, які базуються на практичній діяльності вихованців.

Тренування – метод формування необхідних якостей особистості шляхом багаторазового повторення дій і вчинків учнів [2, с. 469].

Наступним методом організації діяльності і формування досвіду громадянської поведінки є привчання. За трактуванням Н. Волкової, привчання – це метод, який забезпечує організацію планомірного і регулярного виконання дітьми певних дій з метою перетворення їх на звичні форми громадянської поведінки. [3, с. 144].

Ситуації вільного вибору спонукають молодшого школяра пригадати свій досвід поведінки в аналогічних ситуаціях, проаналізувати його наслідки і одночасно прогнозувати наслідки вибору, який необхідно здійснити.

Наступна група методів – *методи стимулювання діяльності й поведінки*. У своїй сукупності ці методи покликані регулювати, коригувати і стимулювати діяльність та поведінку вихованців. Найефективнішими серед них вважається гра, змагання, заохочення і покарання.

Інтерактивні методи, як правило, припускають моделювання реальних життєвих ситуацій, спільне вирішення проблем, рольові ігри. Класифікують такі інтерактивні методи виховання:

1. Імітаційні – методи діалогічної взаємодії учасників виховання з метою обміну матеріальними та духовними цінностями («Моє ім'я», «Перше знайомство», «Хвилина мого життя», «Паперові літаки» та ін.).

2. Пізнавальні – методи пізнавальної взаємодії (діалогу) учасників з метою отримання нових знань, їх систематизації, творчого вдосконалення професійних вмінь і навичок («Від А до Я», мозкова атака, ігрові ситуації).

3. Мотиваційні – методи діалогічної взаємодії учасників виховного процесу, за допомогою яких кожен визначає власну позицію у ставленні до способів діяльності групи, окремих учасників, вчителя, самого себе («Мої очікування», «Самооцінка», «Лист до самого себе», «Інтерв'ю»).

4. Регулятивні – методи, завдяки яким встановлюються та приймаються певні правила діалогічної взаємодії учасників виховання («Виробимо правила», «Рахуймо разом») [4, с. 56].

Серед форм виховної роботи з громадянського виховання молодших школярів у навчальній діяльності слід виділити такі: відкриті та інтегровані уроки, різні форми роботи з книгою, написання творів на громадянську тематику, розгадування кросвордів, пісенні конкурси, ігри, розваги та ін.

Реалізація у громадянському вихованні діяльнісного підходу дає змогу визначити такої форми виховної діяльності у цьому контексті:

1. Пізнавальна діяльність: усний журнал, вікторина «Що? Де? Коли?», вечір розгаданих і нерозгаданих таємниць, тиждень шкільної науки, психологічний практикум «Будь вихованим учнем», серія класних годин «Цікаві люди науки», «За сторінками книги», олімпіада, турнір знавців, виставка, інтелектуально-творчі ігри, бібліографічні огляди, мандрівка «У світ книги», круглий стіл тощо.

2. Ціннісно-орієнтована діяльність: зустрічі в літературній (театральній, музичній) вітальні, конкурси-посвяти, відвідування меморіальних музеїв, класні години, бесіди, розповіді на морально-етичні теми, години цікавих зустрічей, інформаційні години за різними рубриками.

3. Трудова діяльність: робота з оформлення класних кімнат, чергування у класі (школі), прикрашання приміщення до свята, представлення (захист) професій, тиждень ремесел, озеленення пришкольньої ділянки тощо.

4. Художньо-творча діяльність: новорічний (осінній, весняний) бал, вечір художньої самодіяльності, вечір авторської пісні, музична (літературна) вітальня, відвідування театру, кіно, виставка учнівських художніх творів.

5. Суспільно корисна діяльність: школа активу, збір лікарських трав, акції милосердя, свято гри та іграшки, шефство над ветеранами.

6. Спортивно-оздоровча діяльність: спортивні олімпіади, спартакіади, військово-спортивні ігри, туристичні походи, спортивні змагання, оформлення літопису спортивних досягнень, свято «День здоров'я», «Веселі старти», «Малі олімпійські ігри», спортивна естафета «Тато, мама і я – спортивна сім'я».

7. Діяльність вільного спілкування: вечір авторської пісні, концерт «Алло, ми шукаємо таланти», заходи «Творча людино, відгукнись», «День іменинника», вечір поезії, психологічні ігри, тренінги тощо.

Застосування наведених форм та методів громадянського виховання покликане формувати в особистості когнітивні, нормативні та поведінкові норми, що включають в себе вироблення умінь міркувати, аналізувати, ставити питання, шукати власні відповіді, критично розглядати проблему з усіх аспектів; робити власні висновки, брати участь у громадському житті, набувати вмінь та навичок адаптації до нових суспільних відносин адекватної орієнтації; захищати свої інтереси, поважати інтереси та права інших, самореалізуватися.

Список використаної літератури:

1. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Науково-методичний журнал. - Вип. 1. – Харків: ХОНМІБО, 2005. – С. 35.
2. Лозова В., Троцько Г. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник. – 2-е вид. – Харків: «ОВС», 2002. – 400 с.
3. Скемська А. Формування громадянської компетентності учнів // Початкова освіта. – 2010. - №37. – С. 2.

4. Момотюк Л. Б. Уроки громадянськості як одна з форм громадянського виховання молодших школярів / Л.Б. Момотюк // Особистісно орієнтовані педагогічні технології у початковій школі: Матері

Костюк Софія,
студентка ІІ групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ТВОРЧИЙ ХАРАКТЕР ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасних реаліях формування демократичного суспільства на зміну виконавчої діяльності вчителя приходить діяльність творчого характеру. У зв'язку з цим актуалізується проблема розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя, здатного до інтеграції в глобальний світ, до вільного самовизначення в сучасній соціокультурній ситуації, здатного забезпечити якісні зміни в освіті. Тому актуальними стають питання формування творчої особистості майбутнього вчителя в процесі вузівської освіти. Педагог повинен не тільки володіти глибокими і міцними базовими знаннями, а й бути людиною активною, ініціативною, здатною до самостійного пошуку нових форм, методів і прийомів навчання і виховання. На сучасному етапі оновлення педагогічного процесу перед ВНЗ ставляться нові цілі і завдання, що відкривають широкі можливості для прояву творчості, пошуку активних методів навчання і виховання молодих фахівців. По суті, тільки в особистісно-орієнтованих освітніх системах створюються умови для формування творчої особистості майбутнього вчителя, особливо вчителя початкової школи. Видатний педагог ХХ століття В. Сухомлинський, який називав вчителя "творцем - майстром, що створює людину", стверджував, що "творчість учителів початкових класів можлива за тієї умови, коли в колективі склалось педагогічне переконання: для того щоб діти успішно вчилися, їх треба навчити вчитися". Проблема формування творчої особистості займалися П. Ангел, П. Атутов, Д. Богоявленська, Р. Грановська, В. Кузін, А. Мудрик, В. Пушкін, Я. Пономарьов. Окремі аспекти творчої педагогічної діяльності у сучасній педагогічній науці аналізували, В. Кан-Калик, М. Маскаєва, В. Риндак, А.Москвіна. Формуванню особистості студентів присвячені дисертаційні дослідження Н. Борисенко, В. Ігнатової, А. Козирєвої, О. Третякової. Розвитку творчих здібностей студентів присвячені дисертаційні дослідження С. Голяєва, І. Осіпової, І. Сартакова, Ю. Шароніна, В. Ячменьової. За останні двадцять років було здійснено ряд дисертаційних досліджень, присвячених проблемі творчої підготовки майбутніх учителів початкових класів (Г. Абросімова, Т. Зацепіна, В. Масленнікова, М. Мерзлякова, Л. Міщенко). Творчий розвиток - це процес формування особистості, основою якого є продуктивна діяльність, здатна створювати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Творчий розвиток учнів, обумовлений їх загальною готовністю до активної життєтворчості, передбачає наявність та розвиток в особистості здібностей, мотивів, знань, умінь і навичок, завдяки яким створюється продукт, що вирізняється новизною, оригінальністю й унікальністю. Результат творчого розвитку учнів включає зовнішню (навчальний продукт) і внутрішню (імпульс до життєтворчості, саморозвитку, ставлення до світу) частини. Загальноприйнятим є надання переваги створенню нового продукту, тоді

як у навчальній діяльності творчий розвиток передбачає перш за все активізацію внутрішніх механізмів (психічних процесів). Творча особистість - це особистість, яка має внутрішні передумови, що забезпечують пошукову активність та дослідницьку поведінку. Отже, особистість можна назвати творчою, якщо вона здатна до актуалізації творчого потенціалу в різних видах життєдіяльності. Творчість є важливою ознакою особистісного розвитку вчителя початкової школи, а також умовою його самореалізації, самовдосконалення та професійного зростання. Учитель у навчально-виховному процесі творить нову людину і самого себе. Саме тому творчість є однією з найважливіших складових педагогічної майстерності вчителя, її об'єктивною характеристикою. Творчий учитель завжди вирізняється постійним пошуком оптимальних дидактичних, виховних, методичних та інших педагогічних рішень. Він досконало знає предмет, уміло володіє методикою його викладання, вільно орієнтується в спеціальній науково-методичній літературі, успішно реалізує на практиці психолого-педагогічні основи навчання. Розвиток творчої особистості, яка спроможна розв'язувати освітні завдання, виявляти самостійність, ініціативність, економність праці та систематичність дій, здатна творчо мислити, приймати рішення в умовах невизначеності, у нестандартних ситуаціях є однією з найактуальніших проблем, що постає перед педагогічними працівниками.

Підготовка вчителя до творчого пошуку - це неодмінна умова і важливий фактор його успішного здійснення. Вона включає три складові: 1) формування професійної мотивації у вчителів до творчої діяльності; 2) оволодіння знаннями про суть педагогічної творчості і технологію її здійснення методами дослідницької роботи;

3) уміння розробляти експериментальні програми, відслідковувати результати своєї діяльності.

Багатох сучасних дидактів хвилює питання, як створити умови, щоб у навчальному процесі учні були не тільки простими виконавцями волі вчителя, а й його учасниками, творцями. Слід зазначити, що співтворчість учителя й учнів - не просто спільна діяльність педагога і вихованців, у якій останні здійснюють творчий підхід до навчально-пізнавальної діяльності, а й уміле керівництво вчителя. Тільки творчий учитель може сформувати творчу особистість учня, допомогти йому виявити свої нахили та здібності, самоактуалізуватися. На думку С. Сисоевої, створення сприятливих умов - це «забезпечення реалізації учнями своїх творчих можливостей у навчально-виховному процесі: на уроках і в позаурочній діяльності; сприяння самовизначенню кожного учня в усіх сферах внутрішньошкільного життя через індивідуальний вибір; детальне вивчення педагогами і психологами найбільш значущих для учнів видів діяльності; створення творчої атмосфери, здорового морально-психологічного клімату в учнівському колективі через утвердження принципів педагогіки співробітництва; своєчасна доброзичлива оцінка творчої навчальної діяльності учнів, схвалення результатів». Педагогічна творчість учителя має також важливе значення у побудові структури уроку. Адже, готуючись до уроку, кожен із нас повинен чітко уявляти, кого ми будемо навчати. Одну й ту саму тему в різних класах учитель повинен подати на кількох рівнях, розраховуючи не тільки на класний колектив загалом, а й на групи чи окремого учня. Багато учителів творчо підходять до побудови структури уроку, шукають ефективні методи і прийоми навчання, які спонукали б кожного учня до активної самостійної пізнавальної діяльності. За

сучасними вимогами до підготовки фахівців педагогічної галузі вчитель-майстер має бути творчою особистістю, що характеризується високим ступенем розвитку спрямованості на педагогічну діяльність, бажанням самореалізації у цій професії, розвитком професійних якостей, творчих умінь, що сприяють успішності у педагогічній діяльності. Саме професійна майстерність в єдності з педагогічною компетентністю, власною творчою обдарованістю вчителя початкових класів значною мірою визначають ефективність його керівництва формуванням творчої особистості учня. Професійно-педагогічна діяльність вчителя початкових класів відрізняється різноманітністю. Всіма її видами студент має оволодіти, навчаючись у вищому педагогічному закладі, зокрема:

- предметною - знати предмети, що викладаються в початковій школі, оволодіти методиками їх викладання, розуміти місце кожного предмета в міжпредметних зв'язках та ін.;
- педагогічною - проектувати зміст предметів, проводити заняття; планувати позакласну роботу, індивідуальну роботу з учнями та ін.;
- інноваційною - переносити інноваційний досвід інших вчителів у власний; розробляти новації; проводити педагогічний експеримент; передавати власний інноваційний досвід;
- колективного самоуправління - підтримувати сприятливий клімат в колективі; забезпечувати ефективну роботу методичних об'єднань; забезпечувати роботу проблемних груп педагогів; брати участь у виробленні колективних рішень та ін.;
- саморозвитку - бути готовим до професійного, загальнокультурного саморозвитку та ін.

Б. Мейлах вважає, що механізм «системи роботи творчого вчителя зберігає загальну логіку творчого процесу, головними етапами якого є: виникнення задуму, визначення проблемної ситуації, осмислення мети задуму, накопичення спостережень, вибір найкращого з можливих розв'язків творчої задачі, результат творчого процесу і його оцінка».

Отже, творчість - найважливіша особливість діяльності педагога. Тому система підготовки вчителів початкової школи повинна бути зорієнтована на оволодіння передовими педагогічними технологіями, на використання предметних знань з метою ефективного виховання і розвитку особистості, формування цілісної картини світу, здатності до життєвого самовизначення. Щоб формувати творчу особистість у процесі навчання, кожен учитель повинен знати особливості творчого процесу, вміти діагностувати рівень розвитку творчості в учнів, знати сучасні організаційні форми, шляхи і механізми формування творчої особистості. Творчу особистість майбутнього вчителя початкових класів необхідно формувати ще на етапі підготовки до педагогічної діяльності у ВНЗ. Шлях до творчості у вчителя починається з усвідомлення, а потім продовжується в розвитку і переходить у творчий саморозвиток. Це визначається, з одного боку, потребами у професійному самовдосконаленні, а з іншого - потребами в усвідомленні і пізнанні своїх сильних і слабких професійно-особистісних якостей. До основних психолого-педагогічних умов формування творчої особистості вчителя початкової школи відносимо: формування у студентів постійної потреби в самовдосконаленні, творчому саморозвитку; наявність мотивації; педагогічне стимулювання; дидактичні умови, чинники процесу навчання; врахування вікових особливостей студентів; процес взаємодії майбутнього вчителя з іншими людьми,

побудованому за принципом діалогу; різнобічну орієнтацію майбутнього вчителя початкових класів на всі сфери практичної педагогічної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Мейлах Б. С. Талант писателя и процессы творчества / Б. С. Мейлах. - М.1969.
2. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник / С. О. Сисоєва. К.: Міленіум, 2006. - 346 с.
3. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості: навч. посібник / В. В. Рибалка. - К.: ІЗМН, 1996. - 236 с.
4. Кан-Калик В. А., Никандров Н. Д. Педагогическое творчество учителя. - М, 1987. - 159 с.

Кравченко Юлія,
студентка 51 групи
навчально-наукового інститут педагогіки

**ВИХОВАННЯ ДБАЙЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ
В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Науково-технічний прогрес викликав бурхливий розвиток промисловості, сільського господарства, транспорту, зумовив появу великої кількості шкідливих речовин, побутових і виробничих відходів, що суттєво забруднюють і руйнують навколишнє середовище, викликають незворотні зміни в біосфері Землі. Тому суспільству сьогодні потрібні виховані, грамотні та культурні в екологічному відношенні люди. Усвідомлюючи, що людство не може втручатися в природу, ми маємо відшукати нові шляхи, технології виробництва, за яких припиняється необдуманий та безвідповідальний вплив на навколишнє середовище, будуть враховуватись вимоги екологічних законів. Тільки в тому разі, коли господарська діяльність людей відповідатиме об'єктивним вимогам екологічної науки, зміна природи людиною стане способом її збереження. Саме тому так важливо розпочинати виховання бережливого ставлення до природи в школі. Кожен громадянин держави повинен розуміти свою особисту причетність до екологічних проблем та приймати участь у їх вирішенні.

Метою статті є проаналізувати форми і методи екологічного виховання учнів початкової школи.

О.В. Сухомлинський писав, що у дитини необхідно виховувати любов «до всього, що не може жити без лагідної людської руки, без чутливого людського серця. Йдеться про любов до живого і беззахисного, слабкого і сильного» [6, с.53]. Як стверджують вчені В.П. Арсеньєва, М.М. Кондратівна, С.М. Микалаєва та ін., змістом екологічного виховання повинні стати спостереження як за живими організмами, так і за цілісними природними співтовариствами (лісом, лугом, водоймою, парком). На думку педагога А.П. Сидельковського, головною умовою успішного формування в учнів екологічної культури є вмiле поєднання навчального матеріалу екологічного змісту із практичною діяльністю школярів у природному середовищі. Психологи Н.О. Менчинська, В.О. Крутецький відзначають, що на різних етапах свого життя школярі по різному усвідомлюють і сприймають навколишнє.

Дбайливе ставлення до природи – це прояв добрих справ і вчинків у тих випадках, коли це необхідно, а для цього діти повинні знати, як доглядати за

рослинами та тваринами, які створювати умови для їх сприятливого росту і розвитку [3, с.156]. Особливе значення для формування дбайливого ставлення до природи мають знання про живі організми, про взаємозв'язок всередині природних співтовариств, вміння відрізняти їх від об'єктів неживої природи. Такі знання в процесі спілкування дитини з природою забезпечують йому розуміння конкретних ситуацій в поведінці тварин, стан рослин, їх оцінку і правильне адекватне реагування на них.

Екологічне виховання молодших школярів – це ознайомлення дітей з природою, в основу якого покладено екологічний підхід, при якому педагогічний процес спирається на основоположні ідеї і поняття екології. Основним змістом екологічного виховання є формування усвідомлено – правильного ставлення до природних явищ і об'єктів, які оточують дитину.

Глибоко усвідомивши методологічне положення про те, що позитивне ставлення до навколишнього середовища успішно формується не лише на уроках з різних предметів, але й у процесі практичної діяльності, І.М. Стадницький з колегами провели велику роботу з підбору і виготовлення інструктивно-методичної документації для організації суспільно корисної при водоохоронній роботі учнів. Починаючи з молодших класів, основні зусилля педагогів спрямовуються на добір завдань, що сприяють формуванню в учнів позитивних установок, навиків спостережливості, орієнтації у позитивних і негативних явищах в навколишньому природному середовищі [1, с.89].

Завдяки прогулянок у природу діти вправляються в моральній поведінці. Одне з важливих завдань – не тільки навчити дитину піклуватися про живих істот, але і створювати умови для їх життя в природному оточенні, вчасно помітити тварину або рослину, яка потребує допомоги.

Найефективнішою формою організації природоохоронної діяльності учнів 1-4 класів є екскурсії. Вони дозволяють виявити природні зв'язки і основні етапи вивчення природи, допомагають зберегти природу для наступних поколінь. Наведемо приклад організації суспільно корисної діяльності учнів 3-го класу під час екскурсії на тему «Дерева, кущі, трава». Об'єкт екскурсії – найближчий ліс. Вчителька звертає увагу учні на красу осіннього лісу – різноманітне, яскраве забарвлення листків, специфічний аромат, чистоту і свіжість осіннього повітря. Учні вчаться розпізнавати і порівнювати різні дерева, кущі, трави. Особлива увага приділяється характеристиці зовнішнього вигляду рослин. Учні роблять висновок, що багато рослин зазнали негативного антропогенного впливу – обламування, обпалювання внаслідок розкладання вогнищ тощо. Потім учні виконують практичну роботу – започатковують екологічні спостереження, планують роз'яснювальну роботу з відпочиваючими [5, с.46].

Екологічну поведінку школяра обумовлює значущість для нього екологічних цінностей та вміння виробити своє ставлення до природи. Для досягнення позитивних результатів в екологічній освіті й вихованні важливо брати до уваги як вікові, так і індивідуальні особливості, риси характеру, ставлення до навчання, його мотивацію, потреби й здібності кожного школяра. Враховуючи ці умови, вчитель зможе забезпечити свідоме й повноцінне сприйняття дитиною навчального матеріалу екологічного змісту, виробивши у неї правильне ставлення до ставлення до навколишнього середовища [4, С.6-7].

Гра є однією з важливих умов розвитку особистості дитини і формування у неї свідомого, відповідального ставлення до природи. В.О. Сухомлинський писав, що

«в грі розкривається перед дітьми світ, розкриваються творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку»[6, с.105]. У грі проявляється фантазія, народжуються проекти і гіпотези, які людина зможе перетворити в реальність. На це вказували педагог К.Д. Ушинський, психолог Д.Б. Ельконін. У ході гри діти вчаться спілкуванню, самовихованню. Важливо використовувати різні види ігор: рольові, ситуативні, ділові. Особливе місце серед них займають рольові ігри, які найбільш сприятливі для розкриття сфери діяльності людей і стосунків між ними, між природою і суспільством. Значний інтерес учнів викликають міні-конкурси на кращий художній опис рослини (дерева, куща, квітка) на пришкольній ділянці, у парку чи сквері. Такі заходи сприяють розвитку спостережливості, тренують мовну творчість, збагачують словниковий запас естетичними поняттями.

Спостереження – це ще один метод виховання у дітей дбайливого ставлення до природи. Видатний радянський психолог С.Л. Рубінштейн розглядає спостереження як результат осмисленого сприйняття, в процесі якого відбувається розвиток розумової діяльності дитини. Знання, які діти набувають в процесі продуманої організації спостережень, спеціальних цільових прогулянок, екскурсій в природу розвиває не тільки розум дитини, але і дозволяє помічати великі і маленькі зміни навколишнього світу. Пізнання з допомогою спостережень формує у дітей правильне ставлення до світу природи, бажання брати участь у її творенні. Спілкування учителя з дітьми в ході спостереження приймає пізнавальне забарвлення: педагог дає чіткі, конкретні питання, мобілізуючі дітей на пошук інформації, вислуховує їх відповіді, доброзичливо реагує на кожне повідомлення. Дослідження Л.С. Ігнаткіної, М.К. Ібрагімової доводять, що розуміння поведінки тварин – основа для виховання дбайливого ставлення до них. Найголовніше – навчити дитину правильного поводження з тваринами: м'якості, чуйності, вмінню рахуватися з бажаннями тварини. Для учнів молодших класів природа – це дещо цілісне, єдине, що викликає яскраві позитивні емоції. У їхньому життєвому досвіді триває процес накопичення перших вражень, отриманих від спілкування з природою. Для кожного вона відкривається в особливих особистісно значущих життєвих обставинах: дехто запам'ятав на все життя квітучий травневий бабусин садок, хтось відчув непереборний потяг до природи після першої мандрівки до осіннього лісу, для когось наближенням до природи стало безпорадне цуцена, яке чуйна матуся дозволила прихистити [2, с.36-48].

Таким чином, з'ясовуючи наукові основи охорони навколишнього середовища, учителі показують роль наукових знань як продуктивної сили, соціального і виробничого прогресу, стимулюють навчальну діяльність учнів. Проблема екологічного виховання існувала, та існуватиме впродовж розвитку суспільства. Правильне виховання бережливого ставлення дозволить надалі запобігти багатьом екологічним проблемам людства. Саме в молодшому шкільному віці дитина отримує основи систематичних знань; тут формуються і розвиваються особливості її характеру, волі, естетичної зовнішності. Якщо у вихованні дітей упущено щось істотне, то ці пропуски з'являться пізніше і не залишаться непоміченими. Постановка мети і завдань виховання бережливого ставлення до природи дозволила визначити зміст виховного процесу. Показниками вихованої особи служать: екологічні знання, уміння, практичні результати, які виражаються у виконанні дітьми суспільно-корисної роботи по охороні природи.

Список використаної літератури

1. Бондаренко В.Д. Культура обшчення с природой. – М., 1987.
2. Васильченко І. Екологічне виховання у початковій школі // Початкова школа . – 2005. - №11. – С. 36-48
3. Волкова А.С. Екологічне виховання школярів. – К., 1985.
4. Лисарчук А.Є., Кухта А.М. Екологічне виховання учнів. – К.: Радянська школа 1990.
5. Миколаєв С.М. Теорія і методика екологічної освіти дітей: Навч. Посібник для студ. вищ. пед. навч. Закладів. – М.: Видавн. центр "Академія", 2002.

Куліш Марія,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМУВАННЯ САНІТАРНО-ГІГІЄНІЧНИХ НАВИЧОК У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальною проблемою сьогодення є збереження здоров'я дітей та формування відповідального ставлення до власного життя як до найвищої цінності. У Національній доктрині розвитку освіти вказано, що пріоритетним завданням системи освіти є виховання в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих як до найважливішої індивідуальної і суспільної цінності. Останнім часом суспільство дедалі більше потребує збереження і розвитку психічного і соціального здоров'я громадян, що тісно пов'язано із державною системою виховання. Розвиток не тільки фізичного, а й психічного, соціального здоров'я має стати змістом усієї педагогічної практики, стрижнем сучасної освіти. Майбутнє покоління має бути високоосвіченим, сильним, здоровим. На жаль, статистика стану здоров'я школярів сьогодні є досить невтішною. За даними Міністерства охорони здоров'я України 90% усіх піддітків мають відхилення в загальному стані здоров'я. Із них 20% мають по два та більше захворювань. Найбільше занепокоєння викликає подальше зниження віку дітей, схильних до вживання алкоголю, тютюнопаління, наркоманії, зокрема, дітей 8-10 років.

Гігієнічне виховання дитини починається задовго до її навчання у школі. Проте чимало дітей не проходять відповідної підготовки в сім'ї, дитячому садку і приходять до школи з неправильними гігієнічними установками, недостатніми елементарними відомостями про особисту гігієну. У гігієнічному вихованні велике значення мають автоматизовані елементарні навички та звички, як формуються в результаті систематичної вимогливості дорослих та їх позитивного прикладу. Гігієнічне виховання складається з гігієнічного навчання (передача гігієнічних знань і на цій основі створення переконань, навичок і звичок з гігієни). При цьому передбачається врахування вікових особливостей учнів таким чином, щоб елементарні відомості про гігієну повідомлялись дітям молодшого віку й поступово ускладнювались.

Важливою ланкою в системі гігієнічного навчання й виховання учнів є, перш за все, підвищення санітарно-гігієнічної освіти вчителів. Оволодіння вчителем знаннями з гігієни й санітарії є абсолютно необхідним для здійснення гігієнічного виховання учнів, для забезпечення літературою, фільмами валеологічної тематики. У підвищенні рівня компетентності педагогів і керівників загальноосвітніх

навчальних закладів у галузі гігієни вагоме місце посідає ознайомлення із сучасними дослідженнями вітчизняних учених-гігієністів. Свої знання із санітарії та гігієни вчителі передають учням на уроках переважно у процесі викладання навчальних предметів (основи здоров'я, читання, природознавства, біології, хімії та ін.). Учні повинні оволодіти прийомами надання першої допомоги потерпілому. Тому значне місце в гігієнічному вихованні відводиться практичним заняттям (відновлення дихання, складання харчового раціону, зупинка кровотечі, надання допомоги людині, яка знепритомніла, провалилась під лід, викачування води з легень людини, яка топилась та ін.).

Здоров'я є основою життєвого успіху для кожної людини. Вчитель може навчити дитину дій, що приведуть до формування певних переконань щодо здорового способу життя. Педагогічна практика свідчить, що здоров'язберігальними і здоров'яформувальними мають бути зміст навчання (навчальні програми, підручник), навчальні технології і увесь зміст виховання.

Підхід до здоров'я учнів має бути комплексним, інтегрованим і рокувати взаємозв'язок біологічних, психологічних, світоглядних факторів, що впливають на здоров'я. На уроках та у повсякденному житті потрібно говорити з учнями початкових класів про чинники, що впливають на їхнє здоров'я, де вони самостійно мають визначати дії, які потрібно виконувати, щоб бути здоровим. Наприклад, запропонувати учням початкової школи завдання: на вирізаних з паперу кружечках – «перлинах здоров'я» - написати, що потрібно робити, щоб бути здоровим. Діти мають записати практичні дії, які будуть виконувати, щоб бути здоровим: займатися спортом, одягатися відповідно до погоди, їсти корисну їжу, вчасно лягати спати, мити руки перед вживанням їжі, чистити зуби, слухати поради дорослих, яким довіряєш, не довіряти незнайомим людям, не перебігати дорогу перед машинами тощо. По завершенню справи учні можуть створити з «перлинок» ланцюжок здоров'я, який прикріплений на стінах класу і щоденно нагадуватиме, що потрібно робити, щоб бути здоровим.

При вивченні у початковій школі у курсі природознавства теми «Організм людини і охорона здоров'я», націленої на формування понять про будову людини, її скелет, м'язи, органи травлення, дихання, кровообіг, нервову систему, органи чуття, їх функції, життєдіяльність людського організму як єдиного цілого, велика увага має приділятися питанням гігієни. Так, наприклад, вивчаючи шкіру, учні молодшого шкільного віку дізнаються, яку роль в житті людини відіграє шкіра. Для утримання шкіри в чистоті її потрібно мити водою з милом. Мило розчиняє жирове змащення, змішане з пилом, видаляє бруд із залишком поту і мікробами. На чистій шкірі мікроби гинуть. Шкіра, волосся і нігті покривають наше тіло і захищають його. Проте верхній шар шкіри, волосся і нігті мертві, тому потрібно регулярно слідкувати за ними, тримати їх в чистоті. Деякі хвороби організму відбиваються на шкірі. Діти обов'язково мають засвоїти вплив на шкіру високих (опіки) та низьких (відмороження) температур, їх джерела, вміння попередити травматизм покриву тіла та надати першу допомогу при наявній проблемі. Шкіра – дзеркало здоров'я людини. Після опрацювання даної теми учні можуть відповісти на запитання, чому шкіра, волосся і нігті потребують ретельного догляду і дбайливого ставлення.

При вивченні теми «Скелет і м'язи» учні повинні отримати знання про те, що допомагає людині рухатися (кістки, що утворюють скелет і м'язи), скільки їх в організмі людини та які виконують функції. Учнім легко довести правильність

постави вже на уроці. З цією метою проводять дослідження: учням пропонується стати до стіни, притиснути до неї обидві лопатки, потилицю, сідниці, литки і п'ятки, покласти одну руку на шийний вигин, а другу – на поперечний вигин хребта. Відстань між вигином хребта і стіною повинна дорівнювати ширині долоні. Учасники такого дослідження самостійно зроблять висновки, наскільки правильно вони виконують вимоги правильного сидіння за столом, дотримуються санітарно-гігієнічних вимог при письмі та читанні (зошит при письмі повинен лежати на відстані 35-40 см від очей, настільна лампа повинна стояти на столі зліва від учня, ліва рука підтримує і рухає зошит знизу угору; поза при читанні така сама, передпліччя лежить на поверхні столу, книгу ліпше поставити під нахилом). Якщо стіл не відповідає зросту, дитина змушена сидіти зігнувшись; у деяких дітей є звичка сидіти, підклавши під себе ноги, надто схилившись убік. Ця поза може призвести до викривлення хребта. Учні початкових класів мають знати, що постава формується до 20 років у процесу росту й розвитку людини. Гарне здоров'я – це не тільки подарунок природи, а й результат тренування людиною свого організму: тренування м'язів, суглобів, усього того, що ми називаємо опорно-руховим апаратом.

При ознайомленні з темою «Органи травлення» учні мають знати, що це система органів, за допомогою яких тіло одержує з їжі поживні речовини. Травний процес починається у роті. Тут їжа пережовується і змішується зі слиною. Змочена слиною, розм'якшена їжа не поранить стравохід. До того ж слина й санітар, вона знищує мікроби, які потрапляють у рот. Зуби подрібнюють їжу, якщо погано розжувати їжу, вона може пошкодити стравохід і шлунок.

Формування санітарно-гігієнічних навичок у молодших школярів сприятимуть активні методи навчання, які широко використовуються на уроках природознавства. До них відносяться: метод проєктів, робота в групах, парах, «Мозковий штурм», аналіз життєвих ситуацій та інші. За допомогою активних методів навчання діти отримують важливу для себе інформацію, що сприяє формуванню знань, умінь та навичок щодо здорового способу життя та позитивного уявлення про себе через визнання сильних якостей свої особистості, співчуття та поваги до інших людей, визнання поведінки, яка вважається прийнятною в соціумі, визначення цінностей. Діти набувають навичок здорової міжособистісної комунікації, критичного мислення для розв'язання складних проблем, пошуку альтернатив, вчать висловлювати свою думку, відкрито говорити про свої почуття, приймати рішення в ситуаціях, які загрожують здоров'ю. Для дітей початкової школи є відкриттям те, що всі діти мають право бути здоровим.

Здоров'я – це право, дане нам від народження, і це право, як і багато інших прав людини захищене державою. Збереження і розвиток здоров'я мають стати змістом масової педагогічної практики.

Список використаної літератури:

1. Аквилева Г.Н. Наблюдение и опыты на уроках природоведения: пособ. для учителя нач. кл. / Г.Н. Аквилева, З.А. Клепинина. – М.: Просвещение, 1988. – 96 с.
2. Ващенко О., Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі // Здоров'я та фізична культура. – 2006. - № 8. – С. 1-6.
3. Науменко Ю.В. Здоров'язберігаюча діяльність школи // Педагогіка. – 2005. - № 6. – С. 37-44.

4. Національна доктрина розвитку України у XXI столітті. – К.: Шкільний світ, 2001. – 23 с.

Леонова Альона,
студентка 51 групи
навчально- наукового інституту педагогіки

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Головне завдання сучасної системи освіти – створення умов для якісного навчання, впровадження компетентного підходу. Це той орієнтир національної освітньої системи, який реалізується в різних формах та методах роботи. Перед освітою ставиться нове завдання – сформувати в школяра вміння вчитися. Саме розвиток в особистості життєво важливих компетентностей може дати людині можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти.

Серед педагогічних технологій, що сприяють формуванню компетентності учнів, чільне місце посідає метод творчих проектів, мета якого – сприяти самостійному формуванню інтелектуальних, спеціальних і загальнокультурних знань і вмінь учнів, розвитку ініціативності, співробітництва, роботі в колективі, логічного мислення, бачення проблем і прийняття рішень, одержання й використання інформації, самостійного навчання, планування, комунікативних навичок[1]

Актуальність методу проектів значно зростає при переході сучасної системи освіти від управління процесом освіти за кінцевим результатом, що був спрямований на формування знань, умінь та навичок, до компетентісного підходу, пов'язаного з вихованням і розвитком компетентісної особистості, тобто особистості, здатної діяти осмислено, орієнтуючись у мінливому навколишньому світі з виробленими цінностями. Такий перехід виправданий соціальним замовленням суспільства, що стрімко змінюється і вимагає доволі стрімких змін і від системи освіти.

Сучасна система освіти має бути побудована на наданні учням можливостей міркувати, зіставляти різні точки зору, формулювати та аргументувати власну точку зору, спираючись на знання фактів, законів, закономірностей, вироблених наукою, власних спостереженнях, досвіді, умінні проектувати і реалізовувати власні навчальні проекти, творчо і нестандартно розв'язувати навчальні проблеми, бути толерантними до іншої точки зору. За таких умов формування компетенції різних рівнів — ключових, загальнопредметних — засобами змісту освіти є основними завданнями кожного педагога.

Метою Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI ст.») є виведення освіти в Україні на рівень розвинутих країн світу, що можливе лише за умов відходу від авторитарної педагогіки та впровадження новітніх педагогічних технологій.

Сучасні умови життя потребують, аби людина мислила і працювала творчо, а також уміла приймати нестандартні рішення. Саме цим зумовлена нині увага педагогів до інновацій. Сьогодні метод проектів вважається одним із найперспективніших методів навчання, адже він створює умови для творчої самореалізації тих, хто навчається, підвищує мотивацію до навчання і сприяє

розвитку інтелектуальних здібностей, формує навички пошуково-дослідницької технології.

Американський педагог і психолог Дж. Дьюї зазначав, що «з точки зору дитини, найбільший недолік школи полягає в неможливості вільно, повною мірою застосувати досвід, який був набутий поза школою, і навпаки: неспроможність застосувати в повсякденному житті те, чого навчилася в школі. У цьому — відірваність школи від життя». В основі навчального процесу, на думку Дж. Дьюї, має бути трудова діяльність, виконуючи яку дитина звикає до подолання перешкод, розвиває свою здатність до творчості, терпіння, наполегливість, енергійність, допитливість. Необхідно, щоб знання виростали із живого досвіду роботи.

Метод проектів виник у 20-х роках ХХ століття в сільсько-господарських школах США. Ця технологія переважно застосовувалась у навчальному процесі і сприймалась неоднозначно, часто піддавалась критиці. У вітчизняній педагогіці утвердження методу проектів також пройшло складний шлях: від широкого застосування в СРСР у практиці дослідницьких і деяких масових шкіл у перші роки радянської влади до засудження й заборони (постанова ЦК ВКП (б) від 5.09.1931 р. «Про початкову і середню школу») [2].

Останнім часом проектна технологія широко впроваджується в закладах освіти різних країн світу та слугує засобом ефективного навчання, виховання та розвитку особистості. Реформування національної шкільної освіти відкрило шлях до відродження та застосування методу проектів у вітчизняній педагогіці та початковій школі зокрема. Теоретичне обґрунтування даної технології здійснили відомі науковці В. Зверєва, А. Моїсєєв, М. Поташник, В. Лазарєв, Г. Селевко, І. Сисоєв та ін. Проблеми організації проектної діяльності в початковій школі присвячені праці Т. Башинської, Л. Коваль, О. Онопрієнко, В. Тищенко та ін. [3]. На сторінках фахових журналів презентується досвід кращих учителів щодо використання методу проектів під час вивчення різних предметів. Однак, технологія і особливості застосування методу проектів у початковій школі потребують більш ретельного вивчення.

Оскільки молодші школярі мають не достатній для самостійної роботи рівень теоретичних і практичних знань, кожен етап проектної діяльності повинен ретельно контролюватися вчителем. Проекти для початкової школи в більшості випадків – короткотривалі. Але все ж таки вчителі мають чудову можливість залучити до пошукової, творчої діяльності практично всіх учнів і в першу чергу – дітей із підвищеною навчальною мотивацією.

Учні початкової школи вчать проводити спостереження, брати інтерв'ю, систематизувати й узагальнювати отриману інформацію, висувати гіпотези, робити аргументовані висновки. Теми учнівських проектів дуже різноманітні, і в початкових класах їх не слід регламентувати, визначати та виділяти більш значимі.

Проекти, що виконуються в межах сучасного навчально-виховного процесу початкової школи, класифікують за декількома ознаками.

Етапи роботи над проектом:

I етап

- Визначення теми.
- Постановка завдання.
- Обговорення.

- Формулювання проблемних питань.
- Формування груп, висунення гіпотез розв'язання проблем.
- Обговорення плану роботи учнів.
- Обговорення можливих джерел інформації, питань захисту авторських прав.

II етап

- Вибір творчої назви проекту.
- Самостійна робота учнів з обговорення завдання кожного в групі.

III етап

- Самостійна робота груп з виконання завдань.

IV етап

- Підготовка учнями звіту про виконану роботу.

V етап

- Захист отриманих результатів та дослідів має бути обов'язковим [4;5].

Під час використання проектного методу всі учасники навчально-виховного процесу розв'язують цілу низку різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань. Це сприяє розвитку пізнавальних навичок учнів, формуванню вміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі.

Аналіз результативності навчально-виховного процесу за принципом проектно-тематичного навчання виявив позитивні зрушення в особистісному розвитку молодших школярів та засвідчив збереження високих освітніх стандартів.

Метод проектів — це спосіб ставитися до дітей таким чином, щоб пробуджувати в них все найкраще, а потім дозволяти їм повірити у себе якомога сильніше.

Метод проектів дозволяє працювати з учнями початкових класів із різним рівнем підготовленості. Обдаровані учні, які випереджають у своєму розвитку однолітків, можуть з успіхом розробляти довготривалі проекти. Захист – кульмінація всієї дослідницької роботи. Проводиться він за участю всіх співавторів проекту. Запрошуються гості: учні інших класів, батьки, вчителі. У ході захисту проектів учні вчать чітко і переконливо викладати інформацію, захищати свою точку зору, ставити питання, слухати один одного.

Отже, метод проектів є сучасною педагогічною технологією, використання якої створює умови для всебічного розвитку особистості у процесі організації творчої діяльності учнів початкових класів, де вчитель не лише підвищує власний професійний рівень, а й формує в школярів навички самоосвіти, що є головним завданням сучасної школи. Час особистісно-орієнтованих технологій, а зокрема проектних, настав. Уміння використовувати інноваційні методи – це показник високої кваліфікації і прогресивної діяльності педагога-новатора, спрямований на творчий розвиток учнів та їх самореалізацію, підготовку до дорослого життя в суспільстві.

Список використаної літератури

1. Голуб, Г. В. Метод проектов как технология формирования ключевых компетентностей учащихся [Текст] / Г. В. Голуб О. В. Чумакова. — Самара: Профи, 2003.
2. Освітні технології навчально-методичний посібник / за ред. О. М. Пехоти. – К.: АСК, 2002. – 255 с.

3. Онопрієнко О. В. Управління проектною діяльністю молодших школярів// Навчання і виховання учнів 4 класу:методичний посібник для вчителів/упор.О.Я.Савченко. – К.:Початкова школа, 2005. – С. 53-54.
4. Проекти в початковій школі:тематика та розробка занять / упоряд. О. Онопрієнко, О. Кондратюк. – К.: Шкільний світ, 2007. – 128 с.
5. Проектна діяльність у школі / упорядник М. Голубенко. – К.: Шкільний світ, 2007. – 128 с.

Лугін Вікторія,
студентка 11 групи
навчально- наукового інституту педагогіки

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

У сучасному житті необхідним компонентом культури вчителя є готовність до вчительської праці. Така готовність включає педагогічну спрямованість особистості вчителя, в основі якої лежить любов до педагогічної діяльності. Педагогічна культура передбачає такі показники особистості педагога: бажання навчати і виховувати, інтерес до вчительської праці, любов до повагу до дітей, орієнтацію на власний прогрес, прагнення до самовдосконалення, комплекс психолого-педагогічних, конструктивних, комунікативних, дидактичних, перцептивних, сугестивних, пізнавальних, прикладних, організаторських умінь.

Грунтовно досліджується проблема педагогічної культури у праці В. Бу-ряка«Педагогічна культура: теоретико-методологічний аспект». Автор вважає, що педагогічна культура - це «інтегративна характеристика педагогічного процесу, що включає єдність як безпосередньої діяльності людей з передачі накопиченого соціального досвіду, так і результати цієї діяльності, закріплені у вигляді знань, умінь, навичок і специфічних інститутів такої передачі від одного покоління до іншого» [2, с.49].

За даними американських вчених (Дж. Картера, П. Кінга, Д. Лівана) педагогічна культура вчителя формується, починаючи з п'ятого року навчально-виховної діяльності з учнями (чи студентами) навчальних закладів.

Педагогічна культура є частиною загальнолюдської культури. У ній втілені духовні цінності освіти і виховання, а також способи творчої педагогічної діяльності.

Педагогічна культура вчителя є системним утворенням. Її головними структурними компонентами є: педагогічні цінності, творчі способи педагогічної діяльності, загальна та науково-педагогічна ерудиція, досконале володіння змістом і методикою викладання свого предмету. Якщо ці компоненти на високому рівні сформованості, то вчитель має розвинуте педагогічне мислення, володіння педагогічними технологіями, досвід творчої діяльності, культуру професійної поведінки (спілкування з батьками, учнями, зовнішній вигляд).

Кожен педагог має свій індивідуальний стиль педагогічної культури, який проявляється у професійній поведінці. Йому притаманні: розуміння душевного стану іншої людини, великий лексичний запас, повага до своєї справи, відношення до оточуючих привітливие, уважне, уміння безкорисливо допомагати навколишнім.

Педагог має бути особистістю, яка кожен день підвищує свій кваліфікаційний рівень, щоденно відкриває для себе нові знання, навички, уміння, тобто, самовдосконалюватись, а головне доносити ці знання до своїх вихованців, які

прагнуть дізнаватися все нове і нове кожна хвилину свого життя. Отже, якщо вчитель досвідчений, то він має хотіти здобувати ті знання, які будуть цікаві для його учнів.

А. Орлов [6] говорив, що справжня професійна культура педагога передбачає культуру його переконань, переживань, уявлень, яка проявляється у відношення і до самого себе, і до учнів. Він має бути активним організатором, згуртовувати свій клас, а не виокремлювати для себе улюбленців, адже це призводить до негативних наслідків, також вміти володіти собою і впливати на інших таким чином, щоб кожен учень вважав себе як «громадянина, як хранителя духу народу, його ідей, його багатств і цінностей, його неминучої величі» [7, с.146].

Вчитель має поєднувати в собі дві спеціальності: викладач і вихователь. Тобто, він має не лише передавати учням знання, а й прищеплювати їм певні гуманні ідеали, пробуджувати потребу до суспільно - корисної діяльності, виховувати активну життєву позицію.

Однією з умов успішної діяльності вчителя є вивчення ним властивостей дитини та її діяльності. Спираючись на ці закономірності, вчитель має можливість обрати найраціональніші шляхи навчання і формування особистості. Ефективність навчання дітей залежить від того, як викладач оцінив особистісні якості своїх вихованців. Для того, щоб результат був відчутним, виховання необхідно здійснювати не для всього класу, а індивідуально, адже кожен має свій характер і своє бачення. Коли це буде індивідуально, при чуйному і привітливому вчителі, учень відкриє своє серце, розповість про проблеми, які його турбують, а при групі це все буде пригнічуватись.

Має значення і те, яка дистанція між педагогом і учнем-близько триматися від них, як друг, чи стоять над ними зверху. Відомий український психолог І.Синиця застерігав учителів від позиції зверхності, бо вона є руйнівною. Він був за помірковану дистанцію у взаєминах з учнями, але не таку, яка стане стіною між ними і вихователем.

Культура педагогічного спілкування залежить від обраного педагогом стилю спілкування з учнями. Традиційно у педагогіці розрізняють три стилі: авторитарний, ліберальний, демократичний. Найбільш оптимальним є демократичний стиль, бо він ґрунтується на повазі та довірі до дітей. При цьому педагог глибоко розуміє школяра, мотиви його поведінки, стимулює вихованців до спільної творчості, створює умови до самореалізації.

Учитель характеризується як особистість, котра постійно шукає. Не існує єдиної методики навчання і виховання, яка була б однаковою для всіх. Кожен вчитель має знайти свої підходи, що відповідають його особистісним якостям. Оволодіння професійною майстерністю може прийти шляхом глибокого знання про людину, дитину з галузі психології, філософії, педагогіки та соціології. Висока педагогічна культура дає учителю можливість вибору ефективних методів, засобів навчання і виховання, що покладені в основу навчально-виховного процесу.

Важливе значення в культурі особистості вчителя відводиться педагогічним здібностям і особистісним якостям педагога, які здатні забезпечити досягнення високих результатів у навчально-виховній діяльності, в стосунках та спілкуванні з дітьми. До них належать тактовність, чуйність, чесність, справедливість і ін.

Навчальному процесу властиві конфлікти. Конфлікти в педагогічній діяльності надовго порушують систему взаємовідносин між учителем та учнями, тож

В.Сухомлинський радить: «Конфлікт між педагогом і дитиною, педагогом і колективом – велика біда школи. Найчастіше конфлікт виникає тоді, коли вчитель думає про дитину несправедливо. Думайте про дитину справедливо – і конфліктів не буде. Уміння уникнути конфлікту - одна із складових частин педагогічної мудрості вчителя. Запобігаючи конфлікту, педагог не тільки зберігає, але й створює виховну силу колективу» [7].

Серед причин педагогічних конфліктів виділяють: різниця у віці і життєвому досвіді учасників розводять їхні позиції в конфлікті, породжує різний ступінь відповідальності за помилки при їх вирішенні; професійна безвідповідальність вчителя за педагогічно правильний розв'язок ситуації; учасники конфлікту мають різний соціальний статус; різне розуміння подій та їхніх причин учасниками, через це учителеві не завжди легко зрозуміти глибину переживань учня, а учневі впоратися зі своїми емоціями. Конфлікту в педагогічній діяльності легше запобігти, ніж успішно розв'язати. У цьому проявляється педагогічна мудрість і культура вчителя.

Педагогічна культура в педагогічному процесі виявляється в єдності із загальнокультурним і моральними проявами особистості педагога. Єдність усіх цих проявів утворює його гуманістичну культуру.

Гуманітарна культура педагога - це широка освіченість, інтелігентність, професіоналізм. Саме такою була культура видатних педагогів Я.А Коменського, К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського, що слугувала основою зародження гуманістичних ідей, які зруйнували звичні педагогічні уявлення.

Отже, щоб досягти педагогічного ідеалу необхідно дотримуватися педагогічної культури, яка включає в себе етичні засади педагогічної професії, самовдосконалення себе як педагога, педагогічну компетентність і мислення, грамотність.

Список використаної літератури:

1. Букач М. Педагогічна культура вчителя // Рідна школа, 1997. – 48-49с.
2. Буряк В.К. Педагогічна культура: теоретико-методологічний аспект: монографія / В.К. Буряк. –К.: Деміур, 2005. – 232 с.
3. Іванова Т.В. Професійна культура майбутнього педагога // Педагогіка і психологія, 1995. – 86-93с.
4. Мачуська Г.Н. Формування культури спілкування суб'єктів навчально-виховного процесу. –Т., 1997.
5. Орлов А.Б. Психология личности и сущности человека: парадигмы, проекции, практики: пособие для студентов.– Й., 1995.
6. Сухомлинський В.О. Избранные педагогические сочинения. –М., 1981.
7. Сухомлинський В.О. Методика виховного. –К., 1971. -380 с.

Лук'янчук Марія,
студентка 51 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

**ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО»**

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають патріотичне, громадянське виховання як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу (patria) як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін.

Дуже важливо почати прищеплювати дитині любов до Батьківщини, країни, свого народу з раннього дитинства. Адже патріотизм – одна з важливих рис сучасної розвиненої особистості.

Актуальність патріотичного виховання молодших школярів пов'язана з тим, що зараз дуже багато негативної інформації, особливо в ЗМІ, яка часто підживляє віру і любов до народу і країни.

Патріотичне виховання молодших школярів дозволяє з раннього віку сформуванню правильного ставлення дітей до своєї країни – вміння цінувати і поважати події минулого і сучасні досягнення нашого народу, пояснити поняття добра і зла. Все це допоможе виростити покоління, готове до подвигу, готове відстоювати інтереси своєї країни. Адже патріотизм має характерні риси – віротерпимість, законслухняність, трепетну любов до рідної природи. Патріотизм ґрунтується не на порожньому місці, а на вікових традиціях і підвалинах нашої країни.

Мета статті – розкрити потенційні можливості патріотичного виховання молодших школярів у ході вивчення освітньої галузі «Суспільствознавство».

Суспільствознавчі факти, закономірності слугують предметом вивчення учнями предмета «Я у світі», і разом з тим, є предметом викладу їх учителем у школі. Викладаючи предмет, учитель повинен розкривати його освітнє та виховне значення. При цьому він має націлювати свою роботу на те, щоб вивчення не обмежувалося лише ознайомленням молодших школярів з окремими фактами з життя суспільства. Під час вивчення цього предмета в учнів потрібно сформуванню цілісне уявлення про суспільство, забезпечити розуміння ними найпростіших причинно-наслідкових зв'язків, що існують у навколишньому світі; розкрити культуру взаємоспілкування людей; передбачити накопичення досвіду особистісного ставлення до системи цінностей, до суспільства; сприяти розвитку розумових здібностей школярів, їхньої емоційної сфери, пізнавальної активності та самостійності, здатності до самовираження тощо.

Патріотичні почуття формуються поступово під впливом навколишнього середовища та інших виховних чинників. Бути патріотом – означає любити материнську мову, свій дім, батьків і усіх людей, природу рідного краю, звичаї, шанувати традиції народу, людську працю, прагнути не лише зберігати духовні скарби народу, а й примножувати їх. Саме ці проблеми і є визначальними у громадському вихованні дітей молодшого шкільного віку.

Людина сильна своєю громадянськістю, своїми почуттями любові до рідної землі, до духовних надбань свого народу.

Дитина набирається вражень та знань про навколишнє: про близьких людей, про свою милу Батьківщину, які залишають у душі її незабутні спогади на все життя. З дитинства потрібно закладати в школяра готовність захищати й примножувати здобутки народу, рідного краю. Як відомо, у житті є різні цінності.

Але є й такі святині, які ні з чим не можна зіставити і порівняти. Батьківщина, відданість рідній землі й народові.

Виховання любові до своєї країни ми поєднуємо з поданням дитини елементарних знань про державу і право, про національну символіку – Державний Герб, Прапор, Гімн, з вихованням поваги до символів української держави, ознайомлення дітей зі звичаями, традиціями, народними обрядами, малими жанрами фольклору.

Поряд з іншими загально визнаними атрибутами державності прапор, герб і гімн відіграють важливу суспільно-політичну роль як в механізмі функціонування держави, так і в процесі утвердження її незалежності та суверенітету.

Громадянське виховання ґрунтується на ідейному багатстві народу, його морально-етичних цінностях, виховній мудрості. Серед критеріїв і результатів громадянського виховання неабияке місце посідає громадянськість особистості, яку складають моральна, політична та правова культура, почуття власної гідності, внутрішньої свободи і водночас вболівання за суспільні ідеали, за пріоритети держави, благо свого народу і його дружні взаємини у світовому співтоваристві.

Державна символіка покликана формувати громадянську гідність, патріотичні почуття і впевненість учнів у майбутньому своєї держави. Початкова школа виконує роль фундаменту, на якому будується вся система громадянського виховання школярів, формування у них любові до рідного краю, України, історичної пам'яті, духовності, національного характеру.

Курс «Я у світі» спрямований на формування особистості майбутнього громадянина України. У навчальній програмі для загальноосвітніх навчальних закладів «Я у світі» теми, у яких розповідається про державні символи, включені у загальну тему «Людина в суспільстві» у 3-4-му класах.

Ознайомлюючи дітей з державними символами, вчителю важливо дотримуватись принципу поєднання минулого і сучасного. Уявлення дітей про навколишній світ розширюється введенням понять «державні символи України», «Герб», «Прапор», «Гімн».

Роботу над темою «Державні символи України» будується таким чином: починати з наочних методів навчання і закінчувати словесними. Робота проводиться як на уроках, так і в повсякденному житті. Прикладом елементу уроку з вивчення державної символіки може бути вікторина, а результатом – вінок із квітів. Разом з дітьми можна створити правила, які потрібно виконувати.

Проблема громадянина-патріота давня, як світ. Вона постала перед людством тоді, коли виникла перша держава. Патріотичне виховання створює певні передумови громадянської поведінки. Однак це лише передумови. Любов до Вітчизни починається з любові до своєї Малої Батьківщини – місця, де людина народилася.

При ознайомленні з природою рідної країни акцент робиться на її красі, розмаїтті, багатстві, на її особливостях. Діти повинні отримати уявлення про те, які тварини живуть в наших лісах, які ростуть дерева, за яким деревом можна відразу визначити Україну („Без верби і калини нема України”), які квіти цвітуть на українських полях і луках (кульбабки, волошки, маки).

Важливим напрямком роботи по вихованню любові до Батьківщини є формування у дітей уявлень про людей рідної країни. Перш за все необхідно згадати тих людей, які прославили нашу країну - художників, композиторів, письменників, винахідників, вчених, мандрівників, філософів, лікарів (вибір

залежить від вчителя). Необхідно на конкретних прикладах, через конкретних людей познайомити дітей з „характером” українського народу (творчі здібності, вмілість, пісенність, гостинність, доброзичливість, чутливість, вміння захищати свою Батьківщину).

У народі кажуть: добрий приклад — кращий за сто слів. Втілюючи цей мудрий педагогічний прийом у житті, педагогам необхідно запрошувати до школи відомих людей, фахівців, чії справи гідні наслідування та популяризації і можуть стати прикладом для малят. Діти бачать, що звичайні люди, які їх оточують, пишуть гарні вірші, випікають смачні хліби, керують складними машинами та механізмами, виборюють нагороди у спортивних змаганнях тощо. Тож і наші малюки, коли виростуть, стануть особистостями. Цікавими і повчальними є заняття, спрямовані на прищеплення шанобливого ставлення до різних професій та власне праці, зокрема екскурсії на сільськогосподарське виробництво. Школярки, спостерігаючи, як вирощується хліб, і переконуються, як багато терпіння, енергії та вміння докладають люди, аби на столі з'явилися смачні булочки.

Неабияке значення для виховання свідомого громадянина є прищеплення шанобливого ставлення до героїв війни, ветеранів, до пам'яті про тих, хто загинув, захищаючи Вітчизну; поваги до воїнів — захисників, кордонів Батьківщини. Діти з щирою вдячністю йдуть разом із батьками та вихователями до обеліска Слави, покладають квіти. Дуже великий вплив мають бесіди, зустрічі з ветеранами, екскурсії, використання пісень, віршів, наочного матеріалу. Добре коли після кожного заходу учні беруть у руки олівці та фарби й відтворюють свої враження в образотворчій діяльності.

Ознайомлення з рідним містом – один із засобів патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку.

Успішний розвиток початківців при ознайомленні з рідним містом можливий лише за умови їх активної взаємодії з оточуючим світом емоційно-практичним шляхом, тобто через гру, предметну діяльність, спілкування, працю, навчання, різні види діяльності, властиві молодшому шкільному віку.

Здійснення діяльнісного підходу до залучення дітей до історії, культури, природи рідного міста, тобто вибір самими дітьми тієї діяльності, в якій вони хотіли б відобразити свої почуття, уявлення про побачене та почуте (творча гра, придумування оповідань, виготовлення поробок, придумування загадок, аплікація, ліплення, малювання, проведення екскурсій, участь у благоустрої території, охороні природи і т. п.).

Залучення дітей до участі в міських святах з тим, щоб вони могли долучитися до атмосфери загальної радості та піднесеного настрою; знайомство із жителями рідного міста – носіями соціокультурних традицій в народних ремеслах, танцях, піснях – усе це сприятиме розвитку патріотизму в молодших школярів.

Створення відповідного розвивального середовища в класі та шкільному закладі (краєзнавчий музей народного побуту, предмети народного ужиткового мистецтва, фольклор, музика тощо) сприятиме формуванню особистості дитини і дозволить забезпечити потребу в пізнанні за законами добра та краси.

Загальновідомо, що досить складним в роботі по ознайомленню з рідним містом, особливо з його історією та визначними місцями, є складання розповіді для учнів. При цьому необхідно пам'ятати наступне:

- Супроводжувати розповідь наочними матеріалами: фотографіями, репродукціями, слайдами, схемами, малюнками та ін.

- Звертатись до дітей із запитаннями в ході розповіді, щоб активізувати їх увагу, викликати бажання щось дізнатися самостійно, спробувати про щось здогадатися, запитати. Спонукати мислення дітей проблемними запитаннями: „Як вигадаєте, чому саме на цьому місці люди вирішили побудувати місто? Звідки така назва? Що вона може означати?”.

- Не називати дат: вони утруднюють сприйняття матеріалу. Використовувати такі вирази: „Це було дуже давно, коли ваші бабусі та дідусі були такими ж маленькими, як ви” або „Це було дуже-дуже-дуже давно, коли ваших мам, тат, бабусь та дідусів ще не було на світі”.

- Використовувати доступну дітям лексику, пояснювати значення незнайомих слів, не вживати спеціальної термінології, не перевантажувати розповідь складними граматичними конструкціями.

Патріотизм – це, образно кажучи, сплав почуття й думки, осягнення святині – Батьківщини – не тільки розумом, а й передусім серцем... Патріотизм починається з любові до людини. Патріотизм починається з колиски [1].

Список використаної літератури

1. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості // Вибрані твори. У 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.1. – С. 5-202.

Любич Вікторія,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ІГОР У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

З давніх-давен в Україні будь-які зібрання дітей супроводжувалися ігровою діяльністю: змагалися у стрільбі з луків, метанні сніжок, катанні на санчатах, лижах, ковзанах. Зокрема, засобами народної гри виводили маленьку людину з її реального побутового повсякденного життя, запобігали складанню стереотипів сумніву й недовіри до своїх сил. Через гру дитині надавалася змога заявити оточенню про свій позитивний потенціал. Саме у грі активізували рухливість, розвивали процеси мислення, викликали в дитини позитивні емоції.

З переходом із умов гри до умов навчальної діяльності настає в житті дитини переломний момент. Нове становище дитини в суспільстві визначається тим, що вона не просто йде з дитячого садка до школи, а тим, що навчання для неї стане обов'язковим. Тепер дитина мусить дотримуватися однакових для всіх школярів правил, нести відповідальність перед вчителем своєю сім'єю й школою. І тут на допомогу учням і вчителям знову приходить гра. Для розумового і фізичного розвитку, формування особистості в початкових класах вона має велике значення. Завдяки ігровим діям дитина засвоює вільні форми поведінки, організовує емоції і волю. Гра тренує розум дитини, впливає на розвиток уваги, сприйняття, пам'яті, мислення, уяви, створює умови для кращого сприйняття і пізнання дітьми себе і людей, взаємодії людини з навколишнім світом, усвідомлення зв'язків з природою, сім'єю, визначення способу поведінки.

Особливість її полягає у тому, що в ній успішно засвоюється зміст навчальної діяльності. Завдання вчителя початкових класів не лише навчити, а й

пробуджувати в дітей емоційне задоволення, радість від отриманих знань і до самого процесу їх засвоєння. В реалізації цього завдання особливої уваги заслуговує ігрова діяльність.

Проведення ігор з дітьми і вмиле керівництво ними на уроках потребує великої майстерності від учителя. Перед проведенням ігор необхідно пояснити сюжет, розподілити ролі, поставити перед дітьми пізнавальне завдання, підготувати необхідне обладнання. У грі повинен брати участь кожен учень класу. А якщо здійснює ігрову діяльність частина учнів, то всі інші мають виконувати роль суддів, контролерів, коментаторів.

Добираючи ту чи іншу гру потрібно пам'ятати, що процес створення гри містить ряд етапів: вибір теми гри, визначення мети й завдань гри, підготовка і проведення гри. Успіх проведення гри належить від дотримання вимог: ігри мають відповідати навчальній програмі, ігрові завдання мають бути не надто легкими, проте й не дуже складними, відповідність особливостям учнів, різноманітність ігор, залучення до ігор учнів усього класу.

У навчальних іграх немає тих, хто програв або виграв, тут виграють усі. Їх можна проводити на будь-якому етапі уроку.

Щоб ігрова діяльність проходила ефективно і давала бажані результати необхідно нею керувати, забезпечивши виконання таких вимог:

1. Готовність учнів до участі у грі (кожний учень повинен засвоїти правила гри, чітко усвідомити мету, кінцевий результат, послідовність дій, мати потрібний запас знань для участі у грі).

2. Забезпечення кожного учня необхідним дидактичним матеріалом.

3. Чітка постановка завдань гри. Пояснення гри – зрозуміле, чітке.

4. Складну гру слід проводити поетапно, поки учні не засвоять окремих дій, а далі можна пропонувати всю гру і різні її варіанти.

5. Дії учнів слід контролювати, своєчасно виправляти.

6. Не можна допустити приниження гідності дитини (образливі порівняння, оцінка за поразку в грі тощо).

7. Доцільно розсадити учнів(непомітно для них) так, щоб за кожною партою сидів один учень сильніший, а другий – слабший.

8. У такому разі ігри між сусідами по парті проходять ефективніше і постійно контролюються сильнішими. Розсадити учнів по рядах парт треба так, щоб рівень їхніх знань і розумового розвитку був приблизно однаковим, щоб шанс мав виграти кожен ряд учнів.

Гра на уроці не повинна проходити стихійно, вона має бути чітко організованою і цілеспрямованою.

Головні умови ефективності застосування ігор – органічне включення в навчальний процес; захоплюючий сюжет, наявність справді ігрових елементів, зокрема зачинів, римунання; обов'язковість правил, які не можна порушувати; використання лічилок; емоційне ставлення самого вчителя до школярів (його слова й рухи цікаві, несподівані для дітей). Коли якусь гру використовують надто часто, виникає небезпека втрати інтересу до неї, бо зникає новизна. У цьому разі не слід залишати незмінними ігрові дії, у зміст треба вносити щось нове: ускладнювати правила, змінювати предмети, включати елементи змагання, починати гру з несподіваної лічки або ігрового зачину.

Ігри доцільно проводити на різних етапах уроку. Сама ігрова ситуація може бути найкращим початком уроку. В ігровій формі можна ефективно

ознайомити дітей з новим способом дій, поживити процес тренувальних вправ. Діти із задоволенням виправляють помилки Незнайка, «розмовляють» з Чомучкою, учаться в «лісовій школі» або діють разом з казковим героєм, виконуючи тренувальні вправи. В іграх-вправах молодші школярі знаходять виходи з числових лабіринтів, розв'язують ребуси, складають загадки. Усе це не тільки поживляє навчальний процес, а й запобігає втомі.

Гра починається не тоді, коли учні одержують завдання, а коли їм стає цікаво грати. Це означає, що гра викликає приємні емоції і дає роботу їх розуму.

Види емоційного стимулювання:

1. Ігрове завдання можна давати, як відпочинок.
2. Воно дається так, ніби не планується педагогом заздалегідь (гра-імпровізація).
3. Ігрове завдання вводиться з прив'язкою до конкретної ситуації, конкретного учня, але сам перехід до нього раптовий.
4. Учитель постійно підбадьорює учнів.
5. Переможців ігор-змагань вітає увесь клас.
6. Переможці не забуваються, їх можна залучити як експертів у інших іграх або при виникненні суперечки.

Якщо учні стомилися, пропозиція взяти участь у грі може викликати у них негативну реакцію. Тому на цьому етапі потрібно зацікавити (стимулювати учнів до ігрової діяльності).

Види інтелектуального стимулювання:

1. Перехід від традиційних форм у грі повинен бути вмотивованим, з точки зору мети навчання або циклу занять. Іноді учні самі починають гру. Важливо підіграти їм, спрямувати гру у потрібне русло.
2. Пізнавальна діяльність учнів найбільш ефективно відбувається в умовах проблемних ситуацій.
3. Інтелектуальну діяльність учнів можна симулювати з допомогою запитань типу: «А якби ви вчинили в такій ситуації?». Ефективно впливають і такі прийоми, як таємничість тону, інші способи інтонаційного впливу.

При використанні гри можуть виникати і певні труднощі. Розглянемо найважливіші з них:

- Учні не вступають у гру або вступають у неї формально. Це буває на початковому етапі роботи з комунікативними іграми і тоді, коли ігровий етап навчальної роботи не підготовлений вчителем.
- Гра затягується, бо учасники не можуть знайти вірного рішення. Вчитель вводить додаткові обставини, що допомагає учням досягти мети, підказує відповідь.
- Гра затягується, бо учасники відволікаються в діях на інші завдання – вчитель повторно формулює завдання.
- Гра затягується, бо учні не можуть налагодити взаємодії – вчитель уточнює їм ролі.
- Гра переходить у конфліктну ситуацію. Вчитель знімає конфлікт, ліквідує предмет суперечки, вводить у гру нових учасників.

Надзвичайно важливу роль у ігровій ситуації відіграють правила. Якщо вони заздалегідь не продумані, чітко не сформульовані, то це утруднює хід гри, осмислення учнями її змісту, викликає втому і байдужість учнів.

Правила гри зобов'язують учнів діяти строго по черзі чи колективно відповідати за викликом, уважно слухати відповідь товариша, щоб вчасно виправити його і не повторювати сказаного, не заважати іншим.

Жодне порушення правил не повинно залишатися поза увагою вчителя. Залежно від обставин він має знайти час і досить вимогливо та справедливо вказати учню на його недоліки у грі, пояснити, до чого призводять подібні вчинки в повсякденному житті. Проте під час гри не треба робити довгих зауважень, повчань, оскільки це погіршує настрій учнів, послаблює їхній інтерес, гальмує увагу.

Гра будується таким чином, щоб у ній брали участь усі, вона надає кожній дитині можливість випробувати свої сили в змаганні на кмітливість.

Дидактичні ігри використовуються на уроках з усіх навчальних дисциплін початкової школи. Пропонуємо добірку ігор, які можна використати на уроках у початкових класах. Дуже подобається дітям гра «Дід-буквоїд». На картках слова, в яких вирізані букви. Учень повинен прочитати слово і у віконечку написати ту букву, яку з'їв Дід-буквоїд.

Під час проведення уроків навчання грамоти на вивчення різних букв можна використати рольові ігри:

1. «Магазин»,
2. «Зоопарк»,
3. «Рукавичка»,
4. «Лісова казка».

Маленьким школярикам дуже подобається «ловити незвичайних рибок з буквами», «зривати» чарівні яблука зі складами, допомагати білочці «збирати» чарівні шишки та гриби, при цьому читати склади та слова.

Гра «Мозайка». У цій грі учневі пропонуються картки зі складами. Перший склад кожного слова написаний червоним кольором, другий – синім, а третій – зеленим. Всі склади перемішані, з них потрібно скласти слова

Гра «Прикрась ялинку». Дітям пропонується вибрати іграшки з буквами, що позначають голосні звуки (приголосні звуки).

Гра «Засвіти ліхтарика». На дошці або на картках стовпчики слів. Потрібно знайти в словах запропоновану вчителем букву і «засвітити над нею ліхтарик» – намалювати зірочку.

Гра «Істота чи неістота». На магнітофонній стрічці записані іменники(Україна, кобра, українка, базика, кобзар, байкар, спів, хлібороб, будівельник, співачка, аптека, аптекар). Учні слухають запис, на кожний іменник сигналізують картками «Хто?», «Що?» або «Істота» чи «Неістота».

Таким чином, кожна дидактична гра виконує різні функції – збагачує пізнавальний досвід дітей, розвиває мислення, уяву, точність.

Список використаної літератури:

1. Артемова Л. Вчись граючись. – Тернопіль, 1995. – 118 с.
2. Дидактичні ігри // Початкова школа. – 1997. - №9.– С. 49 – 50.
3. Воробйова С. Дидактичні ігри в процесі навчання// Рідна школа. – 2002. - №5. – С. 46-49.
4. Ватаманюк Г. Інтелектуальна гра як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності перших дошкільників та молодших школярів// Початкова школа. – 2008. - №6.– С. 40-43.

МІСЦЕ КАЗКИ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

*Сказка, фантазія – це ключик,
с допомогою которого можна открыть
истоки мысли и слова, и они забьют
животворными ключами.*

В. Сухомлинський

Казка — це вид художньої прози, що походить від народних переказів, порівняно коротка розповідь про фантастичні події та персонажі, такі, як феї, гноми, велетні тощо. Один з основних жанрів народної творчості, епічний, переважно прозаїчний твір чарівного, авантюрного чи побутового характеру усного походження з настановою на вигадку. Як зазначає В. М. Гнатюк, "казки належать до найдавніших витворів людського духу і сягають у глибину таких далеких від нас часів, якої не досягає жодна людська історія" [1].

Говорячи про роль і місце казки в формуванні світоглядних орієнтацій не слід обмежуватись суто «казковим матеріалом». Такими джерелами є і інші джерела, в тій чи іншій мірі споріднені з казкою. Як слушно зазначають Мар'яна і Зоряна Лановики, мотиви казок зустрічаються вже в проповідницькій і полемічній літературі як ілюстрації до дидактичних та моральних настанов. Зокрема у І. Галятовського, творах І. Вишенського А. Радивилівського, Ф. Прокоповича та ін. зустрічається казковий матеріал спрямований на формування світогляду людини.

Казки можна сміливо назвати одним з найбільш ефективних засобів виховання дитини. Ні для кого не секрет, що діти навчаються в грі, а казка - це та ж гра, тільки гра в уяві. Дитину набагато простіше навчити певних навичок під час гри - так само і пояснити їй щось набагато простіше за допомогою казок.

А тому, якщо дорослий бажає навчити свою дитину певним навичкам, виховати в ньому певні риси характеру, прищепити відчуття добра і зла, пояснити йому істини, підтримати малюка, - доведеться розбудити свою фантазію, напружити пам'ять, згадавши мову дитинства - казку.

Чому саме казки є настільки потужним інструментом для виховання, навчання дітей? Тому що діти мислять образами. Так, малюк, представляючи для себе образи, починає розуміти внутрішній світ героїв, вірити разом з ними в те, що добро перемаже, співпереживати їм. Крім того, казка є просто приємним проведенням часу, вона здатна зняти стан тривоги, хвилювання у дитини.

Із казкою молодший школяр ознайомлюється ще у дошкільному віці, у ранньому дитинстві. У 1-4 класах казка для учнів відкривається як жанр народної, а пізніше й літературної творчості, відмінний за певними специфічними ознаками від інших творів. Діти охоче читають казкові пригоди, тому вчитель має використати це бажання для розвитку їхніх пізнавальних інтересів та формування народознавчих понять, для подачі знань про побут, звичаї народу, його морально-етичні та естетичні якості, почуття та уявлення українського етносу.

Крім того, роль казки можна розглядати і в ширшому аспекті - за допомогою казки можливо подолати негативні сторони особистості, яка тільки починає формуватися, але слід пам'ятати, що вибирати казки слід дуже уважно, звертаючи увагу на особливості психоемоційного розвитку дитини.

«Через сказку, фантазию, игру, через неповторимое детское творчество – верная дорога к сердцу ребенка. Сказка – это образно говоря, свежий ветер, раздувающий огонек детской мысли и речи. Дети не только любят слушать сказку. Они создают ее...», - писав талановитий педагог В. Сухомлинський [3, с.30].

Як мудрий вчитель, В. О. Сухомлинський, розумів, що необхідно дітям для всебічного розвитку, наскільки важливий творчий аспект навчання. Він вважав, що розповіді вихователя, які ділять з дітьми всі радощі і горе, - обов'язкова умова повноцінного розумового розвитку дитини, її духовного життя. Виховне значення цих розповідей у тому, що діти слухають їх у стані, що народжує казкові уяви.

Дитина мислить образами. Це означає, що слухаючи, наприклад, розповідь про подорож краплинки води, вона малює у своїй уяві і срібні хвилі ранкового туману, і темну хмарину, і весняний дощик. Чим яскравіше в дитячій уяві ці картинки, тим глибше вона розмірковує про закономірності природи.

Чому школярі із захопленням слухають казки? Чому казка розвиває мовлення і уяву продуктивніше будь-якого іншого способу? Тому, що казкові образи яскраво емоційно забарвлені. Слово казки живе у дитячій свідомості. Серденько завмирає у дитини, коли вона слухає або вимовляє слова, що створюють фантастичну картинку.

Велике значення казок як засобу розвитку мовлення учнів. Текст казок – прекрасний матеріал для формування навичок зв'язного мовлення. Молодші школярі із задоволенням розповідають казки, зберігаючи народні образні вислови та зображувальні засоби (порівняння, епітети), а також прийнятий у казках своєрідний синтаксичний стрій, мовлення, структуру речень, емоційні особливості твору.

Читання казки не може бути зведене лише до безпосереднього прочитання тексту, тому застосовуються певні види робіт.

Підготовка до сприйняття казки. Перед читанням казки проводиться невелика підготовча бесіда (можна спитати, які казки бувають, які читали; організувати виставку казок). Перед читанням казок про тварин можна нагадати про звички тварин, показати ілюстрацію цих тварин.

Читання казки. Казку читає звичайно вчитель, але бажано її розказувати. Варто звернути увагу на нові слова. Дозволено використання пауз для пояснення та усвідомлення тієї чи іншої частини розповіді.

Обмін думками про прочитане. Обговоріть негарні вчинки, драматичні чи трагічні події в книжці. У відповіді дітей має прозвучати оцінка характеру казкових дійових осіб.

Читання казки по частинах і їх розбір. Аналіз казок збуджує дітей до формулювання оціночних суджень. Це важливо для розвитку мислення молодших школярів. Учні самостійно визначають характерні ознаки казкових персонажів: доброту, сміливість, чесність або боягузтво, чванливість, пихатість.

Підготовка до переказування. На дошці виписати яскраві визначення, характерні вирази, необхідні для введення при переказі. Оскільки мова казки проста, переказ повинен бути близьким до тексту (зі сміхом, грою чи сумом).

Узагальнююча бесіда. При розгляді казок правомірно ставити запитання для узагальнення, роздумів такого типу: Чим приваблює вас казковий герой? Що відмінного ви помітили в дійових особах казки? За що ми цінуємо їх?

Підведення підсумків. Зробіть узагальнюючі висновки. Наголосіть на тих рисах, які варто кожному взяти собі на замітку.

Завдання дітям додому. Наприклад, написання твору про враження, які викликала казка або групова інсценізація уривку (звісно з допомогою учителя).

В процесі зацікавленої роботи дітей над казкою створюються сприятливі умови для розкриття перед ними особливостей цього виду літератури. Вони ще раз переконуються, що казка — це розповідь про якусь незвичну подію. В її основі — видумка, фантазія, адже насправді звірі не розмовляють, а в казках вони користуються людською мовою. Проте дітей це не бентежить. Навпаки, вони цікавляться казкою саме тому, що в ній звірі живуть і розмовляють зрозумілою мовою.

Діти усвідомлюють, що в житті вовк і лисиця не дружать, а в казці вони — нерозлучні друзі. Це й переконує в тому, що казки за участю звірів – фантастичні. Поряд зі звірами у казках діють явища природи: Зима, Мороз, Сонце та ін. Це фантастика, але вони все ж не дивуються цьому, сприймають як можливе, до того ж захоплено. Тому досить часто вдаються до власного фантазування — створення казок про звірів, а то й про навколишні предмети: столи, стільці, книжки, зошити. Завдання вчителя — всіляко заохочувати учнів до написання казок. У меморіальному музеї у Павлиші, де працював В. Сухомлинський, зберігається 80 томів казок, написаних учнями. Одна із таких казок, написана його ученицею Катєю під назвою «Подсолнечник»:

«Взошло солнышко. Проснулись птички, поднялся в небо жаворонок. Проснулся и подсолнечник. Встрепенулся, стряхнул со своих лепестков росу. Повернулся к солнышку: «Здравствуй, солнышко. Я долго ждал тебя. Видишь, мои желтые лепестки поникли без твоего тепла. А теперь они поднялись и радуются. Я круглый и золотой, похожий на тебя, солнышко» [3, с. 34].

Видатний вчений вважав, що створення казок — не розвага, а засіб розумового й естетичного розвитку дітей.

Казкову ситуацію діти сприймають як гру. Тому немає потреби повторювати відоме їм і підкреслювати, що казковий сюжет видуманий. У казці йдеться про добро і зло, про погане і гарне. Дитяча увага повинна бути зосереджена на цих моральних і людських категоріях.

В казках завжди перемагає добро, це один із найважливіших факторів у вихованні дітей. Знаючи це, малюк буде більше впевнений у своїх силах і набагато легше зможе справлятися з життєвими труднощами, сприймати якісь невдачі. Зрозуміло, життя обов'язково внесе свої корективи, але підсвідомість буде дбайливо зберігати перші уроки, які людина, будучи дитиною, винесла з казок.

Таким чином, мудрість і цінність казки в тому, що вона відображає, відкриває і дозволяє пережити сенс найважливіших загальнолюдських цінностей і життєвого сенсу в цілому. З особистої точки зору казка наївна, з точки зору життєвого сенсу - глибока й невичерпна.

Список використаної літератури

1. Гнатюк В.М. Документи і матеріали (1871–1989). — Л., 1989.
2. Сухомлинський В.А. Сердце отдаю детям. — К., 1974. — 287 с.

Маліцький Ігор,
студент 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

КОМУНІКАБЕЛЬНІСТЬ ЯК ПРОФЕСІЙНА ЯКІСТЬ ПЕДАГОГА

Спілкування педагога починається зі сприймання учнів, батьків, колег, де велику роль відіграють розвинена увага та увага педагога. Мистецтво спілкування називають мистецтвом бути іншою людиною. Педагогові, щоб навчитися спілкуватися, потрібно насамперед бути уважним, тобто помічати те, що для учнів, інших людей цінне й значуще, щоб не плутати те, що є значущим для себе і для іншого, зважати на цінності вихованців, розвивати їх, а не підмінювати власними.

Мета статті - розкрити аспекти формування комунікабельної компетенції вчителів як засобу розвитку вміння ефективно взаємодіяти з оточуючими. Висвітлити стратегії спілкування, їх характеристики. Охарактеризувати професійно-педагогічні особливості уваги вчителя-майстра в спілкуванні

В.Леві подає замальовку майстра спілкування, називаючи його Генієм, Моцартом спілкування. У цьому портреті особливо яскраві деякі штрихи. У нього величезна допитливість, колосальний інтерес до людей, а звідси підвищена увага, тонка спостережливість. Він легко вживається в чужі долі, обставини, живе життям іншого. Він спокійний, а душевний спокій, як аромат троянди, притягує людей. Він чудовий оповідач, має смак до подробиць, соковитої деталі. Добродушний, але в стосунках відчутний підтекст сили. Із симпатією ставиться до інших, і ця доброзичливість повертається до нього відлунням світла.

Оскільки педагогічне спілкування є важливим інструментом впливу на розвиток особистості, сформованість у вчителя комунікативних здібностей і вмінь є одним із показників його фахової придатності. Особливу увагу науковці звертають на таку властивість педагога як комунікабельність.

Комунікабельність - наявність у людини психічної готовності до організаторсько-комунікативної діяльності, прагнення до комунікації з іншими людьми, а також здатності відчувати задоволення від процесу спілкування.

Інтегральною характеристикою здатності педагога здійснювати професійне спілкування є комунікативність. Вона полягає в тому, що вихователь прагне до взаємодії з дітьми (взагалі з людьми); їхня поведінка в цілому необтяжлива для нього, вони не дратують його, а спілкування з ними дає задоволення як учителю, так і його вихованцям. Згадаймо у В. Сухомлинського: «Якщо спілкування з багатолюдним колективом приносить вам головний біль, якщо вам краще працювати на самоті або з двома-трьома друзями, ніж поряд з великою групою товаришів, — не вибирайте своєю професією вчительську працю» [1, с.43].

Проблему спілкування вивчали І. Бех, О. Бодальов, О. Бандаренко, О.Запорожець, Я. Коломинський, О. Леонтев, М. Лісіна, О. Пісарєва, В. Рубцов. Важливість комунікативно-мовленнєвого розвитку у просесі становлення педагога обґрунтували у своїх працях Г. Андрєєва, А. Богуш, Н. Дятленко, Г. Капсєля, О. Кононко, Т. Рєпіна, К. Крутій.

Про сформованість комунікабельності педагога свідчить його позитивний емоційний стан до, під час і після професійного спілкування. Важливим показником комунікабельності є також сформованість відповідних комунікативних умінь: швидко й адекватно реагувати на будь-які зміни в ситуації спілкування; правильно планувати й реалізовувати комунікативні дії, оперативно знаходити засоби спілкування, які найбільше відповідають індивідуальним особливостям і можливостям педагога та студентів (учнів); постійно підтримувати прямий і зворотний зв'язок з усіма учасниками комунікативного процесу.

Вирішальними у розвитку особистості стають не зовнішні, а внутрішні детермінанти, процеси саморегуляції. Тому зусилля вчителя доцільно спрямувати на організацію діалогу з учнями, на стимулювання самоорганізації й самовиховання. Якщо педагог розуміє, що головна рушійна сила у вихованні не він, а діяльність учня, яку цей педагог організовує як цікаву й потрібну для дитини, то, потрапляючи у конфліктну ситуацію, він шукатиме шляхів її спрямування до конструктивного вирішення, перетворення на ситуацію, в якій учень був би включений у діяльність, що дає можливість усвідомити закони соціального співжиття. Педагогіка ненасилля не означає невторчання педагога, потурання дитині в будь-чому, використання лише схвалення. Залишається в силі принцип, проголошений А. Макаренком: якомога більше вимогливості до особистості і водночас якомога більше поваги до неї. Виявляти повагу легше, ніж висувати вимоги. Володіння гуманістичними технологіями дає вчителю змогу усувати захисні реакції учня і забезпечувати прийняття вимог.

Увага, яка є комунікативним дзеркалом вчителя, дає змогу орієнтуватися в атмосфері взаємодії, тримати руку на психологічному пульсі класу або співрозмовника. Розвинути професійну увагу можна, якщо: спостерігати за дітьми, звертати увагу на всі деталі їхньої поведінки, настрої, вираз очей, міміку, пози, намагаючись оперативно і пластично реагувати на їхню поведінку. Потрібно вчитися зіставляти сьогоднішню атмосферу з учорашньою, шукати спільний психологічний знаменник взаємодії.

Роль уваги вчителя у спілкуванні надзвичайно велика, вона дає вчителю змогу:

- відібрати значущі для нього об'єкти, не реагувати на все, а діяти вибірково й розсудливо;
- створювати своєрідний ефект «комунікативного дзеркала», яке відображає емоційний клімат уроку чи іншої форми взаємодії. Цей ефект ґрунтується на вмінні вчителя зрозуміти стан іншої людини;
- здійснювати рефлексію, бачити себе очима дітей, усвідомлювати ліки власної поведінки, що негативно впливають на характер взаємодії;
- увага є інструментом встановлення педагогічного контакту, адже зосередженість на інтересах учнів, вияв уваги до них сприяє розвитку гарних стосунків.

Професійно-педагогічні особливості уваги вчителя-майстра в спілкуванні досліджував М. Страхів, виокремивши найістотніші з них:

- ✓ звичка бути уважним до всього навчально-виховного процесу і вибирати значущі моменти;
- ✓ поєднання уважності із вчасним педагогічним впливом на учнів;
- ✓ поєднання уваги до пізнавального й морального аспектів навчально-виховного процесу (піклування про знання учнів, увага педагога, зігріта почуттям до співрозмовника);
- ✓ високий рівень розподілу уваги (до змісту й форм роботи, поведінки учнів, власних дій);
- ✓ поєднання стійкості й рухливості уваги, здатність до раціонального її перенесення;
- ✓ педагогічно виправдана виразність вияву уваги вчителя, її мімічної картини, що сприяє поглибленню педагогічного контакту з учнями.

Уміння аналізувати ситуацію й вибирати конструктивне рішення — ознака майстерності педагога. Вся його діяльність — нескінченний ланцюг ситуацій. Упродовж навчального дня він вступає в різні стосунки: спонукає до праці, з'ясовує причини невиконання завдань, запізнь, обговорює з колегами виробничі питання, зустрічається з батьками... У центрі всіх педагогічних ситуацій — інтереси дитини. Спілкуючись із нею, її батьками, колегами, учитель дотримується головної мети — розвитку вихованця, використовуючи при цьому різні стратегії. Учені виокремлюють п'ять основних стратегій взаємодії: суперництво, уникнення, пристосування, компроміс, співробітництво. В основу визначення стратегій К. Томас поклав співвідношення між увагою людини до інтересів інших людей (кооперацію з ними) і захистом особистих інтересів (наполегливість). Ці п'ять основних стратегій у поведінці можуть бути представлені схематично. Ефективність кожної стратегії доцільно перевірити, відповівши на питання: Чи добре ви себе почуваете, вдаючись до такої стратегії? Чи задовольняє вас ваше рішення? Чи задовольняє вас реакція співрозмовника?

Отже, можна визначити, що майбутнім педагогам необхідно організувати саморозвиток мовленнєвої культури за певними напрямками. Перший із них забезпечує вдосконалення в них знання питань культури мовлення, зокрема, педагогічного мовлення. Розширити знання з цього питання допомагають такі заходи:

- регулярне читання художньої літератури із занесенням у свої конспекти нових змістовних ідей, думок, положень, цікавих лексичних зворотів, образних висловів тощо, які можна творчо використовувати надалі у своїх публічних виступах;
- постійне вивчення нових джерел з педагогіки, психології, методики викладання навчальних предметів, а також праць із проблеми ораторського мистецтва й педагогічного спілкування;
- аналіз мовної форми публічних виступів відомих ораторів минулого й сучасності, переказ їхніх виступів своїми словами;
- знаходячи в тексті чи в промові іншого оратора невідомі слова, фразеологізми, слід виписувати їх у свій власний словник із подальшим роз'ясненням значення цих слів;
- уважне слухання виступів дикторів радіо, телебачення, театральних акторів та інших досвідчених майстрів слова з подальшим проведенням аналізу використаних ними вербальних і невербальних засобів;
- систематичне відвідування уроків досвідчених учителів, лекційних і семінарських занять висококваліфікованих викладачів вищих навчальних закладів з метою вивчення їхнього передового досвіду спілкування з аудиторією.

Список використаної літератури

1. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: підруч. / Н. Ю. Бутенко. - Вид. 2-ге, без змін. - К.: КНЕУ, 2006. - 384 с.
2. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. / Н. П. Волкова - К.: ВЦ «Академія», 2006. - 256 с.
3. Куньч З. Й. Риторичний словник / Куньч З. Й. - К.: Рідна мова, 1997.
4. Мацько Л. І. Риторика / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. - К.: Вища школа, 2003. - 311с.

Мальована Марічка,

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ВУЗІ

Вищий навчальний заклад - освітньо-науковий заклад, який реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійної програми вищої освіти за певними освітньо-кваліфікаційними рівнями, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у галузі вищої освіти. Для успішної реалізації завдань, які сьогодні стоять перед ВНЗ, важливою передумовою є забезпечення адаптації учорашніх абітурієнтів до нових умов навчання і виховання. Це, у свою чергу, потребує розробку та реалізацію програми для студентів-першокурсників, яка не лише дозволить уникати явищ дезадаптації у студентському середовищі, а й сприятиме процесу соціалізації студентської молоді протягом навчання у ВНЗ.

Проблеми адаптації студентів до навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти розглянуті в дослідженнях В. Казміренко, В. Штифурака, Є. Научітеля, Л. Булагової, Л. Дябел, Л. Зданевича, М. Лукашевича, Н. Герасімової, О. Галуса, С. Даміярова, та ін.

Студентство є складовою частиною молоді, її специфічною групою. Для періоду студентського життя властивий процес соціалізації, який проходить протягом усього навчання, але найбільш особливої уваги потребує період першого року – соціальної адаптації, що зумовлено входженням у новий колектив, налагодженням міжособистісних стосунків, пристосуванням до нової системи організації навчально-виховного процесу, формуванням позитивної мотивації до майбутньої професії тощо.

Вчені дотримуються думки, що адаптація являє собою цілісний психобіологічний, соціальний і педагогічний процес активної взаємодії особистості з навколишнім середовищем, пристосування індивіда до успішного функціонування у ньому, активного засвоєння оточуючого простору з метою життєвого, професійного, соціального саморозвитку особистості [5, с. 72].

На думку Н. Дябел, соціально-педагогічна адаптація студента- першокурсника – це процес активного пристосування до нових умов соціуму, результатом якого є гармонійне задоволення його потреб у здоровій життєдіяльності, позитивне ставлення до нового статусу, повноцінне включення в нову систему міжособистісних стосунків в студентському та загальноуніверситетському колективах [2, с. 45].

З огляду на те, що у молодих людей відсутній соціальний досвід, який дозволяє їм адекватно реагувати на ситуації, що виникають, і з метою уникнення життєвих утруднень, що пов'язані із пристосуванням до нових умов життєдіяльності, необхідно створити у вищому навчальному закладі оптимальні соціально-педагогічні умови для успішної адаптації студентів- першокурсників.

Аналіз та узагальнення соціально-педагогічних і психологічних досліджень цієї проблеми дозволили виокремити складові процесу соціальної адаптації студентів-першокурсників як багаторівневого соціального явища:

– професійна адаптація у ВНЗ – процес засвоєння різних соціальних і професійних ролей, оволодіння студентами системою знань про специфіку професійної діяльності, умінь і навиків, необхідних для майбутньої професії.

– дидактична адаптація – пристосування студентів до нової для них системи організацій навчально-виховного процесу ВНЗ;

– соціально-психологічна – пристосування до групи, стосунків у ній, вироблення особистого стилю поведінки;

– соціально-побутова – пристосування до самостійної організації і планування режиму дня, ведення господарства, дотримання санітарно-гігієнічних норм, планування свого бюджету та контролю за фінансовими витратами.

З метою успішної адаптації студентів-першокурсників до умов ВНЗ, має бути розроблена програма, яка включає організаційні, навчально-методичні, культурно-освітні, соціально-виховні заходи, які спрямовані на створення умов для активного пристосування студентів до нових умов життєдіяльності.

Для успішної професійної адаптації студентів важливий перший рік навчання у ВНЗ, під час якого робота освітнього закладу та педагогічного колективу повинна бути спрямована на усвідомлення студентами правильності вибору майбутньої професії, стимулювання позитивної мотивації до професійної діяльності, формування особистості майбутнього педагога та практичного психолога. З позицій дидактичних можливостей важлива роль відводиться вивченню на першому році навчання дисципліни «Вступ до спеціальності», у ході якої студенти ознайомлюються із метою, завданнями, напрямками діяльності соціального педагога та практичного психолога, визначають об'єкти їх діяльності, вивчають кваліфікаційні вимоги до вказаних професій.

Психологічна невідповідність до нових соціальних умов негативно діє на загальний стан здоров'я студентів, послаблює увагу, пам'ять, мислення. Виникає стан емоційного напруження, яке, як відомо, може стати патогенною основою різних захворювань: руйнується гармонія та чіткість поведінки, що призводить до нервових розладів. У цьому випадку виникають протиріччя між внутрішніми можливостями студента та зовнішніми труднощами [1, с. 38].

На характері розвитку соціальної адаптації першокурсників позначаються індивідуальні психічні ознаки особистості (мислення, увага, пам'ять, почуття); характеристики темпераменту (інтенсивність, темп реакції, ригідність, пластичність); риси характеру особистості (інтерес, відповідальність, комунікабельність, працелюбність чи лідарство). На ці ознаки слід завжди зважати при виборі педагогічних впливів, методів та форм роботи щодо вирішення проблеми соціальної адаптації студентів-першокурсників ВНЗ [2, с. 45].

У ході дослідження виявлено, що особливе значення для соціалізації студента-першокурсника в нових умовах навчання та життєдіяльності має колектив. В ідеалі колектив повинен породжувати згуртованість, розвиток свідомості, творчості, дружби, взаємодопомоги та взаємовиручки, встановлення порозуміння у стосунках, забезпечення спільної діяльності, турботу й захищеність. Колектив – це група, всередині якої міжособистісні відносини опосередковуються змістом сумісної діяльності, при якій відтворюються і суспільно, й особистісно значущі цілі та цінності [2].

У процесі соціально-психологічної адаптації студентів ефективним засобом є діяльність психолога, який надає необхідну психологічну допомогу стосовно налагодження міжособистісних стосунків, попередження кризових явищ, профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі.

З огляду на те, що більший відсоток контингенту студентів – не місцеві, для них відбувається зміна соціального середовища, з'являється новизна умов самостійного ведення господарства, планування режиму дня, ведення бюджету та ін. У цьому контексті важливою формою соціально-виховної роботи є створення консультпункту в гуртожитках, вивчення житлово-побутових умов студентів, проведення інформаційно-роз'яснювальних бесід щодо дотримання санітарно-гігієнічних вимог.

У контексті забезпечення успішної адаптації студентів-першокурсників до нових умов у ВНЗ вмотивовано актуальними є наступні напрями роботи: розробка та реалізація програми заходів на I семестр, які спрямовані на створення сприятливих умов для позитивного результату проходження процесу адаптації в дидактичному, професійному, соціально-психологічному, соціально-побутовому аспектах; посилення ролі інституту кураторства; тісна співпраця з батьками; залучення першокурсників до діяльності у Студентській соціально-психологічній службі та в органах студентського самоврядування; використання позанавчальної діяльності з метою надання можливості повністю реалізувати потенційні можливості, стимулювання максимального самовираження та самореалізації.

Отже, на основі дослідження теоретичних підходів до проблеми адаптації студентів-першокурсників визначено головні аспекти цього процесу: дидактичний, професійний, соціально-психологічний, соціально-побутовий. У результаті апробації програми охарактеризовано систему заходів та напрями соціально-виховної роботи, які спроможні забезпечити успішне пристосування учорашніх абітурієнтів до нових умов ВНЗ.

Список використаної літератури:

1. Алєндарь Н. І. Соціальна адаптація випускників сільських шкіл до нових умов навчання у вищому навчальному закладі / Н. І. Алєндарь // Соціальна педагогіка. – 2008. – № 4. – С. 38–43.
2. Дябел Л.І. Соціалізація студентів-першокурсників в умовах педагогічного університету: дис. ...к. пед. н. : 13.00.05 / Дябел Лариса Іванівна. – К., 2008. – 244 с.
3. Федорова Е.Е. Проблема адаптации студентов к профессиональной деятельности в вузе / Е.Е. Федорова // Педагогика. – 2007. – № 5.

**ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГАЛУЗІ
«СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО»**

Сьогодні відбувається активний розвиток демократизації української держави, тому громадянська освіта і виховання є одними із найважливіших завдань, які розв'язує система освіти. У становленні національної демократичної держави однією з передумов є формування соціуму свідомо активних громадян, які дотримуються демократичних цінностей та настанов у своїй поведінці, а також своєю діяльністю продукують громадянські ініціативи та демократичну культуру.

Ідеї громадянської освіти і виховання завжди були актуальними у вітчизняній педагогічній думці. Вагомий внесок в обґрунтування актуальних проблем громадянського виховання, у висвітлення сутності громадянськості, психолого-педагогічних та народознавчих основ її формування вносять науково-теоретичні та практичні дослідження С. Русової, Г. Ващенко, В. Сухомлинського, В. Андрущенко, Р. Арцишевського, І. Зязюна, В. Кременя, Л. Крицької, К. Чорної та ін.

Класик української педагогіки В. Сухомлинський, одним із перших за радянських часів, звернувся до громадянського виховання як до головної педагогічної проблеми. У книзі «Народження громадянина» він розглядав формування громадянської компетентності на основі людяності й гуманізму. Першочерговою умовою успішного формування рис громадянина педагог вважав організацію емоційно насиченого, діяльного життя школи, розвиток громадянської активності кожного індивіда.

Основа громадянськості закладається в дитячі роки. У «Розмові з молодим директором школи» В. Сухомлинський дає таку пораду: «...займіться перспективою становлення людини – громадянина,» адже «дитина, якій сьогодні сім років, яка несміливо переступає поріг школи і виводить у зошиті кружечки і палички, через десять років, на ваших очах стане громадянином» [5].

У початковій школі провідною освітньою галуззю, де найбільш повно представлені громадянські знання, компетенції та цінності, є «Суспільствознавство». Дана галузь знань забезпечує засвоєння учнями різних видів соціального досвіду, морально-правових норм та традицій, підготовку до взаємодії з соціальним оточенням, формування комунікативних компетентностей, гуманістичного світогляду, особистісних рис громадянина України [2].

Громадянська компетентність – це інтегративна якість особистості, що дозволяє їй усвідомлено, відповідально та ефективно користуватися громадянськими правами і свободами, виконувати обов'язки громадянина, займати активну громадянську позицію, поділяти цінності демократичного суспільства, бути патріотом своєї Батьківщини, шанобливо ставитися до народів і культур інших країн [3].

Формування громадянських компетентностей особистості – складний і довготривалий процес. Ці компетентності дитина набуває передусім у сімейному колі: від батьків та інших членів родини.

Розглянемо структурні компоненти громадянської компетентності, авторами

Характеристика структурних компонентів громадянської компетентності

Компонент	Зміст компонента
Знанневий	а) знання, які стосуються правил колективного життя; б) знання про свою національну культуру, історію, традиції, звичаї, мову; в) знання принципів і цінностей прав людини, демократичних свобод; г) знання про сучасний світ.
Ціннісний	а) повага до Батьківщини, народу, державної символіки, традицій, мови; б) почуття власної гідності; в) повага до таких цінностей як права людини, свобода, рівність, солідарність; г) толерантність, здатність до емпатії.
Діяльнісний	а) здатність робити вибір у ситуаціях реального життя; б) здатність до порозуміння з іншими, до співпраці, до роботи в команді; в) здатність розробляти і впроваджувати спільні проекти; г) уміння розв'язувати конфлікти відповідно до законів демократії.
Процесуально-особистісний	а) здатність критично й незалежно мислити; б) здатність брати на себе відповідальність; в) здатність поважати погляди інших людей тощо.

Ефективність формування громадянської компетентності залежить від вибраних педагогом технологій, форм і методів. Пріоритетну роль у своїй педагогічній діяльності необхідно відводити активним методам і формам, що ґрунтуються на демократичному стилі, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи, творчості, розвивають уміння міркувати, аналізувати, ставити запитання, шукати власні відповіді, робити висновки, брати участь у громадському житті.

Найбільш ефективними для формування громадянської компетентності є колективні творчі справи; використання проектних, інтерактивних, інформаційно-

комунікативних технологій.

Пріоритетними у цій роботі педагога вважаються:

- методи формування свідомості особистості (бесіди, розповіді, пояснення, диспути, дискусії, екскурсії, читання науково-популярної, художньої літератури, метод прикладу, робота з батьками);

- методи організації діяльності й формування досвіду суспільної поведінки (громадська думка, громадське доручення, створення виховних ситуацій, безпосередня участь у громадському житті);

- методи стимулювання поведінки й діяльності (метод проблемних ситуацій, змагання, моральні й матеріальні заохочення).

Важливим засобом громадянського виховання є вивчення символіки нашого народу. Знайомство з народними та державними символами відбувається в першому класі, яке постійно поглиблюється в ході проведення виховних годин та ранків («Національні символи України», «Наші обереги» тощо)

На кожному уроці у центрі уваги потрібно ставити щоденні проблеми учнів та їхніх батьків. При можливості старатися наводити приклади із життя сьогодення. Так, при вивченні теми «Рідна домівка, рідна сім'я – тут виростає доля моя» у 2 класі, учні опрацьовуючи оповідання В. Осєєвої «Сини», використовують метод «Займи позицію». Під час уроку вчать захищати власну позицію і вислуховувати інших. Дуже важливо звертати увагу на теми уроків для того, щоб проводити інтегровані. Так, вивчення теми «Буду я природі другом, милуюся, оберігаю, прикрашаю...» важливо об'єднати із темою «Поведінка людини у природі». Учні заздалегідь готують інформацію про роль людини у природі, використовуючи «Мозковий штурм».

На уроці «Я у світі» при вивченні теми «Людські чесноти» (3 клас) велику перевагу слід приділити груповій роботі. Тут дітям дається велика можливість доводити, обґрунтовувати свої думки, підтверджувати текстом із підручника чи додаткової літератури. Тож вчителю доцільно використовувати метод «Прес».

Слід використовувати й проектну роботу, яка дозволяє формувати навички самостійної діяльності учнів, розвивати дослідницькі вміння, спостережливість, аналітичне мислення тощо [3]. Зокрема, метод проектів можна використати під час вивчення теми «Свята моєї Батьківщини» (3 клас). Доречно буде розробити проект «Забуті українські свята». Вивчаючи народні традиції і свята, ми говоримо про те, які духовні цінності були основою життя нашого народу: любов і повага до землі, до родини, до праці.

Цікавими для дітей є нетрадиційні уроки: уроки-свята, уроки-зустрічі, уроки-екскурсії, уроки-подорожі, уроки-дослідження.

Отже, громадянське виховання у сучасному виховному процесі початкової школи має надзвичайно важливе значення. Сьогодні як ніколи важливо спрямовувати дітей на вибір громадянсько-національних ідеалів та ціннісних орієнтацій у їхньому житті. Ефективність виховання громадянськості, як і багатьох інших особистісних характеристик, значною мірою визначається реалізацією у виховному процесі діяльнісного підходу, відповідно до якого в структурі особистості виникають і закріплюються передусім ті новоутворення, у "конструювання" яких дитина вкладає свої почуття, власну працю, енергію, конкретну дію, проявляючи цілеспрямовану активність.

Навчальний курс «Я у світі» враховує сучасні тенденції розвитку початкової освіти. Його змістовні компоненти природознавчого і народознавчого напрямків

містять у собі великий потенціал для реалізації громадянського виховання молодших школярів. Актуалізація такого потенціалу безумовно є перспективним напрямком роботи сучасної початкової школи.

Список використаної літератури

1. Громадянська освіта: Теорія і методика навчання: [посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Т. Асламова [та ін.]. – К.: ЕТНА-1, 2008. – 174 с.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (Постанова кабінету міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392) – Інформаційний збірник та коментарі міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – К.: «Педагогічна преса», 2012. – № 4-53.
3. Луцан Н. І. «Людина і світ» в інноваційних педагогічних технологіях: [навч. посіб.] / Луцан Н. І. – К.: Видавничий дім «Слово», 2012. – 184 с.
4. Пометун О. І. Формування громадянської компетентності: погляд з позиції сучасної педагогічної науки / Пометун О. І. // Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. – № 23. – С. 18
5. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором // Вибрані твори: У 5 т. – К.: Рад. шк., 1988. – Т. 2. – 284 с.

Мороз Альона,

студентка 11 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Готовність педагога відповідати вимогам сучасного суспільства, яке швидко змінюється, значною мірою залежить від оволодіння вміннями професійного самовиховання. Тому формування таких умінь є одним із важливих завдань підготовки фахівців в умовах вищої педагогічної школи.

Розв'язання досліджуваної проблеми потребує такої організації навчально-виховного процесу у вищому педагогічному навчальному закладі, яка спрямована на розвиток здатності до професійного самовиховання як фактора досягнення професійної підготовленості майбутнього вчителя до педагогічної діяльності. Це передбачає виявлення, вивчення і вдосконалення індивідуальних можливостей студентів, озброєння їх системою знань та вмінь професійного самовиховання.

В науковій літературі не сформоване однозначне розуміння сутності професійного самовиховання майбутнього педагога як передумови його здатності до самоосвіти, самовдосконалення протягом усього життя, не розроблена продуктивна методика цілеспрямованого впливу на особистість студента щодо організації самовиховання. Недостатність наукових знань утруднює ефективне використання індивідуальних можливостей студентів в управлінні власним професійним розвитком.

Передумовами плідного самовиховання людини, згідно з О. Кобенко, є її життєві цілі і плани, її здатність до об'єктивної само оцінки, звичка до вольового саморегулювання, творче мислення, почуття власної гідності, а також знання теорії самовиховання і наявність певного досвіду роботи над собою. Саме окреслені передумови можуть виступати водночас як мета і напрямки самовиховання як майбутнього, так й чинного вчителя.

Дуже корисно, створюючи програму власного самовдосконалення звернутися до досвіду й порад видатних педагогів сучасності й минулого. Приклади програм

самовиховання демонструє нам життєвий досвід видатних педагогів Я.А. Коменського, К.Ушинського, Л.Толстого, В.Сухомлинського та інших.

Практика свідчить, що висококваліфікованими фахівцями, успішними в кар'єрі і житті, рідко стають ті, хто в студентські роки не навчився самостійно працювати над собою, не оволодів технологією професійного самовиховання.

Технологія професійного самовиховання - модель діяльності з проектування, організації і здійснення заходів, спрямованих на вдосконалення особистості і її професійно значущих якостей, а також усунення негативних.

Оволодіння технологією професійного самовиховання допоможе майбутньому педагогу продуктивно організувати самостійну підготовку до професійної діяльності і скоротить шлях до досягнення майстерності.

Досвід загального самовиховання є необхідною передумовою професійного самовиховання, яке передбачає свідому роботу з розвитку професійно значущих якостей, формування педагогічних умінь і здібностей.

Самовиховання - систематична і цілеспрямована діяльність особистості, орієнтована на формування і вдосконалення позитивних якостей та подолання негативних [1].

Самовиховання бере свій початок у підлітковому віці, коли дитина починає усвідомлювати себе як особистість, розуміти норми та вимоги суспільства, власні потреби і намагається правильно оцінювати свої вчинки. Інакше кажучи, необхідною умовою самовиховання є самоусвідомлення - усвідомлення людиною себе як особистості і свого місця в суспільній діяльності людей.

Самоусвідомлення людини - єдність трьох складових:

- 1) пізнавальної (самопізнання) - дослідження, пізнання самого себе;
- 2) емоційно-оцінної (самоствавлення) - самооцінювання;
- 3) дієво-вольової, регулятивної (саморегулювання) - уміння керувати станом свого здоров'я, емоціями, почуттями, психічним станом, діями, вчинками, поведінкою.

Успішність педагогічної діяльності значною мірою залежить від уміння і здатності педагога мобілізувати свої зусилля на систематичну розумову працю, раціонально вибудувати свою діяльність, переборювати труднощі під час самостійної підготовки до занять, знімати емоційні та психічні перевантаження, керувати своїм емоційним станом.

Існує думка, що педагогічні здібності, педагогічний талант - це щось вроджене, тому часто студенти байдужі до самоосвіти і самовиховання. Однак запас потенційних сил у людини настільки великий, що навіть студент, який має середні здібності, може всебічно розвивати свою особистість і виявити талант у професійній діяльності [2].

Чи стане студент справжнім педагогом, залежить від його уміння працювати над собою, установок, інтересів, потреб, активності в оволодінні науковими знаннями і вміннями, а також від того, наскільки цілеспрямовано, свідомо і наполегливо він працює над розвитком у собі тих якостей, які формують особистість фахівця. Професійне самовиховання майбутнього вчителя починається з усвідомлення різниці між уявленням про себе як майбутнього професіонала і своїми реальними можливостями. Мотив - збудник роботи над собою - розуміння невідповідності Я-реального і Я-ідеального. Це можливе у тому разі, якщо в майбутнього вчителя є професійний ідеал і здатність до самопізнання. В. Сухомлинський наголошує: "У кожній людині є її золота жилка. Якою б

запущеною, безталанною, нездібною до оволодіння знаннями не здавалась людина. Дорогоцінне зерно таланту десь – то приховується під пластами звичайності, посередності, властивості. Завдання істинного виховання полягає в тому щоб знайти це зерно, відкрити золоту жилку, поставити людину на ту життєву доріжку” [3].

Цілеспрямованість, осмисленість, стійкість професійного самовиховання залежать насамперед від:

- 1) наявності професійного ідеалу;
- 2) вольових якостей;
- 3) мотивів вибору студентом педагогічної професії;
- 4) морально-психологічного клімату в студентській групі;
- 5) стилів керівництва й спілкування професорсько-викладацького складу;
- 6) фактора вільного часу;
- 7) організації та постійного вдосконалення навчальної і самостійної роботи студентів;
- 8) участі в різноманітній позанавчальній роботі.

Як і будь-яка інша діяльність, професійне самовиховання має у своїй основі складну систему мотивів і джерел активності. Його рушійною силою і джерелом є потреба в самозміні та самовдосконаленні. Ця потреба виникає з протиріччя між вимогами, що ставляться суспільством, та наявним рівнем професіоналізму і підтримується власними джерелами активності.

Програма професійного самовиховання - програма дій щодо досягнення конкретних цілей самовиховання з урахуванням вимог педагогічної професії.

Побудові програми самовиховання, як правило, передують вироблення системи правил життя, які поступово стають принципами поведінки і діяльності. Наприклад, ніколи і нікуди не запізнюватися, ніколи і нікому не відмовляти у допомозі, не бути категоричним тощо. Процес самопрограмування особистості є нічим іншим, як матеріалізацією власного прогнозу щодо можливостей самовдосконалення.

Програма професійного самовиховання визначає найважливіші і змістові компоненти педагогічної діяльності, склад професійних умінь і слугує орієнтувальною основою для складання студентом індивідуального плану самовиховання з урахуванням особливостей і рівнів розвитку в собі необхідних умінь і здібностей.

Отже, професійне самовиховання має у своїй основі складну систему мотивів і джерел активності. Його рушійною силою і джерелом є потреба в самозміні та самовдосконаленні. Ця потреба виникає з протиріччя між вимогами, що ставляться суспільством, та наявним рівнем професіоналізму і підтримується власними джерелами активності (переконаннями, почуттям обов'язку, професійною честю тощо).

Список використаної літератури

1. Фіцула М.М. Педагогіка. К.: Вид. центр Академія. 2001.
2. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн та інші. - К.: Вища школа, 1997.- Розділи 1-3.
3. Трудне судьбы / Василик Александрович Сухомлинский . – Москва: Знание, 1967 .

НАУКОВИЙ ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ

Педагогічні здібності – це сукупність певних психологічних характеристик, що є неодмінною умовою для досягнення педагогом успіхів у вихованні та навчанні дітей.

Відомо що серед рис і особливостей характеру, які є компонентами тієї чи іншої спеціальної особливості або здатності, одні якості відіграють провідну роль, інші є допоміжними. Якщо говорити про здібності до педагогіки, то основними тут є комунікативні особистісні властивості, і, перш за все, ті, які відносяться до сфери сприйняття, наприклад – спостережливість. Такі властивості сприяють адекватному розумінню психології учнів, його морального стану в кожному конкретному випадку, правильній оцінці всього колективу (класу) в цілому і ситуації в даний момент. До комунікативних властивостей відносять розуміння психологічного стану учнів і здатність співпереживати їм – емпатію. Обов'язковою умовою для наявності такої риси є любов і повага до дітей взагалі.

Педагогічні здібності вчителя потребують наявності високорозвиненої вираженої потреби в соціальній взаємодії, що знаходить вияв у бажанні навчити, передати знання, спілкуватися з дітьми, в прагненні раціонально і корисно організувати діяльність класу, урізноманітнити їхнє життя. Щоб успішно реалізувати цю потребу, вчитель повинен бути педагогічно тактовний.

Однак важливі і допоміжні особливості і риси особистості, які теж вважаються частиною педагогічних здібностей. Перш за все, це ті чи інші властивості інтелекту: критичність, дотепність, послідовність та інші. Ораторські здібності також мають бути присутні – володіння мовою, хороший словниковий запас завжди дадуть вчителю перевага на уроці і при організації дозвілля дітей. Успішною педагогічною діяльністю робить артистичність – вміння при необхідності фантазувати.

Діагностика педагогічних здібностей вважається інструментом, який забезпечує можливість об'єктивно виявити та охарактеризувати властивості особистості. Цей процес визнаний основою діяльності вчителя. Педагогічні здібності виявляються за допомогою багатоаспектних, багатофакторних і соціально-орієнтованих тестів.

Таким чином, успіх і досягнення в нелегкій справі навчання і виховання школярів залежить від наявності у педагога високого культурного рівня та моральних якостей, глибоких знань та навичок. Однак навіть цього зазвичай недостатньо. Необхідна наявність певних специфічних якостей особистості емоційно-вольової та розумової сферах. Це педагогічні здібності, відповідні серйозним вимогам, що пред'являються педагогічною діяльністю.

Аналіз досліджень з проблеми педагогічних здібностей показує, що їхнє вивчення йшло у декількох напрямках:

- Визначення сутності, компонентного складу і структури педагогічних здібностей; вивчення окремих видів спеціальних здібностей педагога;
- Вивчення впливу предметної специфіки і спрямованості на спеціальні здібності викладача;

- Дослідження спеціальних здібностей педагога у руслі вивчення структури педагогічної діяльності, педагогічної майстерності, професійної компетентності, створення цілісної моделі праці педагога, типології педагогів і т.д., тобто інших, але близьких за своєю сутністю психологічних феноменів;

- Виявлення взаємозв'язку спеціальних здібностей з індивідуальними властивостями викладачів;

- Дослідження професійного становлення педагога.

М.Д. Левітов під педагогічними здібностями розумів ряд якостей, що мають відношення до різних сторін особистості вчителя: якість мовлення; спритність і швидке орієнтування; розуміння учня, тобто спостережливості; здібність до передачі дітям знань у короткій, цікавій формі; самостійність і творчий склад мислення; організаторські здібності, що є умовами успішного виконання педагогічної діяльності.

Ф.М. Гोनоболін вважав, що проблема педагогічних здібностей у широкому сенсі - це проблема особистості педагога. До структури педагогічних здібностей він включав:

- дидактичні – здібність успішно вирішувати питання про зміст матеріалу, про методи викладання, здібність педагога оцінювати труднощі поставлених перед вихованцем завдань, знання і розуміння вікових та індивідуальних особливостей вихованців здібність "заражати" учнів та емоційно впливати на них;

- перцептивні – здібність розуміти внутрішній світ своїх вихованців, бачити їхніми очима;

- авторитарні – здібність завоювати авторитет у вихованців і здібність до вольового впливу на них;

- комунікативні – здібність встановлювати і підтримувати контакт;

- науково-пізнавальні - здібності до занять у відповідній галузі науки; сугестивні здібності - здібності до безпосереднього вольового впливу на тих, хто навчається.

Психолого-педагогічні проблеми розуміння педагогом того, хто навчається, досліджувалися С.В. Кондратьєвою, що провела детальне вивчення соціально-перцептивних здібностей педагога і виділила дві основні групи педагогічних здібностей: соціально-перцептивні і здібності до управління поведінкою і діяльністю тих, хто навчається. О.В. Федик у розгляд педагогічних здібностей увів аспект активності педагога по перебудовуванню педагогічної ситуації, розробив ознаки (узагальненість, не стереотипність, діалогічність) і прояву цієї професійної активності. Він вважав, що рівень педагогічних здібностей виражається у співвідношенні перцептивного та управлінського компонентів здібностей, що визначають можливість застосування викладачем різних видів перебудовування педагогічної ситуації.

Найбільш системними і великими дослідженнями педагогічних здібностей в останні десятиліття стали роботи Н.В. Кузьміної, що визначає педагогічні здібності як індивідуальні, стійкі властивості особистості, що відображають особливу чутливість до вимог педагогічних систем, до специфіки відображення особистості об'єкта та суб'єкта, що вчиться, педагогічного процесу, а також до можливих способів впливу на нього. Структура педагогічних здібностей у концепції Н.В. Кузьміної є відображенням функціональних компонентів педагогічної діяльності (проектувального, конструктивного, комунікативного, організаторського).

В.О. Сластьонін розробив класифікацію особистісних і професійно-педагогічних якостей педагога залежно від спрямованості його особистості: ідеологічної спрямованості (світогляд, ідейна переконаність, суспільна активність); професійно-педагогічної спрямованості (інтерес і любов до тих, хто навчається, спостережливість, наполегливість, товарицькість); пізнавальної спрямованості (пізнавальні потреби та інтереси, інтелектуальна активність, почуття нового, готовність до педагогічної самоосвіти).

Таким чином, у сучасній психології здібностей існують різні уявлення про компонентний склад педагогічних здібностей. Проведений аналіз показав, що існують дві тенденції у дослідженні педагогічних здібностей педагога: виявлення як можна більше підпорядкованого складу педагогічних здібностей (М.Д. Левітов, Ф.М. Гоноволін, М.І. Станкін та ін.); і прагнення до укрупнення груп здібностей (СВ. Кондратьєва, А.К. Маркова, Л.М. Мітіна та ін.), виділення блоків педагогічних здібностей (М.О. Амінов) або єдиної педагогічної здібності (Ю.М. Кулюткін). Причому, якщо для першого періоду дослідження педагогічних здібностей була характерна тенденція до розширювального тлумачення складу здібностей, то для наступного етапу характерне прагнення до знаходження більш оптимальної їхньої структури. Аналіз структури спеціальних здібностей викладача виявив, що для сучасного етапу характерне встановлення певної ієрархії компонентів педагогічних здібностей і виділення у них провідних, "ядерних" (А.К. Маркова), що компенсуються і не компенсуються (М.О. Амінов, О.Г. Баласова, А.К. Маркова), стратегічних (Б.Б. Косов), термінальних та інструментальних (М.О. Амінов) здібностей. У розумінні сутності спеціальних здібностей викладача можна виділити два основних підходи: спеціальні здібності розуміються як загально педагогічні здібності (М.Д. Левітов, Ф.М. Гоноволін, М.І. Станкін); спеціальні здібності педагогічні діляться на загальні і спеціальні педагогічні здібності (О.І. Щербаків, В.А. Крутецький, Н.В. Кузьміна). Однак зміст цих здібностей різні автори розуміють по-різному.

Список використаної літератури

1. Левитов Н.Д. К психологии формирования авторитета учителя // Советская педагогика, 1946, № 1-2. - С.76-89.
2. Гоноволін Ф.Н. Психологический анализ педагогических способностей // Психология способностей. - М., 1962. - С.244-255.
3. Кондратьєва СВ. Общение и формирование личности // Общение и формирование личности / Под ред. СВ. Кондратьевой. - Гродно, 1984. - С.3-11.
4. Кузьміна Н.В. Формирование педагогических способностей. - Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1961. - 97 с.
5. Сластенин В.А. Педагогическая деятельность и проблема формирования личности учителя // Психология труда и личности учителя. - Л., 1976. - С.30-46.

Ольга Москальова,
студентка 51 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Оновлення всіх сторін життя суспільства, необхідність виходу на передові рубежі науково-технічного прогресу, збереження високої ефективності і розвитку

творчого потенціалу суспільства – усе це ставить перед загальноосвітньою школою зовсім нові завдання. Потрібно, щоб навчання формувало новий тип мислення, новий стиль діяльності, орієнтований на більш ефективне розв'язання виробничих, соціальних, культурних та інших проблем.

Одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми є використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі, які забезпечують позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, сприяють розвитку творчих здібностей особистості.

Проблемам використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі початкової школи присвячені праці О. Кривоноса, Б. Гершунського, І. Горбунової, М.Жалдака, Н. Морзе, С. Панюкової, С. Пайперта, І. Роберт, О. Смірнова та інших. Психолого-педагогічні та організаційні засади використання інформаційно-комунікаційних технологій висвітлені в наукових дослідженнях О. Горячева, Т. Корольової, Є. Машбіца, Ю. Первіна, Б. Хантер, Л. Переверзева, Й. Ривкінда, Є. Маргуліса, Н. Тализіної, А. Хуторського.

Метою статті окреслення аспектів застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчальній діяльності молодших школярів.

Нові ІКТ допомагають інтенсифікувати процес навчання, тобто підвищення продуктивності праці та учнів за кожен одиницю часу, роблять його більш цікавим та наочним, розвивають дослідницькі вміння під час роботи з інформацією, комунікативні здібності, творчі здібності, що сприяє, швидкому і міцному опануванню навчального матеріалу. У зв'язку з цим особливого значення набуває переорієнтація мислення сучасного викладача на усвідомлення принципово нових вимог до його педагогічної діяльності, готовність використовувати засоби ІКТ як допоміжний навчальний ресурс. Законами України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», «Про освіту», «Про вищу освіту», Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті [1] та іншими офіційними документами передбачається забезпечення ефективного впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій на всіх освітніх рівнях усіх форм навчання.

Проаналізувавши погляди вітчизняних та зарубіжних дослідників стосовно розуміння суті поняття ІКТ, можна зазначити що: «Інформаційно-комунікаційні технології» (ІКТ) — це інформаційні технології, що реалізуються на базі персональних комп'ютерів, засобів зв'язку і комп'ютерних мереж, для яких характерна наявність доброзичливого середовища роботи користувача» [2].

Найбільш узагальненим визначенням ІКТ є означення запропоноване дослідником О. Кривоносом, що інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – це сукупність різних методів, способів і алгоритмів збору, зберігання, опрацювання, представлення і передачі на основі засобів зв'язку і комп'ютерних мереж [2, с. 8]. Опираючись на це визначення ми розуміємо ІКТ як сукупність процесів і методів взаємодії з інформацією, які дають можливість створювати, зберігати, передавати, обробляти інформацію, що здійснюються із застосуванням пристроїв обчислювальної техніки, а також засобів телекомунікації. Адже використання комп'ютера на уроці дозволяє зробити процес навчання мобільним, строго диференційованим або індивідуальним.

Основним видом використання ІКТ є їх органічна інтеграція в певні уроки. У цікавій, динамічній, ігровій формі учні молодших класів опановують комп'ютерні засоби, набувають первинних навичок користування пристроями введення-виведення, початковими вміннями й навичками управління комп'ютером та одночасно удосконалюють свої знання з певних навчальних предметів, розвивають пам'ять, просторову уяву, логічне мислення, творчі здібності.

ІКТ забезпечують можливість інтенсифікації навчання і підвищення мотивації до навчання за рахунок застосування сучасних способів опрацюванням даних, таких як: "маніпулювання" (накладення, переміщення) візуальними даними; контамінація (змішення) різних аудіовізуальних даних; реалізація анімаційних ефектів; деформація візуальних даних (збільшення або зменшення певного лінійного параметра, розтягнення або стискування зображення); дискретне подання аудіовізуальних даних; тонування зображення; фіксація вибраної частини візуальних даних для їх подальшого переміщення або розгляду під певним коефіцієнтом збільшення; багатовіконне представлення аудіовізуальних даних на одному екрані з можливістю активізувати будь-яку частину екрану (наприклад, в одному вікні презентація, в іншому – відеофрагмент); демонстрація подій в реальному часі [2, с. 37]

Таким чином, з точки зору дидактики ІКТ дозволяють: забезпечити зворотній зв'язок у процесі навчання, створення педагогічно доцільних програмних засобів різного типу; підвищити унаочненість навчального процесу; зробити навчання більш ефективним за рахунок подачі навчального матеріалу різноманітним, ретельно відібраним ППЗ; забезпечити пошук інформації із різноманітних джерел; індивідуалізувати чи диференціювати навчання; організувати колективну й групову роботи; здійснювати контроль навчальних досягнень; створювати сприятливу атмосферу для спілкування.

Використання на уроках ІКТ реалізує такі принципи:

- принцип наочності. Застосування на будь-якому уроці аудіоматеріалу, ілюстративного матеріалу, рідкісних ілюстрацій;
- принцип доцільності. Використання мультимедійних презентацій доцільно на будь-якому етапі вивчення теми і на будь-якому етапі уроку;
- принцип міцності. Використання ІКТ технічно дозволяє неодноразово повертатися до вивченого матеріалу [4, с. 46].

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології передбачають використання ППЗ – педагогічних програмних засобів, які можуть містити такі модулі: електронний підручник, тренажерний комплекс (комп'ютерні моделі, конструктори й тренажери), електронна бібліотека, електронний довідник, посібник, електронний лабораторний практикум, комп'ютерна тестуюча система тощо.

Навіть окреме використання одного з цих елементів має ряд переваг: електронний підручник, посібник ґрунтується на гіпертекстовій основі (гіпертекст являє собою набір текстів, що містять вузли переходу від одного тексту до якого-небудь іншого. Загальновідомим і яскраво вираженим прикладом гіпертексту служать веб-сторінки – дозволяє працювати за індивідуальною освітнім напрямленням, дозволяє зручний темп роботи з матеріалом, що відповідає віковим психофізіологічним особливостям його сприйняття; електронний довідник – дає можливість швидко знайти необхідну додаткову інформацію; комп'ютерні моделі, конструктори й тренажери – вони дозволяють більш глибоко закріпити знання й

здобути навички їхнього практичного застосування в ситуаціях; електронний лабораторний практикум – дозволяє імітувати певні процеси, експерименти яких неможна прослідкувати або відтворити в простих умовах; комп'ютерна тестуюча система – забезпечує зручну перевірку поточного або підсумкового контролю, а також дає можливість самоконтроль для користувача [3, с. 44].

Використання навчальних програм дозволяє на одному уроці використовувати матеріал попередніх уроків.

При використанні новітніх інформаційних технологій на уроках слід враховувати якість навчальних комп'ютерних програм. Вони повинні відповідати таким вимогам: розвивати творчі здібності; відповідати віковим особливостям дітей; дотримуватися санітарно-гігієнічних вимог; бути цікавими і доступними для дітей, викликати у них позитивні емоції; будити їх уяву та фантазію; формувати алгоритмічне, логічне мислення; вчити працювати з комп'ютером (клавіатурою, мишею).

Тому, на нашу думку, використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі сприяє підвищенню його ефективності, всебічному і гармонійному розвитку особистості учнів, розкриттю їх талантів, суттєво впливає на зміст, форми, методи і засоби навчання. ІКТ мають великі можливості вдосконалення навчально-виховного процесу.

Список використаної літератури:

1. Закон України "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=537-16> (21.08.09).
2. Кривонос О.М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні: навч. посіб. – Жит: ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 182.
3. Морзе Н.В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій. – К.: Видавнична група ВНУ, 2006. – 389 с.
4. Трайнев В.А. Информационные коммуникационные педагогические технологии (обобщения и рекомендации) : учеб. пособ. / В.А. Трайнев, И.В. Трайнев. – М., 2008. – 280 с.

Ничипоренко Катерина,

студентка ІІ групи

навчально-наукового інституту педагогіки

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Сучасна школа, її розвиток, функціонування багато в чому залежить від учителя, його професіоналізму, його педагогічної культури.

Про значення професійної культури вчителя в різних її проявах висловлювали думки П. Блонський, А. Макаренко, К. Ушинський, В. Сухомлинський. Серед сучасних дослідників проблеми варто відзначити С. Бондаревську, В. Бондаря, В. Гриньову, Є. Захарченко, І. Зязюна, Т. Іванову, В. Кременя, Н. Ничкало, І. Пальшкову, Л. Султанову, В. Чайку, Є. Щербаня, О. Янкович. Разом з тим, необхідно визнати, що залишається ще не вирішена проблема конкретизації шляхів формування професійної культури майбутніх учителів початкових класів та визначення педагогічних умов її розвитку. У ряді педагогічних досліджень простежується змішування понять «професійна культура» та «педагогічна

культура». Таким чином, актуальність статті зумовлена необхідністю визначення шляхів та педагогічних умов формування професійної культури вчителя як носія духовно-моральних цінностей, здатного вирішувати важливі морально - патріотичні проблеми суспільства, сприяти поширенню високої загальної культури.

У сучасних наукових дослідженнях, як ми вже відзначали, не має єдності, щодо визначення поняття «педагогічна культура» та «професійна культура». На думку, Т. Іванової, термін «педагогічна культура» ширший ніж культура професійна. Педагогічна культура властива не тільки педагогам, але й спеціалістам інших профілів: «Педагогічна культура – це синтез духовного і професійного в людині, а головне, саме сформованість педагогічної культури дозволить передати, прищепити, сформувати ці якості у представників будь-якої професії» [2, с. 40]. Думку про те, що педагогічна культура – це якісна характеристика особистості, що навчає і виховує дітей підтримує і Є. Бондаревська, яка відзначає, що «оскільки педагогічна культура виконує функції збереження, передавання, стимулювання, розвитку людської культури в цілому, то ми з повною підставою можемо стверджувати, що вона є універсальним феноменом, властивим усім суспільним суб'єктам на різних рівнях їхньої життєдіяльності і стосунків» [1, с. 26]. І. Пальшкова вважає, що поняття «педагогічна культура» і «професійна культура» варто розглядати як єдиний феномен, а саме, як «професійно-педагогічна культура». На її думку «професійно-педагогічна культура – це особливий різновид педагогічної культури суспільства, в якому сконцентровано досвід спеціальної суспільної практики, організації навчання і виховання підростаючого покоління у закладах освіти для задоволення конкретних потреб певного суспільства, способів реалізації такої освітньо-педагогічної діяльності, соціальних вимог, що її нормують, та способів оволодіння цією діяльністю» [3, с. 39]. Вчена відзначає, що на відміну від педагогічної культури, професійно-педагогічна відображає і акумулює лише ту частину досвіду педагогічної культури, що здійснюється за вимогами і в системі інституціалізованої суспільної взаємодії, унормованими способами регулювання суспільного виробництва і суспільних відносин, що складаються на історично-визначеному етапі розвитку суспільства. Таким чином, професійна педагогічна культура майбутнього вчителя початкових класів детермінується істотними характеристиками особистості та взаємодії педагога, його системою педагогічних цінностей, способів діяльності і спілкування, професійною поведінкою.

Професійна педагогічна культура поєднує в собі два блоки: нормативний і креативний. Аналіз наукових досліджень показав, що не існує єдиної думки і при визначенні структури професійно - педагогічної культури. Зокрема, основними компонентами, на думку П. Щербаня, є педагогічна майстерність і прагнення до постійного самовдосконалення; культура мовлення і педагогічне спілкування; досконале володіння всіма складовими педагогічної техніки; педагогічна етика і педагогічний такт; духовна культура вчителя, в основі якої лежить його художньо-естетична культура; любов до дітей і педагогічної праці, здатність до педагогічної імпровізації; уміння і навички вільно поводитися, емоційно висловлювати свої почуття, думки, радість, гнів, захоплення тощо; перцептивні та сугестивні здібності; педагогічний оптимізм, об'єктивність, урівноваженість та вимогливість. О. Пальшкова виділяє такі компоненти професійно-педагогічної культури вчителя початкової школи: когнітивний, діяльнісно-поведінковий, ціннісно-орієнтаційний.

Ми вважаємо, що професійно-педагогічна культура, як складова загальної культури, включає такі компоненти: педагогічну позицію, професійні знання і досвід творчо-педагогічної діяльності, культуру інтелектуальної та методичної діяльності, культуру поведінки та спілкування, педагогічний такт, культуру саморегуляції, активну педагогічну позицію.

Аналіз науково-педагогічних досліджень, власні спостереження, дослідження дають змогу визначити три рівні професійно-педагогічної культури майбутніх учителів початкових класів: високий, середній, низький. Високий рівень характеризує вчителя, якому властиві якості особистості, необхідні вчителю-майстру своєї справи, професіоналу, який досягає високих результатів у навчанні та вихованні учнів, якому характерний педагогічний такт. Він творчо підходить до вирішення педагогічних ситуацій та задач і постійно вдосконалює свій професіоналізм. Даний рівень властивий кожному четвертому вчителю і визначається як професійно-творчий. Середній рівень характеризує вчителя, якому властиві необхідні якості для організації та проведення педагогічної діяльності. Однак йому не характерна потреба постійного творчого та методичного зростання. У педагогічній науці таких учителів називають «срязковими». Рівень визначається як професійно-адаптивний і характерний для більшої половини педагогів. Низький рівень професійної педагогічної культури властивий вчителю, який не має деяких якостей, що характеризували його як професіонала, у нього недостатній рівень професійних знань, педагогічних умінь та навичок, не сформована схильність до самовдосконалення та творчих пошуків. У таких учителів низькі результати в навчанні та вихованні учнів. Такий рівень визначають як репродуктивний, не професіональний.

Професійна культура вчителя початкових класів складається як результат всебічної підготовки, орієнтованої на професійну майстерність. Для ефективного формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів освітній процес у ВНЗ має сприяти вмотивованості навчальної діяльності студентів, розвитку їх зацікавленості й відповідальності за результати навчання.

Як засвідчив аналіз наукових джерел, формування професійної педагогічної культури за роки навчання студентка у ВНЗ відбувається в три етапи. Перший етап припадає на перший курс навчання у ВНЗ. Цей етап є стимульовально-мотиваційний і виконує інформативну функцію. В цей час студенти вивчають «Вступ до спеціальності», проходять ознайомлювальну практику в школі, де отримують основні знання про вимоги до особистості вчителя та значення професійно-педагогічної культури для його професіоналізму. Другий етап є інформаційним за змістом. Цей етап припадає на другий-третій курси навчання у ВНЗ, коли студенти опановують основні педагогічні дисципліни, основи наукових досліджень, основи педагогічної майстерності. Варто відзначити, що третій етап співпадає із другим. Якщо на другому етапі студенти отримують знання, які сприяють формуванню їх професійно-педагогічної культури, то третій етап сприяє формуванню в них певного педагогічного досвіду. Отже, розвиток професійно-педагогічної культури майбутніх учителів початкових класів здійснюється в процесі організації та проведення лекційно-практичних занять, самостійної роботи студентів з циклу педагогічних дисциплін «Вступу до спеціальності», «Основи педагогічної майстерності», «Дидактики», «Теорії виховання», «Школознавство» шляхом засвоєння професійних знань, розвитку навичок та умінь та формуванню педагогічного досвіду. Транспозиційний аспект сприяє застосуванню студентами

набутих у вузі знань, навичок і вмінь з організації навчально-виховного процесу в початковій школі під час педагогічної практики і в подальшій професійній діяльності. Таким чином, до основних напрямів формування професійної педагогічної культури належать навчальний процес у ВНЗ і процес самовдосконалення.

Формування та розвиток у майбутніх педагогів початкової школи професійно-педагогічної культури найбільш успішно здійснюється за певних умов:

1. Організація навчального процесу у ВНЗ, зокрема при викладанні педагогіки, основ педагогічної майстерності на принципах співробітництва, співтворчості викладача та студентів;

2. Систематичного поглиблення теоретичних знань з педагогіки, філософії, культурології, етики, психології;

4. Актуалізація особистісного саморозвитку студентів;

5. Удосконалення змісту самостійної роботи студентів, яка повинна реалізуватися в творчій співпраці, співтворчості викладачів і студентів.

6. Широке застосування методів, прийомів, спрямованих на стимулювання творчої активності студентів;

7. Створення атмосфери схвалення активності, самостійності студентів, оригінальності пропонуваних ними ситуативних рішень;

8. Здійснення педагогічного моніторингу, який полягає в систематичному одержанні викладачем об'єктивної інформації про хід навчальної діяльності студентів; залучення студентів до активної педагогічної діяльності з подальшим її аналізом.

Список використаної літератури:

1. Бондаревская Е.В. Педагогическая культура как общественная и личная ценность / Е. В. Бондаревская. // Педагогика. – 1999. - № 3. – С. 37-43.
2. Иванова Т.В. Культурологическая подготовка будущего учителя: монография. / Т.В. Иванова. – К. ЦВП, 2005. – 282 с.
3. Пальшкова І. О. Педагогіка: професійно-педагогічна культура вчителя: навчальний посібник / І. О. Пальшкова. – К. Видавничий Дім «Слово», 2011. – 192 с.
4. Педагогічна культура вчителя: навч. посібник / П. М. Щербань, С. В. Шейко, М. П. Щербань. – К. Вища шк., 2010. – 167 с.
5. Чайка В. М. Саморегуляція педагогічної діяльності як засіб формування професійної культури майбутнього вчителя / В. М. Чайка // Формування професійної культури вчителя в контексті інтеграції України в європейський освітній простір : Матеріали регіонального науково-практичного семінару / за ред. проф. Терещука Г.В. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 177 с.

Олійник Ірина,
студентка 51 групи
навчально-науковий інститут педагогіки

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Термін «інформаційно-комунікаційні технології навчання» почав використовуватись у науковій педагогічній літературі порівняно недавно. Його поява тісно пов'язана з введенням з 1 вересня 1985 року у старших класах шкіл

Радянського Союзу навчального предмета «Основи інформатики та обчислювальної техніки». Синонімічними виразами, що тісно пов'язані з поняттям ІКТ, є такі як: «нові інформаційні технології навчання», «сучасні інформаційні технології навчання» тощо.

Слово «комунікаційні» терміну «інформаційно-комунікативні технології» підкреслює підвищення в останні роки ролі комп'ютерних мереж у забезпеченні реалізації інформаційних процесів. За визначенням Морзе Н.В. «Інформаційно-комунікативні технології (ІКТ) – інформаційні технології на базі персональних комп'ютерів, комп'ютерних мереж і засобів зв'язку, для яких характерна наявність доброзичливого середовища роботи користувача». А слово «навчання» вказує на галузь застосування – освіта[1].

Отже, інформаційно-комунікаційні технології навчання – це сукупність методів і технічних засобів застосування інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж і засобів зв'язку для забезпечення ефективного процесу навчання.

До головних завдань, які необхідно вирішити при комплексному використанні інформаційно-комунікативних технологій у початковій школі слід віднести:

- Проведення комплексних психологічних і санітарно-гігієнічних досліджень впливу сучасних інформаційних технологій на процес розвитку і навчання молодших школярів;
- Розробка методики формування комп'ютерної грамотності учнів;
- Розробка методик використання інформаційно-комунікаційних технологій при реалізації навчальних і виховних задач з навчальних предметів початкової школи;
- Підготовка педагогічних кадрів, формування відповідних знань, умінь і навичок використання ІКТ у вчителів початкової школи;
- Створення сучасних педагогічних програмних засобів підтримки пропедевтичних курсів з інформатики, так і викладання навчальних предметів початкової школи;
- Забезпечення доступу учнів і вчителів початкової школи до сучасного комп'ютерного обладнання, сучасних технічних засобів навчання[2].

З точки зору дидактики використання ІКТ надає учителю можливості:

- Забезпечити зворотній зв'язок в процесі навчання;
- Зробити навчання більш інтенсивним, головне, ефективним за рахунок реалізації можливостей мультимедіа навчальних систем до дієвого і наочного подання навчального матеріалу;
- підвищити унаочненість навчального процесу;
- забезпечити пошук інформації із різноманітних джерел;
- індивідуалізувати навчання для максимальної кількості дітей з різними стилями навчання і різними можливостями сприйняття.
- моделювати досліджувані процеси або явища;
- організувати колективну й групову роботи;
- здійснювати контроль навчальних досягнень;
- створювати сприятливу атмосферу для спілкування.

Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у початковій ланці – це не данина моді, а необхідність сьогодення, оскільки більшість дітей ознайомлюються з комп'ютером набагато раніше, ніж це їм може запропонувати

школа. Ні для кого вже не є новиною необхідність широкого застосування електронних засобів навчання під час вивчення будь-якого предмету[3].

Це – навіть, не твердження, а практично догма, якої вимагає час. Адже вчителю у його прагненні зацікавити, сконцентрувати увагу учнів на вивчення свого предмету доводиться конкурувати з чудово організованим світом мас-медіа.

Крім того, витрачаючи великі кошти на придбання комп'ютера для дитини з метою, насамперед, забезпечити нащадка гарним засобом навчання, багато хто з батьків не розуміє, що сам по собі комп'ютер – це своєрідна *tabularasa*, яка буде виконувати лише ті функції, які у неї закладуть, тому дуже часто комп'ютер стає не помічником у навчанні, а потужною, часом – непереборною перепорою останньому, коли у дитини виникає ігрова або Інтернет залежність[4].

Сьогодні, з огляду на сучасні реалії, вчитель повинен вносити в навчальний процес нові методи подачі інформації. Виникає питання, навіщо це потрібно?

Мозок дитини, налаштований на отримання знань у формі розважальних програм по телебаченню, тому набагато легше сприйме запропоновану на уроці інформацію за допомогою медіа-засобів.

Вже давно доведено, що кожен учень по-різному освоює нові знання. Раніше вчителям важко було знайти індивідуальний підхід до кожного учня. Тепер з використанням комп'ютерних мереж і онлайн-засобів, школи отримали можливість подавати нову інформацію таким чином, щоб задовольнити індивідуальні запити кожного учня[5].

Необхідно навчити кожну дитину за короткий проміжок часу освоювати, перетворювати і використовувати в практичній діяльності величезні масиви інформації. Дуже важливо організувати процес навчання так, щоб дитина активно, з цікавістю і захопленням працювала на уроці, бачила плоди своєї праці і могла їх оцінити.

Одним із головних завдань початкової школи є застосування ІКТ у процесі вивчення більшості навчальних предметів у рамках програми. При підготовці до уроку з використанням ІКТ вчитель не повинен забувати, що це УРОК, а значить складає план уроку виходячи з його цілей. При відборі навчального матеріалу він повинен дотримуватися основні дидактичні принципи: систематичності та послідовності, доступності, диференційованого підходу, науковості та ін. При цьому комп'ютер не замінює вчителя, а тільки доповнює його.

Комп'ютер може використовуватися на всіх етапах: як при підготовці уроку, так і в процесі навчання: при поясненні (введення) нового матеріалу, закріпленні, повторенні, контролі[6].

Основними переваги використання ІКТ є:

1. Застосування сучасних інформаційних технологій у початковій школі сприяє більш активному і свідомому засвоєнню учнями навчального матеріалу з математики, музики, природознавства, української, англійської мов.

2. Оволодіння елементами комп'ютерної грамотності не викликає суттєвих труднощів у молодших школярів. При цьому, комп'ютерні ігрові програми сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу, створюють позитивне емоційне ставлення учнів до діяльності, опосередкованої комп'ютером.

3. В процесі сумісної комп'ютерно-ігрової діяльності виникає «кооперуючий ефект». Учні у грі проти комп'ютера допомагають, як правило, несвідомо один одному. Шукають раціональні способи організації сумісних дій, навіть в тому випадку, коли така задача їм не ставиться в явному вигляді.

4. Навчаючі і контролюючі програми, програми-тести, програми-редактори стимулюють інтерес молодших школярів до навчальної діяльності, сприяють формуванню логічного, творчого мислення, розвитку здібностей учнів.

5. Використання інформаційних технологій на уроках в початковій школі є одним з самих сучасних засобів розвитку особистості молодшого школяра, формування інформаційної культури.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі сприяє підвищенню його ефективності, всебічному і гармонійному розвитку особистості учнів, розкриттю їх талантів, суттєво впливає на зміст, форми, методи і засоби навчання. Вдало підібрані комп'ютерні програми забезпечують розвиток творчих здібностей, стимулюють пізнавальну активність, емоційну сферу та інтелектуальні почуття школярів. При цьому підвищується працездатність учнів, зацікавленість їх різними видами діяльності, поліпшується просторова уява, пам'ять, логічне мислення, розширюється їх світогляд. Тому комп'ютер має великі можливості вдосконалення навчально-виховного процесу.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі дозволяє отримати навички XXI століття.

Список використаної літератури

1. Айзенх Г. Ю. Проверьте свои способности. - М. - 1972.
2. Бешенков С. А. Гуманитарная информатика в начальном обучении // Информатика и образование. - 1997. - №4. - С. 62-64.
3. Бочкин А. И. Методика преподавания информатики: Учебное пособие. - МН: Высшая школа, 1998. - 431 с.
4. Ветрова І. Перше слово "мама", друге "комп'ютер": Вплив комп'ютера на психологічний розвиток молодшого школяра/ Відкритий урок розробки технології досвіду. - К., 2004. № 1-2. - С.49-51.
5. Витуховская А. А. Комп'ютерная піддержка учебных курсов для начальной школы // Информатика в начальном образовании: Информатика и образование. - 2001. - №1.
6. Волков Б. С. Психология младшего школьника: Учебное пособие. 3-е изд., испр. и доп. — М.: Педагогическое общество России, 2002. — 128 с.

Олійник Оксана,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ

Світ, в якому ми живемо, дуже складний. А гармонійне життя в ньому вимагає від особистості належного рівня соціальних знань, умінь, навичок, виробленої ціннісної позиції, тобто вимагає від неї набуття соціальної компетентності. Проблема формування соціальної компетентності, насамперед у дітей молодшого шкільного віку, пошук дієвих засобів та способів її досягнення є однією з найважливіших у сучасному соціальному вихованні молодший школярів. Цією проблемою займався О. Овчарук.

Соціальна компетентність – це система знань, умінь, ставлень, ціннісних орієнтацій та поведінкових компонентів, необхідних для існування в соціумі [1, с.23].

Молодший шкільний вік - це перший період системного залучення дитини до громадського життя. Саме в цей період відбувається ціла низка особистісних утворень, необхідних для формування соціальної компетентності. Під соціальною компетентністю педагоги (В. Кремень, В. Кузь, В. Савка, Н. Манжелій, В. Ферштей, І.Печенко та ін.) мають на увазі: здатність брати на себе відповідальність; здатність організувати роботу групи; прояв ініціативи; спільно виробляти рішення і брати участь у його реалізації; толерантність до однолітків, людей різних національностей, людям, що різні точки зору; мають встановлювати контакти з різними групами; здатність вирішувати конфлікти; прояв творчості у діяльності.

Однією з форм класної та позакласної роботи, яка сприяє формуванню соціальної компетентності учнів, є театралізація. Театральна діяльність дає молодшому школяру можливість проживати різні життєві ситуації, допомагає створювати умови для виховання особистості, кращого пізнання себе й соціуму, робить адекватною соціальну поведінку дитини [2, с.30].

За допомогою засобів театралізації, народної творчості, застосовуючи діяльнісні методи навчання, можна прищепити дітям доброту, повагу, розвинути здатність до співпраці. Щоб зміцнити колектив класу та розвивати толерантні відносини, педагогами було обрано народну творчість та творчість народів світу - це ігри, прислів'я, приказки, притчі, казки та ін. Досвід роботи невропатолога Бехтерева з дітьми вказує на необхідність створення у класі власного театру. Театр - це гра, а гра не повинна бути нудною. Досвід роботи педагогів з учнями показує, що вміло підібрана мотивація допомагає дітям повністю зануритися в театральну гру, проявити себе як особистість, відчути себе учасником колективної творчості. Наведемо приклади таких ігор. «Сундучок» - в сундучок кладуть фішки одного кольору, наприклад жовтого, а три з них коричневого. Хто їх витягнув, тому і грати певну роль. «Веселий м'ячик» - діти стоять у колі, звучить музичний уривок, діти передають один одному м'ячик, на закінчення музичної фрази він залишається в одного з них, йому і виконувати роль, і так продовжується поки всі ролі не будуть роздані. «Скоромовка» - хто швидше і чіткіше її вимовить, тому й дістається роль. «Хто найшвидший?» - збираємо кульки з закритими очима. Хто зібрав більше - той виконує роль. Такий підхід до розподілу ролей дітям дуже подобається: і смішно, і не прикро, і справедливо. Діти вірять, в наступний раз пощастить більше. Особливу увагу звертаю на вміння дітей передавати настрій, душевний стан героїв. Для того, щоб учні краще оволодівали засобами емоційної виразності (інтонація, міміка, жести, характерні рухи, поза, хода), доцільно використовувати ігрові вправи: "Різна хода", "Цікаві звірі", "Дід і баба", "Хто я?", а також вправи такого типу:

- виконати з різною інтонацією пісеньку Колобка (радісно, сумно, здивовано);

- зобразити мишенят веселих, танцюючих та сумних, пригнічених, які залишилися без пиріжків (казка "Колосок"). Учнів необхідно зацікавити сюжетом майбутньої вистави. Адже необхідною умовою для успішної реалізації театралізованого дійства є детальне знання тексту. Тому, спонукаючи дітей до переказу змісту твору, доцільно використовувати різноманітні засоби виразності: паузи, наголоси, інтонацію, ритм, темп, силу голосу, міміку, жести. Все це підсилює емоційне сприймання сюжету.

Саме з досвіду роботи вчителя початкових класів Н. Манжелія відомо: діти добре сприймають діалогічне мовлення, взаємодію між персонажами. З цією метою можна збільшувати кількість дійових осіб. Наприклад, дітям цікавіше спостерігати за кількома мурашками, які рухаються, ведуть між собою бесіду. Крім того, можна залучити більше малюків до участі в грі-драматизації.

Під час розучування ролей варто звертати увагу на осмислення дітьми змісту художнього твору, спонукати їх до творчої самостійності, пропонувати завдання такого типу: показати, як рухаються персонажі (наприклад, мурашки, шукаючи здобич; як танцює весела, легковажна бабка та ін.). Все це допомагає дітям "увійти в образ". Необхідно звертати увагу на формування у дітей звички приязно ставитися одне до одного, надавати допомогу, рахуватися з колективом. В організації театральних дійств важливу роль відіграє музичний супровід для досягнення своєї мети, використовують такі методи:

- Метод гри.
- Метод казкотерапії.

Метод гри – це придбання соціального досвіду через гру. Гру будують таким чином, щоб сприяти розвитку самостійності та ініціативи дітей. Під час гри намагаюся заохочувати дитину, відстежую його поведінку. Після гри проводять з дітьми спільне обговорення, наприклад, як можна було б себе вести в тій чи іншій ситуації, чому вчить нас ця гра. З метою розвитку соціальних навичок, толерантних відносин на заняттях та під час перерв використовую гру «Динозавр». Дана гра виступає як спосіб зміцнення дружніх відносин між дітьми. Учасники гри повинні врятувати свого одноплемінника від жахливої долі «бути з'їденим динозавром», при цьому повинні запросити динозавра до себе в будинок, сказавши йому: «Іди в мій будинок». Одноплемінник, який приймає до себе в будинок «бездомного», сам при цьому залишає свій будинок. Опинившись без будинку, він повинен чекати, коли його покличуть, в іншому випадку він буде з'їдений «Динозавром». Щоб зберегти життя один одному, всі учасники гри повинні бути уважними, швидкими і найголовніше, повинні мати бажання врятувати свого одноплемінника. А ось гра «Котячі гості», суть якої вибірково запросити до себе в гості жителів хазяйського двору, формує гуманні стосунки у колективі» [4, с.318].

Отримуючи інформацію від педагога, кожна дитина і група в цілому включається в діалог, спільний пошук рішення. Діти вчать активно мислити, застосовуючи отримані знання у творчій частині заняття. Наприклад, дітям пропонується гра, але їх не влаштовує правило гри. Обговоривши між собою, вони придумують інше правило гри. Наприклад, «Бджілки». Правила гри: один ведучий оберігає «гаряче» місце, решта повинні в нього проникнути. Кого «засалить», той допомагає ведучому. Діти змінили правила гри. У навчально-виховному процесі використовую ігри різних видів діяльності:

- ігри-експериментування, що виникають з ініціативи дитини, з предметами. На уроках навчання грамоти використовую такі ігри: «Впізнай, який я» - визначення емоційного стану дитини виразом обличчя; «Впізнай, хто я» - за допомогою рухів, жестів, виразу обличчя та предметів створити образ героя;

- сюжетно-рольові, режисерські (придумати казку і обіграти її). На уроках навчання грамоти та основи здоров'я застосовую ігри:

«Що я роблю» - відтворення дій, притаманних герою.

На уроці трудового навчання при роботі з пластиліном вчителі грають з дітьми в «Театр пластилінових ляльок». Це програвання ролей казкових героїв або персонажів, придуманих самими дітьми.

- навчальні ігри (соціальні, психологічні, театральні, інтелектуальні, ігри пов'язані з вихідною ініціативою дорослого) «Фортеця мети» - складання разом з дітьми плану і перелік справ, які будуть вирішуватися під час підготовки до нової вистави. «Впізнай за описом» - вчити розпізнавати героїв за описом характерних їм ознак та вчинків.

Метод казкотерапії – використання казок для розвитку особистості, творчих здібностей дітей. У казці можна знайти повний перелік людських проблем і шляхи їх вирішення. Читаючи казки, людина накопичує «банк життєвих ситуацій». Казки, які використовують при роботі з дітьми, допомагають вирішити такі проблеми, як: невміння спілкуватися; неуважність по відношенню до однолітків; конфлікт.

Так на уроці природознавства у 1 класі «Листяні та хвойні дерева» поставили виставу «Казка про дерева», в якій діти уявили себе деревами. А при вивченні теми «Сонце та його значення для життя на Землі» зіграли виставу «Казка про те, як Сонце з Місяцем посперечались» [4, с.31].

А ігрова вправа «Лист мурашки «Чому я такий?» можна вдало застосовувати на уроці навчання грамоти. Розвиток мовлення «Мої друзі». Діти самі вирішують, що їм розповісти про своїх позитивних або негативних якостях. Формується самооцінка особистості. На уроці навчання грамоти «Ласунка йде до школи» у 1 класі зацікавлюють школярів ігровою вправою «Чарівні окуляри». Мета: допомогти дитині побачити в кожній людині позитивні риси характеру.

Методи стимулювання поведінки і діяльності (заохочення, вираження позитивної оцінки, визнання якостей і вчинків) і покарання (осуд дій і вчинків, що суперечать нормам поведінки). Метод стимулювання в якості вручення листів подяки дітям батькам надають позитивний результат. Так, учні отримавши подяки, стали більш дисциплінованими, відповідальними. Батьки, отримали листи-подяки, більше цікавляться успіхами своїх дітей. Глядачами театральних вистав є не тільки учні, а і їхні батьки. Показуючи батькам виставу «Модні овочі», діти переконливо показали важливу роль вживання овочем для зміцнення здоров'я.

Саме театралізація є тим інтерактивним методом, під час якого кожен школяр осмислює свою діяльність, відчуває свою успішність, працює в атмосфері співробітництва і взаємодії. Таким чином навчання молодших школярів стає цікавим, радісним.

Список використаної літератури

1. Вистави для малят / Авт. – упор. Заренок Г. - Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 80 с.
2. Водолага Н. Театральна абетка // Дитячий садок. – 2001. - №№ 27-28.
3. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентісного підходу в українській освіті/ О.І.Пометун // Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи; під заг. ред. О.В.Овчарук. –К.: К.І.С., 2004. – С.66-72.
4. Роллан Р. Народний театр / Перевод под ред. А.А. Франковского // Собр. соч. – Л.: Кооперат. изд-во "Время", 1932. – Т. 12. – С. 7-101.

ВИКОРИСТАННЯ ІГОР У НАВЧАЛЬНО – ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Кожна дитина – це індивідуальність. Йдучи у перший клас, дітлахи водночас з цікавістю і тривогою переступають шкільний поріг, адже вони ще не знають, що чекає їх попереду. Всі вони різні, і тому дуже важливо знайти правильний підхід до кожного учня. Успіх у навчанні залежить не тільки від змісту навчально-виховної роботи і методів роботи педагога, а й від ставлення учнів до знань, до вчителів, до школи, своїх навчальних обов'язків, тобто від пізнавальної та суспільної активності самих школярів. На сьогоднішній день досить актуальною темою є заохочення учнів до навчання. Звичайно у кожного вчителя є свої методи, щоб зацікавити дитину. Досить оригінальним способом на сьогоднішній день є використання ігор у навчально-виховному процесі.

Напевно, найкраще цей метод діятиме саме в період молодшого шкільного віку. Адже діти ще не попрощалися з дитинством і саме гра буде для них цікавою.

На думку К. Ушинського, ігри розглядаються як могутній виховний засіб, вироблений самим людством. У грі відображена істинна потреба людської природи. «Велику послугу справі виховання здійснив би той педагог, який би в подробицях дослідив якомога більше дитячих ігор і, випробувавши їх на практиці, проаналізував їх вплив на дитячі природи», — пише видатний педагог [2,с.75]. Проблема використання ігор на уроках української мови, їх педагогічне значення досить досконало були розглянуті плеядою вчених: А. Арсірем, В. Бадером, О. Біляєвим, Л. Варзацькою, І. Діваковою, Т. Донченком, Р. Жуковською, Л. Ільницькою, С. Караман, М. Пентилоком, Т. Чумак, П. Щербанем.

На думку науковців, гра - це особлива форма життя, вироблена або створена суспільством для керування розвитком молодого покоління; тобто це особливе педагогічне творіння, хоча створили її не окремі люди, а суспільство в цілому. Сам процес виникнення гри був "масовим", у ньому природно-історична закономірність проявлялася у різноманітній свідомій діяльності окремих людей.

Ігрова позиція – могутній засіб виховного впливу на дітей. В. Шаталов зазначає: “Придивіться: чи не дуже рано згасає наш педагогічний інтерес до ігор, які вірою і правдою завжди служили і покликані служити розвиткові кмітливості та пізнавальної цікавості дітей на всіх, без винятку, вікових рівнях. Відомо, що ті діти, з яких на уроці й слова не витягнеш, в іграх активні. Вони можуть повернути хід гри так, що деякі відмінники тільки руками розведуть. Їхні дії відзначаються глибиною мислення. Мислення сміливого, масштабного, нестандартного” Досить цікавим фактом є слова В. Шаталова стосовно дітей, які не проявляють достатньої активності на уроках. Кожен вчитель зобов'язаний знайти правильний підхід до всіх учнів. Як це правильно зробити цікавило багатьох педагогів і вихователів. Практично вирішити цю проблему зміг наш сучасник, нині добре відомий всім Ш. Амонашвілі. Він показав, як за допомогою гри можна знайти підхід і заохотити до навчання школярів.

Педагог грає, спілкуючись із своїми учнями. І це важливе вміння дорослої людини стати на один рівень з дитиною щедро винагороджується блиском допитливих очей, живою активністю сприймання, широкою любов'ю до Вчителя.

Ще одним яскравим прикладом ігрової позиції вчителя є діяльність А. Макаренка, який писав: “Є ще один важливий метод – гра... Треба зазначити, що між грою і роботою немає такої великої різниці, як дехто думає... В кожній гарній грі є насамперед робоче зусилля та зусилля думки... Дехто гадає, що робота відрізняється від гри тим, що в роботі є відповідальність, а в грі її немає. Це неправильно: у грі є така ж велика відповідальність, як і в роботі, - звичайно, у грі гарній, правильній...” [1, с.93]

Потрапляючи до школи після дитячого садка, дитина зустрічається з іншим видом діяльності – навчанням. Але гра залишається важливим засобом не лише відпочинку, а й творчого пізнання життя. Гра — самостійна діяльність, у якій діти вперше починають спілкуватися з однолітками: їх з’єднують спільна мета, спільні зусилля для її досягнення, спільні інтереси та переживання. Багато вчителів використовують гру як прийом, який дозволяє вчителю і вирішувати педагогічні, насамперед навчальні, завдання: для підвищення інтересу дітей до ходу уроку та їхньої активності, для переключення уваги або відпочинку. У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються, до активної діяльності залучаються навіть найпасивніші учні.

Коли вчитель використовує на уроці елементи гри, то в класі створюється доброзичлива обстановка, бадьорий настрій, бажання вчитися. Плануючи урок, учитель має уважати на всіх учнів, добирати ігри, які були б цікаві й зрозумілі. В грі формується багато особливостей особистості дитини. Гра – це своєрідна школа підготовки до праці. В грі виробляється спритність, витримка, активність. Гра – це школа спілкування дитини. В процесі гри дитина краще засвоює матеріал, оскільки знаходиться у невимушених обставинах. Також досить важливим є те, що всі діти зацікавлені саме у виграші (можливо, це буде гарна оцінка), тому й прикладають максимум зусиль, щоб перемогти.

А. Макаренко писав: “Гра має важливе значення в житті дитини... Якою буде дитина в грі, такою вона буде і в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається перш за все в грі...” [3, с.54] Залучаючи дитину до гри, вчитель не лише навчає дитину даному предмету, а й формує майбутню особистість. Навчившись перемагати в ігровому процесі, дитина навчиться логічно мислити і знаходити правильну відповідь не лише на уроці, а й в різних життєвих ситуаціях.

Для вчителя гра — це яскрава «обгортка» навчального матеріалу, тому варто ретельно відбирати ігри, які не виведуть дітей з-під учительського контролю і не захоплять їх настільки, щоб вони психологічно переключилися з уроку на ігрову діяльність. Результатом даної гри є її фінал. Відгадування загадок, виконання доручень, ігрових завдань, вияв кмітливості є результатом гри і сприймається дитиною як досягнення. Виявляється він і в задоволенні учасників гри від участі в ній. Для вчителя результатом гри є рівень засвоєння школярами знань, їхній успіх у розумовій діяльності, налагодження гармонійних взаємин.

Щоб ігрова діяльність на уроці проходила ефективно і давала бажані результати, необхідно нею керувати. Для цього є чітко визначений ряд вимог:

1. Ігри мають відповідати навчальній програмі;
2. Ігрові завдання мають бути не надто легкими, проте й не дуже складними;
3. Відповідність гри віковим особливостям учнів;

4. Правила гри прості і чітко сформульовані;
5. Дії учнів слід контролювати, своєчасно виправляти, спрямовувати;
6. Різноманітність ігор;
7. Залучення до ігор всіх учнів класу;
8. Не допускати приниження гідності дитини (образливі порівняння, оцінки за поразку у грі, глузування);
9. Гра на уроці не повинна проходити стихійно, вона має бути чітко організованою і цілеспрямованою.

Ігри допомагають не лише учням у засвоєнні матеріалу, а й вчителям у правильній організації уроку та подачі певної теми. На сьогоднішній день існує досить велика кількість ігор, створена для різних видів діяльності під час уроку:

Гра «Заверши речення»

Дітям пропонують переписати речення і доповнити їх словом із протилежним значенням.

- ❖ У лісі ростуть дерева товсті й....
- ❖ Річки бувають глибокі й....
- ❖ Улітку дні довгі, а взимку....

Гра «Листоноша»

Діти отримують листи із завданням для складання невеликих оповідань за малюнком чи опорними словами. Використовую для сильніших учнів.

Гра «Відгадай»

На столі розкладено 5-6 іграшок або предметних малюнків. Дітям пропоную уважно розглянути їх і вибрати один з них. Один учень повинен розповісти про цей предмет, не називаючи його, щоб всі інші здогадались, про що йдеться.

Гра «Мікрофон»

Під час підсумку уроку пропоную відповісти на такі запитання: «Чого навчились на уроці? Яке завдання найбільше сподобалось? Чия відповідь сподобалась?»

Отже, на сьогоднішній день дійсно досить важко зацікавити учнів молодших класів у процесі навчання. Але існують певні методи, які дозволяють це зробити. Одним з найефективніших способів зацікавлення дитини у навчанні є використання ігор у навчально-виховному процесі. Кожен вчитель має спробувати використати хоч один вид гри у поясненні, закріпленні нової теми чи при перевірці домашнього завдання. Безсумнівно, результат її вразить.

Список використаної літератури:

1. Никитин Б.П. Развивающие игры. – М.: Педагогика, 1985. - 215с.
2. Скаткин М. М. Школа и всестороннее развитие детей. – М., 1980. - 117 с.
3. Эльконин Д.Б Психология игры. – М.,1978 .- 218с.

Папіжук Наталія,
студентка 51 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»

Питання виховання культури поведінки виходить на одне з перших місць у системі виховання майбутнього громадянина незалежної української держави. Це також зазначено в законі України "Про освіту": "Метою освіти є ... виховання

високих моральних якостей, формування культури поведінки громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу..." [7, с.4].

Культура поведінки молодших школярів є складовою частиною морального виховання, що розглядається як важлива соціальна, педагогічна і психологічна проблема, від успішного розв'язання якої залежить розвиток у підростаючого покоління високих моральних якостей, глибокої інтелігенції і справжнього духовного багатства, саме тому тема нашої статті є актуальною.

Над цією проблемою працювали такі педагоги, як В. Білоусова, А. Богданова, В. Горєва, А. Макаренко, В. Мацулевич, В. Сухомлинський, І. Харламов та ін.

Поняття "культура поведінки" можна визначити як сукупність корисних для суспільства постійних форм повсякденної поведінки у побуті, у спілкуванні, в різноманітних видах діяльності. Культура поведінки тісно пов'язана з моральними почуттями та, в свою чергу підкріплює їх [5, с.6]. Культура поведінки - це сукупність форм повсякденної поведінки людини, в яких знаходить зовнішнє вираження, моральні та естетичні норми цієї поведінки [1, с.134]. Це сприйняті способи спілкування, звернення до навколишнього світу, а також певні манери. У культурної людини знання етичних принципів, моральних норм суспільства перетворюються у внутрішні переконання [4, с.30].

Психологічна наука під культурою поведінки розуміє сукупність зовнішніх виявів особи, які адекватні її внутрішньому змісту, тобто її внутрішнім моральним властивостям. Вона являє собою динамічний стереотип, який формується під впливом зовнішніх умов життя людини [2, с.117].

Виховання культури поведінки передбачає формування в учнів системи моральних уявлень, розвиток моральних почуттів, вироблення правильних оцінок і ставлень, якими діти зможуть керуватися в житті. У змісті культури поведінки молодших школярів можна умовно виділити наступні компоненти:

- культура діяльності;
- культура спілкування;
- культурно-гігієнічні навички та звички.

Культура діяльності проявляється у поведінці дитини на уроках, заняттях, іграх, під час виконання трудових доручень.

Формувати у дитини культуру діяльності - означає виховувати в нього вміння тримати у порядку своє робоче місце, звичку доводити до кінця розпочату справу, бережливо відноситися до іграшок, речей, книг тощо. Діти у середньому, а особливо у молодшому шкільному віці повинні навчитися готувати все необхідне до уроку.

Провідним у вихованні культури поведінки є вироблення культури спілкування. Моральну основу спілкування становить ввічливість. Ввічливість - це моральна якість, що виражається у постійному шанобливому ставленні до оточуючих... вона споріднена з такими якостями як люб'язність, делікатність, доброзичливість, уважність [6, с.15]. У молодшому шкільному віці необхідно прищеплювати дітям звичку постійно вживати слова ввічливості: дякую, вибачте, будьте ласкаві, прошу і т. ін. Поряд із загальними правилами культурної поведінки у нашій країні вироблено ряд правил, адресованих безпосередньо школярам. Це типові правила для учнів. Педагоги мають постійно турбуватися про те, щоб ці правила стали нормою поведінки кожного школяра.

Водночас із формуванням у дітей звички повсякчасно дотримуватися правил для учнів необхідно поступово привчати їх до осмисленого виконання правил поведінки у громадських місцях, на лоні природи, на вулиці та у транспорті, вдома і в гостях, тобто скрізь, де відбувається спілкування людей.

Важливою характеристикою вихованості людини є культура її зовнішнього вигляду. У це поняття входить культурно-гігієнічні навички та звички, привабливість та естетика зовнішнього вигляду, одягу, взуття. Діти повинні розуміти, що в дотриманні цих правил проявляється повага до оточуючих.

Культура поведінки в багатьох випадках тісно пов'язана і з нормами моральності. Воно припускає ціле направлене формування моральних уявлень, на основі яких в учнів початкових класів складаються елементарні моральні уявлення та поняття, формування основи морального виховання.

Широкі потенційні можливості для формування культури поведінки молодших школярів мають уроки «Я у світі», що реалізуються освітньою галуззю «Суспільство». Метою предмета «Я у світі» є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і життєвої компетентностей на основі поетапного засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює загальнолюдські, загальнокультурні і національні цінності, соціальні норми, громадянську активність, практику прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій, різних точок зору.

Предмет „Я у світі” за навчальним планом реалізується в 3-4 класах і охоплює такі теми: „Людина”, „Людина серед людей”, „Людина в суспільстві”, „Людина у світі”, що сприяє поетапному усвідомленню учнями єдності компонентів „Я – сім'я – школа – рідний край – Україна – світ”; розкриває взаємодію людей у сім'ї, колективі, суспільстві; передбачає активне спілкування дітей з природним і соціальним оточенням, накопичення досвіду особистісного ставлення до системи цінностей демократичного суспільства.

Найбільше впливає на них все те, що пов'язане з життям таких хлопчиків і дівчаток, як вони самі. Тому особливе місце в моральному вихованні школярів відводиться дитячій книжці. «Близькі» теми, сюжети, ситуації, що викликають сильні емоції, учні молодших класів оцінюють дуже високо. Вони вірять образам справжніх, хороших людей: їм потрібен приклад того, як вирости сильним і сміливим. Сила прикладу – одна з головних сил, що визначають розвиток і формування дитини. Наслідуючи улюбленого героя в повсякденному житті, молодші школярі утверджують у собі вірність переконанням, виявляють співчуття, чуйність.

Важливим методом виховання культури поведінки молодших школярів на уроках «Я у світі» є рольові ігри, наприклад:

Гра «Чарівні окуляри»

Мета: виховувати в дітях доброзичливе ставлення до людей; уміння бачити в собі та інших позитивне.

Опис гри. Учитель демонструє учням «чарівні окуляри» та пояснює, що той, хто подивиться крізь скельця цих окулярів на людей, буде бачити в них лише гарне, навіть ті гарні риси, які людина приховує. Той, хто одягне ці окуляри, сам стає кращим.

Учитель в «чарівних окулярах» підходить по черзі до кожної дитини і каже про неї щось гарне. Потім пропонує учням приміряти окуляри і назвати гарні риси своїх однокласників.

Гра «Золота дитина»

Мета: закріпити знання учнів чемних слів.

Хід гри: учням пропонується записати якомога більше чемних слів. Переможець нагороджується званням «Золота дитина».

Гра «Світлофор»

Мета: закріпити знання правил поведінки на вулиці та в громадських місцях.

Опис гри. Учні піднімають сигнальну карточку зеленого кольору, якщо поведінка відповідає правилам; червоного – якщо не відповідає.

1. На вулиці голосно розмовляю, галасую, сміюся.
2. У салоні автобуса поступаюся місцем старшим.
3. На вулиці гризу насіннячко, кидаю недогризки від яблука.
4. Під час відвідування кінотеатру не галасую, не бігаю, не затіваю ігор.
5. У салоні автобуса розштовхую людей, займаючи місце.
6. У магазині кидаю папірці від цукерок на підлогу.
7. Під час перегляду кінофільму не заважаю глядачам, не свищу, не тупочу.
8. У салоні автобуса голосно розмовляю.
9. У бібліотеці поводжуся чемно, дисципліновано.
10. До кінозали приходжу вчасно.

Отже, виховання культури поведінки – одна з актуальних проблем морального виховання, яке в сучасних умовах набуває дедалі більшого соціального значення. Культура поведінки є виявом загальної культури людини у її діях, вчинках, ставленні до інших людей. Предмет „Я у світі” розкриває взаємодію людей у сім’ї, колективі, суспільстві; передбачає активне спілкування дітей з природним і соціальним оточенням, накопичення досвіду особистісного ставлення до системи цінностей демократичного суспільства.

Список використаної літератури

1. Азбука для неосвічених: Сборник // Г. Быкова - М.: Мол. гвардия, 1985 - 461 с.
2. Зверева І.Д., Коваль Л.Г., Фролов П.Д. Діагностика моральної вихованості школярів: Навч. посібник. - К.: ІСДО, 1995. - 203 с.
3. Краткий словарь по философии - М.: Политиздат, 1982. - 437 с.
4. Персіанська Е. Культура поведінки на уроках // Рідна школа. - 2007 р. - №7. - с.23-25.
5. Петерина С. Воспитание культуры поведения у детей. - М.: Просвещение, 1986. - 96 с.
6. Родинно-сімейна енциклопедія. Авт. Кол.В. Благінін, Н. Белкіна та інш. За заг. ред.Ф. Арвата та інш. - К.: Богдана, 1996. - 171 с.
7. Скрипченко О.В., Лисянська Т.М., Скрипченко Л.О. Довідник з педагогіки і психології. Навчальний посібник для викладачів, аспірантів та студентів пед. навч. закладів. - К.: Либидь, 2000 р. - 245 с.

Пащук Катерина,

студентка 51 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Система освіти в Україні переходить на новий етап розвитку, орієнтований на входження у світовий освітній простір. Сучасне суспільство швидкими темпами

йде в напрямку глобальної інформатизації. Інформатизація всіх сфер життя і діяльності соціуму зобов'язує бачити особливу значимість питання інформатизації освіти, високих результатів якої можна досягти лише використовуючи сучасні технології, підходи та методи.

У Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті зазначено: «Суспільству, що розвивається, потрібні сучасно освічені, моральні, підприємливі люди, які здатні самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору, бути мобільними, динамічними, конструктивними фахівцями, володіти розвиненим почуттям відповідальності за долю країни»

Виходячи з актуальності нашої статті, ми можемо окреслити особливості використання комп'ютерних технологій у початковій школі. Учні молодших класів в силу свого віку, мають тимчасові обмеження використання комп'ютерних технологій у навчанні. Але, не дивлячись на це, застосування комп'ютерних технологій на уроках початкових класів, робить позитивний вплив на формування вміння і бажань вчитися, формуванню стилю мислення, закладання найміцніших знань і навичок, для подальшого успішного навчання в середній школі.

Початкова школа – це фундамент, від його якості залежить подальше навчання дитини, і це відповідно зумовлює особливу відповідальність на вчителів початкової школи. Початкова школа виступає в ролі першого досвіду дитини в освітній системі – місця проби своїх освітніх сил. Саме на даному етапі розвитку дитини проходить розвиток самостійності, активності, вміння берегти пізнавальний інтерес. Завдання вчителя початкових класів полягає у тому, щоб допомогти гармонійному входженню дитини в освітній світ, підтримати її емоціональне благополуччя і здоров'я. Всі ці якості учнів початкових класів і розвиваються завдяки впровадженню інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) в освітній процес.

Учні початкової школи з великим інтересом приймають участь у підготовці повідомлень, рефератів, доповідей і пошуку інформації. Комп'ютер у даному випадку є інформаційно-навчальним посібником. У вимогах сучасних освітніх стандартів навчання, особливий акцент ставиться на власну діяльність дитини з пошуку, усвідомленню і переробці нових знань. Учитель повинен виступати як організатор процесу навчання, керівник самостійної діяльності учня, який надає йому потрібну підтримку і допомогу.

Застосування інформаційно-комп'ютерних технологій на уроці робить його більш насиченим і цікавим. Заздалегідь підготовлені матеріали, можна вивести на екран (схеми, дати, імена відомих людей, історичні факти) завдяки чому, вчитель встигає розповісти набагато більше, а кожна дитина працює в своєму темпі, отримуючи інформацію по всім каналах (зоровому, слуховому, тактильному).

Мета статті: визначення завдань і основних форм використання ІКТ на уроках в початкових класах.

Використання на уроках нових методів і форм організації процесу навчання із застосуванням комп'ютера пов'язана з відповіддю на питання: наскільки вони ефективніші за вже наявні методи і форми організації навчальних занять? Вони виконують такі функції:

- роблять навчання більш ефективним;
- сприяють індивідуалізації навчання;
- підвищують мотивацію навчання;
- активізують пізнавальну діяльність учнів;

- забезпечують оперативність і об'єктивність контролю;
- полегшують діяльність педагога і створюють ефективний зворотний зв'язок, що підвищує інтерес до досліджуваного предмета.

Тому виникає цілком доречне питання: «Як же ІКТ можуть допомогти сучасному вчителю в його роботі з розвитку учнів початкових класів?». Виходячи з досвіду вітчизняних вчителів можна так відповісти на дане питання:

- Вчителі підбирають ілюстративний матеріал до уроку, оформляють стенди класу.
- Працюють з ресурсами Інтернет: підбирають додатковий пізнавальний матеріал до уроків, знайомляться зі сценаріями свят і позакласних заходів.
- Обмінюються досвідом, напрацюваннями інших педагогів України та зарубіжжя.
- Оформляють класну документацію, звіти.
- Використовують готові навчальні (ігрові, розвиваючі) програми.
- Створюють презентації в програмі Power Point для підвищення ефективності уроку.

Комп'ютер може використовуватися на всіх етапах навчання: при поясненні нового матеріалу, закріпленні, повторенні, контролі знань, умінь і навичок. При цьому для дитини він виконує різні функції: учителя, робочого інструменту, об'єкта навчання, ігрового середовища, служить джерелом інформації. Пояснювати учням матеріал можуть учителі, книги, фільми, а також комп'ютери. Кожному з цих способів пояснення притаманні плюси і мінуси. Найбільш відповідний для кожного конкретного випадку спосіб залежить від виду досліджуваного матеріалу, стилю навчання, від кількості підручників, фільмів, програм для комп'ютерів, а також від здібностей вчителя і його методів викладання.

Оптимальний відбір змісту навчального матеріалу початкової школи, має найважливіше значення, проте недооцінювати використання у викладанні сучасних педагогічних технологій, методів навчання, розвиваючих особистість молодшого школяра ніяк не можна. За допомогою ІКТ учні освоюють нові способи роботи з альтернативними джерелами інформації, такими як інтернет, мультимедіа, енциклопедії, без чого в умовах сучасного світу не обійтися.

Стосовно інформаційних засобів навчання можна нагадати те, що писав Я.А. Коменський у своїй праці «Велика дидактика»: «... Все, що тільки можна, давати для сприйняття чуттям, а саме: видиме – для сприйняття зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, доступне дотикові – через дотик. Якщо будь-які предмети відразу можна сприйняти кількома чуттями, нехай так і буде...»

При проведенні уроків з використанням ІКТ учні отримують позитивні емоції, які зміцнюють у них впевненість у собі; а також сприяють підвищенню мотивації до вивчення шкільних предметів, розвитку їх пізнавальної активності, що має дуже важливу роль, особливо для молодших школярів.

Найпоширенішими формами використання ІКТ в освіті є наступні:

- робота на інтерактивній дошці;
- створення презентацій до уроків;
- використання готових навчальних програм;
- робота з ресурсами Інтернет.

Уроку з використанням ІКТ властиві:

- принцип адаптивності;
- керованість;
- інтерактивність і діалоговий характер навчання;
- оптимальне поєднання індивідуальної та групової роботи;
- необмежене навчання.

Дотримання класичних дидактичних умов створює принципову сумісність комп'ютерних технологій із вже використовуваними дидактичними технологіями, раціональне їх поєднання на різних етапах уроку, що сприяє підвищенню його ефективності.

Особливо відповідальна місія покладається в даному випадку на викладачів інформатики, покликаних бути провідниками не тільки нових інформаційних, але й освітніх технологій, таких необхідних сьогоденній школі. Здійснювати цю місію доцільно в тісному контакті з вчителями-предметниками.

Отже, найпростіша і вірна стратегія – забезпечити вчителів початкової школи комп'ютерним обладнанням і дати можливість використовувати його у повсякденній класній та позакласній роботі. У своїй практиці вчителі можуть використовувати комп'ютерні технології як для всього класу під час демонстрації дослідів, експериментів, ілюстрацій будь-яких процесів, анімаційні ілюстрації, так і для учнів, які виявили підвищений інтерес до вивчення предметів.

Отже, застосування комп'ютерних технологій – ефективний метод у розвитку інтелектуальних здібностей учнів початкової школи. ІКТ у навчальному процесі сприяють засвоєнню молодшими школярами різноманітного предметного матеріалу, причому використання комп'ютерних технологій і ресурсів Інтернету на заняттях ефективно як для підготовки і демонстрації нового матеріалу, так і в якості інструментарію для навчальної діяльності.

Список використаної літератури

1. Биков В.Ю. Інноваційний розвиток засобів і технологій систем відкритої освіти / В.Ю. Биков // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Випуск 29 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. – С. 32-40.
2. Кадемія М.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: термінологічний словник / М.Ю. Кадемія. – Львів : Вид-во «СПОЛОМ», 2009. – 260 с.
3. Мадзігон В.М. Дидактичні вимоги до електронних підручників / В.М. Мадзігон // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць. – Вип. 10. – К.: Ін-т педагогіки НАПН України, 2010. – С. 4-7.
4. Національна доктрина розвитку освіти в Україні в XXI столітті // II Всеукраїнський з'їзд працівників освіти / Міністерство освіти і науки України. – К., 2002.
5. Носкова Н. В. Інформатизація системи освіти та проблеми впровадження педагогічних програмних засобів у навчальний процес / Н. В. Носкова // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2006. – № 5.
6. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования ; под ред. Полат Е. С. – М.: «Академия», 2005. – 272 с.

ВИКОРИСТАННЯ ДИТЯЧИХ ТЕАТРІВ У ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ляльковий театр грає велику роль у формуванні дитячої свідомості. Він доставляє багато радості, приваблює своєю яскравістю, мальовничістю, динамікою, впливає на глядачів. Він привертає увагу дітей і таїть у собі значні можливості їх розвитку. Молодші школярі дуже вразливі і швидко піддаються емоційному впливу. Вони активно входять у дію, відповідають питання, поставлені ляльками, охоче виконують їх доручення.

Загальновідома істина, що першим театром у житті дитини можна вважати театр ляльок. Зауваження К. Станіславського про те, що для дітей потрібно грати так само, як і для дорослих, тільки краще, говорить про необхідність справжнього, професійного мистецтва.

Засновник Ленінградського театру ляльок Є. Деммені підкреслював, що «театр ляльок - це, перш за все театр, педагогічний, де більшість глядачів набувають свої перші театральні враження» [1, с.127].

Виникнення та розвиток театру ляльок як виду мистецтва вивчали дослідники А. Авдєєв, О. Греф, А. Демосфенус, О. Казиміров, Ю. Кужель, А. Куліш, О. Кисіль, В. Перетц, Н. Смирнова, Й. Федас, А. Федотов та ін. Значення лялькового театру підкреслювалося і вивчалось в дослідженнях Т. Караманенко, Ю. Караманенко, А. Усової.

У теперішній час важливим є питання виховання дітей засобами театральної педагогіки, оскільки дитяча театральна творчість є великим резервом освітньо-виховного впливу, багато в чому сприяє соціалізації дитини, розвитку творчої особистості, її самостійності, ініціативності.

Серед різноманітних форм навчання і виховання дітей в молодшому шкільному віці особливе місце посідає театр і театралізовані ігри, тому гра є основним видом діяльності дітей молодшого шкільного віку. Театр - один з найбільш доступних видів діяльності, який дозволяє вирішувати багато проблем педагогіки і психології, пов'язаних моральним і художнім вихованням, розвитком уваги, самостійності, ініціативності.

Театрально - ігрова діяльність молодших школярів - поняття узагальнене, в якому об'єднані ігри - драматизації, настільний, пальчиковий та тіньовий театри.

Одним з важливих завдань театральної діяльності є позитивне ставлення до себе як до особистості, до своїх однолітків та інших людей. Діти вчать дивитися на себе з боку, узгоджувати свої дії з партнерами, будувати взаємодію та спілкування один з одним з урахуванням індивідуальних особливостей. Виступ перед глядачами формує впевненість у собі. Педагогу необхідно навчити дітей розуміти стан іншої людини, вміння висловлювати свої емоції, виховувати дружелюбність, вміння діяти спільно.

Друге завдання - формування мовної культури школяра. Театралізована гра має великий вплив на мовленнєвий розвиток дитини. Діяльність театру вдосконалює артикуляційний апарат, стимулює активну мову за рахунок розширення словникового запасу. Дитина засвоює багатство рідної мови. Використовуючи інтонації і виразні засоби, відповідні до вчинків героїв, їх

характеру, дитина намагається говорити чітко, щоб її всі зрозуміли, таким чином поліпшується звукова культура мовлення. Діти краще засвоюють зміст твору, логіку і послідовність подій, їх розвиток і причинну обумовленість.

Третім, не менш важливим завданням є формування основи театральної культури. На театральних заняттях дітей знайомлять з термінологією і елементарними поняттями театрального мистецтва, виховують культуру поведінки в театрі, розширюють знання дітей про театр.

Про значення театру у вихованні дітей слід ознайомити батьків. Спільна творча праця дорослих і дітей завжди більш ефективна. Батьки можуть виступати не тільки в ролі глядачів, але і в ролі виконавців певних ролей. Спільна діяльність допоможе ще краще зблизити батьків і дітей, вони зможуть дізнатися про особливості дитячого характеру та темпераменту.

Нехай акторами в подальшому стануть не всі учні, але приємні спогади залишаться у всіх. Театральна діяльність - це яскравий спалах емоцій, задоволення від гри, радість. Це діяльність, у якій здійснюється бажання та мрії. Театралізованій грі слід приділяти належну увагу, оскільки саме вона надає унікальні можливості для гармонійного розвитку особистості дитини.

Велика роль у вихованні дитини належить грі - найважливішому виду діяльності. Вона є ефективним засобом формування особистості молодшого школяра, його морально - вольових якостей, у грі реалізуються потреба впливу на світ. Вона викликає істотну зміну в його психіці. Відомий в нашій країні педагог А. Макаренко так характеризував роль дитячих ігор: "Гра має важливе значення в житті дитини. Якою дитина буде в грі, такою вона буде в праці, коли виросте. Тому виховання майбутнього діяча відбувається насамперед у грі..." [3, с.58].

Різні види театрів (ляльковий, пальчиковий, театр рукавичок, конусовий, бібабо та ін.) створюються вихователями та батьками з різноманітних матеріалів. В обладнанні театральної діяльності значне місце відводиться ширмам. Їх призначення різне залежно від характеру та виду театральної вистави.

Ігри часто «ростуть» з дітьми. Одна і та ж гра, поступово ускладнюючись, може супроводжувати дитину від дитинства до отрочства. У старшому дошкільному віці для пальчикової гри характерна розгорнутість рухів. Діти пробують вигадувати нові образи і рухи, які важливі для формування почуття впевненості, спритності, мислення та уяви. В іграх з пальцями звучання голосу, гучність вимовного тексту, а також рухів окремих пальців і всієї руки повинні бути особливо виразними. Потрібно вимовляти вірші, то підвищуючи, то знижуючи голос, роблячи паузи, виділяючи якісь слова; рухи виконувати синхронно з віршами або в паузах. Веселі вірші, які супроводжують гру, сприяють створенню гарного настрою, інтересу до гри, розвитку мовлення, почуття ритму.

Ляльковий театр, з яким діти можуть знайомляться під час шкільних занять чи на спеціальних гуртках, сприяють розвитку дрібної моторики і координації рук, стимулюють зорове і слухове сприйняття, увагу, пам'ять, зв'язне мовлення, збільшують словниковий запас. Учені довели, що успішний розвиток рук перебуває у тісному зв'язку з розвитком мозку людини, отже, мови і мислення дитини. Ляльковий театр може допомогти як у вивченні іноземної мови, так і при ознайомленні з літературними творами.

Важливим є і те, що спільна робота над спектаклем чи підготовка до свята розвиває в учасників вміння слухати партнера, створює умови для порозуміння і взаємовиручки (сильні учні допомагають слабким), зміцнює відповідальність за

успіх спільної справи.

У той самий час для вчителя робота над сценарієм, репетиціями, крім додаткового часу для відпрацювання вимови, запровадження і закріплення лексичних одиниць, надає унікальну можливість для спілкування з учнями. Звичні ролі, такі як вчитель - учні, перетворюються на іншу модель відносин - режисера і акторів.

У сучасній методиці шкільного виховання ляльковим спектаклям приділяють серйозну увагу, тож слід досконало опанувати методами і прийомами використання лялькових постановок. Як багато говорилося раніше, ляльковий театр допоможе дитині більш усвідомлено слухати літературний текст, яскравіше представляти героїв, активніше ознайомитися з розвитком дії. Крім зазначених методів роботи з формуванням в дітей літературного смаку, дорослий повинен володіти прийомами, що дозволяють включати художнє слово в повсякденне життя дитини.

Отже, підводячи підсумки вищевикладеного, можна зробити наступні висновки про роль театрального заняття у вихованні школярів:

- ці заняття допомагають дітям знайти впевненість у собі, утвердитися як особистість, яка має свою власну думку, вміє міркувати і відстоювати свої власні думки;
- заняття допомагають дітям виховувати в собі почуття відповідальності самостійності;
- ці заняття дають можливість творчого самовираження, реалізації індивідуальних здібностей кожного школяра;
- заняття розвивають різноманітні задатки і якості дітей: увага, швидкість реакції, винахідливість, фантазію і уяву, пластику тіла;
- заняття театром привчають дітей до дисципліни і самодисципліни;
- заняття театром формують смак, виховують почуття міри і здатність аналізувати, відрізняти справжнє, високе від вульгарного і фальшивого, а також давати вірну об'єктивну оцінку своїм здібностям, можливостям, своїй праці;
- і, нарешті, ці заняття розширюють кругозір, дають школярам додаткові знання про життя.

Список використаної літератури

1. Крупська М.М. Педагогічні твори. – М., 1959.
2. Нікітіна А.Б. Театр, де грають діти: Навчально-методичний посібник для керівників дитячих театральних колективів.-М.: Гуманітарний видавничий центр Владос, 2001. – 143с.
3. Шутьпин А.П. Театральні канікули. Проблеми розвитку дитячого і юнацького театру. Збірник статей і матеріалів. -М.: Грдіт, 2004. - 37с.
4. Симановський А.Е. Розвиток здатності до інтелектуального творчості у школярів.- М.: Видавництво НВО «Модек», 2003. – 94с.
5. Бабанский Ю.К. Рациональная организация учебной деятельности. – М., 1981. - №3. – Сер. Педагогика и психология.

МІСЦЕ КАЗКИ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Мета будь якого вчителя – виховати зі своїх учнів цілеспрямованих, чесних, відкритих для спілкування та праці людей. Виховання – процес формування всебічно розвинутої особистості, а навчання – найважливіший засіб виховання, під яким розуміється процес передачі та активного засвоєння знань, умінь і навичок. Як казав відомий педагог Я.А. Коменський, "навчання – це процес пізнання. Цей процес включає в себе усвідомлення та осмислення у процесі пізнання, вправи та практичний досвід. У процесі навчання у учня змінюються колишні та з'являються нові форми поведінки" [1]. Для реалізації мети виховання використовуються різні засоби та методи.

Серед різноманітних сучасних засобів навчання і виховання вагоме місце посідає казка.

Казці як своєрідному жанру народної та літературної творчості відведено особливу роль у фольклорі всіх країн світу. Як зазначив В. Гнатюк, "казки належать до найдавніших витворів людського духу і сягають у глибину таких далеких від нас часів, якої не досягає жодна людська історія". Казка – невід'ємна складова народної педагогіки. "Казка, гра, фантазія, - пише В. Сухомлинський, - животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень... Через казкові образи в свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками... Під впливом почуттів, що породжені казковими образами, дитина вчиться мислити словами. Діти знаходять велике задоволення у тому, що їхня думка живе у світі казкових образів, в них – перший крок від яскравого, живого, конкретного до абстрактного" [3].

На початку минулого століття багатоаспектний світ казки стає предметом психолого-педагогічних досліджень. Маємо на увазі праці Т.Алієвої, Є. Аркіної, А. Виноградової, Л. Гурович, М. Кашиної, Т. Морозової, А. Орлова та ін. У них досліджено особливості сприйняття казок дітьми, вплив казки на розвиток функціональних характеристик дитини, формування ігрових можливостей у дитини за допомогою казки. Поняття "казкотерапія", "терапевтична казка" з'являються в науковому обігу лише в другій половині ХХ ст. Вони знаменують появу нового напрямку досліджень казки – в аспекті читання "з лікувальною метою" – бібліотерапії, чергове розширення жанрових меж казки.

З точки зору книгознавчої під казкотерапією пропонується розуміти суміжну дисципліну книгознавства, яка вивчає зворотний зв'язок між казковими подіями та поведінкою реципієнта в реальному житті, тобто вплив казки на формування особистості. Психологи детермінують це поняття як частину терапевтичного впливу на особистість, основною метою методу є донесення до читача чи слухача казки-ідеї, що все, що є нереальним в житті, стає реальним в казці; це процес об'єктивізації ситуації, спосіб виховання дітей, що втілюється за допомогою здатності казки активувати ресурси особистості.

На сьогодні в багатьох європейських країнах, зокрема в Польщі, відбувається заснування наукових шкіл – інституцій, наукових установ, дослідних центрів, – які працюють у напрямі бібліо- чи казкотерапії. Польські науковці репрезентують досягнення в галузі казкотерапії великою кількістю видань (наукових, науково-

популярних, навчальних). На базі відомих університетів готують фахівців-казкотерапевтів (Ягелонський університет (м. Краків), університет Марії Складовської-Кюрі, Католицький університет (м. Люблін). Існують польські видавництва у Варшаві, Познані, Вроцлаві, зокрема "Media Rodzina" (м. Познань), що спеціалізуються на "літературі, яка лікує", видають збірники терапевтичних казок, навчальні посібники, методичні вказівки тощо. Чимало зроблено для розвитку казкотерапії та дослідженні казки в контексті психологічних наук і в Росії. У 1998 р. у Санкт-Петербурзі було засновано Інститут казкотерапії. Працівники Інституту на чолі з директором Т. Зінкевич-Євстигнєєвою стали послідовниками відомих дослідників казок – К. Юнга, З. Фрейда, Е. Берна, М. Еріксона, В. Проппа та ін. Саме форму казки та метафору працівники Інституту казкотерапії визнали одним із найефективніших та найзапотребованіших сучасністю засобів вирішення проблем людини (психічних розладів, страхів, стресів, депресій тощо). За десять років науково-дослідної роботи Інститут казкотерапії в Росії розробив методологію комплексної казкотерапії для дітей, підлітків і дорослих із різноманітними проблемами.

Казка відома дітям з дошкільних років. Її привабливість – у сюжетності, таємничості, фантастичності. Неможливо уявити дитяче мислення без казки, живої, яскравої, яка засвоюється свідомістю, почуттями людини як певної сходинки людського мислення. Діти з захопленням грають у вовків і лисиць, з любов'ю готують маскарадні костюми зайців і півників, а на дитячих ранках з інтересом відтворюють поведки улюблених казкових персонажів. Однак, це не може служити підставою для того, щоб вважати, що учні розуміють специфіку казки як літературного жанру. Звичайно, від них не слід домагатися наукового визначення казки, адже діти не усвідомлять його змісту, хоч, можливо, й запам'ятають формулювання. У початкових класах йдеться лише про набуття загального уявлення про казку і її відмінностей від інших творів. Але це не означає, що казка не є повчальною, а вона гарно впливає на дитину у будь-якому віці.

Із казкою молодший школяр ознайомлюється ще у дошкільному віці, у ранньому дитинстві. У 1-4 класах казка для учнів відкривається як жанр народної, а пізніше й літературної творчості, відмінний за певними специфічними ознаками від інших творів. Діти охоче читають казкові пригоди, тому вчитель має використати це бажання для розвитку їхніх пізнавальних інтересів та формування народознавчих понять, для подачі знань про побут, звичаї народу, його морально-етичні та естетичні якості, почуття та уявлення українського етносу.

Істотна особливість казки полягає в тому, що у казці повчальність виражена не нав'язливо, не прямолінійно. Дітей приваблює захоплююча фабула, яскраво намальовані образи, дотепні характеристики.

Усім, хто працює з дітьми, на нашу думку, дуже важливо усвідомити ще одну особливість дитячого сприйняття казок. Часто дорослі, не сподіваючись на те, що дитина сама зрозуміє суть казки, починають її пояснювати або ставити запитання, звернені більше до розуму дитини, а не до її почуттів. Казка ж адресується у першу чергу до серця маленького слухача. Казкові образи, стиль, мова і навіть ритм її викладу повідомляють малечі життєво важливі знання ненав'язливо, ніби закарбовуючи їх у їхній душі. А тому "дорослі" пояснення і роз'яснення часом тільки порушують процес природного для дітей "сердечного" засвоєння казки. М. Цветаєва, пригадуючи свої дитячі враження від прочитаних віршів, казала, що

мати її не запитувала – вона чудово розуміла, тобто розуміла й не думала, а просто бачила. Але, на щастя, мати не завжди запитувала її, і деякі вірші залишилися для неї зрозумілими. Аналіз казок збуджує дітей до формулювання оціночних суджень. Це важливо для розвитку мислення молодших школярів. Як свідчить практика проведення уроків читання, учні дають різні оцінки вчинкам одних і тих самих казкових героїв. Як діяти в цьому випадку, підкаже ситуація. Але одне можна рекомендувати напевно: гідність дітей не можна принижувати. Не слід категорично відкидати їхні думки (якщо це не нісенітниця). Найкраще показати, що одне із суджень найбільш вдале, а в окремих випадках і залишити всі оцінки, висловлені школярами.

Діти можуть складати казки, їм це дуже подобається. На уроці мови можна спочатку скласти казку всім класом, а потім поодиноці. Це не просто оповідання про фантастичні події, це цілий світ, у якому дитина живе. Симпатія дітей завжди на боці позитивних героїв. Добро торжествує, зло карається, а це, у свою чергу, є добрим виховним моментом під час уроку.

Дуже люблять діти творчі завдання над казкою: придумати за початком продовження казки, придумати казку за опорними словами або поміняти характери головних героїв казки, наприклад, у казці про Попелюшку її мачуха дуже добра жінка, яка всіх любить, усіма опікується, а Попелюшка справжня ледацюга. Написані казки можна інсценізувати, драматизувати, зробити до них ілюстрації, намалювати їх на асфальті. Треба дати дітям свободу творити, щоб вони використали всю свою фантазію, не ставити дитину в рамки. Скільки фантазії, доброго гумору панує на уроці, коли маленькі казкарі створюють "казку-ланцюжок", де потрібно по черзі продовжити казку, в якій було тільки два слова: "Жили-були ..." або "Одного разу".

Результати опрацювання певної літератури та інших джерел інформації з питання "місце казки у початковій школі" дозволяють мені зробити певні висновки.

Казка – це епічний твір народної словесності, в якому відображені різночасові вірування, погляди та уявлення народу у формі структурованої, хронологічно послідовної сюжетної оповіді, яка має чітку композиційну будову, яскраво виражену колізію, в основі якої лежить протиріччя між добром і злом, що завершується перемогою добра. Казка є найбільш древнім жанром фольклору, що набув естетичної, частково дидактичної і повчальної функції та сталої форми, що до цього часу залишалась незмінною.

У початкових класах народна казка справляє значний вплив на особистість дитини. Казки доречно використовувати і у 4-5 класах шкіл, тому що казковий епос має велике значення у формування особистості школяра і в його подальшому розвитку, а також служить джерелом його залучення до національно-культурних традицій українського народу.

Казка – найпопулярніший в молодшому шкільному віці вид літературної творчості, що розкриває безмежний світ людської уяви, полонить серця дітей і дорослих. У казках відображений світогляд народу, його морально-етичні та естетичні принципи, педагогічний геній та досвід виховання підростаючих поколінь. Саме тому вони потребують аналітичного підходу і наукового обґрунтування як з точки зору жанрово-фольклорних, так і видових особливостей, а також у плані вивчення їх педагогічної цінності та практичного використання казкового матеріалу для навчання і виховання учнів початкових класів.

Список використаної літератури

1. Коменський Я.А. Велика дидактика. - М.: Педагогіка, 1989. - 416с.
2. Корнійчук І. Складові майстерності вчителя на уроках читання в початкових класах. - Освітнянин. - 2002., №2. - С.8-12.
3. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям. - К.: " Радянська школа", 1985.-557с.
4. www.ukrliteratura.ua.
5. www.ukrkazka.com

Савіна Ірина,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Здоров'я є інтегральною характеристикою особистості і визначає якість життя. Сьогодні в Україні фіксують високий рівень захворюваності населення, особливо серед дітей і підлітків. Зокрема, за період навчання у школі кількість здорових дітей з першого до одинадцятого класу зменшується у 3-4 рази. Тому збереження і зміцнення здоров'я дітей, формування духовних потреб і навичок здорового способу життя (ЗСЖ) є пріоритетними напрямками розвитку суспільства.

За останні роки проблема збереження здоров'я дітей молодшого шкільного віку, їх оздоровлення та профілактика найбільш розповсюджених „шкільних” хвороб є предметом фундаментальних наукових досліджень. Значення фізичного виховання у формуванні соціально активної особистості вивчали фахівці у галузі педагогіки, фізичної культури і спорту

Проблема здоров'язбереження в науці набула міждисциплінарного характеру, що дало змогу розглядати її як багатомірний феномен. Медичним аспектам формування здорового способу присвячені праці М. Амосова, Г. Куколевського, Г. Апанасенко та ін. Наукові доробки С. Волкової, О. Киричук, С. Страшка, В. Сухіної, Г. Яцук висвітлюють різні аспекти валеологічного виховання дітей. Розробці здоров'язбережувальних технологій в освіті присвячені праці О. Вашенко, С. Гозак, В. Ковалько, Н. Коцур, В. Савченко та ін.

За енциклопедичним визначенням здоров'я – це природний стан організму, що характеризується його врівноваженістю із навколишнім середовищем та відсутністю будь-яких хворобливих змін [4, с.98]. Здоров'я людини визначається комплексом біологічних (успадкованих та набутих) та соціальних факторів. Останні мають настільки важливе значення у підтриманні стану здоров'я або виникненні і розвитку хвороби, що у преамбулі до статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) записано: „Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального добробуту, а не лише відсутність хвороб та фізичних дефектів”. Однак, те, наскільки широке соціологічне визначення здоров'я є дещо суперечливим, оскільки соціальна повноцінність людини не завжди збігається з її біологічним станом. Взагалі, поняття здоров'я є дещо умовним та об'єктивно встановлюється за сукупністю антропометричних, клінічних, біохімічних та фізіологічних показників, що визначаються із урахуванням статевого, вікового факторів, а також кліматичних та географічних умов.

У системі людських цінностей і пріоритетів одне з найважливіших місць займає здоров'я людини як процес збереження і розвитку її психічних і

фізіологічних функцій, оптимальної працездатності. Актуальність проблеми формування навичок здорового способу життя насамперед визначається різким погіршенням здоров'я підростаючого покоління, що зумовлено соціальним, економічним, екологічним станом українського суспільства на сучасному етапі.

Результати досліджень свідчать, що саме діти молодшого шкільного віку здатні розуміти значення власного здоров'я, керуючись різними мотивами. Тому особливого значення набуває цілеспрямований вплив на особистість молодшого школяра, визначення умов, змісту, форм і методів, які є дієвими у вихованні здорового способу життя молодших школярів.

У системі людських цінностей і пріоритетів одне з найважливіших місць займає здоров'я людини як процес збереження і розвитку її психічних і фізіологічних функцій, оптимальної працездатності. Актуальність проблеми формування навичок здорового способу життя насамперед визначається різким погіршенням здоров'я підростаючого покоління, що зумовлено соціальним, економічним, екологічним станом українського суспільства на сучасному етапі.

Результати досліджень свідчать, що саме діти молодшого шкільного віку здатні розуміти значення власного здоров'я, керуючись різними мотивами. Тому особливого значення набуває цілеспрямований вплив на особистість молодшого школяра, визначення умов, змісту, форм і методів, які є дієвими у вихованні здорового способу життя молодших школярів.

Феномен здоров'я та здоров'язбереження цікавили вчених різних наук впродовж тисячоліть - філософів, медиків, соціологів, психологів і педагогів. Перші спроби трактування поняття «здоров'я», «здорова людина», «здоровий спосіб життя» належать давньогрецьким філософам Алкмеону, Сократу, Платону, Аристотелю, Епікуру, Сенці, Піфагору.

В «Енциклопедії освіти» здоров'я визначається як «динамічний стан організму, який характеризується високим енергетичним потенціалом, оптимальними адаптаційними реакціями на зміни довкілля, що забезпечує гармонійний фізичний, психоемоційний і соціальний розвиток особистості, її активне довголіття, повноцінне життя, ефективну протидію захворюванням» [4, с. 318].

Важливість формування здорового способу життя у молодших школярів обумовлена розумінням, що лише з раннього дитинства можна прищепити основні знання, навички і звички з охорони здоров'я, які згодом перетворюються у важливий компонент загальної культури людини і вплинуть на формування здорового способу життя усього суспільства. Саме у молодшому шкільному віці закладається майбутній потенціал здоров'я.

Одним з головних завдань сучасного освітнього закладу є створення умов, що гарантують збереження, зміцнення і формування здоров'я учнів. Загальноосвітня установа зможе успішно вирішувати поставлені завдання за умови, якщо стане «школою здорового способу життя», тобто використовуватиме систему здоров'язберігаючого навчання, де будь-яка діяльність школярів (учбова, спортивна, рухова активність, дозволя, а також харчування та ін.) відповідатиме віковим фізіологічним нормативам і здійснюватиметься в допустимих санітарно-гігієнічних умовах.

Формування в молодших школярів уявлень і понять про здоровий спосіб життя слід розпочинати з діагностичної роботи, в процесі якої необхідно:

1. Виявити початковий рівень уявлень і понять молодших школярів про організм людини і про здоров'язберігальні фактори.

2. Встановити ступінь інтересу дітей до будови свого організму, бажання зберегти його здоровим.

3. Виявити вміння дітей дотримуватися санітарно - гігієнічних вимог на практиці.

4. Виявити рівень знань моральних норм з теми дослідження.

5. Визначити ставлення батьків до проблеми формування в школярів елементарних уявлень про здоровий спосіб життя.

Вважаємо, що формування в молодших школярів уявлень і понять про здоровий спосіб життя буде успішним при дотриманні ряду педагогічних умов:

1) виділення основних понять і уявлень про організм і здоровий спосіб життя, доступних для засвоєння молодшими школярами;

2) визначення основних критеріїв сформованості культури здорового способу життя;

3) освоєння дітьми виділених понять і уявлень при вивченні навчальних предметів;

4) забезпечення наступності у формуванні уявлень і понять про здоровий спосіб життя людини в учнів 1-4 класів;

5) закріплення отриманих знань і практичне освоєння форм і способів здорового способу життя.

Ефективним засобом формування здорового способу життя молодших школярів є здоров'язбережувальні технології. Здоров'язбережувальні технології - такі технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці учнів у школі та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог), відповідності навчального та фізичного навантаження можливостям дитини. Мета здоров'язбережувальних освітніх технологій - сформувати в учнів необхідні знання, вміння та навички здорового способу життя, навчити їх використовувати такі знання в повсякденному житті.

З погляду позитивного впливу на здоров'я учнів найбільш доцільними є технології, які:

- мають за основу комплексний характер збереження здоров'я;
- беруть до уваги більшість факторів, що впливають на здоров'я;
- ураховують вікові та індивідуальні особливості учнів;
- забезпечують запровадження цілей та змісту політики освітнього закладу щодо зміцнення здоров'я учнів та формування здорового способу життя;
- постійно покращують санітарно-гігієнічні умови школи, матеріально-технічну та навчальну базу;
- заохочують учнів до участі у плануванні оздоровчої діяльності школи та до аналізу виконаної роботи;
- залучають батьків до діяльності щодо збереження та зміцнення здоров'я дітей;
- створюють освітнє середовище, що забезпечує комфортні та безпечні умови життєдіяльності учнів і вчителів.

Пріоритетною формою збереження і зміцнення здоров'я школярів є фізкультурно-оздоровча діяльність. Зважаючи на те, що значне зменшення рухової активності учнів призводить до погіршення їхнього стану здоров'я, зменшення адаптаційних можливостей організму, особлива увага в навчальних закладах має приділятися використанню різних засобів і форм фізичного виховання учнів.

Система заходів підвищення рівня фізичного здоров'я учнів передбачає: проведення позакласних, додаткових і самостійних занять із фізичними вправами (змагання, ігри, турніри, туристичні походи, конкурси, дні здоров'я), що задовольняють біологічну потребу дітей у русі.

У режим дня молодшого школяра включаються оздоровчі заняття: гімнастика до занять, фізкультхвилинки під час уроків, динамічні перерви та перерви, що мають ігровий, танцювальний або змагальний характер. Для учнів розробляються індивідуальні оздоровчі програми та профілактично-оздоровчі заходи.

Однією з основних складових успіху в збереженні та зміцненні здоров'я молодших школярів є їхній позитивний психологічний та емоційний настрій. Він залежить від самопочуття у школі, сім'ї, колі друзів. Від того, яким чином організоване педагогічне середовище, залежить психічний та духовний світ учнів, їхнє бажання самовдосконалюватися та вести здоровий спосіб життя.

Збереження здоров'я дітей, формування в них свідомого вибору здорового способу життя є актуальною проблемою, для розв'язання якої необхідна розробка і послідовне запровадження принципово нових підходів до змісту і структурування освітніх завдань. Вирішення проблеми збереження здоров'я у молодших школярів передбачає пошук та розробку здоров'язбережувальних освітніх технологій, під якими розуміється сукупність засобів, методів, форм, прийомів організації та управління навчально-виховним процесом з метою формування в учнів здоров'язбережувальних компетенцій - системи знань, умінь, навичок, які сприяють здоров'ю у всіх сферах їх життєдіяльності.

Список використаної літератури

1. Антипова А. Использование здоровьесберегающих технологий в образовательном процессе / А. Антипова // Начальная школа. - 2011. - №8. - С. 106-108.
2. Ващенко О. Здоров'язберігаючі технології в загальноосвітніх навчальних закладах / О. Ващенко, С. Свириденко// Директор школи. - 2006. - №20. - С. 12-15.
3. Ващенко О. Як створити школу сприяння здоров'ю / О. Ващенко, С. Свириденко. - К.: Шкільний світ, 2008. - 132 с.
4. Енциклопедія освіти: АПН України. - К.: Юрінком Інтер, 2008. - 1040 с.
5. Психологія здоров'я: учебник для вузов / под ред. Г.С. Никифорова. - СПб.: Питер, 2003. - 305 с.

Вікторія Савчук,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ІГОР У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Основною формою організації навчальної діяльності молодших школярів традиційно залишається урок. Однак, залежно від тих завдань, які він покликаний реалізувати, урок змінює свої цілі, зміст, структуру, методи, прийоми і засоби навчання. Цілі сучасного уроку в початкових класах впливають із головних завдань, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти.

Використання ігор у навчально-виховному процесі початкової школи дає можливість широко впроваджувати колективні (групові) форми навчання і виховання особистості, спрямовані на реалізацію завдань, які впливають з потреб

суспільства та колективного розвитку, враховуючи індивідуальні особливості учасників навчально-виховного процесу.

За справедливим твердженням досвідчених педагогів, зокрема В. Сухомлинського, знання стають дійовими і корисними за умови, якщо дитина, здобуваючи їх, відчуває і переживає радість духовного багатства. Важливість проблеми полягає у тому, що у навчально-виховному процесі початкової школи ігри використовуються як засіб національного виховання, що передбачає надання широких можливостей для пізнання української історії, традицій, звичаїв, мови, культури, формування національної гідності, активне входження кожної особистості в соціальне життя.

Особливо актуальним є застосування на уроках у початковій школі дидактичних ігор. Адже саме дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми підвищують ефективність сприймання школярами навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносячи елемент цікавості.

К. Ушинський підкреслював яскраво виражену педагогічну спрямованість народних ігор. На його думку, кожна народна гра містить доступні форми навчання, вона спонукає дітей до ігрових дій, спілкування з дорослими.

До проблеми використання ігор у навчально-виховному процесі зверталось багато відомих учених: А. Арсірій, В. Бадер, О. Біляєв, В. Бойко, Л. Варзацька, М. Головова, І. Дівакова, Т. Донченко, Л. Ільницька, С. Карман, А. Коробченко, А. Макаренко, М. Окса, М. Пентилюк, В. Сухомлинський, Т. Чумак, П. Щербань та інші.

Із виховною ціллю використовують народні ігри, які створені народом, так само, як казки, приказки, загадки, що передаються із покоління в покоління. В їх змісті відбито національну психологію кожного народу. Ігри та забави становлять чималий розділ народної дидактики й охоплюють найрізноманітніші її аспекти: народознавчий, мовленнєвий, математичний, природничий, пізнавальний, розважальний, оздоровчий тощо. За допомогою народних ігор діти опановують перші елементи грамотності, вивчають напам'ять вірші, скоромовки, лічилки. Окремі ігри розвивають і математичні здібності. Не можна переоцінити значення фольклорних ігор у розвитку мовлення дітей, у збагаченні їхнього словника образною лексикою. В. Сухомлинський називав народні ігри «іскринками», що запалюють дитячу допитливість і їх моральне самовдосконалення [3, с.20].

За своєю структурою більшість фольклорних ігор прості, однопланові, завершені, в них у єдине ціле поєднується слово, рух, пісня. У змісті фольклорних ігор відбито національну психологію народу, яка пронизана гуманними і працелюбними ідеями, плекає почуття краси і виховує національну свідомість.

В. Скуратівський зазначав, що переважна більшість «абеткових істин дитинства» народжувались у середовищі простого люду й виконувала певні функції людського співжиття. Ігри відкривали дітям живу історію свого народу, вчили любити народних героїв і ненавидіти кривдників.

Всім відоме прагнення дітей у іграх наслідувати дорослих і відтворювати їх дії, діяльність. У молодшому шкільному віці, як і в дошкільному, широкого розповсюдження набувають сюжетно-рольові ігри, частина яких має професійно зорієнтований характер. Діти граються, приміряючи на себе ролі лікарів, продавців, вихователів, водіїв, кухарів. Традиційною є гра «Доньки-матері», проте сьогодні діти граються у мітинги, страйки.

В ознайомленні дітей з національною спадщиною значне місце посідають дидактичні ігри. Це ігри розумової спрямованості і потребують використання раніше набутих знань, кмітливості, активної мисленнєвої діяльності. Дидактична гра спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок.

Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання на уроках, справедливо вбачає в них можливості ефективної взаємодії педагога та учнів, продуктивної форми їх спілкування з наявними елементами змагання, безпосередності, природного інтересу. Визначальними при цьому є думки класиків педагогіки. А.Макаренко називав гру усвідомленою діяльністю, а радість гри – «радістю творчою», «радістю перемоги». В.Сухомлинський писав: «У гри розкривається перед дітьми світ, творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного дитячого розвитку» [3, с.12].

Використовують дидактичні ігри у навчанні та вихованні учнів усіх вікових груп за необхідності актуалізувати їхній досвід, повторити, уточнити, закріпити набуті знання і уявлення про природні явища, працю і побут людини. Вдаються до них і після спостережень, екскурсій, бесід та інших занять. Нерідко ігри з дидактичними матеріалами є основним засобом навчання і виховання, за допомогою яких вчитель готує дитину правильно сприймати об'єкти і явища навколишнього світу.

Як ігровий метод навчання, дидактична гра постає у двох видах:

1) власне дидактична гра. Ґрунтується на автодидактизмі (самонавчанні) та самоорганізації учнів;

2) гра-заняття (гра-вправа). Провідна роль у ній належить вчителю, який є її організатором. Під час гри-заняття учні засвоюють доступні знання, у них виробляються необхідні вміння, удосконалюються психічні процеси (сприймання, уява, мислення, мовлення). Ефективне опанування знань і умінь відбувається у практичній діяльності за активізації мимовільної уваги і запам'ятовування.

На думку Т. Донченко, гра є дидактичною тільки тоді, коли пізнавальний елемент у ній нерозривно пов'язаний з елементами зацікавленості. Висока ефективність дидактичної гри безсумнівна. І вчитель і діти працюють з використанням ігрових матеріалів легше, веселіше, а головне – значно продуктивніше. Це відбувається тому, що під час гри задіяні глибинні психологічні механізми, які забезпечують глибоке і міцне засвоєння навчального матеріалу. Органічне поєднання гри та навчання сприяє також всебічному розвитку, формуванню інтересу до знань.

Для того, щоб дидактичні ігри стимулювали різнобічну діяльність і задовольняли інтереси учнів, вчитель повинен добирати їх відповідно до програми для кожної вікової групи, враховуючи пізнавальний зміст, ступінь складності ігрових завдань і дій. Творче ставлення педагога до справи є передумовою постійного і поступового ускладнення, розширення варіативності ігор. Якщо в учнів згасає інтерес до гри, вчитель ініціює спільне придумування нових ігрових завдань, ускладнення правил, включення до пізнавальної діяльності різних аналізаторів і способів дій, активізацію всіх учасників гри.

Отже, як і всі інші види ігор, дидактичні ігри стимулюють загальний особистісний розвиток школярів. Поєднання в них готового навчального змісту з

ігровим задумом і діями вимагає від вчителя майстерного педагогічного керівництва ними.

Отже, в іграх розпочинається невимушене спілкування дитини з колективом класу, взаєморозуміння між учителем і учнем. У процесі гри в дітей виробляється звичка зосереджуватися, працювати вдумливо, самотійно, розвивається увага, пам'ять, жадоба до знань, найповніше проявляються індивідуальні особливості, інтелектуальні можливості, нахили, здібності дітей. Грі належить особливе місце у вихованні та навчанні дітей молодшого шкільного віку.

Список використаної літератури

1. Артемова Л.В. Вчися граючись. – К.: Знання, 2000. – 257 с.
2. Ільяницька Л.С. Ігрові проблемні ситуації // Початкова школа. – 2004. – №7. – С. 27-50.
3. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В.О. Сухомлинський // Твори: у 5 т. – Т. 1. – 1976.
4. Ульяницька Л.С. Ігрові проблемні ситуації// Початкова школа. – 2006. – № 9. – С. 27-28.
5. Щербань П. Дидактичні ігри у навчально-виховному процесі// Початкова школа. – 2005. – № 9. – С. 18.

Самолєвська Олександра,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У практичній роботі загально освітньої школи проблема активізації навчальної діяльності молодших школярів є однією з найактуальніших, оскільки саме в процесі навчання відбувається розвиток особистості. Особливого значення ця проблема набуває у зв'язку з організацією шкіл нового типу, зокрема гімназій, ліцеїв, колегіумів, коледжів, спеціалізованих навчальних закладів. За цих умов вміле використання дидактичних ігор для активізації навчальної діяльності значно збагачує навчально-виховний процес, підвищує ефективність роботи кожного вчителя.

Питання розроблення і використання дидактичної гри висвітлено у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених (Л.В. Артемова, Ю.К. Бабанський, О.О. Барташников, Н.М. Бібік, П.П. Блонський, В.І. Бондар, С.С. Вдовенко, О.О. Вербицький, І.М. Верещагіна, Л.К. Грицюк, І.А. Данилович, О.О. Деркач, Т.А. Жукова, Д.Б. Ельконін, Р.І. Жуковська, О.Г. Квасова, М.В. Кларін, В.А. Крутій, Н.В. Кудикіна, Ю.І. Мальований, О.В. Малихіна, М.М. Микитянська, Р.М. Миронова, О.І. Негневицька, В.І. Решетняков, Г.В. Рогова, К.А. Родкін, О.Я. Савченко, В.Г. Семенов, М.Ф. Стронін, А.П. Усова, Г.С. Швайко, Г.І. Щукіна та ін.). На їхню думку, застосування педагогічної технології використання дидактичної гри у процесі навчання активізує навчально-пізнавальну діяльність молодших школярів, сприяє розвитку творчого мислення, умотивовує навчальну діяльність учнів.

Один із важливих шляхів реалізації програми національного виховання дітей полягає в оптимальному застосуванні гри в навчально-виховному процесі початкової школи.

На основі результатів власних досліджень поділяємо обґрунтовані Л.В. Артемовою, О.П. Усовою, О.І. Сорокіною, Є.І. Удальцовою, Д.В. Менджеричькою, положення, що дидактична гра – це групова чи індивідуальна практична діяльність, в якій навчальне завдання пропонують дітям у вигляді ігрового завдання, яке обумовлюється і контролюється ігровими правилами.

Важливим засобом формування особистості школяра є ігрова діяльність. Проте традиції використання дидактичних ігор в сучасному навчально-виховному процесі швидше тяжіють до відтворення структури навчальної діяльності і все ще не достатньо враховують можливість вільного самовияву творчої активності дитини, що відповідає самій суті гри.

Узагальнюючи психолого-педагогічні дослідження вітчизняних вчених, а також власний досвід, відзначаємо, що мотиви дитячої гри містяться у самому її процесі, у вмінні дитини здійснювати перехід в уявну ситуацію.

На сьогодні в теорії дидактичної гри немає єдиного підходу щодо їх класифікації. Дослідники гри здебільшого об'єднують їх у дві групи: 1) ігри, де вчитель бере опосередковану участь у їх підготовці та проведенні; 2) ігри, в яких дорослий, повідомляючи дитині правила гри або пояснюючи конструкцію іграшки, дає фіксовану програму дій для досягнення відповідного результату. Дидактичні ігри відносять до другої групи.

Обов'язковими структурними компонентами дидактичної гри є: дидактичне завдання, ігрові правила, ігрові дії. Всі структурні елементи гри взаємопов'язані між собою і відсутність одного з них руйнує гру.

На уроці доцільно використовувати такі дидактичні ігри, організація яких не потребує від учителя багато часу для приготування відповідного обладнання, а від учнів – запам'ятовування громіздких правил. Крім того, перевагу слід надавати таким іграм, які передбачають участь у них більшості дітей класу, швидку відповідь, зосередженість довільної уваги. Щоб гра викликала інтерес, набір предметів слід поступово розширювати, а умови гри – ускладнювати.

Керівництво дидактичною грою на уроках полягає у правильному визначенні пізнавального змісту; продумуванні ігрових дій; визначенні ігрових правил; передбаченні навчальних результатів. Особливу турботу педагога складає створення "матеріальної бази" гри: добір іграшок, картинок, карток та інших матеріалів.

В основу систематизації дидактичних ігор покладено ідею переходу молодших школярів від безпосередніх операцій над предметними множинами до дій, а від них – до висновків, тобто від репродуктивних до творчих ігор.

Дидактична гра є ефективним засобом організації навчального комунікативного середовища і сприяє розвитку:

- пізнавальної активності учнів;
- створює умови для дружніх міжособистісних стосунків та співпраці у дитячому середовищі;
- сприяє набуттю досвіду працювати в колективі, знаходити оптимальні шляхи розв'язання навчальних завдань у процесі дидактичної гри;
- удосконалює характер взаємодії вчителя й учнів;
- розвиває емоційно-вольову сферу дітей (самостійність, активність, ініціативність, відповідальність, емоційність);
- забезпечує механізми формування та розвитку мотиваційної сфери учнів молодшого шкільного віку.

Найбільш оптимальний режим тривалості дидактичної гри на уроці складає 8-12 хвилин, а поліфункціональність цього засобу навчання молодших школярів забезпечує можливість застосування дидактичних ігор на всіх етапах уроку. На основі одержаних у процесі дослідного навчання результатів, виділено чинники, що визначають тривалість дидактичної гри у часі та її місце на уроці:

- рівень складності навчального матеріалу, що пропонується у змісті дидактичної гри;
- досвід учителя в організації та проведенні навчально-ігрової діяльності;
- досвід участі учнів у дидактичних іграх;
- особливості учнівського контингенту (інтелектуальна готовність, мотиваційна й комунікативна готовність, фізичні здібності школярів, кількісний склад групи).

Дидактична гра виступає як дієвий мотив навчання в початковій школі, а також є сильним емоційним подразником, який знімає психологічні бар'єри, що заважають спілкуванню, підвищує ініціативність й активність учнів, стимулює позитивні емоції, сприятливо розвиває зацікавленість до предметів, яка з'являється в результаті задоволення і радості від участі у грі.

Дидактичні ігри, які використовуються в початковій школі, виконують різні функції: активізують інтерес та увагу дітей, розвивають пізнавальні здібності, кмітливість, уяву, закріплюють знання, вміння і навички, тренують сенсорні вміння, навички тощо. Правильно побудована цікава дидактична гра збагачує процес мислення індивідуальними почуттями, розвиває саморегуляцію, тренує волюві якості дитини. Не варто оцінювати дидактичну гру лише з позицій навченості дитини. Її цінність передусім у тому, що вона виконує роль емоційної розрядки, запобігає втомі дітей, знижує гіподинамію.

Дидактичне завдання гри визначається відповідно до вимог програми з урахуванням вікових особливостей дітей. Наприклад, формування у дітей валеологічних уявлень, логічного мислення; розвиток мовлення; формування уявлень про природу, навколишнє середовище; розвиток оцінки та самооцінки, ініціативи, кмітливості, здатності виявляти волюві зусилля для досягнення поставленої мети, довірливої уваги, зосередженості.

Ігровий задум - наступний структурний елемент дидактичної гри. Дидактичне завдання в грі свідомо маскується, воно постає перед дітьми у вигляді цікавого ігрового задуму. Дітей приваблюють відтворення уявного сюжету, активні дії з предметами, загадка, таємниця, перевірка своїх можливостей змаганням, рольове перевтілення, загальна рухова активність, кмітливість.

На створення ігрової атмосфери істотно впливає ігровий початок. Він може бути звичайним, коли вчитель повідомляє назву гри і спрямовує увагу дітей на наявний дидактичний матеріал, об'єкти дійсності, та інтригуючим, цікавим, захоплюючим, таємничим.

Ігрові дії - засіб реалізації ігрового задуму і водночас вирішення поставленого педагогом завдання. Виконуючи із задоволенням ігрові дії і захоплюючись ними, діти легко засвоюють і закладений у грі навчальний зміст.

Правила дидактичної гри діти сприймають як умови, що підтримують ігровий задум; їх невиконання знищує гру, робить її нецікавою. Без заздалегідь визначених правил ігрові дії розгортаються стихійно, і дидактичні завдання можуть лишитися невиконаними. Тому правила гри задаються вчителем до її початку і мають навчальний та організуючий характер. Спочатку дітям

пояснюється ігрове завдання, а потім - спосіб його виконання.

Проводити ігри, створювати ігрові ситуації важливо на кожному уроці. Це особливо стосується 1-го класу – перехідного періоду, коли учні ще не звикли до тривалої напруженої діяльності. Вони швидко стомлюються, притуплюється їхня увага, набридає одноманітність. Тому гра повинна ввійти в практику роботи вчителя як один з найефективніших методів організації навчальної діяльності першокласників.

Отже, гра, як відомо, є найприроднішою і найпривабливішою діяльністю для молодших школярів.

Саме в іграх розпочинається невимушене спілкування дитини з колективом класу, взаєморозуміння між учителем і учнем. У процесі гри в дітей виробляється звичка зосереджуватися, працювати вдумливо, самостійно. Розвивається увага, пам'ять, жадоба до знань. Задовольняючи свою природну невсипущу потребу в діяльності, в процесі гри дитина «добудовує» в уяві все, що недоступне їй у навколишній дійсності, в захопленні не помічає, що вчиться – пізнає нове, запам'ятовує, орієнтується в різних ситуаціях, поглиблює набутий раніше досвід, порівнює запас уявлень, поняття, розвиває фантазію.

У грі найповніше проявляються індивідуальні особливості, інтелектуальні можливості, нахили, здібності дітей.

Гра належить до традиційних і визнаних методів навчання і виховання дошкільників, молодших школярів і підлітків. Цінність цього методу полягає в тому, що в ігровій діяльності освітня, розвиваюча й виховна функції діють у тісному взаємозв'язку. Гра як метод навчання організовує, розвиває учнів, розширює їхні пізнавальні можливості, виховує особистість.

Список використаної літератури:

1. Арделян О.В. Дидактичні умови формування загальнопізнавальних умінь і навичок у молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.: 13.00.09 „Теорія навчання”/ Арделян О.В. – Кривий Ріг, 2002. – 21 с.
2. Артемова Л.В. Окружающий мир в дидактических играх дошкольников / Л.В. Артемова. – М.: Просвещение, 1987. – 195 с.
3. Грицюк Л.К. Ігри та розваги у навчально-виховному процесі з учнями / Л.К. Грицюк. – Луцьк: Видав. Волин. держ. ун-ту. – 1998. – С. 4-7.
4. Кудикіна Н.В. Теоретичні засади використання інтелектуальних ігор у підручниках для молодших школярів / Н.В. Кудикіна // Проблеми сучасного підручника. – К.: Педагогічна думка. – 2003. – С. 239 – 243.
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: [підручник для студентів пед. факультетів] / О.Я. Савченко. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.

Санду Еріка,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В РОБОТІ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сьогодні перед школою постало завдання небаченої складності – давати освіту всьому молодому поколінню, формуючи своїх вихованців чесними та порядними людьми, активними будівельниками свого майбутнього, мужніми патріотами. Використовуючи досвід відомого педагога В.О. Сухомлинського, можна виховати

з малюка справжню людину з чистими та добрими помислами, відкритим серцем, любов'ю до батьківщини.

Різні аспекти спадщини В.О. Сухомлинського досліджували М.І. Бондаренко, Т.Д. Кочубей, В.Г. Кузь, І.І. Осадченко, Л.Д. Ткачук (творча система педагога), Л.С. Бондар, Н.О. Василенко, В.О. Кравцов (процес виховання павлівських школярів), А.С. Бик, Г.В. Калмиков, А.А. Семез (проблеми моральності і соціалізації особистості), В.Ф. Деркач, Р.М. Гришина, Н.А. Калініченко (творче впровадження ідей педагога). Однак педагогічна спадщина видатного педагога залишається предметом уваги молодих науковців.

Дитинство – найважливіший період життя, не підготовка до майбутнього, а справжнє, яскраве, неповторне життя. І від того, як пройшло дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що ввійшло в його розум і серце з навколишнього середовища – від цього в найбільшій мірі і залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк. В дошкільному і молодшому шкільному віці відбувається формування характеру, мислення, мови людини. Можливо, все те, що приходить в голову і серце з книги, з підручника, з уроку, саме тому й приходить, що поряд з книгою – навколишній світ, в якому малюк робить свої нелегкі кроки від народження до того моменту, коли він сам зможе відкрити і прочитати книгу [2, с.12].

Через те, що навчання в нашому суспільстві стало не тільки загальнодоступним, а й обов'язковим, в очах багатьох молодих людей воно перестало бути благом. Більше того, для деякої частини школярів навчання є тягарем, а іноді – карою і мукою. Вихователь повинен пам'ятати, якщо справа доходить до цього, ні про який успіх етичного виховання не може бути й мови. Все інше в школі стає реальним і досяжним лише тоді, коли людині хочеться вчитися, коли в навчанні вона відчуває радість і знаходить людську гордість. «Навчання – це благо і щастя», – ці слова проголошуються в школах безліч разів, але їх глибокий зміст далеко не завжди доходить до юних душ. Як же виховувати, як навчати, освічувати і одухотворяти, щоб навчання було бажаним, привабливим? Це одна з найскладніших і нелегких проблем школи. У неї тисячі граней.

Насамперед в учневі треба бачити людину, а не сховище знань, які треба засвоювати, засвоювати й засвоювати. Знання лише тоді стають благом, коли вони народжуються із злиття внутрішніх духовних сил людини і пізнаваного світу. Найважливіше джерело радості пізнання – переживання і відчуття того, що знання – це плоди напруження людського духу, плоди пошуків, творчості, праці, думки, душі.

Біографія В.О. Сухомлинського - це не лише дата народження, смерті і ще декілька подій. Його життя – це величезний педагогічний досвід, що знаходиться в його творчому доробку, який складається з 48 монографій, понад 600 статей, 1500 оповідань і казок для дітей. Книги В.О. Сухомлинського виходили і виходять масовими тиражами в багатьох країнах світу.

Творчо застосовуючи ідеї видатних педагогів, постійно уточнюючи і корегуючи набутий власний досвід, учительський колектив Павлівської школи під керівництвом В.О. Сухомлинського прагнув знайти таке поєднання теорії і практики, яке б найповніше відповідало вимогам виховання підростаючого покоління, розкривало з найбільшою глибиною виховну силу таких факторів, як

зв'язок школи із життям, з працею, а також із соціальним, моральним і науково-технічним прогресом суспільства.

Мету виховної роботи В.О. Сухомлинський вбачав у тому, щоб кожному юнакові, кожній дівчині дати моральну, розумову, практичну і психологічну підготовку до праці, розкрити в кожному з них індивідуальні задатки, нахили і здібності. Педагог прагнув підготувати своїх вихованців до високоморальних і естетичних відносин, побудованих на дружбі і товаришуванні, на повазі до всього справді людського в кожній чесній людині.

Одне з найважливіших виховних завдань, на думку В.О. Сухомлинського-життя учнівського колективу. Воно повинно бути першою школою громадянськості, праці, ідейних і морально-етичних відносин.

У книзі «Сто порад учителям» [1, с.419] педагог наводить дуже корисні поради для вчителів, які тільки починають працювати, або для тих, хто хоче зв'язати все своє подальше життя з вихованням дітей:

1) Оптимізм, віра в людину – невичерпне джерело творчої енергії, нервових сил, здоров'я вихователя і вихованця. Не давайте пророцтв в своїй душі насінню зневіри в людину, підозрливості.

2) Нетерпимість до дитячих витівок та пустощів робить учителя холодним резонером, безпристрасним наглядцем, ненависним дітям. І вони платять йому за дріб'язкові причіпки тим, що прагнуть вивести його із себе, «насолити» йому. Якщо вже почалося це, серце педагога поступово згоряє від того, що йому щомиті доводиться заглушати свою озлобленість. Бійся цього, як великого нещастя, мій друже.

3) Будьте доброзичливими. Ця порада належить до азбуки педагогічної культури взагалі й емоційного боку культури виховання зокрема. Бути доброзичливими – означає ставитися до дитини так, як ви поставилися б до власного сина.

4) Вам не бути вихователем, якщо у вас будуть нескінченні конфлікти з дітьми. Уміння погасити конфлікт, насамперед, з розумінням того, що ви маєте справу з дитиною, - це вміння виростає з глибокого кореня, який живить педагогічне покликання, з розумінням і відчуттям того, що дитина – істота, яка повсякчас змінюється.

5) Кожний, хто вирішує присвятити своє життя вихованню людини, має бути терплячим до дитячих слабостей, які, коли уважно до них придивитися і вдуматися в них, коли пізнати їх не тільки розумом, а й серцем, - виявляються дуже незначними, такими, що не варті ні гніву, ні обурення, ні покарання.

6) Треба вміти визначати, яким шляхом, з яким уповільненням й труднощами дитина може підійти до рівня, передбаченого програмою, як конкретно реалізувати програму в розумовій праці кожного учня.

7) Якщо хочете, щоб у вас було більше вільного часу, щоб підготовка до уроку не виливалася в одноманітне, нудне сидіння над підручником, читайте наукову літературу.

8) Аналізуючи зміст знань, чітко виділяйте в них те, що учні повинні твердо запам'ятати й міцно зберігати в пам'яті.

9) Створюйте інтелектуальний фон для запам'ятовування, заучування, збереження в пам'яті програмного матеріалу. Учень міцно засвоює лише тоді, коли він думає. Думайте над тим, як зробити предметом мислення, аналізу,

спостереження тем, що в даний момент вивчається або незабаром вивчатиметься на уроках.

10) Треба змінити погляд на суть понять знання, знати. Знати – це значить уміти застосовувати знання. А знання лише тоді й живуть, коли розвиваються й поглиблюються. Тільки за умови розвитку знань здійснюється закономірність: чим більшими знаннями володіє учень, тим легше йому вчитися.

11) Запам'ятовування (заучування) має ґрунтуватися на розумінні. Введіть учнів до запам'ятовування через осмислення (усвідомлення), розумінні численних фактів, речей, предметів, явищ. Не допускайте запам'ятовування того, що ще не усвідомлене, не осмислене.

12) Умійте пробудити в учнів інтерес до читання наукової літератури. Для цього потрібно, викладаючи новий програмний матеріал, якісь питання освітлювати вогниками позапрограмних знань.

13) Вважайте справою своєї честі, щоб предмет, який ви викладаєте, учні вважали найцікавішим, щоб якомога більше дітей, як про щастя, мріяли про творчість у сфері науки, основи якої ви викладаєте у школі.

14) Не допускайте, щоб вашого вихованця заповонило школярство. Крім звичного кола шкільних справ, уявлень, інтересів, у нього має бути багате, багатогранне інтелектуальне життя.

15) Найважливішим вогнищем захоплення має бути читання. Школа повинна бути царством книжки. Ви можете працювати у віддаленому куточку країни, ваше село може бути віддалене на сотні кілометрів від великих культурних центрів, у школі багато чого може не вистачати, - але, якщо у вас панує книжка, ви можете працювати на тому самому рівні педагогічної культури і досягти таких самих результатів, як і в центрі. І не бійтеся, що книжка відвертатиме учня від знань.

Варто зазначити, що поради видатного педагога потрібно вбачати в кожному слові, яке сказане В.О. Сухомлинським, старатися слідувати його прикладу, але й не забувати про власний педагогічний стиль.

Список використаної літератури

1. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю// Вибрані твори: в 5 т. – Т. 2. – К.: Радянська школа, - 1976. – С.419-654.
2. Сухомлинський В.А. Сердце отдаю детям. – К.: Радянська школа, - 1973. - 286с.

Саух Сніжана,

студентка 12 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПЕДАГОГА–ВИМОГА СУЧАСНОСТІ

На сьогоднішній день у світі не зустрінеш людину, яка б не мала свого стилю, свого іміджу. *Імідж* (від англ. *Image* – образ, вигляд, зображення) – це образ, система зовнішніх характеристик людини, що створюють або підкреслюють неповторну своєрідність особистості та завжди відображають індивідуальність. Елементи іміджу не обмежуються лише особливостями зовнішності, вони є невід'ємною складовою характеру й індивідуальності людини, формуючи ставлення до неї інших людей. Те, як людину сприйматимуть оточуючі, здебільшого залежить саме від її іміджу. Правильно підібраний стиль, а краще сказати, вироблений імідж є запорукою успішної професійної діяльності.

Окремі аспекти проблеми формування професійно-педагогічного іміджу викладача були висвітлені науковцями, які досліджували: психологію індивідуальності (Б. Ананьєв, В. Мерлін, С. Рубінштейн); особливості становлення «Я-концепції» особистості (Р. Бернс, А. Маслоу); специфіку сприйняття людини людиною та соціальної перцепції (Л. Божович, Л. Виготський, Б. Ломов); концептуальні засади та практичний інструментарій іміджології (П. Берд, Л. Браун, Ф. Джефкінс, А. Панасюк, В. Шепель); сутність професійного іміджу фахівця та особливості його ефективної самопрезентації (І. Альохіна, Ф. Кузін, Д. Френсіс); формування педагогічного іміджу та «професійного Я-образу» викладача вищої школи (Н. Гузій, А. Морозов, С. Панчук, О. Чебикін); закономірності становлення педагогічної майстерності освітянських кадрів та формування професійно важливих якостей майбутніх викладачів (І. Зязюн, Н. Кузьміна, А. Макаренко, В. Сухомлинський).

У педагогічній спадщині минулого також існує багато прикладів того, яким має бути педагог, описуються вимоги до його особистості. Так, наприклад, Й. Песталоцці вважав, що педагогом має бути не просто освічена людина, підготовлена до того, щоб передавати дітям свої знання. Вона має, насамперед, щиро любити свою роботу, будувати навчання і виховання на основі знань про фізичні та психічні особливості учнів, незмінно виявляти у своїй діяльності педагогічний такт. Високо цінував Й. Песталоцці в педагогові такі риси, як кмітливість, життєрадісність і безпосередність, скромність, моральну чистоту. Саме ці якості педагога здатні допомогти йому завоювати симпатії учнів, увійти з ними у тісне спілкування, заслужено користуватися їх любов'ю та повагою. І лише за таких умов педагог зможе всім своїм виглядом і поведінкою служити гідним прикладом для молоді.

Образ ідеального педагога змальовано й у творах В. Сухомлинського, який узагальнив усі вимоги до цілісної моделі особистості та сформулював сто порад учителю школи. Він розкрив поняття «хороший педагог» як людину, яка любить учнів та відчуває радість від спілкування з ними, уміє товаришувати та вірить, що кожна людина здатна стати хорошою. Особливу увагу він звертав на внутрішню культуру та етику поведінки і спілкування педагога.

Н. Гузій пропонує розглядати поняття «педагогічного іміджу» як полісемантичну категорію, що характеризує стиль професійно-педагогічної діяльності, манеру спілкування, уміння індивідуалізувати свій образ, надавати йому естетичної виразності.

Суспільство висуває вимоги до професійного іміджу педагога, впливає на його зміст. Але із покоління в покоління незмінними залишаються такі якості ідеального педагога, як любов до дітей, учнів, студентів, високий професіоналізм, доброзичливість, щирість, вміння спілкуватися.

Отже, ми бачимо, що поняття іміджу педагога дуже широке і багатогранне: його досліджували не тільки педагоги сучасності, але й визначні постаті, які заклали основи всієї педагогічної науки.

Педагогічний імідж – це безпосереднє уявлення учнів, вихованців, колег про зовнішній вигляд педагога. Саме педагоги мають бути своєрідним еталоном, взірцем, для молоді, тому вчителю потрібно бути не тільки фахівцем високого рівня, а й вишуканою, вихованою людиною, тобто дотримуватись певного іміджу. Особливо це стосується вчителів початкових класів, адже молодші школярі часто переносять своє ставлення до вчителя, його іміджу, поведінки, манер, на всю

школу, або й систему навчання загалом. Зовнішність учителя виконує дещо специфічну роль, адже він має справу не просто з соціумом, а з молоддю, для якої педагог – це своєрідний еталон, зразок для наслідування. Тому зовнішність сучасного учителя має бути бездоганною у всіх відношеннях. Вона – складовий елемент педагогічної техніки, яка, у свою чергу, є структурним компонентом педагогічної майстерності. Зовнішність учителя – явище інтегральне, адже інтеграція – процес зближення і зв'язку поряд із процесами диференціації. Вчитель впливає на учнів комплексом взаємопов'язаних елементів зовнішності. Культура і техніка мовлення педагога, культура і техніка рухів, одяг та культура і техніка догляду за своїм тілом – все це складники зовнішності. Кожен елемент має ряд компонентів, що складає системоутворюючу цілісність. Культура і техніка догляду за зовнішнім виглядом – це вміння доглядати за своїм волоссям, робити зачіску, добирати одяг та взуття, прикраси, парфуми. Це вміння доглядати за тілом (обличчям, руками тощо). Тільки в поєднанні цих складових створюється зовнішність, яка уособлює вчителя. Прояв складників зовнішності носить індивідуалізований характер. Особливе внутрішнє осяяння, що передається через погляд, жести, поставу, усмішку – все це робить учителя неповторним. Як зайти в приміщення, привітатися з присутніми, сісти, відкрити журнал, підійти до дошки – вся ця технологія поведінки базується на загальноприйнятих вимогах. Проте в одних це гарно, зрозуміло, естетично витримано і все в міру, в інших – не зовсім. Тобто, зовнішність залежить від окремо взятої особистості, від її внутрішньої педагогічної культури. Таким чином, утворюється вчительський імідж, який буває як позитивним, так і негативним. Мабуть, саме тому деяких учителів пам'ятають все життя, а інших забувають, закінчивши навчання. Ось чому природним у кожного сучасного вчителя має бути прагнення до ідеалу, гармонії та вдосконалення, без яких людина неминуче деградує. Не секрет, що учні хочуть навчатися у вчителя із приємною зовнішністю, вихованого, з витонченими манерами, елегантно одягненого, із гарною зачіскою, привабливим макіяжем, бездоганно чистого і охайного. Навіть учні початкових класів легко вирізняють учителів і пишаються ними, запевняючи всіх, що у них найкраща вчителька. А у старшому віці простежується тенденція дещо зневажливого ставлення до вчителя, одягненого недбало, у якого руки не знали манікюру, а обличчя – макіяжу. Звичайно, стає жаль вчителя, який у вихорі повсякдення. Будь-яка деталь у зовнішньому вигляді й поведінці має виховне значення. “Я повинен бути естетично виразним, – писав А. С. Макаренко, – тому я ні разу не вийшов з не почищеними чобітьми або без пояса. Я теж повинен мати якийсь блиск, у міру сили та змоги, звичайно... Я не допускав у клас учителя, якщо він був неохайно одягнений. Тому у нас стало звичкою ходити на роботу в кращому костюмі. І я сам виходив на роботу в найкращому своєму костюмі, який тільки в мене був”[3, с.201].

Сучасний педагог повинен одягатися елегантно, з урахуванням вимог моди, не доводячи компоненти зовнішнього вигляду до крайнощів. Його одяг має бути зручним для виконання необхідних педагогічних операцій: писати на дошці, працювати з демонстраційними матеріалами, нахилитися, ходити між рядами тощо. Колір, фактура, доповнення також мають підкреслювати простоту, елегантність. Все це позитивно впливає на емоційний настрій учнів, дисциплінує їх, сприяє формуванню відчуття міри, не відвертає увагу від навчальних занять. Почуття міри потрібне і при використанні інших компонентів зовнішнього

вигляду – зачіски, косметики, прикрас. Педагогу сьогодення, крім обізнаності з вимогами до зовнішнього вигляду, важливо виробити певну систему умінь та навичок організації своєї зовнішності. У цьому може гарно прислужитися: наявність орієнтованого режиму дня, складеного залежно від порядку занять, важливо передбачити у ньому час для догляду за собою, фіксуючи, скільки його витрачено на певну процедуру. Уміло налагоджений самоконтроль допоможе виробити звичку стежити за своєю зовнішністю, позбавить метушливого збирання на роботу, побоювання запізнитися. Через певний час дотримання режиму стане автоматичним. Важливим є самоаналіз з позицій педагогічних вимог до одягу, з урахуванням зовнішнього вигляду своїх колег, спостереження, як вони та учні реагують на зовнішній вигляд. Не останнє місце займають такі компоненти, як пантоміміка, міміка, контакт очей та міжособистісний простір.

Технологію побудови педагогічного іміджу можна уявити як систему послідовних етапів створення обраного образу:

I етап: сприйняття образу на основі якого буде формуватися цілісний імідж;

II етап: аналіз інформації та уявна корекція сприйнятого образу у відповідності до ідеального образу та індивідуальних особистостей того, хто сприймає;

III етап: використання окремих елементів бажаного іміджу: стилю спілкування, техніки володіння жестами, одяг тощо;

IV етап: “вживання” в образ;

V етап: привласнення обраного образу.

Таким чином, для успішної педагогічної діяльності педагогові повинні бути притаманні високий професіоналізм та компетентність, педагогічна майстерність та позитивний імідж. Педагог повинен працювати над своєю зовнішністю, щоб завжди добре виглядати, мати свій стиль, образ, який включає не тільки зовнішній вигляд, а й педагогічні навички.

Список використаної літератури

1. Гузій Н.В. Педагогічний імідж і професійна культура вчителя–Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць. – К.: НПУ, 1997. – С.11–43.
2. Журавлев Д. Имидж учителя – необходимость или дань моде /Д.Журавлев // Народное образование. – 2003. – № 7. – С.2–4.
3. Макаренко А. Твори в 7-ми т. – К.: Радянська школа, 1953– 1995. – Т.5. – С.201.

Свиницька Аліна
студентка 51 групи
навчально-наукового інституту

ГРУПОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»

Для досягнення мети результативного навчання пріоритетними є технології, спрямовані на впровадження в навчальний процес комп'ютерної техніки, різноманітних систем розвивального, індивідуального і диференційного навчання; нових технологій навчання обдарованих дітей; гуманізація навчального процесу. Вони сприяють створенню таких умов, за яких учень займає позицію суб'єкта навчально-виховної діяльності; внаслідок цього у нього розвиваються якості творчої особистості: ініціативність, прагнення до самоосвіти, самонавчання.

В основу даної технології покладено ідеї Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, В. Сухомлинський.

Формування особистості і її розвиток здійснюються в процесі навчання, якщо виконуються важливі умови:

- Створення позитивного настрою до навчання.
- Відчуття позитивної атмосфери у колективі для здійснення спільної мети.
- Можливість висловлювати свою думку і вислуховувати товаришів.
- Учитель - це друг, порадник, старший товариш.

Всі ці умови здійснюють інтерактивні технології кооперативного навчання: робота в парах і групах. Групова робота - це перш за все гра, гра в організацію, гра в навчання. Гра допомагає учням зрозуміти навчальну тему, знайти незрозумілості.

Головна мета групової і парної роботи - розвиток мислення учнів. Як в кожній грі, тут існують свої правила. Правила можуть бути опрацьовані заздалегідь і використовуватись в подальшій роботі. Правила можуть опрацьовуватись тут і зараз, тобто тільки для роботи над конкретним завданням. Правила можна доповнювати, змінювати. Але складати і опрацьовувати їх треба разом з учнями. «Положення про групову і парну роботу» затверджуються колективно і потім вся робота підпорядковується цим правилам.

На початкових етапах навчання учнів роботі у малих групах особливо ефективна технологія роботи в парах. Її можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети: засвоєння, закріплення, перевірки знань. За умов парної роботи всі діти в класі отримують можливість говорити, висловлюватись. Робота в парах дає учням можливість подумати, обмінятися ідеями з партнером і потім озвучити це перед класом. Ця форма роботи сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватись, переконувати, вести діалог, дискусію. Така співпраця не дає можливості ухилитись від виконання завдання.

Найчастіше на уроках «Я у світі» можна використовувати такі види роботи в парах:

- Гра "Незнайко" (один учень читає, інший виправляє помилки);
- "Інтерв'ю" (узяти інтерв'ю і визначити ставлення партнера до заданого тексту, статті і т.д.);
- Гра "Кіт і мишка" (зробити критичний аналіз чи редагування письмової роботи один одного);
- "Взаємні запитання" (протестувати та оцінити один одного);
- "Щоденник подвійних нотаток" (проаналізувати разом проблему, вправу чи експеримент; сформулювати підсумок уроку чи серії уроків; дати відповіді на запитання учителя).

Для організації роботи в парах використовують такий алгоритм:

- Запропонувати учням завдання (запитання для невеличкої дискусії чи аналізу ситуації).
- Об'єднують учнів в пари, визначають, хто з них буде говорити першим. Краще відразу визначити час на висловлення кожного в парі і спільне обговорення. Це допомагає досягти згоди щодо відповіді або рішення.
- По завершенню роботи кожна пара представляє результати роботи, обмінюється своїми ідеями та аргументами з усім класом. За потребою це може бути початком дискусії або іншої пізнавальної діяльності.

Співпраця в парах готує дітей для подальшої роботи в групах. Групова робота - це унікальна організація уроку. Вона забезпечує взаємодію між учнями і робить непрямим керування вчителя. Він виступає організатором початку і кінця роботи: формулює завдання, спільну інструкцію по його виконанню, разом з учнями приймає участь оцінюванні результатів. Етап спільної оцінки допомагає формуванню самооцінки і самоконтролю школярів. Дуже важливо, що оцінюється робота всієї групи, а не окремих учнів. Помилки дітей обговорюються тільки в групі. Робота учнів перетворюється із індивідуальної діяльності кожного учня в співпрацю. Учні вимушені навчитися домовлятися швидко, не враховуючи особисті інтереси. Поступово учень починає відчувати клас частиною свого світу, він зацікавлений в підтриманні дружніх стосунків. Ця форма роботи має велике значення для формування самостійності школяра. Працюючи в команді, учень має можливість проявляти ініціативу (вибрати завдання, порадити, як організувати роботу); вчитися планувати свої дії, переконувати, нести відповідальність за себе і команду.

Краще відразу визначити час на висловлення кожного в парі і спільне обговорення. Це допомагає досягти згоди щодо відповіді або рішення.

Виділяють головні напрямки при організації групової форми навчання:

1. Завдання треба сформулювати конкретно і чітко. На початку роботи слід дати учням інструкції по виконанню роботи.

Наприклад, можна порадити учням розглядати предмет з різних точок зору. Або записати на дошці ключові слова для обговорення теми та інше.

2. Треба визначити, хто буде головуючим, посередником, секретарем, доповідачем. Розподілення вчителем ролей в групі має особливе значення на перших етапах формування груп. Пізніше це можуть робити самі учні.

3. Поведінка учителя під час групової роботи. Учитель, працюючий з малими групами може: контролювати, організовувати, оцінювати роботу учнів, пропонувати учням різні варіанти рішення, бути наставником.

Кожен педагог використовуючи роботу в групах повинен пам'ятати:

- Недоцільно приділяти свою увагу тільки одній групі, забувши про інші.
- Виправляти помилки (окрім тих випадків, коли учні самі звертаються по допомогу).
- Недоцільно виправляти або критикувати перші висловлювання, навіть, якщо припущено грубу помилку. Цю роботу повинні виконати учні в доброзичливій формі.
- Непотрібно давати відповідь на запитання, якщо на нього може відповісти будь-хто з учнів.

Педагогу не слід ходити по класу або стояти біля однієї парти. Учні дуже часто соромляться висловлювати думку в присутності учителя. Ближче до кінця роботи, коли учасники вже ведуть розмову, педагог може прийняти участь в обговоренні: слухати, направляти, відповідати на питання.

За технологією виконання парну і групову роботу можна поділити на такі види:

- Збирання інформації з певної теми.
- Інтенсивна перевірка обсягу й глибини знань.
- Розвиток вмінь аргументувати власну позицію.

Наведемо найбільш поширені види групової роботи на уроках «Я у світі»:

Карусель. Поставити стільці для учнів у два кола. Учні, які сидять у внутрішньому колі, розташовані спиною до центра, а ті, які сидять у зовнішньому - обличчям до них. Таким чином, кожен сидить навпроти іншого. Внутрішнє коло нерухоме, зовнішнє рухливе: за сигналом ведучого всі його учасники пересуваються на один стілець праворуч і опиняються перед новим партнером. Мета: пройти все коло, виконуючи поставлене завдання.

Акваріум. Об'єднати учнів у групи по 4-6 учнів і запропонувати їм ознайомитися із завданнями. Одна із груп сідає в центрі класу. Ця група отримує завдання для проведення групової дискусії. Поки діюча група займає місце в центрі, вчитель знайомить решту класу із завданням і нагадує правила дискусії у малих групах. Групі пропонується упродовж 3-5 хвилин обговорити можливі варіанти розв'язання проблемної ситуації. Учні, які перебувають у зовнішньому колі, слухають, не втручаючись у перебіг обговорення. По завершенні відведеного для дискусії часу група повертається на свої місця, а учитель ставить класу запитання:

- Чи погоджуєтесь ви з думкою групи?
- Чи була ця думка достатньо аргументованою, доведеною?

Така бесіда може тривати 2-3 хвилини. Після цього місце в «акваріумі» займає група, котра обговорює наступну ситуацію.

Наприкінці вчитель має обговорити з учнями перебіг групової роботи, прокоментувати міру оволодіння навичками дискусії в малих групах.

Парна і групова робота мають значні переваги. На відміну від лекції, де переважає монологічна мова педагога, і від самостійної роботи учнів на заняттях з використанням групової і парної роботи відбувається відпрацювання конкретних умінь і навичок у режимі діалогу. Невеликі групи дозволяють учителю бачити кожного у процесі практичної діяльності, сприяють виникненню стійких зв'язків між усіма присутніми, стимулюючи процеси глибокого осмислення діяльності. Полегшують результативності процесу. Парна і групова діяльність - це спільна діяльність учителя й учнів, що дає змогу реалізувати природне прагнення до спілкування, взаємодопомоги та розвитку творчості. В. Сухомлинський зазначав, що "...без творчого життя особистість не може бути вихованою, без творчості немислимі духовні, інтелектуальні, емоційні, естетичні взаємовідносини"[5]. Саме творчість стимулює розвиток мислення, інтересів, дослідницьку діяльність.

Список використаної літератури

1. Дещо про предмет «Я у світі» та новий підручник// Початкове навчання та виховання №10-11. - 2014.
2. Голодюк Л. Як навчити учнів спілкуватися на уроці // Рідна школа. – 2001.
3. Єльнікова О.В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій // Імідж сучасного педагога. - 2001. - № 3-4 (14-15).
4. Стебна О., Соценко А. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи // Харків, «Основа». -2005.
5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям. – К.: Рад. шк., 1988. – 304 с.

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Серед актуальних проблем, що стоять перед сучасною педагогічною наукою, одна із найважливіших належить розробці ефективних форм і методів виховання культури поведінки молодших школярів, підготовці їх до повноцінного життя у суспільстві. Треба відзначити, що в багатьох школярів недостатньо вироблені навички культурної поведінки, хоча вони і знайомі з відповідними правилами. Тому в роботі з учнями треба звертати увагу насамперед на вироблення навичок і звичок культурної поведінки. Досягається це систематичним вимаганням від школярів виконання правил. У роботі з молодшими школярами можливі проведення і спеціальні вправи для планомірного відпрацьовування окремих навичок культурного поведінки.

Виховання моральної поведінки у дітей молодшого шкільного віку передбачає органічне поєднання найбільш відповідних вимогам початкової школи методів, форм і засобів морального виховання. Тільки в їхній органічній єдності можна виховати людину з високими моральними переконаннями, що досить чітко простежується у досвіді В.О.Сухомлинського. Він прагнув того, щоб уже в молодших школярів за допомогою слова вчителя, прикладу в дитячій душі утверджувалися моральні цінності, які існували протягом тисячолітньої історії народу. Розкриваючи суть моральних цінностей на конкретних прикладах у своїх творах для дітей, педагог розвивав і збагачував духовне життя дитини. Проблему формування культури поведінки досліджували такі сучасні педагоги, як Т.Ю. Куниця, Г.В. Товканець, І.Л. Сіданич, С.Т. Шацький.

Сьогодні стає очевидним, що будь-які порушення або відсутність культури поведінки, її моральних норм, негативно відбиваються на моральному та емоційному стані суспільства, його фізичному та психічному здоров'ї. З раннього віку необхідно озброїти дітей знаннями правил культурної поведінки, навичками їхнього виконання.

Особистий досвід спілкування дитини ще дуже бідний, дитина часто може бути нечемною лише в силу незнання того, коли, де і як треба себе поводити. Нерідко діти засвоюють правила гарного тону по-наслідуванню, спостерігаючи за поведінкою батьків, дорослих, котрі є для них авторитетом. Однак усвідомлення дитиною своєї поведінки, своїх дій — необхідна умова формування суспільно-корисних навичок і звичок моральних норм поведінки. Тільки за свою поведінку людина може зовсім свідомо відповідати перед суспільством, колективом та іншими людьми, значення якої вона розуміє і може оцінити з погляду суспільної користі і необхідності.

Цілеспрямована, систематична робота з виховання навичок і звичок культурної поведінки починається з приходом дітей у школу. Саме в початкових класах закладаються основи акуратності й охайності, ввічливості, точності, прищеплюються гарні манери, уміння культурно поводитися в школі, вдома, на вулиці та у громадських місцях. Якщо елементарні норми культурної поведінки не прищеплені дітям з раннього віку, то пізніше приходиться заповнювати цей пробіл і нерідко проводити більш важку роботу: перевиховувати школярів, у яких

укоренилися негативні звички. Відсутність позитивних елементарних звичок у дітей ускладнює роботу над вихованням у них більш тонких і складних проявів культурної поведінки: такту, делікатності, невимушеності, добірності манер тощо. Учитель початкових класів повинен чітко знати, якими методами домагатися її, пам'ятаючи, що навіть наймолодший учень – це вже громадянин, наділений певними правами і обов'язками. На жаль, учителі молодших класів дуже часто бачать в ньому лише дитину. Деякі з них впливають на школярів тільки суворістю, прагнуть домогтися слухняності, ламаючи волю дитини. Невсипущий контроль, постійні обмеження призводять до протилежних результатів, викликають непокору, роздратованість. Вимогливість і суворість учителя мають бути доброзичливі. Він повинен розуміти, що учень може помилятися не тільки на уроці, коли відповідає на запитання, а й припускати помилок у поведінці через обмежений життєвий досвід.

У початковій школі діти повинні засвоїти досить великий обсяг знань про основні правила культурної поведінки. І привчитися свідомо виконувати їх. Конкретних правил позитивної поведінки багато, і познайомити школярів з абсолютно усіма правилами важко, та, можливо, і не потрібно. У житті завжди може створитися така ситуація, у якій діти опинилися вперше. Тому дуже важливо вчити школярів не тільки правилам поведінки, але одночасно і умінню діяти в зв'язку за правилами, знаходити правильну дію поведінки в нових обставинах, спираючись на уже відомі правила. Це завдання складне, і щоб успішно розв'язати його необхідно наступне. В роботі з дітьми треба вчити їх виконанню правил поведінки в різних ситуаціях, з якими вони зустрічаються найчастіше: у школі, на вулиці, у громадських місцях. Основою морального виховання учнів початкових класів є формування в них любові до рідного краю, до українського народу, готовності служити йому.

Протягом чотирьох років навчання в початковій школі діти мають дістати уявлення про нашу країну, про захисників Батьківщини та їхні героїчні вчинки. У дітей необхідно формувати прагнення засвоїти прийоми спільної праці в колективі, сумлінно виконувати трудові доручення, допомагати в разі потреби товаришам. Учні мають оволодівати трудовими вміннями і навичками, додержувати порядку на робочому місці, правил безпеки під час роботи з ручними інструментами, а також правил гігієни праці.

У молодшому шкільному віці діти засвоюють основи свідомої дисципліни й колективізму. Вони навчаються узгоджувати свої дії з діями товаришів і старших, гратись і працювати в колективі.

Педагог домагається, щоб учні правильно розуміли поняття „дружба” і „товаришування”, виховує в них бажання бути хорошим товаришем. Діти навчаються доброзичливо ставитись до людей, подавати в разі потреби їм допомогу, уважно ставитися до хворих, інвалідів, молодших дітей, відповідати за доручену справу, не підводити свій клас, бути дисциплінованими та підвладними. Учні повинні знати і виконувати правила для учнів, вміти розрізняти хороші і погані вчинки людей, справедливо оцінювати свої дії та дії товаришів.

Діти мають бути чесними, сміливими, витриманими, наполегливими в досягненні поставленої мети, вірними даному слову, позбавлятися впертості, лінощів і вередування. Молодші школярі повинні знати основні правила культури поведінки вдома, на вулиці та в громадських місцях.

Серед різноманітних форм і методів виховання культури поведінки важливе місце посідає гра. Саме гра – природний для молодших школярів видів діяльності, де вони не тільки відображають реальне життя, а й перебудовують його.

Так, в особливих ігрових умовах молодший школяр має змогу моделювати систему соціальних відносин у наочно діючій формі, розвивати систему відносин у наочно діючій формі, розвивати орієнтування в них.

Культурно-гігієнічні навички — важлива складова структури культури поведінки. Необхідність охайності, утримання в чистоті обличчя, тіла, зачіски, одягу, взуття, особистих речей зумовлена не тільки вимогами гігієни, а й нормами людських відносин. Учні повинні розуміти, що в дотриманні цих правил виявляється повага до оточення, що неохайна людина, яка не вміє стежити за собою, своєю зовнішністю, вчинками, зазвичай недбала в роботі. У процесі формування культурно-гігієнічних навичок учень починає усвідомлювати, що виконання правил поведінки зумовлено нормами людських взаємин, а в їх дотриманні виявляється повага до інших людей. Виховання культурно-гігієнічних навичок спрямоване на зміцнення здоров'я учнів, водночас передбачаючи важливе завдання — виховання культури поведінки молодших школярів.

Таким чином, можна стверджувати, що культура поведінки молодших школярів — це сукупність сформованих соціально важливих якостей особистості молодших школярів, їх щоденних вчинків в суспільстві, основаних на нормах моралі, етики, естетичної культури. Лише єдність інтелектуального, емоційного, морального розвитку сприяють вираженню прекрасних, піднесених форм душевного стану, які потрібно зберігати і плекати в молодших школярів, щоб сформувати моральні мотиви поведінки, яких він буде дотримуватися в подальшому житті.

Список використаної літератури

1. Бех І.Д. Критерії морального виховання молодших школярів / За ред. І.Д. Бека, С.Д. Максименко. – К.: Рад.шк., 1989. – 30 с.
2. Горєва В.М. Виховання культури поведінки школярів / Горєва В.М. –К., 1983. – 25 с.
3. Сенько В. Г. Виховання у молодших школярів норм поведінки (Робота з важкими дітьми) / Сенько В. Г. – Мінськ: Народна освіта, 1976. – 126с.
4. Рубінштейн С.Л. Психолого - педагогічні проблеми морального виховання школярів / Рубінштейн С.Л. – М.: 1996. – 60 с.
5. Зверєва І.Д., Коваль Л.Г., Фролов П.Д. Діагностика моральної вихованості школярів: Навч. Посібник / Зверєва І.Д., Коваль Л.Г., Фролов П.Д. – К.: ІСДЮ, 1995.

Сігнаєвська Надія,

студентка 51 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У наш час метод проектів, що з'явився понад сто років тому, переживає друге народження. Освітній проект розглядається сьогодні як спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність учнів, має спільну мету, узгоджені методи, способи діяльності і спрямована на досягнення загального результату.

У 90-их роках ХХ ст. був накопичений великий досвід організації проектної діяльності при вивченні всіх шкільних предметів. Відповідно до домінуючих видів діяльності учнів, виділяють п'ять типів проектів: дослідницькі; творчі, пригодницькі, інформаційні, практико-орієнтовані [4; 5].

Найбільш повне визначення поняття «проектний метод» представлено в дослідженнях І.Д. Чечеля. На думку науковця, дослідницький проект як елемент наукової творчості учнів розглядається сьогодні і як складова частина сучасних педагогічних технологій. Дослідник визначає метод проектів як педагогічну технологію. За автором, мета даної технології орієнтує не на інтеграцію фактичних знань, а на застосування актуалізованих знань і придбання нових, для активного включення в проектувальних діяльність, освоєння нових способів людської діяльності в соціокультурному середовищі [7, с.11–16].

Розкриття сутності проектного методу навчання ми знаходимо в роботах В.В. Гузєєва. Вчений відзначає, що технологія навчання на основі методу проектів представляє один із можливих способів проблемного навчання [1, с. 46–47]. На думку автора, суть цієї технології полягає в наступному. Учитель ставить школярам навчальне завдання, представляючи тим самим вихідні дані і окреслюючи плановані результати. Усе інше учні виконують самостійно: намічають проміжні завдання, шукають шляхи їх вирішення, діють, порівнюють отримане з необхідним, коригують діяльність. Інший підхід до розгляду методу проектів ми знаходимо в роботах Г.К. Селевко. Вчений розглядає метод проектів як системоутворюючий компонент при описі і характеристиці різних технологій. Так, Г.К. Селевко цей метод представляє як: варіант технології проблемного навчання; комплексний навчальний метод, що дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, який дає можливість дитині проявити самостійність у плануванні, організації і контролі своєї діяльності; спосіб групового навчання; компонент методики навчання в школі С. Френе; спосіб організації самостійної творчої діяльності учнів; метод самостійного навчання у викладанні основ наук у школі старшого ступеня [5, с.18–36].

Це досить новий вид діяльності для школярів, який, на жаль, поки не одержав належного застосування ні в середній, ні в старшій школі. Даний вид діяльності багатofункціональний більшою мірою, ніж інші. Проект спонукає учня виявляти інтелектуальні здібності, моральні й комунікативні якості, демонструвати рівень володіння знаннями й загальнонавчальними вміннями, здатність до самоосвіти й самоорганізації. Спільна діяльність реально демонструє широкі можливості співробітництва, у ході якого учні ставлять мету, визначають оптимальні засоби досягнення, розподіляють обов'язки. Це дозволяє виявляти в учневі схильність до певної компетентності.

Розглядаючи різноманітні форми навчання, їх виникнення, розвиток і зміни, можна погодитись з тим, що вони завжди були детерміновані соціальним потребам та інтересам держави. Схема засвоєння знань або технологічна схема навчання за традиційною методологією має такий вигляд: сприйняття – розуміння – запам'ятовування – відтворення – використання – забування – повторення – екзаменаційне відтворення та використання – остаточне поступове забування. Сформовану у світі систему освіти фахівці називають «підтримуючим навчанням». Воно засноване на підготовці людини до рішення повсякденних проблем і призначено в основному для підтримки існуючої системи способу життя і діяльності людини [3, с.71–76].

Проектування в початковій школі має свою специфіку: слід враховувати вікові та психологічні особливості учнів, бо зрозуміло, що бачити, як роблять інші і робити самому – речі абсолютно різні. Всі етапи проектної діяльності учнів початкових класів повинні ретельно контролюватися вчителями, бо і теоретичних, і практичних знань та вмінь в учнів – молодших школярів – ще мало. Проекти для початкової школи у більшості випадків мають бути короткотривалі. Але все ж таки вчителі мають чудову можливість залучити до пошукової, творчої діяльності практично всіх учнів і, в першу чергу, – дітей, підвищеною навчальною мотивацією. Участь у роботі над колективними або індивідуальними проектами сприяє формуванню в молодших школярів вміння відбирати і аналізувати інформацію, працювати з енциклопедіями, довідниками, спеціальною літературою, присвяченою різним формам життя і діяльності людини, галузям техніки, науковим відкриттям, використовувати можливості інформаційних технологій.

Особливі вимоги висуваються до керівника проекту. Основною метою вчителя є не передача знань, а організація пошукової діяльності учнів. Вчитель сам повинен володіти методами досліджень, вміти висувати гіпотези, шукати розв'язання проблем, він повинен бути зацікавлений у інтелектуальній діяльності, мати високу культуру мислення, бути терплячим. Таким чином, змінюється і роль педагога: він вже не є формальним носієм знань та функцій, а стає консультантом. Основні педагогічні методи – співпраця, консультування та психолого-педагогічна підтримка. Нові інформаційні і комунікаційні технології навчання, зі свого боку, трансформують уже сьогодні ролі викладачів у ролі координаторів, консультантів.

У кожний конкретний момент навчального заняття вчитель не просто реалізує раніше намічений план, він, крім того, постійно відстежує ситуацію, зіставляє її з теоретичною моделлю, прогнозує тенденції подальших змін, оцінює їх з погляду того результату, до якого вони можуть привести. Він приймає рішення про подальший розвиток або припинення розвитку цих тенденцій, вибирає способи відповідної зміни, тут же безпосередньо реалізує їх, мобілізує інших учасників ситуації, допомагає їм зрозуміти й осмислити ці зміни, тобто керує. Ось чому здатність керувати для вчителя сьогодні не менш важлива, ніж його дидактична підготовка.

Навчальну функцію вчителя тепер можна сформулювати так: не передавати знання, а вчити, як їх здобувати. Діяльність учителя тепер полягає на стільки в повідомленні інформації учням, скільки в умінні організувати її засвоєння, стати провідником у лабіринті знань. Ще В.О. Сухомлинський підкреслював, що школа (клас) повинна бути не коморою знань, а осередком думки. Така діяльність сприяє виробленню в учнів широкого діапазону позитивних переживань, впливає на підвищення рівня мотивації. Це – задоволення процесом навчання, усвідомлення власного росту, просування в опануванні пізнаваного. Це – радість від оволодіння новими способами навчальної роботи, гордість за свої успіхи й успіхи школярів [2, с.15–23].

Отже, метод проектів є однією з інноваційних педагогічних технологій, що відповідає вимогам сучасного розвитку освіти. Під час проектної діяльності, починаючи з молодшого шкільного віку, діти набувають таких вмінь і навичок, як: самостійно знаходити спосіб здобуття знань; формувати запитання до вчителя з метою отримання інформації; знаходити декілька варіантів розв'язання проблеми,

висунення власної гіпотези; в учнів розвивається прагнення до творчості та саморозвитку, бажання і здатності самостійно вчитися.

Список використаної літератури:

1. Гузев В.В. Алгоритм проектирования или переструктурирования учебного курса под деятельностное обучения / В.В. Гузев, И.Е. Курчаткина // Профильная школа. – 2012. – № 4. – С. 46–49.
2. Єрмаков І.Г. На шляху до школи життєвої компетентності: проектний підхід / І.Г. Єрмаков // Метод проектів: традиції перспективи, життєві результати: практико-орієнтований зб. – К.: Департамент, 2003. – С. 15–29.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособ. [для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров] / [Е. С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров]. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 272 с.
4. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / [О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.]; за заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К, 2004. – 256 с.
5. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учеб. пособ / Селевко Г.К. – М.: Народное образование, 1988. – 256 с.
6. Чечель И.Д. Метод проектов, или Попытка избавить учителя от обязанностей всезнающего оракула / И.Д.Чечель // Директор школы. – 1998. – № 3. – С. 11–16.

Скарбарчук Іванна,

студентка 11 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

**ПРОБЛЕМИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ТА УСУНЕННЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ**

На сучасному етапі гостро постала проблема зростання конфліктності серед педагогів та учнів загальноосвітніх навчальних закладів, спричинена умовами нашого сьогодення і специфічними проблемами педагогічного середовища.

Проблемі ґрунтовного дослідження педагогічних конфліктів присвячено праці М. Рибаківської, Н. Пов'якель, Л. Турішевої.

Технології запобігання, попередження та управління конфліктами детально висвітлені у дослідженнях К. Мілютіної, І. Русинки. Основні практичні методи та способи розв'язання педагогічних конфліктів викладені у працях І. Гаврилюк, А. Дубяги, Є. Павлютенкова, І. Гордієнко.

Метою статті є висвітлення причин, основних методів профілактики, подолання та усунення конфліктів, які виникають у міжособистісній взаємодії педагога й учнів.

У «Психологічному тлумачному словнику» подається таке визначення: «Конфлікт (лат. confictus- зіткнення) - зіткнення протилежних поглядів, інтересів і дій» [5, с.215].

На відносинах учителя та учнів, за певних обставин, позначаються різні за змістом і спрямованістю інтереси, намагання досягти яких не завжди відповідають ustalеним нормам, цінностям, очікуванням однієї зі сторін. У зв'язку з цим, нерідко між ними виникають різноманітні конфлікти, причинами яких, за спостереженнями вчених, є:

- нездатність учителя прогнозувати на уроці поведінку учнів. Несподіваність їх чинків часто порушує запланований перебіг уроку, викликає в учителя

роздратування і прагнення в будь-який спосіб подолати конфлікт. Водночас обмеженість інформації про причини того, що трапилось ускладнює вибір оптимальної поведінки, засобів впливу на клас;

- намагання вчителя зберегти свій соціальний статус шляхом зниження статусу учня. Учитель вживає вирази низького стилю ("розвісив вуха", "роззявив рота", "вештаєшся", "що ти верзеш?"). Це порушує принципи взаємодії, доводить ситуацію до конфлікту;

- оцінювання вчителем не окремого вчинку учня, а його особистості ("роззява", "дурень", "нахаба"). Таке ставлення до учня впливає на формування ставлення до нього інших учителів та свідків (особливо у початковій школі);

- поспішність у намаганні суворо покарати учня з огляду на те, що зайва суворість не завадить;

- суб'єктивізм учителя у сприйнятті вчинку учня, недостатня проінформованість про його мотиви, якості особистості, умови проживання в сім'ї;

- невміння прогнозувати наслідки необ'єктивного оцінювання вчинків дітей;

- застосування покарання без урахування позиції учнів; приниження гідності учня, що породжує захисну реакцію дитини;

- риси характеру та нестандартна поведінка окремих учнів в емоційно-особистісних взаєминах із педагогами;

- особистісні риси педагога (нездатність до самоконтролю, роздратованість, брутальність, знервованість, нетактовність, грубість, мстивість, самовдоволеність, безпорадність та ін.). Конфліктують з учнями вчителі з негнучким мисленням, стереотипністю оцінок, шаблонним підходом до їх запитів та інтересів. Особливо небезпечні їхні недовіра і підозра. Своєю прискіпливістю до учнів вони вважають вимогливістю, а вимогливість учнів до них сприймають як посягання на авторитет;

- брак педагогічних здібностей, відсутність інтересу до вчительської праці, невдоволення соціально-побутовими умовами життя тощо;

- незадовільна організація роботи вчителя, несприятливий соціально-психологічний клімат у педагогічному колективі [1, с.67].

Кожна помилка вчителя при подоланні конфліктів травмує учнів, вселяє недовіру до нього, порушує систему взаємин. У педагога виникає глибокий стресовий стан, незадоволення своєю працею, нездорове усвідомлення залежності професійного самопочуття від поведінки учнів.

Часто у виникненні конфліктів звинувачують учителів, а вони свою провину визнають рідко. Найчастіше це трапляється з учителями, які цікавляться лише рівнем засвоєння предмета. Ситуація на уроці доходить до конфлікту, як правило, із невстигаючими учнями. Тому в інтересах учителя - виявляти до них особливу увагу, своєчасно надаючи їм допомогу.

Трапляється, що конфлікт виникає через покарання за недисциплінованість на уроці поганими оцінками з предмета. Це не просто консервує конфлікт, а знижує зацікавленість учня дисципліною. Немало конфліктів спричинює низький рівень педагогічного спілкування вчителів, які не можуть своєчасно зупинитися, уникнути різких слів, негативних узагальнень та перебільшень ("Від тебе ніколи не почуєш нічого розумного", "Ти завжди брешеш" тощо), загрозливих попереджень ("Дивіться мені, щоб зробили...", "Спробуйте мені тільки не..."). Це ображає вихованців, підриває віру в те, що педагог може бути справедливим.

Незадоволення учнів учителями породжують також емоційні спалахи; дратівливість через дрібниці; використання дитячих методів дисциплінування; відвертий поділ учнів за симпатіями; залякування, вимоги у формі погроз; надмірна фіксація уваги на недоліках учнів; привселюдні образи; втручання у світ особистісних стосунків хлопців і дівчат тощо.

Учитель повинен пам'ятати, що конфліктів в педагогічній діяльності легше запобігти, ніж його подолати. Тому педагогу не можна вдаватися до необдуманих заходів, карати учня, не проаналізувавши мотивів учинку. Будь-який конфлікт слід розглядати в динаміці: виникнення конфліктної ситуації - усвідомлення конфліктної ситуації - перехід до конфліктної поведінки - розв'язання конфлікту як кінцева стадія. Уміння розв'язувати педагогічні конфлікти є важливою складовою культури педагогічного спілкування.

Для ефективного подолання конфліктної ситуації вчителю необхідно обрати поведінку, враховуючи власний стиль, стиль інших людей, втягнутих до конфлікту. Найчастіше поведінка вчителя при подоланні конфліктної ситуації реалізується як комбінація елементів таких стилів:

1. Конкуренція, або суперництво, прагнення бути в центрі ситуації. За цієї позиції погляди, потреби інших учасників суперечки не сприймаються як значущі. Кожен обстоює власну думку, поведінку як єдино правильну, ігноруючи міркування інших. Це активний, майже агресивний наступ, намагання подолати конфлікт, ігноруючи інтереси інших осіб. Виявляється в діях, задоволенні своїх інтересів на шкоду іншим учасникам конфлікту.

2. Уникнення. Пов'язаний цей стиль із намаганням "відсунути" конфліктну ситуацію якомога далі, сподіваючись, що все вирішиться само собою. Часто при цьому послуговуються тезою, що "поганий мир кращий за добру сварку". Така стратегія не завжди свідчить про намір ухилитися від розв'язання проблеми. Вона може бути й конструктивною реакцією на конфліктну ситуацію, коли вирішення її доцільніше відкласти на пізніше. Проте захоплення стратегією уникнення може призвести до втрати особистісних позицій у колективі.

3. Пристосування. Такий стиль поведінки передбачає взаємне пристосування партнерів: вони діють, не обстоюючи власних інтересів.

4. Співробітництво. Сутність його полягає у намаганні разом підійти до ефективного подолання конфлікту з урахуванням інтересів, потреб обох сторін, у пошуку взаємовигідних умов і шляхів досягнення порозуміння. Ця стратегія є найефективнішою для налагодження добрих стосунків, але потребує більше часу, ніж інші. Крім того, обидві сторони мають уміти пояснити свої бажання, висловити власні потреби, вислухати одна одну, виробити альтернативні варіанти дій.

5. Компроміс. Виявляється він у взаємному бажанні поступатися. Цей стиль схожий на співробітництво, але його досягнення відбувається на поверховому рівні стосунків. Партнери не враховують глибинних потреб, інтересів, а задовольняються зовнішнім аспектом поведінки [3, с.47].

Педагог повинен вдумливо використовувати кожен із представлених стилів вирішення конфліктної ситуації, вміти поступатися, йти на обґрунтований компроміс, встановлювати партнерські стосунки, обстоюючи власну позицію. У конфліктній ситуації він повинен спрямувати свою активність на те, щоб оптимізувати свій психологічний стан, краще зрозуміти співрозмовника, досягти

взаєморозуміння з опонентом. У цій непростій справі педагог може скористатися наступними методами:

1. Метод інтроспекції — допомагає поставити себе на місце опонента, уявити його думки, почуття, виробити завдяки цьому обґрунтовані висновки про мотиви і зовнішні спонуки його поведінки. У випадку невмілого використання цього методу можна прийняти власні думки і почуття за думки і почуття іншої людини, неправильно відтворити образ опонента.

2. Метод емпатії — заснований на техніці проникнення в переживання іншої людини. Цим методом послуговуються емоційні, здатні до інтуїтивного мислення особи, котрі, довіряючи своєму інтуїтивному відчуттю, своєчасно зупиняють інтелектуальні інтерпретації.

3. Метод логічного аналізу. Суть методу полягає в тому, що людина з раціональним мисленням, щоб зрозуміти співрозмовника, відтворює інтелектуальні уявлення про нього, моделює ситуацію, в якій він перебуває [2, с.149].

Одним із найважливіших завдань педагога є вміння успішно використовувати кожен зі стилів розв'язання конфліктної ситуації, враховуючи конкретні обставини: вміти поступатися, йти на розумний компроміс, встановлювати партнерські стосунки й водночас обстоювати власну позицію.

Реальний механізм налагодження хороших стосунків полягає в запобіганні конфліктним ситуаціям завдяки правильній психологічній тактиці у спілкуванні з учнями, навіть "налаштованими" на протистояння; переключенні уваги з проблем, які спровокували його, на інші питання, щодо яких різною поглядів немає.

Поради вчителів щодо розв'язання конфліктних ситуацій та запобігання їм (М. Рибаківа):

1) разом із дипломом учитель не отримує гарантії завжди мати рацію у взаємодії з учнями. Нетактовність - один із найважливіших виявів професійної неспроможності;

2) завжди слід пам'ятати: урок - не найкраще місце для з'ясування стосунків;

3) учитель має вміти організувати колективну навчальну діяльність учнів різного віку;

4) учитель повинен добре знати учнів класу, їхні вікові та індивідуальні особливості і знаходити різноманітні форми взаємодії з ними; намагатися називати учня на ім'я, навіть тоді, коли він гнівається на нього;

5) педагог має добре знати важких учнів і тих, хто погано навчається з його предмета, виявляти до них увагу, вчасно надавати допомогу в засвоєнні навчального матеріалу;

6) не можна карати учнів за поведінку поганими оцінками - це призведе до зниження інтересу до предмета та особистісного конфлікту;

7) слід бути вимогливими, але навіть за незначних успіхів учнів - щедрими на похвалу. Дотримуватись правила: учня краще похвалити, ніж покарати. Хвалити слід в присутності колективу, а зауважувати - наодинці;

8) у разі виникнення конфліктної ситуації варто своєчасно зупинитися, не вживати різких слів, не акцентувати на негативних якостях учня, не дорікати за негаразди в сім'ї, не висміювати перед однолітками [4, с.111].

Успіху можна досягти лише тоді, якщо постійно і наполегливо займатися формуванням комунікативних умінь. Нині розроблено комплекс вправ, якими може скористатися кожен педагог. Серед них вправи на розвиток

спостережливості у спілкуванні, комунікативної компетентності, комунікативної уяви, техніки й виразності мовлення, невербальних засобів, формування м'язової свободи у процесі педагогічної діяльності, керування увагою під час спілкування. Необхідно також збагачувати досвід спілкування завдяки різноманітній громадській роботі. Важливе значення має участь педагогів у тренінгах комунікативної компетентності, особистісного зростання, активного соціально-психологічного навчання тощо.

Список використаної літератури:

1. Гаврилюк І. Конфлікти у шкільному середовищі: причини виникнення та шляхи розв'язання / І. Гаврилюк // Психолог. - 2009. - № 11-12. - С. 66-69.
2. Ложкин Г. Практическая психология конфликта: учебн. пособие. - 2-е изд., стереотип. / Г. Ложкин, Н. Пов'якель. - К.: МАУП, 2002. – 256 с.
3. Пов'якель Н. Психологія вирішення педагогічних конфліктів / Н. Пов'якель. - К.: Шкільний світ, 2008. - 128 с.
4. Рыбакова М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе: Книга для учителя. - М.: Просвещение, 1991. - 128 с.
5. Шапар В. Психологічний тлумачний словник / В. Шапар. - Х.: Прапор, 2004. - 640 с.

Талько Руслана,
студентка 11 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ

В. СУХОМЛИНСЬКОГО В РОБОТІ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сьогодні проблема морального, екологічного, фізичного, розумового виховання молодших школярів набуває все більшої актуальності. Це пов'язано з неймовірним прогресом в усіх сферах науки, утратою певних ідеалів. Важливим є пошук методів та засобів виховання дітей у цих напрямках.

Одним із видатних педагогів, які займалися цим питанням є В. Сухомлинський. Він розробив систему методів і засобів фізичного та морального, екологічного та розумового виховання дітей молодшого шкільного віку. Розроблена ним педагогічна система не тільки збагатила педагогічну науку новаторськими ідеями і положеннями, внесла вклад і у теорію, і у практику освіти і виховання, але й вибудувала новий етап у розвитку вітчизняної педагогічної думки.

Важливим завданням будь-якого педагога є моральне виховання дітей, тобто навчання дітей любові, жалю, поваги до інших. Виховання дітей – дуже складна та відповідальна справа. Сьогодні дуже важливо виховати дитину з високими моральними якостями. Саме у молодшому шкільному віці формується ставлення людини до навколишнього світу, оточуючих людей. Цей період сприятливий для формування основ моральної і культурної поведінки, виховання добра і протидії злу.

В. Сухомлинський розробив цілісну систему морально-етичного виховання, яка не втратила своєї актуальності і сьогодні. Не дивлячись на зміни в моральності суспільства, вона є повчальною. Педагог називає період виховання у молодшому шкільному віці «школою сердечності» [2, с. 219]. У цей період Сухомлинський та його колеги намагалися виховати сердечне ставлення кожної дитини до природи, а

саме головне – до самої людини. Великий педагог говорив, що для того, щоб пробудити в байдужих серцях добро, треба навчити дітей жити в гармонії з природою, бачити та оберігати прекрасне в навколишньому світі. Також він вважав, що дитина залишиться черстою і байдужою, якщо вона тільки «споживає» радість і добро, не прикладаючи зусиль до їх створення. «Величезною моральною силою, що облагороджує дітей, є творіння добра для людей» [3, с. 277]. □ Тому важливим є виховання у дітей почуття співпереживання, потреби поставити себе на місце іншого і відчуття почуття цієї людини. Велику роль у вихованні у дітей вдячності мали батьки. Стосунки у родині впливали на формування моральних якостей, серед яких найважливішою є людська любов.

Важливим в педагогічній системі морального виховання В. Сухомлинського є виховання у дітей почуття справедливості. Основним методом він вважав доброзичливе слово, але ні в якому разі не повчальне, не пригнічуюче. Багаторічний досвід педагога переконує в тому, що слово вчителя пробуджує спочатку в малій дитини, потім і в підлітка, глибоке переживання того, що поруч з нами завжди є людина, яка має свої радощі і печалі.

У своїх працях видатний педагог виділяє три основні завдання, які стоять перед учителем щодо морального виховання дітей:

- формування морально-духовних звичок, перш за все звички поступитися власними інтересами, якщо треба віддати свої сили в ім'я добробуту іншої людини;
- виховання моральної звички, суть якої полягає в самооцінюванні і саморозумінні власних вчинків;
- розвиток основ духовно-моральних звичок та рис.

Екологічне і моральне виховання дітей дещо пов'язані між собою. В екологічному вихованні дітей потрібно відмітити виховання таких моральних цінностей, як любов до природи, моральне багатство, бажання турбуватися і охороняти природу. Часто у засобах масової інформації можна почути, що у світі велика кризова екологічна ситуація. І справді, кризова ситуація буде до тих пір, поки наше суспільство не поставить екологічне виховання на належний рівень у початковій школі, поки вчителі не почнуть працювати і вирішувати цю проблему, взявши за основу концептуальні положення В. Сухомлинського.

Ефективність використання ідей великого педагога полягає у тому, що вони допомагають виховувати і формувати у дітей естетичні і пізнавальні, практичні та екологічні цінності; допомагають розширити уявлення дітей про явища живої і неживої природи; виховують у дітей дбайливе ставлення до всього живого.

Видатний педагог писав: «Мене вражало, що захоплення дітей красою перепліталось з байдужістю до долі красивого» [3, с. 56]. Такий висновок він зробив, спостерігаючи за тим, як спершу діти захоплювались красою квітки, а потім зривали її, як хлопчики кидали камінці в ластівчині гнізда. В. Сухомлинський поставив перед собою за мету пробудити в дитячих серцях такі світлі почуття, як доброзичливість, дбайливе ставлення до усього живого. Йому випала слухна нагода. Одного разу під час прогулянки з дітьми вони знайшли жайворонка з підрізаним крильцем, дехто з дітей знущався над птахом, але у дівчаток на очах виступали сльози. Це стало поштовхом, щоб запропонувати доглядати його всім разом, зробивши для птаха куточок в їхньому класі. Пізніше діти принесли ще одного птаха, зайченя, котеня і синичок. Учні доглядали

тварин. Краса навколишнього світу пробудила навіть у байдужих серцях добрі почуття – ласку, співчуття.

Суть ідей екологічного виховання полягає в образному світосприйнятті дітьми слів вчителя про красу природи, про звірів, які населяють ліси та луки, про значимість їхнього, нехай маленького, внеску у збереження природи. Це все можливо під час прогулянки чи проведенні позакласних занять.

Разом з тим у спадщині В. Сухомлинського виразно виступає проблема розумового виховання, яка була і завжди буде однією з головних ланок навчально-виховного процесу.

Він писав, що розумове виховання — це "надбання знань і формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних і творчих здібностей, вироблення культури розумової праці, виховання інтересу й потреби в розумовій діяльності, у постійному збагаченні науковими знаннями, у застосуванні їх на практиці" [1, с. 214].

Справжнім відкриттям В. Сухомлинського є «Школа радості», основною формою навчання у якій були уроки на природі. Видатний педагог вважав, що серед природи дитина мислить "образами". Це означає, що, слухаючи, наприклад, розповідь учителя про подорож перелітних птахів, дитина малює у своїй уяві і далекі землі, і глибокі океани, і гуркіт грому, і осінній дощ. Чим яскравіші ці картини, тим глибше обдумує вона закономірності природи.

У розумовому вихованні В. Сухомлинський важливе місце відводив казкам, малюванню, кресленню, музиці, творчості. Через декілька тижнів існування «Школи радості» було створено кімнату казок, у якій дитяча фантазія була невичерпно вражаючою. Діти приходили на уроки, які проходили на природі з альбомами і малювали. У своєму класі вони слухали мелодії М. Римського-Корсакова, П. Чайковського, Е. Гріта, Ф. Шуберта, Р. Шумана, а потім порівнювали мелодії зі звуками навколишнього світу.

Рівень розумового виховання залежить від методів навчання, від їх відповідності розумовому розвитку учнів, а це, в свою чергу, визначає структуру уроків.

В. Сухомлинський наголошував на тому, що не потрібно зводити навчання до зубріння і заучування. Високий рівень розумового розвитку залежить від отримання дітьми міцних, свідомо засвоєних знань, елементарних істин науки, тобто з того елементарного, з якого починається навчання і без якого не можна досягти вершини знань.

Узагальнюючи свій великий практичний досвід, В. Сухомлинський виокремив основні шляхи активізації розумової діяльності учнів, серед них:

- самодисципліна в розумовій праці;
- формування пізнавальних мотивів;
- спеціальна організація розумової праці на уроці і після уроку;
- творчий характер завдань з елементами дослідження;
- навчання прийомам мислительної діяльності.

У творчому доробку В. Сухомлинського виокремленні шляхи фізичного виховання дитини, науково-обґрунтовані і практично перевірені форми й методи фізичного виховання в умовах конкретного колективу – Павлівської середньої школи. Особливу увагу він звертав на стан здоров'я школярів молодшого шкільного, підліткового та юнацького віку, радив у ці періоди розвитку дитини більше піклуватися про гармонію фізичної та розумової праці й відпочинку.

Важливу роль у фізичному розвитку дитини відіграють заняття гімнастикою та спортом, загартування, самовиховання. Крім того, заняття фізичною культурою і спортом повинні приносити учням ще й задоволення та насолоду.

Отже, педагогічна спадщина В. Сухомлинського має велике значення у навчанні й вихованні учнів молодшого шкільного віку. У сучасній роботі початкової школи вкрай важливо використовувати ідеї педагога-науковця В. Сухомлинського.

Список використаної літератури

1. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. Розмова з молодим директором школи // Вибрані твори в 5-ти томах/ - К.: Радянська школа. - 1979. – Т.4. – 630 с.
2. Сухомлинський В. О. Педагогіка серця // Вибрані твори: в 5-ти томах. – К.: Радянська школа. – 1977. – Т.5. – 637 с.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори: в 5-ти томах. – К.: Радянська школа. – 1976. – Т.3. – 670 с.

Тиць Мирослава,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Серед багатьох проблем сьогодення вирізняється одна з найактуальніших – статус вчителя, його професіоналізм, бажання по-новому працювати і вирішувати актуальні проблеми, постійно навчатися, прагнути до самовдосконалення, готовності до інновацій та до впровадження новітніх технологій, без чого на сучасному етапі розвитку суспільства неможливо бути сучасним педагогічним спеціалістом.

Аналіз педагогічної та методичної літератури показує, що педагогічну культуру сучасного вчителя досліджували А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, К.Д.Ушинський, які неодноразово наголошували на тому, що до числа найбільш значущих якостей учителя входять не лише освіченість у галузі предмета викладання, а й володіння педагогічним досвідом, тактом, педагогічною технікою та майстерністю, певними правилами поведінки. Творчий, дослідницький характер педагогічної праці підкреслювали Я.А. Коменський, І.Г.Песталоцці, Ф.А. Дістервег. Про педагогічний професіоналізм ідеться у наукових працях Н.В. Кузьміної, М.В. Кондрашової, І.Д. Багаєвої, Н.В. Гузій, Л.К. Гребінкіної, В.О. Сластьоніна, Т.А. Маріної, Г.К. Маркової, Т.І. Рудневої, О.А. Дубасенюк. Також проблемою формування педагогічної культури майбутнього вчителя займалися науковці С.У. Гончаренко, Л.В. Губерський, М.Б.Євтух, В.С.Журавський, І.А.Зязюн, О.Я. Савченко, О.І. Сердюк, І.Ф. Надольний, В.О. Огнев'юк, О.А. Абдуліна, Т.П. Іванова, Н.М. Кузьміна та інші.

Педагогічна культура є частиною загальнолюдської культури. У ній втілені духовні цінності освіти і виховання (педагогічні знання, теорії, концепції, накопичений педагогічний досвід, професійні етичні норми) та матеріальні (засоби навчання і виховання), а також способи творчої педагогічної діяльності, які слугують соціалізації особистості в конкретних історичних умовах.

Педагогічна культура вчителя є системним утворенням, її головними структурними компонентами є: педагогічні цінності, творчі способи педагогічної

діяльності, досвід створення учителем зразків педагогічної практики з позицій гуманізму.

Показниками високого рівня сформованості педагогічної культури слід вважати: гуманістичну спрямованість особистості педагога; психолого-педагогічну компетентність і розвинуте педагогічне мислення; освіченість у галузі предмета, який учитель викладає, і володіння педагогічними технологіями; досвід творчої діяльності, уміння обґрунтовувати власну педагогічну діяльність як систему (дидактичну, виховну, методичну); культуру професійної поведінки (педагогічного спілкування, мови, зовнішнього вигляду) [5, с. 67-71].

Важливу роль відіграє педагогічна культура сучасного вчителя, його чутливість до іншої людини, гуманність у помислах і діях. Вчитель повинен бути оптимістом, глибоко вірити у сили й можливості дітей. Також він має підходити до кожної дитини з оптимістичною налаштованістю, навіть, якщо ризикує помилитися. До учнів педагог має ставитися справедливо. Будь-які прояви несправедливості з боку вчителя ранять дитячі душі.

Важливою для педагога є позитивна емоційна налаштованість, яка виявляється в умінні залишати за дверима школи неприємні переживання, погані настрої. Гнів, як і радість, повинні бути педагогічно спрямовані. У стосунках з учнями завжди потрібне почуття міри, неприпустимість крайнощів, що виходять за межі пристойності й педагогічної доцільності. Вчитель насамперед є наставником, керівником для своїх учнів, має підтримувати з учнями дружні стосунки, але не переходити межі. Він має бути добрим і чутливим, розуміючим і відповідальним, співчутливим.

Відчуття учителем учня, усвідомлення своєї ролі у педагогічному процесі і мети своїх виховних дій зумовлює педагогічний такт, сутність якого полягає у творчому вмінні обирати в кожному конкретному випадку таку лінію поведінки, такий підхід, який оберігає честь і гідність учнівського колективу. Обов'язкова передумова педагогічного такту — знання індивідуальних особливостей психічного стану, настроїв і переживань учнів. Один і той же засіб виховного впливу може дати різні результати, залежно щодо кого, коли, за яких умов і як його застосовують [4].

Навчально-виховна робота потребує від сучасного учителя організаторських умінь і здібностей. Педагог має справу з колективом учнів, яким треба повсякчас скерувати.

Ще однією важливою характеристикою педагогічної культури вчителя є його мовна культура. Вона є засобом безпосереднього впливу на свідомість і поведінку учнів. Важливі показники мовної культури педагога — змістовність, логічність, точність, ясність, стислість, простота, емоційна виразність, яскравість, образність, барвистість мовлення, правильна літературна вимова. Важливими у мовленні педагога є постановка голосу, його тон. Одне й те ж слово можна сказати так, що воно прозвучить впевнено або нерішуче, приємно або неприємно тощо. З учнями треба розмовляти так, щоб вони відчували в мові педагога його волю, душу, культуру.

Сучасний вчитель — головна фігура педагогічного процесу. Завдяки спілкуванню з учнями вчитель виховує їх не тільки словом, а й всіма якостями своєї особистості. Діти копіюють учителя, наслідують його на кожному кроці. Вплив авторитетного педагога на учнів залишає свій відбиток на все їхнє життя.

Позитивні якості вчителя становлять основу його авторитету — визнання учнями його інтелектуальної, моральної сили і переваги. А звідси й глибока пошана до вчителя і віра в нього. У створенні його авторитету важливі такі риси його особистості, як глибокі фахові знання, справедливість, толерантність, прихильне ставлення до людей, принциповість, людяність, єдність. Не менш істотне значення мають його вміння тримати себе з гідністю, бути завжди бадьорим і життєрадісним, дисциплінованим [1, с. 2-6].

Отже, педагогічна культура сучасного вчителя залежить не тільки від знань, але і сформованості загально педагогічних і професійних знань і умінь, тобто вчитель повинен вміти застосувати отримані знання на практиці. Вміння, придбані вчителем у процесі навчання, виступають показником якості засвоєних знань, складають його ядро, є одним з ведучих компонентів педагогічної культури сучасного вчителя.

Список використаної літератури:

1. Гриньова В. Аксіологічний підхід до проблеми педагогічної культури майбутнього вчителя//Шлях освіти. – 2002. – №2. – С.2-6.
2. Коляденко С.М., Юрчук О.О. Деякі питання соціалізації особистості у творчій спадщині В. О. Сухомлинського // Теоретичні та методичні засади соціально-педагогічної підготовки вчителя. –Київ-Житомир,2001.
3. Попенко О.М. Професійна культура вчителя як інтеграційна якість особистості педагога-професіонала // Наукові записки [НДУ ім. Миколи Гоголя]: Психолого-педагогічні науки: зб. наук. пр. / Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2012. –№1.– С. 44-45.
4. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л.О. Хомич. – К. Магістр, 1991. – 200 с.
5. Щербань П. Сутність педагогічної культури // Вища освіта України. – 2004. – №3. – С. 67-71.

Толова Анастасія,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

МЕТОДИ І ЗАСОБИ ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТІВ У ПЕДАГОГІЧНОМУ СПІЛКУВАННІ

Людина – істота соціальна і спілкування є невід’ємною частиною її існування. У спілкуванні складається важлива система виховних взаємовідносин, яка сприяє ефективності виховання і навчання. У школі спілкування набуває функціонального і професійно значимого характеру. Але, на жаль, педагогічне спілкування не завжди коректне. Часто саме у педагогічному спілкуванні виникають різноманітні конфлікти, іноді спровоковані учнем, інколи ж свідомо створювані учителем задля досягнення найкращого результату у навчанні й становлення особистості учня. Тому вивчення конфліктів – причина, розвиток – стає дуже актуальною проблемою. Саме тому педагог потребує допомоги психологів, які можуть грамотно оцінити сформовану конфліктну ситуацію.

Проблемою конфліктів займалися М.М. Рибаківа, А.А. Леонтьєв, Н.Е. Щуркова. Зокрема, М.М. Рибаківа досліджувала типові конфліктні ситуації між вчителем та учнями. Вона виявила причини, типи конфліктів, позиції, оскільки вважає, що джерелом більшості конфліктів є самі вчителі. У межах своїх

досліджень А.А. Леонтьєв розглядав спілкування вчителя з учнями, наскільки успішно він їх розуміє, слухає. Від цього великою мірою залежить успішність навчання і виховання. Учений виокремив властивості й уміння вчителя, без яких не можна створити сприятливі умови для педагогічного спілкування. Неодноразово у своїх працях про це наголошував В. Сухомлинський: «Кожне слово, що звучить у стінах школи, має бути продуманим, мудрим, цілеспрямованим, повноцінним і – це особливо важливо – зверненим до совісті живої, конкретної людини, з якою ми маємо справу...» [3, с. 140]. «Слово педагога має передусім заспокоювати» [4, с. 102-103]. За В. Сухомлинським, педагогічна культура пов'язана з рівнем культури людських стосунків. Педагогічна діяльність потребує від учителя оперування комплексом професійних знань, педагогічно. Технікою, системою здібностей до педагогічної діяльності, оскільки кожного дня, кожної хвилини перед педагогом постають безліч ситуацій, що потребують відповідного реагування, прийняття рішень.

Педагогічна ситуація – це фрагмент педагогічної діяльності, що містить суперечність між досягнутим і бажаним рівнями вихованості учнів і колективу. Педагогічні ситуації можуть бути простими й складними. Педагогічна ситуація може бути простою, коли учитель має певні заготовки для вирішення суперечностей. Зазвичай, проста ситуація несе в собі проблему, що не має заданого алгоритму рішення. У складних педагогічних ситуаціях велику роль відіграють педагогічний стан вчителя й учнів, характер відносин між ними, вплив присутніх. Слід підкреслити, що ступінь складності залежить від досвіду вчителя. Для вчителя-початківця стандартні прості ситуації можуть ставити певну трудність. У разі, якщо не вдається вчасно вирішити конфліктну ситуацію, виникає конфлікт.

Конфлікт – це процес різкого загострення протиріч і боротьби двох і більше сторін – учасників конфлікту під час розв'язання проблеми, що має особисту значущість для кожного. Перша умова вирішення конфлікту – почергове вислуховування кожного з конфліктуючих. Іноді такий простий крок стає простим вирішенням конфлікту, бо як тільки інша сторона вислухана і зрозуміла її позиція, виразно проступає рішення ситуації. Друга умова вирішення конфлікту – точно окреслити сферу інтересів і визначити зміст конфлікту. Третя умова – врахувати психологічний стан партнера, а також при несприятливому власному стані ні в якому разі не намагатися вирішити конфлікт, або відтягнути його на якийсь певний термін за домовленістю.

Вирішити конфлікт можна кількома шляхами. Жарт – найлегший, витончений, природний для розвинених суб'єктів спосіб. Гумор знімає психологічну напругу, дозволяє партнерам розглядати суть протиріччя і спокійно знайти раціональне рішення. Ніжність – неважкий спосіб для тих, хто вміє поважати іншого, так як завжди зуміє відзначити достоїнства. Особливу роль відіграє ніжність і ласка в дитинстві: дитина повинна бути постійно впевнена, що вона любима, а ніжність і ласка матеріалізують любов до неї і заспокоюють її, відкриваючи дорогу вільному розвитку. Компроміс – взаємна поступка обох суб'єктів: обидва партнери щось втрачають і щось знаходять при компромісі. Одна людина не може йти на компроміс, інакше це закінчиться придушенням особистості. На компроміс ідуть в ім'я інтересів іншого. У цьому полягає духовне збагачення. Третейський суд буде неминучим у тому випадку, коли партнери не в змозі знайти вихід, або коли їхні інтереси являють собою жорстку альтернативу. Третя особа – авторитетна особа

для обох партнерів, вони заздалегідь обумовлюють, що рішення цієї третьої особи приймається беззаперечно обома суб'єктами.

Аналіз ситуації – складний і тонкий спосіб вирішення конфлікту, що складається в тому, щоб виявити причинно-наслідкові зв'язки та передбачити наслідки прийнятого рішення. Аналізувати ситуацію двом особам складно тому, що у них різний інтелектуальний рівень. У педагогічному конфлікті педагог мимоволі, завдяки своєму інтелекту і досвіду стає провідним у розгляді ситуації, яка сталася, а дитина змушена підкорятися логіці педагога. Однак дуже часто після розгляду ситуації дитина каже: «Все одно – я права...». Але у неї бракує логічної здатності довести сою правоту і духовних сил протистояти інтелектуальному натиску дорослого.

Розглянувши різні методи і засоби подолання конфліктів у педагогічному спілкуванні, можна правильно навчитися аналізувати конфліктні ситуації та попереджувати їх.

Таким чином, педагогічне спілкування – це таке спілкування вчителя з учнем у навчально-виховному процесі, коли вчитель створює сприятливі умови для навчання учнів, сприяє розвитку учнівської мотивації до навчання з метою формування особистості школяра.

Спілкування насамперед залежить від самого вчителя, оскільки його дії мають передусім відповідати інтересам учня. Усі дії вчителя мають бути спрямовані на те, щоб учні відчували себе особистостями.

Конфлікт – це міжособистісні стосунки двох чи більше суб'єктів, які мають індивідуальний внутрішній світ і між якими виникає протиріччя, що призводить до зіткнення особистісних смислів.

Як було з'ясовано, розв'язати конфлікти можна у різний спосіб: провести психологічний аналіз цієї ситуації; намагатися як слухати, так і чути учня; спробувати не докоряти йому, а поговорити з ним щодо наявного конфлікту; запросити “третью сторону» для вирішення конфлікту, коли він набуває характеру протистояння між учителем та учнем.

Хоч якими б різними не були методи і засоби подолання конфліктів у педагогічному спілкуванні, важливо пам'ятати, що у більшості випадків їх виникненню можна запобігти. Тому педагогу важливо навчитися правильно оцінювати й аналізувати конфліктні ситуації та перешкоджати їх подальшому переростанню у конфлікти.

Список використаної літератури

1. Леонтьєв А.А. Педагогічне спілкування. – М.: «Знання», 1979.
2. Рибаківа М.М. Конфлікт: як зміцнити взаємодію у педагогічному процесі: кн. для вчителя. – М.: Просвещение, 1991. – 418 с.
3. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину // Вибр. твори: в 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 2. – 473 с.
4. Сухомлинський В.О. Народження громадянина // Вибр. твори: в 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 3. – 582 с.

ВИКОРИСТАННЯ ДИТЯЧИХ ТЕАТРІВ У ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Гармонійний, всебічний розвиток особистості неможливий без мистецтва. Саме театральне мистецтво розвиває естетичну свідомість, дає можливість отримати цілісне уявлення про навколишній світ, удосконалює почуття, є джерелом розуміння духовної культури. У дітей формуються навички акторської майстерності: виразність мовлення, пам'ять, увага, мовне дихання, дикція, міміка, жести, уміння перевтілюватись в один із об'єктів живої природи, діяти в цьому образі в залежності від обставин, вирішуючи певні проблеми.

Театр допомагає молодій людині зрозуміти, що таке високе мистецтво і що таке відкрита театральність, котра робить людське життя радісним, багатим і вишуканим. Смак до такого життя надзвичайно важливо формувати, якою б не видавалася нам суперечливою щодо цього сьогоденна реальність.

Останніми роками, попри скепсис, помітно виділяється тенденція до розширення і визначення місця театрального мистецтва в школі, зростає потреба школи всебічно розвивати дитячу театральну творчість, поєднуючи її з театальною освітою, починає формуватися структура нового навчально-виховного напрямку в школі – театального.

Отже, виникає проблема: чи варто навчати дітей «театральній абетці», а якщо варто, то коли і як? Пошук відповідей на ці запитання ведеться у педагогіці і в педагогічній практиці не перший рік, а останні роки 10 особливо активно. Дехто використовує театральні методики у роботі над культурою усного і письмового мовлення дітей. Система цілеспрямованих театральних вправ, що сприяє розвитку діалогічного мовлення, більше розвиває дитяче мовлення, аніж традиційна методика викладання мови, яка ґрунтується на монологічному мовленні.

Проблемою використанням театральної діяльності займалися багато видатних людей, а саме: К.Станіславський, Л. Виготський. Зокрема, К. Станіславський закликав акторів учитися віри і правди саме для дітей. Діти самі придумують собі ролі, використовуючи уяву. Навіть відомі їм літературні чи кінематографічні образи вони завжди переосмислюють у іграх. Він звернув увагу на те, як довго може жити дитина в уявній ролі. Створюючи собі роль, вона завжди намагається втілити в ній усі свої нездійсненні бажання. Л. Виготський назвав цю дитячу гру «ізолюваною реалізацією нереалізованих бажань». Тому діти вмюють настільки глибоко зануритися у свої ролі, вірити їм і діяти від імені уявних осіб.

Театралізована діяльність початківців інтегрує всі компоненти естетичного виховання. Вона сприяє розвитку самостійності, ініціативи, почуття морального комфорту, доброзичливості, доброго настрою, вироблення адекватної самооцінки, впевненості в собі. Вона є ефективним засобом формування сенсорної культури: дитина набуває досвіду тонше сприймати і відчувати навколишній світ, передавати своє ставлення до нього голосом, інтонацією, мімікою, жестами, рухами тощо.

Організація театральної діяльності дітей сприяє створенню атмосфери свободи особистості дитини: дорослий іде за її природою, а не моделює, як свій відбиток. Малята мають можливість самостійно обирати матеріал для

театралізованої діяльності, педагоги надають їм змогу вільно обирати ролі, костюми, атрибутику і навіть декорації. Дорослий виступає радником, не нав'язує свої знання і думки, не навчає дитину, а допомагає їй самій пізнати довкілля і, власне, вчитися разом із нею. Так реалізується принцип «допоможи мені зробити це самому».

Чимала увага звертається на створення радісного середовища, привабливого дизайну, суголосного природі і потребам дошкільнят, що стимулює процес самовиховання.

Застосування театральної методики в процесі навчання далеко не вичерпує широкі педагогічні властивості театру. Театралізована діяльність широко використовується у позакласній роботі.

Найголовнішим принципом такого підходу є використання закономірностей світу дитячої душі. Це світ гри. У ній дитина втілює свої бажання. Причому тут ніяк не обмежуються її творчі особливості, дитина імпровізує, реалізуючи власну креативність. Театр – це теж ігрова діяльність, досвід якої в кожній дитині є значним. Якнайповніше використати цей досвід для виховання хороших почуттів, прищеплення естетичних смаків зростаючій особистості і є завдання, що покладається на театральну педагогіку. Саме з її допомогою діти опановують музику і поезію, балет і пантоміму, народні традиції і звичаї тощо.

Не варто «втовкмачувати» дітям їх ролі, дбайливо думати за них, підказувати «зміст» реплік. Бо «зміст» зазвичай запам'ятовується ними разом із інтонацією дорослого, мізансцени - разом із показом. Тоді діти – маріонетки, а вистава – бездарна. Знання дорослої режисури застосовувати до дітей не вдасться. Варто покладатися на дитячу уяву, інтуїцію і пов'язану з ними імпровізацію.

Несподіваність, новизна, радість – органічні властивості гри. Саме вони роблять її теплою, близькою для маленьких дітей і дорослих.

Театр дітей – театр живої імпровізації, що неможлива без достатньо високого творчого рівня учасників. І діти, на диво, швидко досягають цього рівня, якщо дати їм слово.

Дитячий театр – це виховання добрих почуттів, бо навіть граючи злодія, дитина завжди грає ставлення до нього, стверджуючи тим самим у собі і, зрозуміло, у глядача, добро. І завдання шкільного театру зовсім не в тому, щоб допомагати дітям стати майбутніми акторами, а в тому, аби допомогти їм сформувати власний моральний ідеал.

Роботу над виразністю словесної дії треба починати з першого класу. Відомо, що одні і ті ж слова, вимовлені по-різному, можуть і порадувати, і засмутити. Причому дорослі і діти по-різному розуміють, як звучать слова, що можуть порадувати. Завдяки театральним вправам учитель може впливати на реалізацію індивідуального накопиченого життєвого досвіду учнів. Спілкуючись з учнями, чуємо ввічливе мовлення, вчимо їх його законам: дослухатися до того, хто до тебе звернувся, відповідати після того, як подумаєш над відповіддю і не відмовчуватися. Діти із задоволенням розшифровують видіння, що приховується за текстом. Ця робота допоможе вивчати тексти напам'ять, як допомагає вона це зробити акторам.

Ляльковий театр має важливе виховне значення. Саме в цьому віці дуже важливо, щоб діти бачили приклади дружби, доброти, товарищескості, працьовитості. Тому гармонійний, всебічний розвиток особистості неможливий без мистецтва. Саме театральне мистецтво розвиває естетичну свідомість, дає

можливість отримати цілісне уявлення про навколишній світ, удосконалює почуття, є джерелом розуміння духовної культури.

В початкових класах ляльковий театр має переваги над інсценізацією, декламуванням і т. д. Саме тут мають змогу розкриватися здібності дітей, особливо сором'язливих, певною мірою закомплексованих. Звикаючи до участі у виставі за ширмою (де дитину не бачать), вона легко набуває впевненості у своїх силах, вільно виступає перед однолітками, стає активнішою на уроках, підвищується її громадська активність.

У другокласників ще недостатньо розвинене мовлення, дикція, чітка артикуляція, виразність, сила голосу. Тому на кожному занятті театрального гуртка роботі над п'єсою передують мовна розминка. Вона має на меті підготувати мовний апарат до роботи. Мовна розминка включає вправи на розвиток дихання, артикуляційні вправи, скоромовки і т. д.

В учнів початкових класів продовжує формуватися опорно-руховий апарат, слабо розвинені м'язи рук. Тому підбираючи п'єсу, керівник має передбачити, як довго дитина буде тримати ляльку, якою буде лялька (чи не заважка для дитини), чи зручно гуртківцю буде знаходитись за ширмою.

Цікавими для дітей є "пальчикові ігри". Вони сприяють розвитку дрібної моторики, мови, творчої діяльності. Пальчикові ігри відбивають реальність навколишнього світу - предмети, тварин, людей, їхня діяльність, явища природи. У результаті "пальчикових ігор" діти, повторюючи рухи, активізують моторику рук.

Таким чином, гра і театральна творчість мають водночас і спільні і відмінні ознаки. Гру дитини і гру актора не можна ототожнювати. Ці два види діяльності відрізняються змістом, мотивацією, цілями, технологією, масштабами.

Цікавим є співвідношення стихійної драматичної гри дитини і гри актора. Інтеграція двох видів ігрової діяльності та виникнення третьої – дитячої театральної творчості – може статися в тому разі, якщо буде забезпечено виконання головної умови дитячої гри: авторська (чи співавторська) позиція учасників ігрового дійства.

Список використаної літератури

1. Косарева Н.І., Кириленко С.В. Концептуальні засади і напрями діяльності авторського навчально-виховного комплексу м. Ужгорода // Позакласний час. – 2009. - № 3-4. – С.19-38.

ЦимбалюкМарія,
студентка 12 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Головне завдання сучасної системи освіти – створення умов для якісного навчання, впровадження компетентнісного підходу. Це той орієнтир національної освітньої системи, який реалізується в різних формах та методах роботи. Особливістю компетентнісного підходу є те, що важливим нині є не тільки обсяг знань, а й уміння ними оперувати, бути готовим змінюватися та пристосовуватися до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Перед освітою ставиться нове завдання – сформулювати в школяра вміння вчитися. Саме розвиток в

особистості життєво важливих компетентностей може дати людині можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти.

Серед педагогічних технологій, що сприяють формуванню компетентності учнів, чільне місце посідає метод творчих проєктів, мета якого – сприяти самостійному формуванню інтелектуальних, спеціальних і загальнокультурних знань і вмінь учнів, розвитку ініціативності, співробітництва, роботи в колективі, логічного мислення, бачення проблем і прийняття рішень, одержання й використання інформації, самостійного навчання, планування, комунікативних навичок.

Метод проєктів виник у 20-х роках ХХ століття в сільськогосподарських школах США. Ця технологія переважно застосовувалась у навчальному процесі і сприймалась неоднозначно, часто піддавалась критиці. У вітчизняній педагогіці утвердження методу проєктів також пройшло складний шлях: від широкого застосування в СРСР у практиці дослідницьких і деяких масових шкіл у перші роки радянської влади до засудження й заборони (постанова ЦК ВКП (б) від 05.09.1931 р. «Про початкову і середню школу») [3, с. 6].

Останнім часом проєктна технологія широко впроваджується в закладах освіти різних країн світу та слугує засобом ефективного навчання, виховання та розвитку особистості. Реформування національної шкільної освіти відкрило шлях до відродження та застосування методу проєктів у вітчизняній педагогіці та початковій школі зокрема.

Теоретичне обґрунтування даної технології здійснили відомі науковці В. Зверєва, А. Моїсєєв, М. Поташник, В. Лазарєв, Г. Селевко, І. Сисоєв та ін. Проблеми організації проєктної діяльності в початковій школі присвячені праці Т. Башинської, Л. Коваль, О. Онопрієнко, В. Тименко та ін. На сторінках фахових журналів презентується досвід кращих учителів щодо використання методу проєктів під час вивчення різних предметів. Однак, технологія і особливості застосування методу проєктів у початковій школі потребують більш ретельного вивчення [3, с. 7-8].

Метод проєкту - це одна з особистісно-орієнтованих технологій, в основі якої лежить розвиток пізнавальних навичок учнів, вмінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного і творчого мислення. Метод проєктів - це спільна діяльність вчителя та учнів, спрямована на пошук вирішення виниклої проблеми, проблемної ситуації. Співвідношення проблеми і практичної реалізації отриманих результатів її вирішення або розгляду і робить метод проєктів таким привабливим для системи освіти. Проєктна та дослідницька діяльності дають можливість формувати на їх основі навчально-пізнавальну діяльність учнів, так як структурно ці види діяльності подібні. Провідна педагогічна ідея навчального проєкту - один з шляхів формування готовності: до визначення цілі; до оцінки; до дії; до рефлексії; до самовиховання та самоосвіти. Метою є розвиток пізнавальних інтересів, інтелектуальних, творчих і комунікативних здібностей учнів, що визначають формування компетентної особистості, здатної до життєдіяльності та самовизначення в інформаційному суспільстві, особистості, яка ясно представляє свої ресурсні можливості, ресурси та способи реалізації обраного життєвого шляху. Передбачувані результати: розширення кругозору; вміння знаходити джерела інформації; витягувати інформацію, що відноситься до теми; вміння планувати; співпрацювати один з

одним.

Навчання з використанням проектних прийомів в початковій школі має цілий ряд переваг. Можна виділити кілька груп умінь, на які проектна діяльність має найбільший вплив:

- дослідні (генерувати ідеї, вибирати краще рішення);
- соціальної взаємодії (співпрацювати в процесі навчальної діяльності, надавати допомогу товаришам і приймати їх допомогу, стежити за ходом спільної роботи і направляти її в потрібне русло);
- оціночні (оцінювати хід, результат своєї діяльності та діяльності інших);
- інформаційні (самостійно здійснювати пошук потрібної інформації, виявляти, якої інформації або яких вмінь не вистачає);
- презентаційні (виступати перед аудиторією; відповідати на незаплановані питання; використовувати різні засоби наочності; демонструвати артистичні можливості);
- рефлексивні («Чому я навчився? Чому мені необхідно навчитися?» адекватно вибирати свою роль у колективній справі);
- менеджерські (проектувати процес; планувати діяльність, час, ресурси; приймати рішення; розподіляти обов'язки при виконанні колективної справи) [2, с. 137].

Для продуктивного використання проектно-навчальної діяльності, для становлення суб'єктності молодших школярів у процесі навчання, необхідні ще і певні ефективні педагогічні умови.

Показником готовності молодших школярів до проектної діяльності виступає: комунікативний (вміння запитувати, вміння керувати голосом, вміння висловлювати свою точку зору, вміння домовлятися); інтелектуальний (розвиток аналітико-синтетичних дій; сформованість алгоритму порівняльного аналізу; вміння виокремлювати істотні ознаки, співвідношення даних, що становлять умову задачі; можливість виділяти загальний спосіб дій; перенесення загального способу дій на інші навчальні завдання); оцінно-самооцінний.

Проектна діяльність може бути ефективно використана, починаючи з початкової школи, при цьому, не замінюючи традиційну систему, а органічно доповнюючи, розширюючи її. Навчальна програма, яка послідовно застосовує цей метод, будується як серія взаємопов'язаних проектів, що впливають з тих чи інших життєвих завдань. Від дитини вимагається вміння координувати свої зусилля з зусиллями інших. Щоб досягти успіху, їй доводиться добувати необхідні знання і з їх допомогою проробляти конкретну роботу. Ідеальним вважається той проект, для виконання якого необхідні різні знання, що дозволяють вирішити цілий комплекс проблем [2, с. 140].

Доцільно дотримуватися такого плану проведення проекту:

I етап

- Визначення теми.
- Постановка завдання.
- Обговорення.
- Формулювання проблемних питань.
- Формування груп, висунення гіпотез розв'язання проблем.
- Обговорення плану роботи учнів.
- Обговорення можливих джерел інформації, питань захисту авторських прав.

- II етап
 - Вибір творчої назви проекту.
 - Самостійна робота учнів з обговорення завдання кожного в групі.
 - III етап
 - Самостійна робота груп з виконання завдань.
 - IV етап
 - Підготовка учнями звіту про виконану роботу.
 - V етап
- Захист отриманих результатів та дослідів [3, с. 74-75].

Метод проектів дозволяє працювати з учнями початкових класів із різним рівнем підготовленості. Обдаровані учні, які випереджають у своєму розвитку однолітків, можуть з успіхом розробляти довготривалі проекти. Захист – кульмінація всієї дослідницької роботи. Проводиться він за участю всіх співавторів проекту. Запрошуються гості: учні інших класів, батьки, вчителі. У ході захисту проектів учні вчать чітко і переконливо викладати інформацію, захищати свою точку зору, ставити питання, слухати один одного.

Важливу роль відіграє вчитель, як керівник і наставник проекту. Основною метою його роботи є не передача знань, а організація пошукової діяльності учнів. Вчитель повинен володіти методами досліджень, уміти висувати гіпотези, шукати розв'язання проблем, він повинен бути зацікавленим в інтелектуальній діяльності, мати високу культуру мислення, бути терплячим.

Проектний підхід можна застосувати в початкових класах для вивчення будь-якої складної дисципліни. Він дозволяє наблизити навчальний процес до життя, до потреб дітей, навчальний матеріал адаптувати до реальних життєвих ситуацій, а головне – робить навчання молодших школярів цікавим і змістовним, а процес набуття знань простим і доступним. Отже, початкова освіта дає не тільки знання, що знадобляться в майбутньому дорослому житті, а й знання, уміння й навички, що допомагають уже сьогодні дитині розв'язати її нагальні життєві проблеми. Початкова школа – це не місце підготовки майбутніх дорослих, а місце, де дитина живе і вчиться жити в складному навколишньому світі, працювати і спілкуватися з іншими людьми, здобувати необхідні знання. Учителі й учні йдуть цим шляхом разом, від проекту до проекту [3, с. 98].

Таким чином, навчальний проект для учня є засобом роботи щось цікаве самостійно, у групі або самому, максимально використовуючи свої можливості; це діяльність, що дозволяє проявити себе, спробувати власні сили, застосувати свої знання, принести користь і презентувати виконане; це діяльність, спрямована на з'ясування цікавої проблеми, сформульованої самими учнями у вигляді мети й завдань, коли результат – знайдений спосіб розв'язання проблеми – носить практичний характер, має важливе прикладне значення і, що дуже важливо, цікавий і значущий для самих відкривачів. Реалізація методу проектів та дослідницького методу на практиці веде до зміни позиції вчителя. З носія готових знань він перетворюється на організатора пізнавальної діяльності своїх учнів. Змінюється і психологічний клімат у класі, оскільки вчителю доводиться переорієнтовувати свою та учнівську навчально-виховну роботу на різноманітні види самостійної діяльності, на пріоритет дослідницького, пошукового, творчого характеру. Використання проектних технологій створює умови для всебічного розвитку особистості у процесі організації творчого пізнання, а успіх залежить від усвідомлення педагогом її значення, знання й дотримання ним алгоритму.

Список використаної літератури:

1. Онопрієнко О. В. Управління проектною діяльністю молодших школярів // Навчання і виховання учнів 4 класу: методичний посібник для вчителів / упор. О. Я. Савченко. – К.: Початкова школа, 2005. – С. 53-54.
2. Освітні технології: навчально-методичний посібник / за ред. О. М. Пехоти. – К.: АСК, 2002. – 255 с.
3. Проективпочатковій школі: тематика та розробка занять / упоряд. О. Онопрієнко, О. Кондратюк. – К.: Шкільний світ, 2007. – 128 с.
4. Проектна діяльність у школі / упорядник М. Голубенко. – К.: Шкільний світ, 2007. – 128 с.

Чаплінська Світлана,
студентка 51 групи
навчально- наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ “СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО” У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Актуальність проблеми полягає в тому, що у сучасному вимогливому та швидкозмінному соціально-економічному середовищі рівень освіти значною мірою залежатиме від результативності запровадження технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання.

Значний внесок у розробку методології і теорії поняття іноваційної технології зроблений сучасними педагогами: В. Безпалько, Б. Лихачовим, М. Кларінім, В. Монаховим, Г. Селевко та іншими. Проблему педагогічної інноватики розглядали такі вчені як О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, В. Загвязинський, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та інші [1, с.138].

Мета статті полягає в тому, щоб розкрити зміст іноваційних технологій, що використовуються в навчальному процесі початкової школи та основні методичні вимоги, які ставляться до тих технологій, які допомагають учням в засвоєнні матеріалу освітньої галузі “Суспільствознавство”.

Модернізація системи освіти пов’язується, насамперед, із введенням в освітнє середовище іноваційних технологій, в основу яких покладені цілісні моделі навчально-виховного процесу, засновані на діалектичній єдності методології та засобів їх здійснення.

Останнім часом досить широко увійшов у вжиток термін “іноваційні технології”. Перш, ніж розглянути сутнісні ознаки іноваційних технологій, уточнимо ключове поняття “іновація”.

Слово «іновація» має латинське походження і в перекладі означає оновлення, зміну, введення нового. У педагогічній інтерпретації іновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати навчально-виховного процесу.

Дослідники проблем педагогічної інноватики (О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, В. Загвязинський, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та ін.) намагаються співвіднести поняття нового з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове [2, с. 140-142]. Так, В. Загвязинський вважає, що “нове - це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не

висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуації ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти” [6, с. 23].

Розрізняють поняття новація, або новий спосіб, та інновація, нововведення. Новація – це сам засіб (новий метод, методика, технологія, програма тощо), а інновація – процес його освоєння.

Одні науковці (В.Сластьонін, Л. Подимова) вважають інновації комплексним процесом створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень [6, с. 23]. Інші заперечують, що інновації не можуть зводитись до створення засобів. Так, І. Підласий вважає, що інновації – це ідеї, і процеси, і засоби, і результати, взяті в якості якісного вдосконалення педагогічної системи [6, с. 23].

Розбіжності у тлумаченні поняття спричинені неоднаковим баченням їх авторами сутнісного ядра, а також радикальності нововведень. Одні з них переконані, що інноваціями можна вважати лише те нове, яке має своїм результатом кардинальні зміни у певній системі, інші зараховують до цієї категорії будь-які, навіть незначні, нововведення.

Основу і зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень у традиційну систему. Прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних раніше технологій різних рівнів і різної цільової спрямованості.

Міняється час, змінюються діти і водночас навчальне середовище. Сучасних дітей зараз називають “кліковими”, тому що вони ростуть і розвиваються у час широкого використання комп’ютерних технологій.

Як і чим зацікавити учнів молодшого шкільного віку, щоб предмет був для них цікавим, потрібним, таким, коли на урок хочеться йти, а з уроку – ні. Напевно, найважливіше – створювати такі ситуації на уроці, щоб учні були постійно в пошуку і знаходили відповіді на різні питання. Найкраще для цього підходять уроки предмета “Я у світі”. Суспільствознавча галузь у державних стандартах освіти розгортається на всьому діапазоні шкільної освіти – від першого до одинадцятого класу, що створює реальні можливості для цілеспрямованого формування системи ставлень учнів до навколишнього світу, умови для вибору ними суспільних цінностей, норм поведінки, ідеалів.

У початкових класах через введення предмета “Я у світі” готується підґрунтя для диференційованого вивчення суспільствознавчої галузі на наступних ланках школи. Метою предмета у 3-4 класах є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і життєвої компетентностей на основі поетапного засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює загальнолюдські, загальнокультурні і національні цінності, соціальні норми, громадянську активність, практику прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій, різних точок зору.

Інновації можуть бути різними за масштабом, за потенціалом, можуть належати до різних складових навчально-виховного процесу, але, на наш погляд, вони мають бути мотивовані й орієнтовані на конкретного вчителя, який працює в конкретній школі з конкретними учнями [5, с. 140].

Уроки курсу “ Я у світі” можуть бути досить різноманітними як за формами роботи, так і за змістом, вдалим буде використання педагогічних інновацій.

Викладання матеріалу на основі інновацій сприяє розв’язанню таких актуальних проблем у навчанні, як:

- активізація аналітичного мислення учнів;
- розвиток дослідницьких навичок;
- розширення світогляду учнів;
- використання інформаційних технологій під час розв’язування

найскладніших життєвих завдань.

Для практичного втілення цієї ідеї потрібно використовувати такі найбільш поширені інновації:

- особистісно-орієнтовані технології навчання;
- проблемне навчання;
- технологію розвитку "критичного мислення ";
- інформаційно-комунікаційні технології;
- проектні та дослідницькі методи в навчанні;
- технологію використання в навчанні ігрових методів: рольових, ділових і інших видів навчальних ігор;
- інтерактивні технології навчання.

Впровадження та використання інновацій дає можливість встановити в своїй роботі різні форми взаємодії “учитель-учень”, що дає можливість вчителю спрогнозувати позитивне ставлення учнів до уроку. Чим більше вправ на осмислення себе, своїх перспектив, тим гнучкішою й еластичнішою стає психіка дитини, тим успішніше вона входить у соціальні зв’язки.

Під час практичної чи творчої самореалізації учня доцільно використовувати прийоми типу: “навчи мене”. Це презентації соціальних проєктів, участь у колективних справах, іграх тощо. Як мовиться в одному з прислів’їв народів світу “Той, кого несуть на руках, не знає, яким довгим є шлях до міста”. Тож лише через подолання пізнавальних утруднень, проблем, через власні дії учень набуває соціального досвіду. Проблематизація навчального матеріалу через систему задачі-ситуацій допомагає учням поєднати розрізнені явища-деталі в широкую картину уявлень про світ, життя людини, а моральні висновки і особистісні цінності перетворити на соціально значущі.

Під час організації пошуково-дослідницької роботи учні розмірковують над запитаннями: “Що може бути наслідком таких вчинків: узяти чуже; зіпсувати якусь річ; вдарити меншого за себе?”. Оскільки основним методом накопичення конкретних знань з курсу “ Я у світі” є безпосередні спостереження учнів, практична й дослідницька діяльність, то основна роль предмета полягає в систематизації знань учнів, навчанні школярів зв’язувати окремі факти в ціле, розкривати їх у взаємозв’язках і взаємозалежностях.

Тут буде доцільним і використання технологій критичного мислення. Постійна зміна ролей зумовлює широту поглядів на світ людей, вчинків, поведінки, дає змогу їх розглядати як взаємозумовлені, залежні одне від одного. Важливо всіляко заохочувати звернення учня до власного “Я”, до використання життєвого досвіду, до проб, подолання труднощів, творення нового знання. Як показує практика, типовим недоліком у проведенні уроків з соціальної тематики є зловживання словесними методами, коли ефект засвоєння змісту пов’язується з добрим розтлумаченням норми. За такого розуміння пріоритетним стає слово. А має бути

“менше вчителя” – “більше учня!”, діалог – звернення до іншого, жива взаємодія, яка породжує партнерські стосунки [3, с. 130-131].

Формування особистісно значущої картини світу здійснюється за рахунок максимальної опори на життєвий досвід, який розвивається у процесі взаємодії учня з навколишнім світом.

Таким чином, використання технологій особистісно орієнтованого навчання сприяє виробленню траєкторії саморозвитку учня. Учителеві важливо збагатити навчальний матеріал конкретними фактами.

Ілюстрації, які вчитель планує використовувати на уроках “Я у світі”, мають бути функціональними, реалістично відображати зв’язки й залежності в навколишній дійсності, приваблювати учнів естетикою зображення, стимулювати інтерес до теми.

Велике значення на уроках “Я у світі” мають тренінгові технології, спрямованих на розвиток творчого мислення, комунікативності. Тренінг спонукає дитину звертатись до свого внутрішнього світу, оцінювати свої позитивні надбання і невикористані можливості, вибудовувати індивідуальну програму життєдіяльності на близьку і віддалену перспективу. Проте під час проведення тренінгів слід дотримуватися всіх вимог до їх проведення, оскільки буде втрачатися результативність [4, с. 418-423].

Оскільки у змісті предмета “Я у світі” першочерговими є формування системи ставлень учнів до навколишнього світу, створення умов для вибору ними суспільних цінностей, формування соціальної, громадянської компетентностей та вміння вчитися, то і кожен урок вчителя має бути нестандартним, позбавленим знанецентричності, направленим на здобуття дитиною практичних навиків.

Список використаної літератури

1. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. - Запоріжжя, 2000.- 425 с.
2. Данилевич О. Інноваційна та експериментальна робота в освітній системі запорізької області: характер та спрямованість // Освіта і управління. – 1997.- №1.- С. 140-142.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К., 2004.- 250 с.
4. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: Науково-методичний посібник / За ред.. І.Г. Єрмакова – Запоріжжя: Центріон, 2005. – С. 418-427.
5. Киричук О.В. Взаємодія навчання і виховання в інноваційних педагогічних системах // Педагогічні інновації: ідеї, перспективи. - К, 1998. - С. 140-141.
6. Слостенін В.А., Подымова Л.С. Педагогика: инновационная деятельность. - М.: ИЧП «Издательство Магистр», 1997. – 224 с.

Чипорнюк Віталій,

студент ІІ групи

навчально-наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ІГОР У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність теми полягає у тому, що сучасна дидактика, спираючись на нові дослідження педагогіки, психології знаходить у грі великі можливості для навчання, розвитку особистості в цілому, оскільки гра впливає не лише на

пізнавальну діяльність дитини, але й на її афективну сферу, посилює мотивацію, сприяє розвитку вольових якостей, формуванню характеру. Застосування в навчальному процесі ігрових технологій стимулює розвиток усіх сфер учня - потребнісно-мотиваційної, інтелектуальної, емоційно-вольової, комунікативної. А тому правомірно стверджувати, що ігри можуть ефективно використовуватися для навчання учнів, розвитку їх інтересів, а також для формування належних міжособистісних стосунків в учнівському колективі, поглиблення соціалізації особистості учнів. На сьогодні підвищується доступність ігрових технологій у зв'язку з доступністю різних джерел пізнання, що постачаються телебаченням, відео, інтернетом, а також все більш масштабним використанням засобів масової інформації.

Важливим завданням освіти стає розвиток в учнів інтересу до самостійного підбору інформації і її активного використання. Дидактичні ігри дають можливість учням на практиці проявити свої здібності, демонструвати знання, уміння й навички.

Гру як метод навчання, передачі досвіду старших поколінь молодшим люди використовували з давніх-давен. Значний внесок у вивчення проблеми доцільності використання гри в навчально-виховній діяльності зробили Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, Д.Б. Ельконін, В.О. Сухомлинський, Ш.А. Амонашвілі, О.Я. Савченко та інші. Роль ігрової діяльності в учбовій діяльності розглядалася в працях Г.В. Аквільової, А.С. Бахаревої, Л.К. Грицюк, С.О. Шмакова та інших учених.

Ігрова діяльність - це динамічна система взаємодії дитини з навколишнім середовищем, у процесі якої відбувається її пізнання, засвоєння культурно-історичного досвіду і формування дитячої особистості. Гра необхідна для підготовки підростаючого покоління, вона є одним з активних методів навчання і виховання.

Щоб ігри стали справжнім відображенням життя дітей, їх активної діяльності, інтересів та потреб, необхідно, щоб виховання було насичене різноманітними іграми. Дитяче життя може бути цікавим і змістовним, якщо діти будуть мати можливість грати в різні ігри, постійно поповнювати свій ігровий багаж.

Кожен окремий вид ігри має багато варіантів. Діти дуже винахідливі. Вони доповнюють і вдосконалюють відомі ігри, придумують нові правила. Гра для дітей завжди творча винахідницька діяльність.

Специфічні ознаки ігор:

1. Гра як вільна, самостійна діяльність, що здійснюється за особистою ініціативою дитини. У грі дитина реалізує свої задуми, по-своєму діє, змінює за своїми уявленнями реальне життя. Гра є вільною від обов'язків перед дорослими сферою самодіяльності та самостійності дитини, оскільки, граючись, дитина керується власними потребами та інтересами. Воля і самостійність дитини виявляються у виборі гри, її змісту, у добровільності об'єднання з іншими дітьми, у вільному входженні в гру і виході з неї тощо.

2. Наявність творчої основи. Гра завжди пов'язана з ініціативою, вигадкою, кмітливістю, винахідливістю, передбачає активну роботу уяви, емоцій і почуттів дитини. Ініціативу і творчість у різних ситуаціях діти виявляють по-різному. В одних іграх їхня творчість пов'язана з побудовою сюжету, вибором змісту, ролей; в інших — виявляється у виборі способів дії, їх варіативності (піжмурки, ігри у доміно, м'яч тощо). Багато ігор вимагають уміння узгоджувати свої дії, швидко

змінювати тактику своєї поведінки чи способи дій (рольові, рухливі ігри). Значну творчу роботу передбачають дидактичні ігри, які мають на меті розвиток пізнавальної активності, допитливості, швидкості розумових дій, ініціативи у прийнятті рішень. Творчий елемент є носієм індивідуальності кожного гравця, тому гра є засобом розвитку творчості, формування здібностей дітей.

3. Емоційна насиченість. У процесі гри діти переживають певні почуття, пов'язані з виконуваними ролями: турбота, ніжність «матері», відповідальність «лікаря», справедливість «вихователя» тощо. У колективних іграх вони виявляють дружбу, товариську, взаємну відповідальність, відчують радість від результату, подолання труднощів.

Існують різні види ігор, зокрема: предметні ігри (характерні для дітей 3 років), рольові ігри (4-6 років), ігри за правилами (від 6 років). Крім цього, вирізняють рухливі, дидактичні, ігри-драматизації, конструктивні.

Особливу увагу потрібно звернути на дидактичні ігри, тому що вони використовуються учителями початкових класів з метою підвищення ефективності навчання. Дидактична гра – гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок. У дидактичній грі як формі навчання дошкільників взаємодіють навчальна (пізнавальна) та ігрова (цікава) сторони. Відповідно до цього, вихователь одночасно навчає дітей і бере участь у їхній грі, а діти граючись навчаються. Здатність дидактичної гри навчати і розвивати дитину через ігровий задум, дії. Отже, система дій у грі виступає як мета пізнання і стає безпосереднім змістом свідомості школяра.

Дидактичні ігри бажано широко використовувати як засіб навчання, виховання і розвитку школярів. У будь-якій грі розвивається увага, спостережливість, кмітливість. Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання на уроках, вбачає в них можливість ефективної взаємодії педагога і учнів, продуктивної форми їх спілкування з властивими їм елементами змагання, непідробної цікавості.

У процесі гри в учнів виробляється звичка зосереджуватися, самостійно думати, розвивати увагу. Захопившись грою, діти не помічають, що навчаються.

Дидактична гра на уроці – не самоціль, а засіб навчання і виховання. Сам термін «дидактична гра» підкреслює її педагогічну спрямованість та багатогранність застосування. А тому найсуттєвішим для вчителя будь-якого предмета є такі питання:

а) визначити місце дидактичних ігор та ігрових ситуацій у системі інших видів діяльності на уроці.

б) доцільність використання їх на різних етапах вивчення різноманітного за характером навчального матеріалу.

в) розробка методики проведення дидактичних ігор з урахуванням дидактичної мети уроку та рівня підготовленості учнів.

г) вимоги до змісту ігрової діяльності у світлі ідей розвивального навчання.

д) передбачення способів стимулювання учнів, заохочення в процесі гри тих, хто найбільше відзначився, а також для підбадьорення відстаючих.

Гра ні в якому разі не терпить примусу і є процесом суто добровільним. Гравці не ставлять перед собою ніякої дидактичної мети і завдань, їх цікавить тільки ігровий результат. Тому на ігровому уроці в навчальному кабінеті присутня тільки одна людина, що чітко уявляє, для чого все це почато - вчитель. Ця

обставина й визначає педагогічні принципи впровадження ігрової діяльності у навчальний процес.

Необхідно зазначити, що ігри доречні й ефективні не на всіх уроках. Неприродною буде, приміром, ігрова контрольна робота чи гра на весь урок під час вивчення зовсім нового матеріалу (хоча й на таких уроках можливі ігропаузи для актуалізації знань, наприклад, або зняття стресових проявів).

Куди багатший ігровий потенціал мають уроки узагальнення отриманих знань, закріплення їх або вироблення практичних умінь і навичок. Дуже жваво й ефективно проходить в ігровій формі підготовка до тематичної атестації, коли учні мають необхідний багаж знань і потрібно його актуалізувати та систематизувати.

Під час планування, підготовки і проведення гри на уроці необхідно дотримуватися наступних принципів і правил:

-Учитель має чітко усвідомлювати дидактичні завдання використання ігрових елементів у навчальному процесі й організувати всю діяльність на уроці з орієнтацією на виконання цих завдань.

-Усі учасники повинні знати виконувати правила гри, про які їх докладно інформують до її початку.

-На ігровому уроці не повинно бути сторонніх спостерігачів, тому важливо залучити всіх до активної діяльності. Разом з тим участь у грі - справа добровільна, тому не варто змушувати дітей пасивних або тих, які соромляться. Спочатку їм можна запропонувати ролі експертів чи асистентів учителя. Через деякий час вони самі попросяться в гру.

-На ігровому уроці, як і в будь-якій грі, обов'язково має бути присутнім елемент несподіванки і непередбачуваності, що дає змогу активізувати вияв творчих здібностей учнів.

-Періодично слід змінювати правила гри, щоб вона не набридала і залишалася цікавою дітям. При цьому система підрахунку балів і визначення переможців мають залишатися максимально простими й наочними. Дуже корисно бали матеріалізувати (у вигляді фішок чи зірочок) і записувати їх на зведеному табло.

-Дуже тонка процедура - розподіл ігрових завдань. Тут учитель має виявити весь психологічний і педагогічний такт. Учні, які не можуть похвалитися знаннями, необхідно підтримувати, створювати для них ситуацію успіху, щоб вселити впевненість. Незаперечних відмінників і нестримних лідерів можна й навантажити відповідно - їхня перемога буде важчою, але не менш бажаною.

Необхідно якомога повніше використовувати багаті можливості гри для розвитку вміння працювати в колективі, що передбачає розподіл ролей у команді, причому краще, якщо це зроблять самі учні (під непрямим керівництвом учителя, звичайно).

Гра неможлива без духу змагання, тому переможці в ній мають бути обов'язково. Важливо тільки, щоб азарт не спричинив психологічних травм, тому не можна допускати образ і глузувань. Програвати, та й вигравати, треба вміти гідно.

Як і будь-який урок, ігровий так само завершується підбиттям підсумків. Усі бали учасників підраховують, переводять в оцінки й виставляють у класний журнал, але лише за бажанням учнів (тільки позитивні емоції!).

Отже, гра у навчальному процесі створює мотивацію, близьку до природної, збуджує інтерес, підвищує рівень навчальної праці, розвиває комунікативні

навички. Порівняно з іншими формами навчання й виховання, перевага гри полягає в тім, що вона досягає своєї мети непомітно для вихованця, тобто не потребує ніяких способів насильства над особистістю дитини.

Список використаної літератури

1. Люблінська А.А. Роль гри у навчанні і вихованні молодших школярів // Початкова школа.-1997.-№6.-С.45-46.
2. Кулагіна І.Є. Дидактичні ігри // Початкова школа.-1997.-№9-С.49-50.
3. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. - К.: Абрис, 1999. - 287 с.
4. Удальцова Е. И. Дидактические игры в воспитании и обучении дошкольников. – М., 1976. – С. 4.

Чуфин Ольга,
студентка ІІ групи
навчально-наукового інституту педагогіки

МІСЦЕ КАЗКИ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Особливе місце в духовній сфері нашого народу належить казці. Казка незвичайним почуттям живе у кожному з нас від колиски до змужніння, адже це особлива форма мислення, форма творчості. Поряд з цим, вона - джерело знань, бо у ній зашифрований життєвий досвід багатьох попередніх поколінь, відображаються усі аспекти людського життя, а казкові сюжети розкривають ситуації та проблеми, які переживає в своєму житті кожна людина.

Мета статті полягає у розкритті особливостей та методики використання казки у процесі навчання.

В усіх народах здавна розуміли виховне значення казки, адже вона несе в собі культуру, світогляд, стиль взаємин, цінності, моральні норми свого народу. Через казки різних народів дитина має можливість пізнати життя і погляд на світ в різних куточках Землі, бо ж у казках зазвичай передається найпотаємніше і найхарактерніше для нації. Такі казки - чудовий засіб розуміння внутрішнього світу, образу думок і «правил гри» людей, що живуть інакше, ніж ми.

Упродовж багатьох віків казка трансформувалася, дещо в ній переосмислювалося, губилося й додавалося відповідно до зміни в світогляді людини. Але давні казки не відкидалися зовсім, а пристосовувалися до нових умов життя, збагачувалися набутим досвідом і у такому довершеному вигляді дійшли сьогодні до нас.

Казка - живе джерело дитячого мислення. Досвід переконує, що інтелектуальні, моральні та естетичні почуття, які народжуються в душі дитини під враженням казкових образів стимулюють потік думки, що пробуджує до активної діяльності мозок, зв'язує повнокровними нитками живі острівці мислення. Під впливом почуттів дитина мислить словами. В казкових образах перший крок від яскравого, живого, конкретного до абстрактного. Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем. У початкових класах народна казка справляє значний вплив на особистість дитини.

Казки доречно використовувати у початковій школі, тому що казковий епос має велике значення у формування особистості школяра і в його подальшому розвитку, а також служить джерелом його залучення до національно-культурних традицій українського народу.

Казка - найпопулярніший в молодшому шкільному віці вид літературної творчості, що розкриває безмежний світ людської уяви, полонить серця дітей і дорослих.

У казках відображений світогляд народу, його морально-етичні та естетичні принципи, педагогічний геній та досвід виховання підростаючих поколінь. Саме тому вони потребують аналітичного підходу і наукового обґрунтування як з точки зору жанрово-фольклорних, так і видових особливостей, а також у плані вивчення їх педагогічної цінності та практичного використання казкового матеріалу для навчання і виховання учнів початкових класів.

Молодший шкільний вік характеризується ще нестійкою психікою та вразливістю. Діти дуже швидко та глибоко піддаються впливу оточуючого середовища та дорослих. Тобто учителю початкових класів належить основна роль у формуванні всебічно розвиненої особистості молодшого школяра. Саме вчитель має знайти ті методи та засоби навчання, які непомітно та водночас цікаво стимулюватимуть їх розвиток та зацікавленість у навчанні. Тут і приходиться на допомогу казка як цікавий та яскравий засіб виховання. Бо саме вона має вагомий вплив на особистість дитини у такому віці.

Казка та її педагогічні можливості стали предметом уваги українських педагогів та методистів.

В. Сухомлинський вважав, що “створення казок є засобом розумового й естетичного розвитку дітей” [5, с.35].

Велику увагу казкам як засобу виховання школярів приділяли С. Козоріз, І. Корнійчук, М.Лещенко, В. Бойченко та ін.

С. Козоріз описав нестандартні форми роботи над казкою, М. Лещенко досліджував вплив казкового матеріалу на формування особистості учнів молодшого шкільного віку, В. Бойченко в своєму дослідженні вказала на ефективність використання народних казок в процесі виховання полікультурної особистості в навчально-виховному процесі початкової школи та на специфіку методології її застосування.

Серед будь-якої літератури особливу увагу не тільки дітей, а і дорослих привертає казка. Діти, які приходять до першого класу, мають різноманітне уявлення про вигаданих персонажів.

Вивчення фольклору на початку навчального року є простим та дієвим способом розвитку у дітей поваги до відмінностей між особистостями. Через народні казки школярі знайомляться з іншими культурами та дізнаються про різноманітність бажань, мрій та проблем людей з усього світу. Для того, щоб діти краще зрозуміли зміст казки, вона повинна мати чотири властивості:

- 1) магічність, яка має бути присутньою в образах головних героїв;
- 2) розум та доброта, які постійно перемагають зло;
- 3) магічна сила, що є обмеженою і може змінити лише зовнішні умови;
- 4) зло, що ніколи не перемагає, але всюди присутнє.

В початкових класах ознайомлення дітей з властивостями народних казок здійснюється через обговорення в групах. Також розпізнаються властивості казок через кероване учителем читання в класі. Учні знаходять подібні та відмінні риси у структурі варіацій однієї і тієї ж народної казки. Особливо подобається дітям працювати з варіантами давно знайомих їм народних казок. На уроках читання вже традиційною стала робота з різними варіантами казки про Попелюшку: «Попелюшка» (Cinderella) Братів Грімм, «Йех-Шен» (Yeh-Shen) А.

Луї, «Попелюшка, або маленький кришталевий черевичок» (Cinderella; or the Little Glass Slipper) Ч. Перольта, «Парчевий черевичок та інші в'єтнамські казки» (The Brocaded Slipper and Other Vietnamese Tales) Л. Д. Вунга та «Василина Прекрасна» (Vasilisa the Beautiful) Б. Зворикіна.

Робота над казками виконується за наступними етапами:

1. Читання вголос та складання плану за структурою оповідання (див. табл. 1).

Таблиця 1

План оповідання	
Заголовок оповідання.	
Місце дії – де?	
Головні герої – хто?	
Проблема.	
Дії :1.	
2.	
3.	
Розв'язка.	

2. Читання вголос варіантів казки про Попелюшку з різних культур для виявлення подібних та відмінних рис у змісті казок.

3. Заповнення порівняльної таблиці усім класом після дискусії між учнями. Елементи порівняльної таблиці охоплюють структуру казок та забезпечують можливість порівнювати варіанти казок одночасно (див. табл. 2).

Таблиця 2

Порівняння варіантів казок

Народ на казка	Країна походження	Ім'я головної героїні	Магічні символи	Як головна героїня доводить, що вона є саме тією, котру шукає принц?	Що трапилося зі зведеними сестрами в кінці?

Така послідовність завдань забезпечує легку адаптацію дітей до візуального порівняння структури казки в її різних культурних варіаціях.

Також, дані таблиці слугують цінним матеріалом ознайомлення дітей не тільки з однаковою структурою творів, а й зі звичаями, традиціями, символами та віруваннями різних народів світу, зображених у казках, оповіданнях [5, с.127-129].

Література народів світу, особливо казки, вміщує в собі народний гумор, пригоди, багату та експресивну мову. Застосування такої мови та багатого змісту

благодійно впливає на розвиток мовної та полікультурної компетентності у дітей. Народні казки допомагають дітям сприймати світ, формують у дітей позитивні моральні якості (почуття жалю, співчуття, справедливості), толерантне ставлення до представників різних національностей та народів. У них акцентується увага на тому, що люди різних народів світу однакові, а отже в однаковій мірі прагнуть кохання, надії, безпеки, поваги та порозуміння.

Список використаної літератури:

1. Бойченко В.В. Полікультурне виховання молодших школярів у навчально-виховному процесі школи: дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / Бойченко Валентина Василівна. - Умань, 2006. – 184 с.
2. Козоріз С.О. Нестандартні форми роботи над казкою /С.О. Козоріз // Початкове навчання та виховання. – 2004. - №11. – С. 4-11.
3. Корнійчук І. Із скарбниць казкарів світу: Урок читання у 2 кл./ І. Корнійчук // Освітнянин. – 2001. - №2. – С. 9.
4. Лещенко М. Шкільне життя, казковий світ та особистість учня / М. Лещенко // Шлях освіти. – 2002. - №2. – С. 28-32.
5. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори: У 5-ти т. – К.: Радянська школа, 1977. Т.3.– С. 2-272.

Шинкарчук Яна,
студентка 51 групи

навчально-наукового інституту педагогіки

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ «Я УСВІТІ»

В даний час школа потребує такої організації своєї діяльності, яка забезпечила б розвиток індивідуальних здібностей і творчого ставлення до життя кожного учня, впровадження різних інноваційних навчальних програм, реалізації принципу гуманного підходу до дітей. Ігрові технології є однією з унікальних форм навчання, яка дозволяє зробити цікавими і захоплюючими не тільки роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, але й буденні кроки з вивчення предметів. Цікавість умовного світу гри робить позитивною, емоційно забарвленою монотонну діяльність із запам'ятовування, повторення, закріплення чи засвоєння інформації, а емоційність ігрового дійства активізує всі психічні процеси і функції дитини. Іншою позитивною стороною гри є те, що вона сприяє використанню знань у новій ситуації, таким чином, вивчений учнями матеріал проходить через своєрідну практику, вносить різноманітність і інтерес у навчальний процес. Актуальність гри в даний час підвищується і через перенасиченість сучасного школяра інформацією. У всьому світі, і в Україні, в тому числі, незмірно розширюється предметно-інформаційне середовище. Телебачення, відео, радіо, комп'ютер, мережа Інтернет останнім часом впливають на учнів. Актуальним завданням школи стає розвиток самостійної оцінки та відбору одержуваної інформації. Однією з форм навчання, що розвиває подібні вміння, є дидактична гра, що сприяє практичному використанню знань, отриманих на уроці і в позаурочний час.

У педагогіці і в методиці викладання більше уваги приділяється іграм молодших школярів (Ф.К. Блехер, А.С. Ібрагімова, Н.М. Конишева, Т. Саліхова та ін.). Це пов'язано з тим, що педагоги розглядають гру як важливий метод навчання для дітей саме молодшого віку. Аспекти ігрової діяльності в

загальноосвітній школі розглядалися С.В. Артюняном, О.С. Газманов, В.М. Григор'євим, О.А. Дяковою, Ф.І. Фрадкіною, Г.П. Щедровицьким та ін. У перебудовний період відбувся різкий стрибок інтересу до навчальної гри (В.В. Петрусінській, П.І. Підкасистий, Ж.С. Хайдаров, С.А. Шмаков, М.В. Кларін, А.С. Прутченков та ін.).

Ігрова діяльність виконує такі функції: спонукальну (викликає інтерес у дітей); комунікабельну (засвоєння елементів культури спілкування молодших школярів); самореалізації (кожен учасник гри реалізує свої можливості); розвивальну (розвиток уваги, волі та інших психічних якостей); розважальну (отримання задоволення); діагностичну (виявлення відхилень у знаннях, уміннях, навичках та поведінці); корекційну (внесення позитивних змін у структуру особистості дітей).

Гру як метод навчання передачі досвіду старших поколінь молодшим люди використовували з давнини. Широке застосування гра знаходить у народній педагогіці, у дошкільних і позашкільних установах. У сучасній школі, що робить ставку на активізацію та інтенсифікацію навчального процесу. Ігрова діяльність використовується в наступних випадках:

- в якості самостійних технологій для освоєння поняття теми і, навіть, розділу навчального предмета;
- як елементи (іноді досить істотні) більш великої технології;
- в якості уроку (заняття) або його частини (введення, пояснення, закріплення, вправи, контролю);
- як технології позакласної роботи (ігри типу «Зірниця», «Орлятко» і ін.)

Поняття «ігрові педагогічні технології» включає досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор.

На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має суттєву ознаку – чітко поставлену мету навчання і відповідно їй педагогічний результат, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді характеризується навчально-пізнавальною спрямованістю.

Ігрова форма занять створюється на уроках за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, які виступають як засіб спонукання, стимулювання учнів до навчальної діяльності.

Реалізація ігрових прийомів і ситуацій, при урочній формі занять, відбувається за такими основними напрямками: дидактична мета (ставиться перед учнями у формі ігрової задачі); навчальна діяльність (підкоряється правилам гри); навчальний матеріал. У навчальну діяльність вводиться елемент змагання, що переводить дидактичну задачу в ігрову; успішне виконання дидактичного завдання зв'язується з ігровим результатом [2].

Місце і роль ігрової технології в навчальному процесі, поєднання елементів гри і учіння, багато в чому залежать від розуміння учителем функцій і класифікації педагогічних ігор.

В першу чергу слід розділити ігри по виду діяльності: на фізичні (рухові), інтелектуальні (розумові), трудові, соціальні та психологічні [3].

За характером педагогічного процесу виділяються такі групи ігор:

- навчальні, тренувальні, контролюючі та узагальнюючі;
- пізнавальні, виховні, розвиваючі;
- репродуктивні, продуктивні, творчі;
- комунікативні, діагностичні, профорієнтаційні, психотехнічні та ін.

Найважливіші з вживаних типів педагогічних ігор за характером ігрової методики: предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні та ігри-драматизації. За предметної області виділяються ігри з усіх шкільних дисциплін.

Специфіку ігрової технології в значній мірі визначає ігрове середовище. Розрізняють ігри з предметами і без предметів, настільні, кімнатні, вуличні, на місцевості, комп'ютерні, а також з різними засобами пересування. Головна особливість розвиваючих ігор полягає в тому, що вдалося об'єднати один з основних принципів навчання – від простого до складного (з дуже важливим принципом творчої діяльності); самостійно за здібностями (коли дитина може піднятися до «стелі» своїх можливостей).

Для молодшого шкільного віку характерні яскравість і безпосередність сприйняття, легкість входження в образи. Діти легко втягуються в будь-яку діяльність, особливо в ігрову. Вони самостійно організуються в групову гру, продовжують ігри з предметами і з'являються не імітаційні ігри.

Результативність дидактичних ігор залежить: по-перше, від систематичного їх використання; по-друге, від цілеспрямованості програми ігор у поєднанні із звичайними дидактичними вправами.

Ігрова технологія будується як цілісне утворення, яке охоплює певну частину навчального процесу та об'єднане загальним змістом, сюжетом, персонажем. При цьому ігровий сюжет розвивається паралельно основному змісту навчання, допомагає активізувати навчальний процес, засвоювати ряд навчальних елементів.

Спектр цільових орієнтацій:

- дидактичні: розширення кругозору, пізнавальна діяльність; застосування ЗУН у практичній діяльності; формування певних умінь і навичок, необхідних у практичній діяльності; розвиток загально навчальних та трудових умінь і навичок;
- виховні: виховання самостійності, волі; формування певних підходів, позицій, моральних, естетичних і світоглядних установок; виховання співробітництва, колективізму, товариськості, комунікативності;
- розвиваючі: розвиток уваги, пам'яті, мови, мислення, умінь порівнювати, зіставляти, знаходити аналогії, уяви, фантазії, творчих здібностей, рефлексії, вміння знаходити оптимальні рішення; розвиток мотивації навчальної діяльності;
- соціалізуючі: залучення до норм і цінностей суспільства; адаптація до умов середовища; стресовий контроль, саморегуляція; навчання спілкуванню; психотерапія [4].

Підсумки гри виступають і подвійному плані – як ігровий та як навчально-пізнавальний результат. Дидактична функція гри реалізується через обговорення ігрової дії, аналіз співвідношення ігрової ситуації як моделюючої, її співвідношення з реальністю. Найважливіша роль в даній моделі належить заключному ретроспективному обговоренню, в якому учні спільно аналізують хід і результати гри, співвідношення ігрової (імітаційної) моделі та реальності, а також хід навчально-ігрової взаємодії. В арсеналі педагогіки початкової школи знаходяться ігри, що сприяють збагаченню та закріпленню у дітей побутового словника, зв'язного мовлення; ігри, що розвивають пам'ять, увагу, спостережливість, зміцнюють волю [1].

Під час уроків курсу «Я у світі» використовують такі види ігор:

- дидактичні ігри («Так чи ні», «Вірю – не вірю», «Утвори пари», «Чарівні окуляри»);
- сюжетно-рольові ігри («Салон краси»);

- ігри-драматизації («Сім'я столових приборів», «Охайна і неохайна», «Лікар Айболить»);
- вправи-тренінги, комунікативні ігри («Конверт життєвих ситуацій», «Комплімент», «Вітання»).

Таким чином, саме в іграх розпочинається невимушене спілкування дитини з колективом класу, взаєморозуміння між вчителем і учнем. Завдяки ігровим формам навчання, вдається залучити пасивних учнів до систематичної розумової праці, дати змогу дитині відчувати успіх, повірити в свої сили, навчати без примусу, щоб кожен учень був не просто слухачем, а дослідником, фантазером, винахідником і просто жив щасливим життям спілкування.

Список використаної літератури:

1. Анікеєва Н. П. Виховання грою. - М., 1987. – 144с.
2. Занько С. Ф. та ін Гра та навчання. - М., 1992. – 63с.
3. Зимова А. М. Педагогічна психологія - М., 2000.
4. Мінкін Л. М. Від гри до знань. - М., 1983. – 170с.

Шкуринська Ліна,
студентка 51 групи
навчально-наукового інституту педагогіки

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК НА УРОКАХ «Я У СВІТІ»

Відродження національної школи і реформування освіти в Україні є вимогою часу. Цей процес зумовлений змінами у суспільно-політичному житті і засвідчений Законом про освіту, Державною національною програмою “Освіта” (Україна XXI століття), концепцією мовної освіти.

Із зміною соціально-політичних функцій української мови на сучасному етапі, наданням їй на конституційному рівні статусу державної спостерігається переорієнтація мети навчання в освітніх закладах України. „Зміст і процес навчання при цьому мають будуватися на основі комунікативно-діяльнісного підходу” [3, с.59]. Як стверджує О.Л. Калмикова, формування комунікативно-мовленневих умінь – одна з основних проблем сучасної школи, оскільки „відсутність належної кореляції між теоретичними знаннями і практичними мовленневими вміннями позначається на кількісних і якісних характеристиках мовлення, породжує різного типу мовленнєві помилки й недоліки” [3, с.126-129]. З метою запобігання їм „школярів необхідно вчити орієнтуватися в конкретній мовленнєвій ситуації, відповідно до цього добирати зміст та мовні засоби для вираження думки, володіти правилами мовленнєвої поведінки в різних умовах спілкування” [3, с.71-75].

На взаємозв'язку шкільної мовної освіти з реальними потребами життя наголошували педагоги і лінгвісти XIX століття М.Ф. Бунаков, Ф.І. Буслаєв, І.І. Срезневський, К.Д. Ушинський, П.Ф. Фортунатов, В.П. Шереметьєвський та ін. За урахування комунікативно-діяльнісного підходу до навчання, виступають сучасні вітчизняні й зарубіжні вчені-методисти О.М. Біляєв, О.Ю. Купалова, Т.О. Ладигенська, А.К. Маркова, В.Я. Мельничайко, А.С. Супрун та ін.

Мовленнєвий розвиток учня — дуже важлива умова його успішного навчання. Чим більше дитина читає, переказує, слухає, тим краще розвивається її пам'ять, а, отже, тим легше їй засвоювати знання з усіх навчальних дисциплін, які

вивчаються в початкових класах. Забезпечити мовленнєвий розвиток молодших школярів — це означає навчити їх грамотно висловлюватись в усній і писемній формах мовлення. Щоб розвинути та удосконалити мовлення школярів, потрібна щоденна робота над оволодінням основними мовними нормами, треба навчати їх правильно будувати словосполучення, які служать будівельним матеріалом для речень.

Педагоги, проводячи уроки, зосереджують увагу на теоретичному викладі матеріалу, а це призводить до механічного запам'ятовування правил, до заучування напам'ять визначень учнями. Під час практичного застосування мови молодші школярі допускають помилки як мовного, так і мовленнєвого характеру. Разом з тим головна вимога часу — орієнтація на практичне вивчення мови в початковій школі залишається відкритим питанням для багатьох практиків.

«Я у світі» – новий навчальний предмет, який справедливо називають першим курсом громадянської освіти. Метою предмета у 3-4 класах є особистісний розвиток учня, формування його комунікативної, соціальної, життєвої компетентностей на основі поетапного засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює загальнолюдські, загальнокультурні і національні цінності, соціальні норми, громадянську активність, практику прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій, різних точок зору [4, с. 204-208].

Як показує практика, типовим недоліком у проведенні уроків є зловживання словесними методами, коли ефект засвоєння змісту пов'язується з добрим розтлумаченням норми. За такого розуміння пріоритетним стає слово. А має бути «менше вчителя» – «більше учня!», діалог – звернення до іншого, жива взаємодія, яка породжує теплі, доброзичливі партнерські стосунки.

Для педагога важливими мають бути вміння розподіляти активність – свою власну і школярів шляхом розгортання різних видів діалогічних форм. Домінуюча ж позиція вчителя знижує навчально-виховний ефект, не залишаючи часу на обдумування, нав'язує учням свою точку зору, ігнорує їхню активність. Натомість і зміст уроку, і методи його проведення мають актуалізувати рефлексивні шари свідомості учня, спрямувати кожного прагнути більшого: більше знати, більше читати, більше уміти, більше говорити. Учителю віднайде такі прийоми роботи в методичному апараті підручника. Їх необхідно колекціонувати, випробовувати. Створюючи образ предмета, який і в змісті, і в процесі містить мотивацію до дії, спонукає до партнерських взаємин у спільній роботі, до самовираження в різних формах активності. Такими будуть завдання типу:

- Придумайте іншу кінцівку історії...
- Візьміть інтерв'ю в учня, який...
- Знайдіть докази «за» і «проти»...
- Висуньте припущення про те, що могло трапитись, якби...
- Організуйте аукціон добрих справ...
- Придумайте нове призначення для...
- Складіть оголошення про...
- Придумайте рекламу...

Можливим було б використання і тренінгових технологій, спрямованих на розвиток творчого мислення, комунікативності. Тренінг спонукає дитину звертатись до свого внутрішнього світу, оцінювати свої позитивні надбання і

невикористані можливості, вибудовувати індивідуальну програму життєдіяльності на близьку і віддалену перспективу [2,с.77-79].

Оскільки у змісті предмета «Я у світі» першочерговими є формування системи ставлень учнів до навколишнього світу, створення умов для вибору ними суспільних цінностей, формування соціальної, громадянської, комунікативної компетентностей та вміння вчитися, то і кожен урок вчителя має бути направленим на здобуття дитиною практичних навичок.

Значне місце у формуванні комунікативних умінь і навичок займають такі методи:

Метод «Займи позицію» використовують на уроках курсу «Я у світі» під час обговорення певних ситуацій. Цей метод застосовують з метою висловлення і доведення учнями своєї думки щодо даного питання. Так учні вчаться виділяти найбільш переконливі аргументи своєї та протилежної сторони. Завдяки цьому методу учні вчаться на практиці відстоювати свою позицію; вчаться вислуховувати думки інших; отримувати додаткові знання з теми.

«Мозковий штурм» спонукає учнів до вільного висловлення своєї думки, розвиває вміння швидко аналізувати ситуацію. Це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, який спонукає учнів виявляти свою уяву та творчість. Досвід передбачає вільне висловлення думок усіх учасників і допомагає знаходити багато ідей та рішень.

Парна та групова робота Така робота дає учням можливість подумати, обмінятися ідеями з партнером і лише потім озвучити свої думки перед класом. Робота сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватись, вміння переконувати й вести дискусію, критично мислити.

Отже, вчитель досягне успіху лише тоді на своїх уроках, коли зрозуміє, що дітям подобається все нове і цікаве. Ми, вчителі, повинні пам'ятати, що одна й та сама модель проведення уроків не дає можливості дітям розкрити себе повністю, зупиняє розвиток творчого потенціалу навчання. Важливим є спілкування, співпраця вчителя і учнів на уроці.

Список використаної літератури:

1. Бібік Н.М. Я у світі. 3 клас: підруч. для загальноосвіт. навч. закл. / Н.М. Бібік. – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 160 с.
2. Дещо про предмет «Я у світі» та новий підручник // Початкове навчання та виховання. — 2014. — №10-11, С.77-79.
3. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: Науково-методичний посібник / За ред. І.Г. Єрмакова – Запоріжжя: Центріон, 2005. – С.418-427.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – С.204-211.
5. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти: посібник для вчителів і методистів початкового навчання/ О.Я. Савченко. – 2-ге вид., доповн., переробл. – К.: Богданова А.М., 2009. – 226 с.

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Роль естетичного виховання у формуванні особистості, її всебічному розвитку не варто недооцінювати. Вже в давнину відзначали значення краси в житті та діяльності людини. Винятково великий і різноманітний вплив мистецтва як найважливішого елементу краси і естетичного ставлення до дійсності на людину. Естетичне виховання сприяє розвитку свідомості та почуттів особистості, її поглядів і переконань, відіграє значну роль у формуванні моральності, створює умови для духовного піднесення людини. Естетичне освоєння дійсності людиною не обмежується однією лише діяльністю в галузі мистецтва, воно присутнє у будь-якій творчій діяльності. Іншими словами, людина виступає художником не тільки тоді, коли він безпосередньо створює твори мистецтва, присвячує себе поезії, живопису чи музиці. Естетичне початок закладено в самій людській праці, в її діяльності, спрямованій на перетворення навколишнього життя і самого себе. Естетичний розвиток особистості починається у ранньому віці. Дуже важко формувати естетичні ідеали, художній смак, коли людська особистість склалася. Необхідно звернути особливу увагу на естетичне виховання дітей шкільного віку, починаючи з початкових класів. У зв'язку з цим зростає роль вчителів, які, здійснюючи освітній процес, компетентно вирішують виховні завдання, в тому числі завдання естетичного виховання молодших школярів.

Видатні вчені, естети і педагоги А. Макаренко, В. Сухомлинський, С. Русова, І. Гончаров, У. Льїн, Ю. Азаров, Л. Виготський зробили значний внесок у розробку теорії естетичного виховання. Насамперед вони визначили основні поняття, на які потрібно спиратися при побудові системи естетичного виховання. За останні роки опубліковано багато праць, в яких вирішуються питання значення творчості та пізнавальної діяльності в естетичному вихованні молодших школярів (Ф. Говорун, Б. Коротяєв, В. Левін, В. Моляко, Ю. Петров, П. Підкасистий, Я. Пономарьов, В. Романець, В. Цапок).

Термін "естетичне виховання" описується так: вироблення і вдосконалення у людині здатності сприймати, правильно розуміти, цінувати і створювати прекрасне в житті та мистецтві, активно брати участь у творчості, творенні за законами краси [1]. Поняття "естетичне виховання" органічно пов'язане з терміном "естетика", який походить від грецького слова "естезис" - почуттєвий. Слово це в якості назви певної науки було вперше введено німецьким теоретиком мистецтва Баумгартеном. Його праця "Естетика" була опублікована в 1750 році [2, с.3]. З того часу естетика стала цілою галуззю наукових знань. Але сама естетика зародилася значно раніше: її витоки сягають глибокої давнини. Вже на зорі цивілізації у людини розвинулася здатність відчувати красу навколишніх його предметів. Естетичне виховання позначає процес формування почуттів у сфері прекрасного. Але в естетиці це прекрасне пов'язане з мистецтвом, з художнім відображенням дійсності у свідомості і почуттях людини, з його здатністю розуміти прекрасне, слідувати йому в житті й творити його. У цьому сенсі сутність естетичного виховання, на думку І. Харламова, полягає в організації

різноманітної художньо-естетичної діяльності учнів, спрямованої на формування у них здібностей повноцінного сприйняття [3, с.231].

На нашу думку, поняття "естетичне виховання" є найбільш містким у теорії естетичного виховання. Воно включає в себе ряд залежних від нього понять. Серед них слід відзначити: естетичний розвиток, естетичний смак, естетичний ідеал та естетичне почуття.

Естетичний розвиток - процес цілеспрямованого становлення в дитині сутнісних сил, що забезпечують активність естетичного сприйняття, творчої уяви, емоційного переживання, а також формування духовних потреб.

Естетичний смак - здатність людини до оцінки предметів, явищ, ситуацій з точки зору їх естетичних якостей. Істотним компонентом у прояві смаку є естетичний ідеал.

Естетичний ідеал - цілісний, соціально обумовлений, конкретно-чуттєвий образ, який є втіленням уявлень людей про досконалість краси в природі, суспільстві, людині, мистецтві.

Естетичне почуття - суб'єктивне емоційне переживання естетичного ставлення до предметів і явищ навколишнього світу. Естетичне почуття виражається в духовному насолоду чи відразі, супроводжує сприйняття і оцінку предмета в єдності його змісту і форми. Розвиток і виховання естетичного почуття спрямоване на формування у вихованців естетичного ідеалу і засвоєння ними естетичних норм і оцінок. Спостерігаючи прекрасне, людина не може бути байдужою, вона переживає, відчуваючи любов або ненависть до спостережуваного. Тому важливо, щоб діти вміли розрізнати справді красиве і потворне. Оскільки під час естетичного сприймання виникають певні емоції, тому виховання має створювати сприятливі для формування емоційної сфери учнів умови, адже багатство емоційної сфери людини свідчить про її духовне багатство. Не менш значуще формування їх здатності повноцінного сприймання творів мистецтва і правильно розуміти прекрасне у мистецтві і дійсності. Для цього учням необхідна елементарна теоретична підготовка. Це має особливе значення при використанні в естетичному вихованні музики, образотворчого мистецтва, скульптури. Тому виняткову роль в естетичному вихованні школярів відіграють предмети естетичного циклу (малювання, співи, музика). На таких уроках учні не лише здобувають теоретичні знання з певних видів мистецтва, а й набувають відповідних практичних умінь та навичок, розвивають свої мистецькі здібності. Вагомим доповненням до цього циклу є уроки української мови, української та світової літератури, на яких учні засвоюють багатство і красу рідної мови, знайомляться з шедеврами рідної та світової літератури. На уроках природничо-математичних дисциплін відкриваються великі можливості використання краси природи, формування бережливого ставлення до неї. Краса фізики і математики полягає в логічній чіткості наукових побудов і доведень, чіткості їх структури. Певне виховне значення мають естетика праці учнів і продуктів праці, вміння та навички, набуті в процесі праці, що дають змогу особистості творчо виявити себе. На уроках фізичного виховання учні вчаться красиво і правильно триматися й ходити.

На розв'язання завдань естетичного виховання спрямована також позакласна виховна робота. Крім бесід, лекцій, диспутів, тематичних вечорів, вечорів запитань і відповідей на естетичну тематику, цінною є участь школярів у діяльності шкільних клубів любителів мистецтв, гуртках художньої

самодіяльності, літературних об'єднаннях, музичних ансамблях і шкільних оркестрах, театрах. У багатьох школах створено малі академії народних мистецтв (МАНМ), університети народознавства, товариства народних умільців, школи і класи кобзарського, сопілкарського мистецтва, етнографічні групи, фольклорні ансамблі, вертепи. Учителі влаштовують подорожі до витоків рідного слова, уроки на природі, години улюбленої праці, творчості, уроки емоційної культури, народознавства, людинознавства, мистецтвознавства, мандрівки в історію тощо. Розширювати й поглиблювати свої естетичні знання, уміння й навички учні можуть і у позашкільних освітньо-виховних установах: музичних і художніх школах, будинках і палацах школярів, студіях. Позакласна і позашкільна робота з естетичного виховання стає ефективною, якщо вона вписується в цілісний навчально-виховний процес.

Одночасно і в органічній єдності з розвитком естетичних потреб, понять і смаків необхідно звертати серйозну увагу на естетику поведінки учнів. Ця робота проводиться як у системі визначених занять, так і в позаурочний час. На уроках відпрацьовується культура дотримання тиші і порядку, дбайливе ставлення до книг і зошитів, шкільних меблів та навчальному обладнанню, доброзичливе ставлення і ввічливість між учнями. Все це становить важливу область естетики їх повсякденної поведінки.

Залучаючи школярів до трудової діяльності, необхідно піклуватися про розумну її організацію, розкривати її плідну вплив на фізичні сили і моральні почуття людини. Учні за завданням вчителя зробили прибирання і навели чистоту в шкільному дворі, привели в порядок посадки декоративних кущів, пофарбували паркан. «Дивіться, як затишно і добре стало біля нашої школи!» - каже вчитель, і учні милуються справою своїх рук, переживаючи радість і насагу від зробленого. Школярі виростили квіти, які горять яскравими фарбами до глибокої осені під вікнами школи. Їх руками створений і доглянутий навчально-досвідчений шкільний ділянку, на який можна задивитися. Треба допомогти дітям побачити красу своїх зусиль, що, як правило, надихає їх до подальшого поліпшення своєї праці.

Не менше значення для виховання естетики поведінки мають бесіди з учнями про культуру мови, про зовнішній вигляд людини, ознайомлення їх з сучасною модою в одязі, взутті та зачісці. Особливо важливо застерігати учнів від утрирування і спотворення моди. У цих цілях хороший ефект дають зустрічі з модельєрами, стилістами та іншими діячами культури. Ці зустрічі допомагають школярам не тільки осмислювати проблеми моди і поведінки, але і вчать їх гарним манерам, попереджають ультрамодні захоплення, сприяють виробленні етичної культури, виховують у школярів акуратності в одязі, красивої постави і манер, уміння триматися невимушено, природно.

Формування естетичної культури - це не тільки розширення художнього кругозору, збільшення числа прочитаних книг, побачених кінофільмів, почутих музичних творів. Це організація людських почуттів, духовного росту особистості, регулятор і коректив поведінки. Якщо прояв користолюбства, міщанства, вульгарності відштовхує людину своєю антиестетичністю, якщо школяр здатний відчувати красу позитивного вчинку, поезію творчої праці - це говорить про високий рівень його естетичної культури. Є люди, які читають романи і вірші, відвідують виставки і концерти, обізнані про події художнього життя, але порушують норми суспільної моралі. Ці люди далекі від по довгою естетичної культури, естетичні погляди і смаки не стали їх внутрішньої приналежністю [4].

Людина по своїй натурі - художник. Вона усюди, так чи інакше, прагне вносити в своє життя красу. Ця думка М. Горького є надзвичайно точною. Естетичний початок закладено в самому людській праці, в діяльності людини, спрямованої на перетворення навколишнього життя і самого себе. Важливо пробудити у школярів прагнення стверджувати красу в школі, вдома, усюди, де вони проводять час, займаються справою або відпочивають. Дітей слід ширше залучати до того, щоб вони створювали естетичну обстановку в школі, в класі, в квартирі. Надзвичайно великий інтерес в цьому плані представляє досвід А. Макаренка. У керованих ним навчально-виховних установах очевидці відзначали масу квітів, блискучий блиском паркет, дзеркала, білосніжні скатертини в їдальнях, ідеальну чистоту в приміщеннях.

Особливим чинником естетичного виховання є природа. Як зауважував В. Сухомлинський, у процесі виховання учні повинні зрозуміти, що природа не може бути тільки об'єктом людського впливу - вона є рівноправним суб'єктом плідної взаємодії. Основою екологічного виховання він вважав розуміння взаємозумовленості всього живого на планеті. Розглядаючи квітку, пелюстку, крильце метелика, пушинку тополі, дитина не повинна забувати глобальну істину: природа - єдине ціле, якому притаманна своя гармонія взаємозв'язків і залежностей. Вона - джерело і суть нашого життя, яке не можна відокремити від людини. Сповідуючи принцип єдності краси і добра ("Корінь, джерело доброти - в творенні, творчості, в утвердженні життя і краси. Доброта нерозривно пов'язана з красою"), В. Сухомлинський вважав красу гімнастикою душі, здатною випрямляти дух, совість, почуття і переконання. Він був проти того, щоб дитяче ставлення до природи мотивувалося страхом заборони, і намагався вивести вихованців на рівень естетичного освоєння навколишнього світу. Його педагогічна стратегія сприяла естетичному мотивуванню почуття екологічної цінності природи в структурі свідомості особистості [5, 539с.].

Естетичне виховання - формуючий чинник у навчанні і житті. У учнів з'являється самостійність суджень, вміння концентруватися, постійно збагачувати власний запас знань, мати багатостороннім поглядом на світ довкола себе. Суспільство отримує гідного свого члена, який, володіючи переліченими вище якостями, зможе працювати ефективно виконувати завдання, поставлені проти нього. Кожен викладач повинен приділяти велику увагу розвитку почуттів прекрасного у учнів, як і раніше, це забирає достатньо часу й сили. Але найбільша нагорода вчителю - ця справді освічена, всебічно гармонійно розвинена вдячна людина, яка завжди пам'ятатиме уроки, отримані у юності.

Список використаної літератури

1. Коджаспирова Г.М., Коджаспиров А.Ю. Словарь по педагогике. - М.: «МарТ», 2005. - 448с.
2. Асмус В. Немецкая эстетика XVIII. - М.: «Искусство», 1963. - 213с.
3. Харламов И.Ф. Педагогика. - М.: «Гардарика», 1999. - 520 с.
4. Слостенин В., Исаев И., Мищенко А., Шиянов Е., Педагогика «Школа - Пресс», 1997. (<http://www.bibliotekar.ru/pedagogika-3/229.htm>)
5. Сухомлинский А. Сердце отдаю детям. - К.: «Радянська школа», 1973. - 667с.

Наукове видання

**Проблеми підготовки майбутніх
педагогів ДНЗ і початкової школи**

Збірник наукових праць

Комп'ютерний макет: Н.А. Басюк
Надруковано з оригінал-макета авторів

Підписано до друку 18.02.16. Формат 60x90/16. Папір офсетний.
Гарнітура Time New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк.12,8. Обл. вид. арк. 13.0. Наклад 100.Зам. 116.

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка
м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40
Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія ЖТ № 10 від 07.12.04 р.